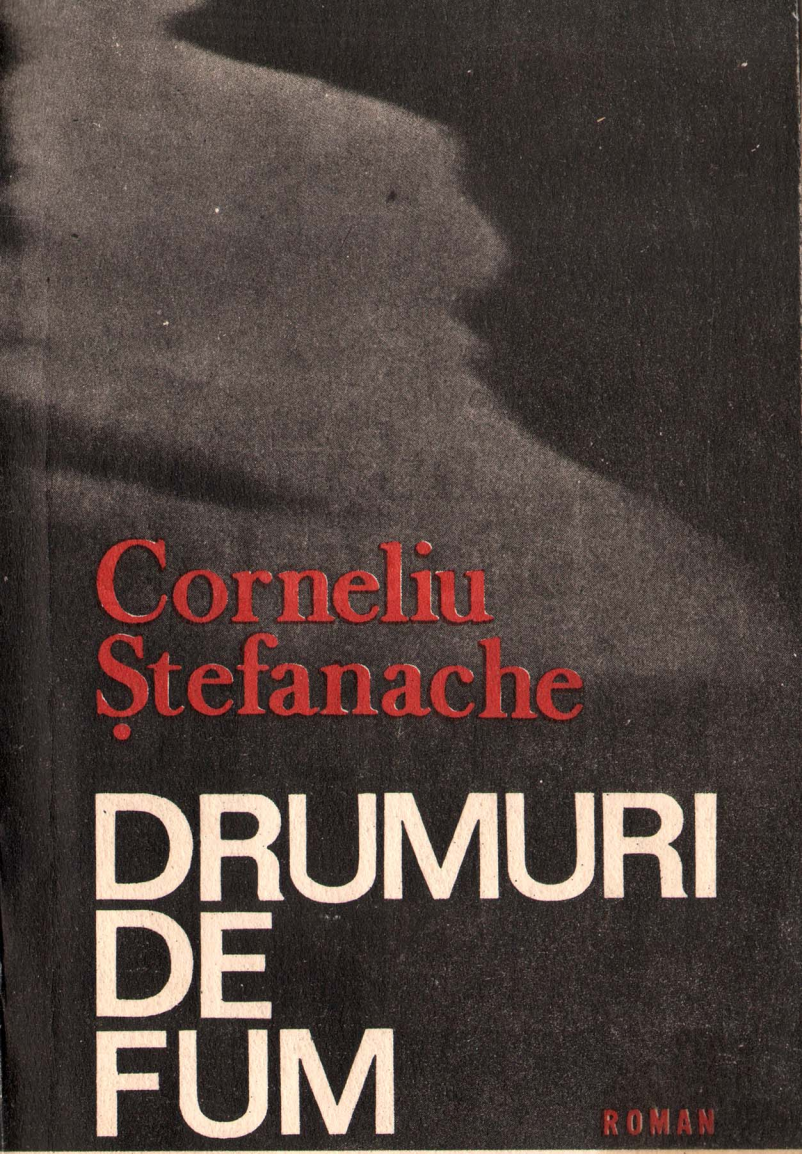

Corneliu Ștefanache

DRUMURI DE FUM

ROMAN

Corneliu

Ştefanache

DRUMURI DE FUM

Lui F.

CORNELIU ŞTEFANACHE

DRUMURI DE FUM

roman

Editura JUNIMEA
Iaşi • 1985

Coperta : FLORIN BUIMISTRIUC

CAPITOLUL I

1

Matei închise robinetul și păși peste marginea căzii, pe grătarul de plastic. Gata, se trezise de-a binelea. Îl trezise jetul de apă rece cu care se biciuise îndelung. Mărunta lui plăcere din toate dimineţile. Sau exorcismul benefic, cum îi explicase în glumă Cristinei, la începutul căsătoriei lor, moştenit, poate, de la tatăl lui, un domn învăţător de ţară, care, la treizeci de ani, coborînd numai în chiloţi dintr-un tren de război, rămăsese undeva, pe-o fotografie galben-verzuie, să se frece cu zăpada ultimei sale ierni... Deşi ar fi vrut, nu putuse să împartă şi această moştenire cu soţia sa. Spre surprinderea lui, de sub rochia elegantă şi lenjurile fin ajurate pe care Cristina le lepădase întîia oară pe unicul fotoliu din apartamentul său de burlac, ieşise la iveală un trup armonios, de statuie antică, însă nespus de fragil. Cel puţin aşa i se păruse lui, că pînă şi părul ei negru, bogat, împrăştiat pe o pernă nu tocmai curată, s-ar fi rupt în bucăţi, s-ar fi destrămat pe dată acolo, dacă el nu s-ar fi purtat cu grijă. La nici una dintre femeile dinaintea Cristinei nu întîlnise un asemenea prag, un fel de barieră invizibilă ce n-ar fi putut să fie forţată fără frica de frîngere, de risipire. Poate tocmai asta îl oprise definitiv lîngă ea sau, poate, el însuşi o modelase în închipuire astfel ca să-şi motiveze oprirea. Oricum, impresia rămăsese atît de puternic fixată, încît şi acum, după aproape patru ani, trupul ei îi dădea aceeaşi senzaţie, încă îl mai simţea ca atunci — un gingaş vas de cristal pe care mîinile lui neîndemînatice l-ar fi putut sparge în orice clipă. Cum să fi adus lîngă el, sub duşul rece, o asemenea fiinţă, fără teama că se va îmbolnăvi? Aşa că se desfăta singur în fiecare dimineaţă, fornăind ca un cal şi biciuindu-se

cu jetul de apă, pînă se trezea tremurînd pe grătarul de plastic... Deja începuse să se frece cu prosopul. Calme, degajate, mişcările lui aveau ceva din alura unui sportiv, un atlet pregătindu-se pentru o nouă întrecere. Cîndva, în liceu şi în primii ani de studenţie, chiar fusese un atlet sau cel puţin o speranţă. Una a curselor de fond. Şi mai era, continua să alerge. Bineînţeles, cu alt suflu, cu alţi muşchi, cu altă inimă. La urma urmelor, nu se pregătea el acum, ca toţi ceilalţi, să reia o nouă cursă? Şi nu se înşirau zilele, una după alta, ca nişte imense crosuri de la care nimeni nu se putea sustrage?... O posibilă imagine a lumii, nu? Simplistă, eronată poate, dar la care el ajunge deseori, ca s-o împrăştie apoi repede cu rîsul lui gros, molipsitor, şi cu negaţia categorică, o, nu, nu se întreba ce era cu goana asta, ar fi fost inutil, ca şi eventualul răspuns, chiar unul pentru uzul personal, cînd existau zeci, sute de răspunsuri vechi, foarte vechi sau noi, de ultimă oră, toate pretinse adevăruri, toate jocuri de artificii peste capetele mulţimilor gîfîind în cros. De ce nu i-ar fi fost lui de ajuns că alerga, că putea să alerge, că era apt pentru orice cursă?... Aruncă prosopul pe maşina de spălat rufe şi, cu o singură mînă, trase de marginea ferestrei. Aerul năvăli peste el rece, mirosind a petrol. Undeva jos, mormăia înfundat motorul unui camion, iar o voce ascuţită, de bărbat ori de femeie, îi ţinea isonul, dînd cine ştie ce dispoziţii presărate cu înjurături. Ultima înjurătură răsună mai clară decît celelalte: Le bag în mă-sa pe toate, aţi înţeles? apoi motorul se opri brusc, căzu un oblon sau fu trîntită o uşă grea, metalică, şi începu zornăitul unor sticle. Aduseseră navetele cu lapte, gîndi el încheindu-şi nasturii pijamalei. Asta însemna că nu era mai mult de ora şase... Nu trecuse nici o lună de cînd se mutaseră în noul apartament, proprietate personală, şi de-acum ştia după zgomote în ce fel începea ziua în jurul blocului lor. În privinţa zgomotelor, alegerea apartamentului fusese cît se poate de proastă. Cu un magazin alimentar la parter, nici vorbă de linişte. Dar în care bloc aflai liniştea, mai ales în clipele în care ai fi dorit-o?... La un moment dat, în timp ce se privea în oglindă şi îşi întindea pasta de bărbierit pe obraji, se trezi repetînd înjurătura auzită mai înainte. Le băga şi el în mă-sa pe toate? Care toate?... Nu îşi răspunse. Nici nu avea la ce. Însă, pe măsură ce bărbia

începu să-i dispară sub clăbuci, își dădea seama că de cînd se sculase din pat nu făcuse altceva decît să ocolească o altă întrebare, agățîndu-se de orice, numai să întîrzie răspunsul. Totuși trebuia să-l dea. Chiar în dimineața aceea. Nu mai putea s-o scalde cu să vedem, să ne mai gîndim. Două săptămîni fuseseră prea de-ajuns pentru gîndire. Exact așa i se spusese în ajun, la telefon. Omul de la capătul celălalt al firului îi vorbise cu o politețe silită, din vocea lui simțise de la primele cuvinte că abia se reținea să nu izbucnească, adică, ce făcea el atîtea fițe, unde își închipuia că trăiește? Abia la sfîrșit, cînd îi stabilise ora de primire, parcă îi mai dispăruse acreala. Și, iată, ora aceea îi venea acum repede în întîmpinare, îl soma de la distanță... Sperase că lucrurile se vor împotmoli pe undeva, că ceva nu va fi în regulă în dosarul lui sau directorul institutului unde lucra să obțină, așa cum mai obținuse și altă dată, încă o prelungire de un an pînă la pensionare. Nu se întîmplase însă nimic din toate acestea, dosarul lui îl împingea înainte, iar directorul, fie că nu dorise să mai rămînă în funcție, fie că forurile de decizie îi respinseseră cererea, lăsa locul liber... Un loc rîvnit de mulți inși care, în așteptarea momentului, se hărțuiseră între ei, cînd pe ascuns, cînd pe față, cu tot felul de calomnii, fiecare sperînd să cîștige... El însă nu visase niciodată să ocupe asemenea locuri, nu cultivase nici o relație în acest sens și, poate, de aceea înregistrase propunerea ca pe o surpriză de mari proporții. Îl măgulise, fusese, nu-i așa, ales dintre mulți alții, drept cel mai bun, tocmai el, ultimul venit printre ei, și nu era de ici-de colo să fii, la treizeci și cinci de ani, directorul unui asemenea institut. Numai un nebun ar fi întors spatele. Dar valul de euforie din primul moment i se spărsese repede, chiar în timpul cînd cei care îl chemaseră în fața lor aminteau despre premiul obținut de el cu ani în urmă și că fusese văzut la televizor, că i se citiseră interviurile din ziare..., exact în clipele acelea, de laudă la adresa lui, începuse să se dezmeticească și să dea înapoi. Ca și acum, nu fusese teama că nu va face față în funcția ce i se propunea, la asta nici nu se prea gîndise atunci, ci un sentiment cu mult mai apăsător. Ascultîndu-i pe cei din jurul lui, îi veniseră în minte destui colegi de profesie, întîlniți în astfel de posturi, oameni absolut ratați ca meserie, al căror talent, atît cît îl avuseseră la început, îl veștejiseră prin șe-

dinţe, îl răstigniseră pe rapoarte, rămînînd numai şefii din ei, capabili doar să dea dispoziţii în jos şi să primească ordine de sus. Nu îndrăznise acolo să vorbească despre aceştia, nu le mărturisise teama lui de ratare, totuşi încercase să se apere, spunînd că profesia sa era o artă ca toate celelalte arte şi că viaţa artistului presupunea un anume statut. Apoi, la sfîrşit, întrebase mai mult pentru sine dacă mai era chirurg cel care nu se întîlnea zilnic cu bisturiul şi cu masa de operaţie. Stîrnise doar zîmbete şi gesturi destul de plictisite, nu descifrase pe ele decît asta, mofturi, tovarăşe, alintări, cum ar fi putut să fie luate în seamă ?... iar ei nu aveau timp să stea la taclale cu el, trebuia să înţeleagă, îi aşteptau probleme mult mai importante ca discutarea acelui presupus statut al artistului... Şi se ridicase de pe scaun, pentru că se ridicaseră şi ceilalţi, cu o clipă mai înainte, să-i strîngă mîna, cu feţele lor devenite dintr-o dată extrem de joviale, dar care lui îi spuseseră cam acelaşi lucru, fără mofturi, drăguţule, ce naiba, i se oferea o şansă, poate unica din întreaga sa viaţă... Poate, gîndi el acum, băgînd lama în maşina de bărbierit. Poate ei aveau dreptate, ca şi Cristina... Ea din primul moment fusese de partea lor şi continua să le repete argumentele, să le completeze cu altele, ale ei. În ultimele zile, ei amîndoi discutaseră aproape numai despre răspunsul pe care trebuia să-l dea. Lumea, zicea Cristina, şi el nu înţelegea niciodată prea bine ce vroia soţia lui să cuprindă în acest cuvînt. Lumea era neiertătoare ?... Asta o ştia. Un cuplu ca al lor nu avea cum să-i scape şi nu-i trebuia cine ştie ce imaginaţie să-şi închipuie discuţiile acelea unde erau amîndoi răsuciţi pe toate părţile, desfăcuţi, mărunţiţi. Mai ales acum... Măria-sa invidia de toate nuanţele şi calibrele. Şi ura. Sigur, şi asta, aşa, ca şi cum ar fi meritat-o pentru simplul fapt că existau, că arătau mai altfel decît alţii... Pe Cristina o înverşunase cretinul acela care, ieri, i se adresase la telefon cu doamna directoare, ca apoi s-o împroaşte cu tot felul de înjurături. Prostuţa, ce îşi închipuise, că ei aveau numai prieteni ? Nu, el nu se mira sau îl mai mira doar faptul că pînă acum nu se primise nici o anonimă la adresa lor. Mai era însă timp. Ehei, o astfel de scrisorică l-ar fi scos din încurcătură. O anonimă cu ceva greu de verificat, care să mai amîne lucrurile, să-i facă pe cei ce îi aşteptau răspunsul să-şi piardă răbdarea... Nu însă aceştia îl nelinişteau, ci tocmai soţia lui, ea, care

nu s-ar fi putut obișnui prea repede cu gîndul ca el să nu ajungă în fruntea institutului. Asta era marea lui surpriză, nici nu bănuise vreodată că orgoliile Cristinei ar fi putut lua astfel de forme... Se aplecă asupra chiuvetei și își spălă urmele de spumă. Cînd își ridică din nou ochii în oglindă și începu să se pieptene, se gîndi la posibilitatea ca anonima aceea să și-o scrie singur. Cine ar fi putut scrie mai bine despre arhitectul Matei Hermeziu decît el însuși? Dar oare îl cunoștea el cu adevărat pe cel din oglindă?... Înfipse pieptănul în perie și ieși din baie.

În sufragerie, pe spătarul unuia dintre scaunele din jurul mesei, atîrna costumul lui bleumarin, iar alături o cămașă albă și cravata dăruită de Cristina de ziua lui. N-o purtase decît o singură dată. Nu putea suferi cravatele și nici în costume de o singură culoare, oricît de fine ar fi fost croite, nu se simțea în largul lui. Un pantalon, o cămașă descheiată la gît, o bluză peste cămașă, și era mulțumit. Aproape că nici nu-i veni să creadă și atinse cu degetele gulerul hainei. Deci, se trezise și ea. De obicei, pleca la Universitate mai întotdeauna după ce pleca el, așa că lui îi revenea pregătitul cafelei. Punea două cești pe o tavă nichelată, le umplea și apoi se ducea cu ele în dormitor, să le bea împreună, ea în pat, el în fotoliu, discutînd tot felul de fleacuri. Acum însă i-o luase înainte, ca să-l vadă îmbrăcat după gustul ei, s-o ia iar de la capăt cu răspunsul acela... Îl aștepta așezată pe un scaun, într-o pijama vișinie, din țesătură mătăsoasă, care i se mula perfect pe trup și, picior peste picior, își legăna papucul negru, gata să i se desprindă de vîrful degetelor, uitîndu-se spre fereastră. Se apropie de ea fără să-i spună un cuvînt și, cînd îi răsuci cu o mînă capul spre el, ea închise ochii. Pe pleoapa ei dreaptă, o venișoară pulsa abia vizibil. Se aplecă și o sărută îndelung, lipindu-și fața de fața ei, pînă ce Cristina îl împinse ușor cu mîinile, întrebîndu-l: Nu vrei să mănînci niște ochiuri înainte de cafea?

Nu, nu dorea, și dădu din cap ciufulindu-i părul cu palma, așa cum făcea în fiecare dimineață, cînd ea abia deschidea ochii spre el, toropiți încă de somn. Cristina îi dădu la fel de încet mîna deoparte, își netezi repede părul și se ridică să aducă ibricul de pe aragaz.

Ţi s-a schimbat orarul, de te-ai sculat aşa de dimineaţă ?

M-am trezit şi n-am mai putut să adorm, răspunse ea, în timp ce turna în ceşti.

Se aşezase la loc, îşi aprinse ţigara şi acum se uita la el, care sorbea din ceaşcă. Scoase şi Matei o ţigară din pachet, ea întinse mîna spre el, cu bricheta aprinsă, apoi, după primul fum, o întrebă ce-ar fi vrut să facă a doua zi, fiindcă era duminică. Ea nu-i răspunse. Sorbi o înghiţitură de cafea şi, răsucindu-se din nou spre fereastră, continuă să fumeze. Ochii lui o cuprindeau acum toată, se plimbau în voie pe umerii ei, se opreau pe sîni, coborau, pe coapse, pînă în vîrful papucului negru, care începuse iar să se legene, ca să se ridice din nou pe genunchi, să-i cuprindă talia şi să i se oprească pe jumătatea feţei, parcă anume încremenită aşa, ca el să i-o poată examina. Toată neliniştea lui dispăruse, era acum copleşit de un sentiment de plenitudine care îl relaxa plăcut. Uitase şi de întrebarea ce i-o pusese mai înainte, nu mai existau nici un fel de întrebări, exista doar trupul acela, îmbrăcat în pijamaua vişinie, care fusese al lui, care va fi totdeauna al lui. Dar nici nu terminase de băut toată cafeaua din ceaşcă, şi întrebarea ei îl aduse la realitate : Îmi promiţi că vei face aşa cum vreau eu, cum e bine să fie ?

Cristina..., începu Matei. Abia atunci întoarse ea privirea spre el şi, ca şi cum i-ar fi citit răspunsul pe faţă, îi spuse : Tu nu vrei să te trezeşti, Matei.

S-ar putea, răspunse el. Poate dorm fără să-mi dau seama că...

Eu îţi vorbesc serios, continuă Cristina. Nu-ţi mai cer să-mi promiţi, am obosit, dar acolo, înainte de-a spune da sau nu, să te gîndeşti la căsătoria noastră.

O să mă gîndesc, spuse el. Poate mă voi trezi. Îţi promit.

Te mai rog ceva, mai spuse ea, strivind capătul ţigării în scrumieră. Ţi-am scos costumul din dulap, să-l îmbraci, nu vreau să te duci acolo oricum. Pentru prestigiul tău.

Bine, spuse el, aşa am să fac.

Cît se îmbrăcă, o auzi spălînd ceştile şi ibricul la chiuveta din bucătărie, îi simţi paşii uşori şi se gîndi că ea rămăsese pentru el aceeaşi Cristina din primele lor luni de căsătorie, fiinţa aceea cu sînii goi, cu ochii veseli, cu gura lacomă, purificarea lui din toate dimineţile, înainte de cursa mohorîtă

a altei zile. Dar cînd începu să-şi lege cravata, îl cuprinse iar neliniştea şi o strigă. Ea se opri în uşă, aşteptînd.

Auzi, spuse el, de cîte ori îmi leg cravata, am senzaţia că îmi pun o zgardă, ca unui cîine. Ea începu să rîdă şi el continuă : Nu, vorbesc serios. O zgardă, o curea... Oare cine-i la capătul curelei ?

Tu încă dormi, Matei. Oricum, nu eu trag de cureaua aceea din închipuirile tale.

Nu, nu m-am gîndit la tine, îi răspunse el. Mă gîndeam că, dacă voi fi director, vrînd-nevrînd va trebui să ţin în mînă sute de astfel de curele şi eu, la rîndul meu, să fiu...

Astăzi nu ai haz, Matei, crede-mă !

Ştiu, mai zise el. Sînt în pană de haz. Şi o cuprinse în braţe, aşa cum se despărţeau în fiecare dimineaţă : Pană de haz, mai repetă din nou, uitîndu-i-se în ochii, în pupilele ei parcă brusc dilatate. Cînd o sărută, nu băgă de seamă oftatul ei şi nici că mîinile care îi atinseră în treacăt gîtul erau nespus de reci.

Ieşi în grabă şi, pe scară, întîlni o bătrînă care întoarse capul în urma lui. O cameră de luat vederi, gîndi el în timp ce ajunse în stradă. Prima din ziua aceea. Camere de luat vederi, cum numise Cristina ochii vecinilor... Le simţea şi el ori de cîte ori le întîlnea. Mascate cu indiferenţă sau cu politeţe, amîndouă prost mimate, însă neiertătoare, îţi descopereau şi bubuliţa de pe obraz. Le simţea scînceala, amuşinarea... ăăă, cine, domnule, cine mai era lunganul cu plete, tipul cu bluze şi fulare aiurite, noul lor vecin, care abia-abia catadixea să-i privească ? Arhitect, zici ?... Şi cucoana lui, doamna asta, ce învîrtea de pleca de-acasă aşa de tîrziu, înţolită ca o prezentatoare de modă ?... Copii, nu, n-aveau... Oare de ce ? Ce mai aşteptau ? Că doar nu arătau chiar tineri-tineri... Se păzeau, egoiştii, poate întrebuinţau chestii de-alea, nu se gîndeau la urmaşi, la viitorul ţării... Ori erau impotenţi ? El sau ea ? Amîndoi nu puteau fi... Îi veni să rîdă, în vreme ce ocolea staţia de tramvai. Era prea multă lume acolo, care aştepta, şi se hotărî să meargă pe jos. Nu avea de parcurs decît două staţii de tramvai — noua lor locuinţă îi apropiase de locurile de muncă — şi dimineaţa aceea, de mai, anunţa o zi însorită şi calmă... Exact, care dintre ei era vinovatul ? îşi reluă el gîndurile. Dar nu încercă să-şi răspundă. Se întoarse iar la ochii aceia, camere de luat vederi... Încă nu afla-

seră totul, mai dibuiau, de cînd se mutaseră acolo trecuse abia o lună... La mutare le văzuseră mobila, îi evaluaseră prețul, măsuraseră cu ochii lungimea covoarelor, tot cu ochii pipăiseră tablourile, se miraseră de mulțimea cărților, însă nu putuseră desface baloturile, cutiile de carton, de lemn... Ei însă erau răbdători, în mai puțin de jumătate de an aveau să afle și ce număr purtau la pantofi sau ce culori preferau pentru chiloți, ochii lor ajungeau și în balcoane, se strecurau prin deschizătura ușii, făceau de pază la uscător... Restul nu mai conta, venea de la sine, imaginația lor era neobosită... Apoi alți ochi, alte camere de luat vederi o întîmpinau pe Cristina la Universitate, pe el la institut, mai perfecționate, cu filtre speciale... și contul lor de la banca de stocat zvonuri, povestioare, legende, era, nu-i așa, în creștere... că, mmm..., unde, tovarăși, unde mai voiau ăștia să ajungă?... Oho, ce-ar mai fi crescut contul dacă s-ar fi apucat să facă și ei o nebunie, de pildă să-și găsească o amantă sau Cristina să-l înșele cu cineva... La naiba, ce-i mai trece prin minte... Da, da, asta era, pur și simplu se agăța iar de fel de fel de nimicuri, numai să nu se mai gîndească la blestematul de răspuns...

Portarul institutului îl privi cam uluit, sărind imediat în picioare. El nu-și amintea să-l fi întîmpinat vreodată ridicîndu-se de pe scaun și salutîndu-l atît de ceremonios: Să trăiți, tovarășe arhitect... Fără îndoială, aflase și ăsta. Sau, poate, îi salutase doar costumul și cravata...

2

Ați spus ceva, dom' Ieronim?

Surprins, ridică ochii spre ușă: Nu, ce să spun?

Era Zinaida, femeia de serviciu sau, cum îi spunea prin ședințe fostul director, decedat cu un an în urmă, singura reprezentantă a clasei muncitoare din institutul lor. Și greșesc, iubiților? își aminti el deodată cuvintele regretatului său șef, repetate de fiecare dată aproape identic: Cine mătură zilnic mai mult de o duzină de încăperi și golește scrumierele și coșurile de hîrtii, și șterge geamurile și praful de pe birouri, și spală linoleumul holului și mozaicul de la intrare, și vă

face cafele, și vă cumpără iaurtul și cornurile de la ora zece, și colindă apoi orașul, în chip de curieră, și, pe deasupra, vă mai și ține la curent cu ce se mai găsește prin alimentare sau în piețe ! Nu-i, oare, Zinaida?... Grasă, congestionată, Zinaida gîfîia acum, rezemîndu-se de tocul ușii. Cu o mînă căuta ceva în buzunarul halatului ponosit, iar cu cealaltă își netezea părul roșcat, tuns scurt și încrețit caraghios. Ieronim răsuci capul spre singurul perete fără rafturi de cărți, unde atîrna, înrămată, fotografia răposatului, ca și cum ar fi vrut să-și verifice amintirea sau să-l ia ca martor pe fostul său profesor. Cînd, peste cîteva clipe, reveni cu privirea la ușă, Zinaida terminase de netezit părul și nu mai gîfîia. Fața ei aproape rotundă aștepta neîncrezătoare, și un zîmbet de viclenie umilă îi licărea în ochi. Cel puțin așa i se părea lui, era vădit că răspunsul n-o mulțumise. Ce naiba ar fi vrut să mai audă ?... Femeia asta cam așa îi măsura cu ochii pe toți, mai ales pe noul director, cînd acesta i se adresa grav cu tovarășa noastră Zinaida, cînd ea devenea dintr-o dată țărancă, răspunzînd parcă unui străvechi semnal de alarmă, și neîncrederea neamului ei, înșelat în mai toată istoria sa, îi apărea brusc pe fața lățită de zîmbetul acela. Cunoștea el bine umilința asta vicleană și tot ce se putea descifra în mijitul țărănesc al ochilor ei. Însăși mama lui nu privea străinii altfel, ci tot ca Zinaida, cîntărindu-i ca și ea îndelung... Nu, nu era ființă rea, deși viața ar fi putut-o face. O ascultase în repetate rînduri povestindu-i traiul cu un bărbat bețiv, o haimana care, după ce o adusese la oraș, o abandonase, să se descurce singură cu doi copii și să slugărească după-amiezile pe la diferite case, spălînd rufe, ca să-și mai rotunjească astfel o leafă mult prea modestă, fiindcă de la nenorocitul acela nici pensie alimentară nu mai primea, de cîțiva ani înfundase pușcăria pentru tîlhărie. Zîmbetul ei nu era decît un fel de apărare, poate singurul... Tot uitîndu-se la ea, fu gata s-o întrebe, ca de obicei, ce-i mai făceau copiii sau dacă mai primise vești de la soț, dar în aceeași clipă simți că îi ardeau obrajii, cuprins de panică, de parcă femeia ar fi aflat că el, Ieronim Masaru..., dom' Ieronim, cel care, nu-i așa, îi dădea sfaturi și-i compătimea viața, nu-și mai văzuse propria mamă de aproape doi ani și ultima scrisoare de la bătrînă ar mai fi zăcut cine știe cît în cutia lui de poștă, dacă un vecin

de palier nu i-ar fi atras atenţia. Ce să spun ? repetă el răstit.

Îhî, m-au înşelat urechile.

Te-au înşelat, spuse el, încercînd să-şi aprindă ţigara. Reuşi, după ce rupse mai multe beţe de chibrit, şi primul fum îl expiră spre ea. Nu se clintise, stătea tot rezemată de tocul uşii, cu aceeaşi viclenie umilă întipărită pe faţă.

Înseamnă că mă ramolesc, dom' Ieronim. Tocmai treceam pe hol, să aduc nişte apă... Dar dacă spuneţi 'mneavoastră, e clar, mi s-a năzărit... Nu-i mai răspunse. Începu să-şi orînduiască hîrtiile şi cărţile de pe birou. Puţin mai tîrziu, o auzi din nou : Dom' Ieronim, zău, nu vă supăraţi, demult mă ţin să vă întreb... De ce veniţi odată cu mine la slujbă ? Pentru mine asta-i ora..., însă 'mneavoastră... Oare... zic şi eu... dacă aţi avea o soţie, tot aşa s-ar întîmpla ?...

Faţa ei nu mai era rotundă, o vedea acum uşor alungită, cu nişte cute în jurul gurii. Ce făcea, se apucase să-l compătimească ? Ei, asta chiar nu putea suferi. Îi răspunse la fel de iritat : Mai ai timp să rezolvi problema, mai încearcă ! şi se răsuci cu tot cu scaun spre fereastră, semn că încheiase discuţia.

Înţelese şi Zinaida. Mai scoase un îhî, ca un oftat, şi se retrase. Auzind-o depărtîndu-se pe hol, se ridică să închidă uşa. Făcu însă cîţiva paşi şi se opri între cele două birouri greoaie care mai lăsau puţin loc liber în încăpere. Stinse ţigara în scrumieră, apoi aprinse repede alta, uitîndu-se în jur ca şi cum s-ar fi aflat pentru prima oară acolo. Lumina soarelui de început de mai invadase pereţii afumaţi, scotea în evidenţă crăpăturile, făcea lemnul gălbui al mobilierului să arate mai bătrîn decît era şi cărţile de pe rafturi mai învechite. El însuşi, stăpînit încă de panica aceea, se simţea mai neputincios ca oricînd. Uită de uşă şi se aşeză la loc pe scaun, trase mai aproape un dosar voluminos, dar nu-l deschise. Era manuscrisul unei lucrări pe care spera s-o publice. Muncise la ea mai mulţi ani şi, de aproape două săptămîni, îşi începea ziua recitind-o şi împotmolindu-se, mereu nemulţumit în propriile-i fraze. Întrebarea Zinaidei continua să-l sîcîie. Nu mai avea acum nici un dubiu, urechile ei nu se înşelaseră, vechea lui meteahnă începuse să scoată tot mai des capul. Ca o boală, un fel de rîie fără leac, cu păianjenul ei perfid, ce săpa neobosit galerii. Instinctiv, îşi privi mîi-

nile. Nu era mai nimic de văzut. Doar semnele celor cincizeci de ani trecuți peste ele. Și nu pe aici scormonea păianjenul acela... Sigur, vorbise iar de unul singur. Într-o bună zi va ajunge să țină discursuri pe stradă, exact cum i se întîmplase la pușcărie. Vorbele i se rostogoleau acolo ca niște baloane de săpun, ca să se spargă de pereții cenușii... Prelegerile lui de istorie, cuvîntări pentru folosul zidurilor, singurul exercițiu intelectual posibil și luat în seamă doar ca aiureala unui nebun, cum îl diagnosticaseră în derîdere paznicii. Abia mai tîrziu, după eliberare, înțelesese că nebunia de atunci nu fusese decît o cumplită frică. Se luptase cu ea ca și cum frica aceea, că nu va mai putea să scoată un sunet, dacă nu va vorbi întruna, ar fi reușit să-i curme pentru totdeauna glasul... Acum însă ce i se întîmplase? De ce i-ar mai fi fost lui teamă?... De scrisoarea primită de la mama lui?... Da, rostise vorbele bătrînei, știa precis că nu fuseseră decît cuvintele ei, nu scrisese, ci parcă desenate de ea pe hîrtie, zugrăvite cu trudă și teama că nu-și va putea duce pînă la capăt gîndurile. Poate la început le șoptise silabisit, ca și maică-sa, cît se chinuise ea să umple fila aceea de caiet cu ele, apoi se adunaseră undeva, în adîncurile sale, să răbufnească dintr-o dată, să sară ca un capac zvîrlit de presiunea aburilor, făcînd astfel zgomotul care o adusese pe Zinaida la ușa lui... S-o mai întrebe dacă strigase? La ce bun să mai știe?... Acum nu mai știa decît un singur lucru, că niciodată maică-sa nu-i trimisese o scrisoare așa de scurtă și de tristă ca aceea pe care o citise în această dimineață. Nici în săptămînile care urmaseră morții soțului ei, bătrîna nu arătase atîta îndepărtare de sine și de ai săi. Uitase să mai amintească pînă și de Ion, nu mai repeta obișnuita frază, din aproape toate scrisorile, că traiul celui de al doilea fiu al ei șchiopăta rău. Nu-i mai enumera pe cei din sat, care muriseră, așa cum făcuse totdeauna, trecîndu-i cu numele și prenumele, cu vîrsta, cu ulița unde locuiseră, cu felul cum fuseseră în viață și cu bolile ce îi răpuseseră, nu le mai descria înmormîntările, dacă pomenile se petrecuseră după cuviință ori cu zgîrcenie, nu mai era vorba despre nici o nuntă, ca și cînd tinerii ar fi încetat să se mai căsătorească acolo, iar vecinii săi nu mai aveau nici bucurii și nici necazuri, dispăruseră din socotelile ei chiar și mai marii comunei și ai ceapeului, ciondănelile sale cu aceștia, și nu-i mai înșira, ca într-un raport, ce semănase

ea în grădină și în ce fel îi răsăriseră legumele, zarzavaturile și florile, dacă plouase la timp sau nu, cîte găini îi căzuseră cloște și pe cîte le pusese pe ouă. Nici o vorbă de duh și nici acele stîngăcii de exprimare ce dădeau un anume farmec scrisorilor ei. Nu mai rămăsese urmă de speranță, viitorul încetase să mai existe pentru ea. Totdeauna mama lui îi vorbise altfel despre viață și moarte, nu ca acum, desprinsă parcă de amîndouă și privindu-le de undeva, dintr-o mare îndepărtare, fără bucurie și fără durere... De acasă și pînă la institut, tot repetînd în gînd scrisoarea ei, o memorase cuvînt cu cuvînt. Într-un singur rînd îi mulțumea pentru banii primiți de la el și îl întrebă dacă îi era dat să-l mai vadă. Nu era un reproș. Dacă exista vreunul, nu pe el îl viza. Oricine ar fi citit cuvintele bătrînei și-ar fi dat bine seama că ea înclina mai degrabă să se învinuiască pe sine, pur și simplu își pierduse răbdarea și dorea să închidă ochii fără să-și mai aștepte fiul. Apoi, în cele cîteva rînduri, îi spunea că moartea îi dă tîrcoale, că tot mai des își visează noaptea bărbatul, și la fel de des, ziua, o lasă puterile, iar în clipele acelea, în care chiar nu mai poate să miște un pai, se așază pe băncuța din cerdac și, privind șoseaua, își cîntărește viața : Fum, Ieronime, scria bătrîna, ceva venit de nicăieri și pornit spre nicăieri. Cine ar fi crezut să fie așa ? Urma semnătura : Mama ta — trădînd aceeași trudă și teamă că nu va ajunge pînă la capăt, să deseneze și ultima literă... Cum și-ar fi putut-o închipui aplecată asupra hîrtiei și cu creionul între degete, cînd n-o văzuse niciodată îndeletnicindu-se cu asemenea lucru ? Imaginația lui nu era în stare decît s-o poarte prin ogradă, cu o găleată sau cu vreo baniță în mînă, urmată de droaia de păsăret, s-o pună să dezgroape via sau s-o prășească, apoi să mulgă vaca, s-o trimită fuga la bucătăria cu pereții plin de oale atîrnate în cuie, unde el însuși se așeza pe scăunel, în vreme ce ea mesteca mămăliga la plita cuptorului și nu mai contenea să-i povestească despre toate cîte se întîmplau în sat. Dar dintre toate amintirile, una era cea mai vie, la care se oprise acum. Stau amîndoi nemișcați, unul lîngă altul, în spatele lor se înalță o tufă de trandafiri agățători, și Ion, cu un genunchi sprijinit în iarbă, încearcă să-i fotografieze. Fratele său declanșează aparatul, se ridică, își scutură praful de pe genunchi, iar el, răsucindu-se spre ea, se trezește spunîndu-i : Ești încă frumoasă, mamă. Ea

pare atît de surprinsă, încît întreabă : Da ? și în aceeași clipă încep să i se prelingă lacrimile pe obraji. Le șterge repede, cu dosul mîinilor. Cînd se uită la el, buzele i se frămîntă ca și cum ar vrea să spună ceva și nu poate, nu-și găsește vorbele potrivite ori tocmai vorbele acelea o sperie și o fac să tacă. Capul ei abia ajunge la umărul lui. El și Ion o privesc acum de sus și parcă asta i-ar înstrăina pe amîndoi de ea. Măcar el să nu tacă, să umple golul ivit între ei. Să-i amintească de anii aceia, cînd se agățau de poalele sale și creștetul lor nu ajungea nici la mijlocul mamei ? Cît de înaltă era ea atunci, și cum o împuținase timpul !... Dar bucuria din ochii ei îl inhibă, îi este teamă ca nu cumva s-o strice, și ea continuă să-i privească pe amîndoi, îi cuprinde de parcă i-ar îmbrățișa și abia acum și-ar vedea cu adevărat fiii. Acum, cînd ea a îmbrăcat o rochie de stambă neagră, cu mici flori, roșii, a încălțat pantofii cu care se duce duminica la biserică și peste părul sur, strîns coc, și-a legat un batic de culoare închisă, lucind ca mătasea. Repetă din nou : Ești frumoasă, crede-mă, mamă ! și ea rîde, își clatină ușurel capul, cu mîna la gură : Vai de frumusețea mea, Ieronime, și nici de astă dată peste bucuria din ochii ei nu trece nici o umbră, nici chiar în momentul în care spune : Dacă v-ar vedea acum și tatăl vostru !... Fotografia fusese făcută după liberarea lui, știa asta orientîndu-se după moartea tatălui său. Bătrînul se pierduse în vreme ce el se mai afla încă la pușcărie. În rest, nu-și mai amintea acum nimic cu precizie. Dacă ar fi fost întrebat ce vîrstă avea mama lui, n-ar fi putut răspunde... Nu, nu-i va scrie, gîndi el. Se va duce acasă, va cere o învoire pentru două-trei zile, iar la vară își va petrece întreaga vacanță împreună cu bătrîna. Se și văzu împingînd portița, învăluit de umbra și aroma nucilor... Casa aceea, unde se născuse, rămăsese și acum adevărata lui casă. Toate celelalte, prin care trecuse, nu fuseseră decît niște locuințe întîmplătoare, un fel de camere de hotel sau săli de așteptare. Se oprise o vreme în ele și plecase apoi mai departe, despărțindu-se de pereții lor fără nici o părere de rău. Da, va vorbi cu directorul chiar la prima oră a acestuia și, dacă nu-l va înțelege, își va lua cîteva zile din concediul de odihnă... Hotărîrea asta îl mai liniști. Privirea i se opri din nou pe manuscris. Între foile de hîrtie, ca semn pînă unde citise, era înfiptă o ilustrată : Paris, turnul Eiffel... O primise

de la colegul său, cel cu care împărțea camera. Acesta se afla în Franța, într-o documentare de mai multe luni. Își aminti că el ar fi trebuit să facă documentarea asta, așa i se spusese la început, însă în ultimul moment fusese înlocuit cu celălalt. Cîțiva din institut îi dăduseră atunci de înțeles că tocmai el, colegul care plecase în străinătate, trăsese pe ascuns sforile sau, poate, chiar îl turnase pe undeva cu cine știe ce năsoociri, luîndu-i locul. Îi ascultase, mulțumindu-se să ridice din umeri și să tacă. Ce altceva ar fi avut de făcut ? Să le fi spus că ei, la rîndul lor, îl frustraseră în trecut de alte plecări ? Doar nu i se întîmplase acum întîia oară. Și, ca de obicei, nici de astă dată nu se dusese nicăieri să ceară cuiva vreo lămurire, nu i-o ceruse nici măcar directorului. Se știa, fiindcă trecuse prin pușcărie, drept cel mai vulnerabil om din institut, și asta îi era de-ajuns. Demult se obișnuise cu gîndul că niciodată nu avea să ajungă să studieze într-una dintre marile biblioteci ale lumii, așa cum visase cîndva. Salutări din Paris și spor la muncă ! scria colegul său pe dosul ilustratei. Scîrbit, o aruncă pe birou și se aplecă asupra manuscrisului. Treptat, pe măsură ce înainta cu cititul, simțea că propriul său text îi dădea o oarecare satisfacție. Asta i se întîmpla pentru prima dată de cînd luase la refăcut manuscrisul și era fericit.

O oră mai tîrziu, intră la el secretara. De cîte ori dădea cu ochii de ființa asta, gîndea că singura ei calitate era urîțenia. Nici nu împlinise patruzeci de ani, dar fața ei cabalină părea de șaizeci, cu toate ticurile unei babe cicălitoare. Venise la institut odată cu noul director, și clevetirile spuneau că soția acestuia o alesese pentru a-și păzi astfel soțul. Hazul era că acela care trebuia păzit arăta ca un copil îmbătrînit la vîrsta pubertății, iar ochelarii înalte de la pantofi și costumele lui, croite de altfel fără cusur, nu făceau decît să stîrnească zîmbetele ironice ale femeilor din institut. Oprită la un pas de ușă, secretara îi repetă pentru a doua oară, stîrnind în jurul ei un parfum grețos : Sînteți chemat de tovarășul director, ați înțeles ?

O urmă fără să-i răspundă. Ca și altă dată, îi sări în ochi plăcuța de alamă prinsă în ușa pe care trebuia s-o deschidă : Titu Constantinescu, prof. univ., director. După schimbarea secretarei, asta era a doua inovație a noului director. Constantinescu îl primi fără să se ridice de pe scaun. Îi întinse

mîna peste mapele de carton de pe birou și-i făcu semn să se așeze. Zîmbea sau se străduia să zîmbească, fiindcă ochii lui mari, ușor bulbucați, rămăseseră morocănoși ca de obicei. Se cunoșteau încă din facultate, fuseseră chiar colegi de grupă. Constantinescu se numărase printre cei mai slabi studenți la învățătură, iar el își luase licența ca șef de promoție. Și iată că se inversase totul, cel dintîi ajunsese la cheremul celui din urmă. Dacă nu i-ar fi făcut semn să se așeze pe scaun, ar fi trebuit să rămînă în picioare, așa cum se întîmplase la ultima lor discuție. Omul de la birou își trecu de cîteva ori degetele prin părul sur și, începînd să-și frece mîinile lui mici, întrebă : Ce mai faci, dragă ?

Chiar voiam să te văd, răspunse el. Aș dori să plec două-trei zile să-mi văd mama. Nu prea înțeleg ce se întîmplă cu ea.

Se întîmplă ceea ce se întîmplă cu toți bătrînii, spuse Constantinescu. Noi însă trebuie să-i înțelegem, să-i ajutăm... Ehei, nu-i prea mult pînă cînd vom fi ca ei. Dar să trecem la subiect...

Dacă m-ai chemat în legătură cu documentarea aceea din Franța, n-am nevoie de nici o explicație, preciză el. N-am ieșit niciodată peste hotare și nici nu mai sper să ies. Fără supărare... Aș fi fericit să pot să-mi acopăr cît de cît proiectele pînă la pensie, să...

Nu despre asta-i vorba, îl întrerupse Constantinescu. Trebuie să discutăm despre ceva mult mai delicat și să ajungem la o înțelegere, dragul meu Masaru.

Ieronim deveni dintr-o dată mai atent, ultimele cuvinte deja îl alertaseră. Tot așa, înainte de proces, îi vorbise și procurorul, cerînd apoi condamnarea lui la pedeapsa maximă, iar mai tîrziu, la fel începuse și rectorul Universității, ca să-i aducă imediat la cunoștință că nu mai putea rămîne la catedră. Dragul meu Masaru... Uită că în biroul directorului nu se fuma și își aprinse țigara. Celălalt, grijuliu, scoase de undeva, dintr-un sertar, o scrumieră și continuă să vorbească. Aproape nu-l mai asculta, nu-l mai interesau justificările, vestea îl năucise, totul se repeta exact ca atunci. Dragul meu Masaru... Cum să fi uitat el cuvintele acestea lunecoase, cu amabilitatea lor care umilea, cu dragostea lor ucigătoare ? Mai avu, totuși, puterea să întrebe : De ce ?

Pentru că ni s-a redus schema, răspunse Constantinescu.

Am întrebat de ce tocmai eu ? spuse Ieronim. Ce mi se reproşează ? Am publicat trei cărţi, planul de cercetare ce mi-a fost fixat l-am onorat cu vîrf şi îndesat, am doctoratul, sînt la o vîrstă care...

Mie îmi spui ? îl opri Constantinescu, ridicînd amîndouă mîinile. Crezi că mie, consiliului ştiinţific, întregului institut... nouă, tuturor, ne este uşor să renunţăm la tine ?... Oamenii însă au gîndit că tu eşti fără familie, fără alte obligaţii, că te vei putea descurca mai uşor...

Abia acum înţelegea el de ce în ultimele zile îl ocoliseră toţi, fiindcă ştiau că va fi dat afară. Nu se găsise măcar unul dintre ei să-l anunţe. Poate n-ar fi ajuns aici, în faţa acestui impostor care îl umilea numai prin simpla lui prezenţă. Îi amintea acum de faptul că fuseseră colegi de facultate, îl îndurera soarta lui ? Cît de cinic putea să fie ! De ce naiba nu-l oprea, de ce îi mai asculta minciunile ? Întinse o mînă spre el : Am înţeles. Ceea ce nu înţeleg sînt criteriile pe care le-aţi aplicat. Tu ai familie, copii... şi crezi că asta este o garanţie pentru aptitudinile tale de cercetare ?

Zîmbetul lui Constantinescu dispăru, faţa gălbuie, boţită de riduri, era acum stăpînită numai de ochii lui morocănoşi în care se aprinsese deodată ura : Vreau să-ţi întind o mînă, şi tu mă iei peste picior. Perfect. Te interesează, n-ai decît să te descurci singur. Un lucru însă nu uita, că mai există şi trecutul...

Ultimele cuvinte nu-i mai lăsau nici o speranţă, zarurile fuseseră aruncate, îl pasau iarăşi cine ştie unde. Altfel Constantinescu nu l-ar ameninţa, în asemenea împrejurări el nu se juca niciodată cu vorbele fără ca ele să aibă spatele bine acoperit. Însă ce s-ar întîmpla dacă i-ar spune acestui om că este o nulitate şi ar pleca imediat, trîntindu-i uşa în nas ?... Nu, laşitatea şi frica lui îl ţintuiau pe scaun, necunoscutul îl paraliza. Ce l-ar fi aşteptat dincolo de uşă ?... Uşi închise, umilinţa cu care ar fi încercat să le deschidă, amabilitatea ucigătoare a unor inşi ca şi Constantinescu... Trebuia să-l asculte, să strîngă recunoscător mîna ce i se întindea, să-şi plece capul. Abia îşi recunoscu glasul : Bine, unde voi lucra ? Cine îmi dă mie un post în care să mă pot descurca ?...

Nici o grijă, și buzele lui Constantinescu îșI umezeau iarăși zîmbetul. Vezi, ne putem înțelege... Am și aranjat, vei avea un post de muzeograf... vei fi, ca să zic așa, șeful muzeului Marelui cronicar... Deci tot în domeniul nostru... Ce mai, ai avut noroc, omul care lucra acolo s-a pensionat tocmai la momentul potrivit... Și se ridică de pe scaun, ocoli biroul, se opri lîngă el și-l bătu pe umăr : Ce-ai crezut, că te las de izbeliște ? Nu, dragul meu Masaru, oricînd, în orice problemă vei găsi la mine un sprijin sigur...

Nu-și amintea să-l fi văzut vreodată atît de vesel. Se bucura că îl înlăturase din institut fără cea mai mică opoziție ?... Se așezase acum pe scaunul din fața lui, îi pusese mîinile pe genunchi : Sigur, trebuie să te duci și să-ți vezi bătrîna. Cine a zis că fără părinți sîntem lipsiți de trecut ?... Eu zic că mama e totul, ea sprijină întregul nostru trecut, amintirile... Da, ai să te duci, poți pleca chiar astăzi... Uite, ai cinci zile la dispoziție... Cînd te vei întoarce, vor fi gata și formele de transfer... Dar, să nu uit, trebuie să faci o cerere...

Acum ? întrebă el, și Constantinescu se lăsă pe spătarul scaunului, uitîndu-se spre tavan : Da, e bine s-o faci acum. Luă de pe birou o foaie de hîrtie și i-o așeză în față : Subsemnatul, Ieronim Masaru etc., etc. ... Ce, am să te învăț eu să faci o cerere ? he-he...

Ieronim scrise cererea încet, gîndindu-se că prin fiecare cuvînt așternut pe hîrtia aceea își semna încă o sentință. Cîtă lașitate și neputință mai era și în ființa lui ! își spuse la sfîrșit, după ce termină și cu semnătura. Însă momentul critic trecuse, deja simțea un fel de eliberare, începea să se împace cu noua lui situație.

În regulă, spuse Constantinescu, acoperind cu amîndouă mîinile cererea. De restul ne îngrijim noi... Și sper că nu mă vei ocoli. Te rog, ce dracu', ca între foști colegi, dragul meu Masaru... Știi ce m-am tot întrebat, în vreme ce-ți scriai cererea ? De ce ți-ai ales tu profesia asta, de istoric ?...

Niciodată nu-și pusese o astfel de întrebare. Era ca și cum ar fi întrebat un țăran de ce este țăran. Dar se trezi spunînd : Nu știu dacă sînt prea clar. Cred că mi-a fost teamă de propriile mele vise. Cînd am făcut alegerea... Celălalt izbucni în rîs : Buuună ! și se ridică de pe scaun, semn că nu mai aveau ce să-și vorbească. Îl conduse pînă la ușă,

bătîndu-l uşurel pe umăr şi continuînd să repete : Bună, bună, dragul meu Masaru, să-ţi fie frică de propriile vise ! he-he... E şi asta ceva...

3

Îl zări de departe, prin uşa deschisă, cum traversa strada, păşind cam ţeapăn, dar sigur pe el, într-un costum negru ce contrasta izbitor cu părul-i alb, strălucind în soarele calm al dimineţii. Nu-şi amintea să-l fi văzut purtînd alte culori decît negru sau bleumarin. Poate de aceea imaginaţia lui, alimentată numai de filme, îi atribuia clientului său tot felul de roluri de diplomaţi de altădată, de foşti marinari celebri sau chiar de actori de cinema. Astăzi, deşi nu mai întîlnise de multă vreme pe ecrane astfel de personaje, îl aseamănă în grabă cu un preot ieşit la plimbare fără pălărie şi anteriu. Să fi împlinit, oare, şaptezeci de ani ? se întrebă el. Împături în patru un exemplar din ziarul judeţean şi, punînd deasupra lui un pachet de Carpaţi fără filtru, îşi spuse că ar trebui să mai adauge cîţiva ani. La procesul său, judecătorul se afla sigur la jumătatea sutei, şi de atunci trecuseră peste douăzeci de ani. Oricum, el nu întîlnise un alt bărbat, care, la o asemenea vîrstă, să-şi poarte atît de ager paşii şi mintea ca Tiberiu Argeanu. Se ridică de pe scaun, aşa cum îl primea de fiecare dată, rezemîndu-şi proteza piciorului de marginea mesei încărcate de ziare şi reviste : Bună dimineaţa, domnule judecător. Cam tîrziu.

N-am adormit decît spre ziuă, răspunse Argeanu. M-am apucat să-mi recitesc cărţile din bibliotecă. Pe cele mai bune... Şi nu mai am nici un dubiu că e pentru ultima oară.

Să fiţi sănătos ! începu vînzătorul, cînd Argeanu tăcu, zîmbind zeflemitor cine ştie cărui gînd. Ehei, de cîte ori le veţi mai reciti !... V-am pregătit porţia, mai adaugă el. Poftiţi ! şi arătă cu privirea ziarul şi pachetul de ţigări.

Dar Argeanu nici nu se uită spre masă, îl întrebă ca de obicei : Ce filme ai mai văzut ?

Proaste, răspunse vînzătorul. Săptămîna asta n-am ce vă recomanda, domnule judecător.

Eşti rău, drăguţă, spuse Argeanu. Faţa lui uscată, proaspăt bărbierită, se înăspri brusc. De zece ani îţi cumpăr ţigările şi ziarele, şi tot n-ai înţeles că vreau să uit c-am fost şi judecător.

De ce să uitaţi ?! se miră vînzătorul. N-aş vrea să vă stric tocmai eu o zi aşa de frumoasă, însă şi ieri, şi alaltăieri, şi în celelalte zile, tot cu domnule...

Lasă ! îl opri Argeanu. Mi se întîmplă să nu prea bag în seamă toate cîte mi se spun. Ce vrei, la vîrsta mea te mai întîlneşti şi cu momente de absenţă. Tu însă nu-mi mai aminti.

Zău, nu vă supăraţi, continuă vînzătorul. Eu nu mă pot adresa dumneavoastră decît aşa, cu domnule judecător. Ca o recunoştinţă, pentru că dumneavoastră aţi fost deasupra tuturor judecătorilor... Cum aş putea să uit ? Toţi au vrut să-mi dea zece ani de închisoare, numai domnul judecător Argeanu a învîrtit treaba în aşa fel încît am scăpat doar cu doi...

N-am învîrtit nimic, spuse Argeanu. Am aplicat legea...

Mila dumneavoastră aţi aplicat-o, nu legea, se însufleţi deodată vînzătorul. V-aţi păstrat sufletul milos... Ţin perfect minte cum, în sala tribunalului, m-am agăţat cu disperare de ochii dumneavoastră. Nu ştiam de ce, dar îmi ziceam întruna, dacă nici de la ochii ăştia nu-ţi vine mila, eşti băgat de tot la fund, băiete... Şi de ce trebuia să părăsesc liceul şi să pătimesc în puşcărie ? Fiindcă avusesem ghinionul să mă nasc dintr-o femeie şi un bărbat în ale căror capete de ţărani urgisiţi stăpînea o singură teamă, una mai mare ca moartea, să nu-şi piardă pămîntul, că fără pămînt, ziceau ei, nu le mai rămînea decît să-şi pună funia la gît ?... Da, domnule judecător, în afară de dumneavoastră nimeni n-a vrut să priceapă că nu mă ridicasem împotriva regimului, că spărsesem doar capul unei bestii, adică făcusem ce-ar fi făcut orice fiu, văzîndu-şi tatăl sfărîmat cu pumnii. Dumnezeule, dacă în clipa aceea îmi cădea în mînă nu sticla de pe masă, din care băusem cu tata vin, ci un topor, un tîrnăcop, nu-l omoram ? Merita bestia aia... Că unui om, cum era tata, care nu opune nici o rezistenţă, nu-i terciuieşti faţa cu pumnii, ca să-i poţi prinde cătuşele de mîini. Ce lege mai era, domnule judecător ? Vedeţi, vă sînt dator pînă la moarte

cu recunoștința mea, pentru că acolo, în pușcărie, o singură zi în plus te poate ucide, dar opt ani...

Argeanu încetase demult să-l mai urmărească. Povestea îi era prea cunoscută, s-o mai asculte, omul din spatele mesei i-o repetase de nenumărate ori, amestecînd de fiecare dată propria-i viață cu viața unor personaje din cine știe ce filme văzute de el. Știa precis că, după episodul cu taică-su, îi va descrie așteptarea lui în detenție, pe urmă îi va vorbi cum muncise el pe mai toate marile șantiere ale țării, cîștigînd bani și o oarecare faimă, cum se accidentase grav și îl părăsise apoi nevasta, ca, la sfîrșit, să-și amintească de reîntîlnirea cu bunul său judecător, cel ce îl ajutase să capete slujba asta de vînzător de ziare și țigări. Îl opri din nou : Sînt cam obosit. Mai vorbim noi altă dată. Puse banii pe masă, luă ziarul și țigările și o porni spre ușă, repetînd de cîteva ori : La revedere, drăguță...

Pînă acasă, deși nu erau mai mult de două sute de metri, avu timp să se vadă îmbrăcat în robă, conducînd procesul celui de care tocmai se despărțise. Îl văzu și pe acesta, cum era el atunci, aproape un adolescent ghemuit în hainele vărgate, îi întîlni și ochii, citi în ei spaima animalului hăituit, însă nu putu să-și amintească numele lui. Cînd puse mîna pe mînerul porții metalice, s-o împingă înăuntru, se auzi strigat. Era fiul său, Mihai, care locuia în aceeași casă cu el, la etaj. Cu ani în urmă, casa lor avusese o singură curte, nu fusese despărțită în două prin gard, cu ieșiri separate, ca pentru niște străini. Uneori puteau să treacă săptămîni în șir și, dacă nu se întîlneau întîmplător, ca acum, nu-și vedea nici fiul și nici nora. Ca întotdeauna, gîndindu-se la soarta familiei sale, simți cum se porneau înțepăturile de la inimă. Se sprijini cu o mînă de poartă și aștepta. De la primele vorbe își dădu seama că Mihai băuse : Mă întrebi ce fac ? îi răspunse el, privindu-și fiul cu mîhnire și repulsie. Mi-am cumpărat ziarul și țigările. Dar tu ?

Mă duc la institut, rînji Mihai și pe bătrînul Argeanu îl încercă teama că îi va cere bani. Se întîmplase de cîteva ori și asta, și tot așa îl oprise în stradă, cu rînjetul lui. Nici rîsul nu-i mai era normal. Și apoi ce motiv găsise el să se înveselească atîta ?... Bineînțeles, dacă avea să îndrăznească, îi va da din nou banii și sufletul lui de părinte iarăși va fi copleșit de durere și rușine. Oricum, era mai bine așa decît

să-l știe întinzînd mîna spre alții. Dar cine-i garanta că fiul său își tapa numai tatăl ? Spuse în silă : Atît de tîrziu ?

E sîmbăta noastră liberă, răspunse Mihai. Totuși, trebuie să mă duc, am de controlat niște experiențe...

Pe naiba, experiențe, gîndi bătrînul, ai de controlat restaurantele și barurile. Fu gata să-i spună asta, însă, urmărindu-l cum își aprindea țigara, nu mai putu scoate o vorbă. Tremuratul mîinilor lui Mihai îi încleștase gura. Și ce față buhăită vedeau ochii săi !... Își lăsă privirea în jos, asupra fiului care continua pe același ton de veselie să-i explice rostul experiențelor sale. Cravata slinoasă, costumul lustruit de prea mult purtat, o manșetă de la cămașă cu marginea destrămată și pantofii prăfuiți îl mîhniră și mai mult.

Dacă reușesc, repetă din nou Mihai, va fi o bombă. Un medicament care să prevină... aproape să elimine infarctul, congestia cerebrală... Înțelegi ?

Inima și capul nu se țin în sănătate numai cu medicamente, răspunse Argeanu, amintindu-și că mai ascultase și altă dată povestea medicamentului ăstuia. Și eu tot nu mai ajung să beneficiez de el...

E o chestiune de luni, de săptămîni, am ajuns aproape... și se opri brusc, încurcat parcă în propriile sale vorbe. Îi dispăruse într-o clipă și veselia cu care se apropiase de tatăl său. Fața acestuia era stăpînită acum de un zîmbet prea bine cunoscut lui, ceva mai rău decît dacă bătrînul ar fi întins mîinile și l-ar fi pălmuit acolo, în stradă. Numai soră-sa zîmbea la fel, își spuse el. Natalia îl moștenise în toate pe bătrîn, de asta nu se apropia nici un bărbat de ea... Blazonul lor, al tatălui și al fiicei favorite, buze și ochi încremeniți într-o batjocură ucigătoare. Poate și moartea maică-si fusese grăbită tot de acest zîmbet... Și, speriat de asemenea gînd, încercat acum pentru prima dată, începu să se retragă spre bordură. Mai întrebă totuși : Natalia cum o mai duce ?

Cum știi, răspunse Argeanu. Bătrînul ar fi vrut să-l întoarcă, să-l pună să-și dea pantofii cu cremă și să-și schimbe cămașa și cravata, dar Mihai deja se pornise : La revedere, tată. Spre seară îți vom face o vizită...

În urma fiului său, Argeanu se auzi vorbind singur, în timp ce își căuta cheia în buzunare : 'Doamne, unde am ajuns !... În hol, își scoase pantofii și își vîrî picioarele în papuci, încercînd să se calmeze. Inima i-o luase iar razna

și urechile îi vuiau. Se duse în camera lui și, cu mișcări încete, își schimbă hainele, îmbrăcînd niște pantaloni de catifea maro și o flanelă neagră. Își spuse că ar trebui să se întindă în pat măcar pentru o jumuătate de oră, dar se răzgîndi în același moment. Nu, nu voia să renunțe la obiceiurile lui. O porni spre bucătărie. Cît va citi ziarul, își va bea cafeaua și va fuma prima țigară din ziua aceea. Pînă la urmă, înțepăturile de la inimă și vuietul din ureche îi vor da pace, doar nu i se întîmpla acum întîia oară... În ibricul de pe aragaz găsi o porție de cafea lăsată de Natalia. O reîncălzi, își umplu ceașca și se așeză la masă. Niște coji de ouă strivite într-o farfurie, felia de pîine prăjită, mîncate pe jumătate, și mai ales parfumul lăsat acolo de fiica sa îi readuseră în minte ultima întrebare a lui Mihai : Cum o duce Natalia ? Dimineața la spital, cu bolnavii ei, după-amiaza acasă... Abia acum parcă înțelegea cu adevărat gravitatea acestei întrebări, la care el nu era în stare să răspundă. În privința copiilor, prea marea lui dragoste față de ei îl făcuse de la început aproape neputincios. O, dacă ar mai fi trăit Maria, poate și viața lor ar fi fost alta... După o înghițitură de cafea, își aprinse țigara și despături ziarul. Gîndurile însă i-o luară înainte. Cu moartea soției lui, își spuse el, se rupsese cîrma vaporului lor, încă din anul acela au început cu toții să plutească în derivă. Natalia, din cine știe ce motive, s-a îndepărtat de Ieronim și căsătoria lor a rămas baltă, iar Mihai s-a apucat de băut. Cine oare erau vinovații, copiii lui sau ceilalți doi ? Cel puțin Ieronim, băiatul ăsta blînd și sfios ca o fată, îl vizita mai des decît propriul său fiu, și el însuși, de cîte ori îl vedea alături, se simțea mai întinerit. Cît despre Gabi, noră-sa, ce-ar fi putut să spună ? Aproape n-o cunoștea. Știa el ce se întîmpla dincolo de tavan, în încăperile lor ? Uneori răzbăteau pînă jos zgomotele unor uși trîntite, zăngănit de sticlărie ori de farfurii sparte, și el bănuia că era mîna fiului său, însă se întreba de fiecare dată ce făcea soția acestuia. O nevastă, cum și-o închipuia el, nu se mulțumea doar să curețe cioburile în urma bărbatului și să-i suporte mojiciile de bețivan numai ca să-l păstreze de soț, cînd soțul parcă dorea cu orice preț să devină o epavă... Numai Maria ar fi putut să îndrepte cîrma, ea ar fi aflat totul la vreme, cu tactul ei ar fi schimbat lucrurile pe calea cea bună și nu i-ar fi lăsat să se

înstrăineze așa unul de altul. Singur nu mai avea putere să întreprindă nimic. Constata doar cu durere cum viața lor se degrada, că se îndreptau spre sfîrșit nu numai el, ci și copiii săi. Da, da, Mihai se apropia de cincizeci de ani, iar Natalia avea să împlinească în curînd patruzeci. Și ce o aștepta pe ea după moartea lui? Asta îl îngrozea cel mai mult, închipuindu-și-o pe frumoasa lui fiică îmbătrînind în singurătate, fără nici una din bucuriile ce i s-ar fi cuvenit unei astfel de ființe... Își terminase deja cafeaua și țigara. Mai scoase una din pachet, dar, înainte să o aprindă, privirea i se opri, în ultima pagină a ziarului, pe un anunț de decese. Îl citi, îl reciti apoi aproape silabisind cuvintele și vuietul din urechi, care între timp încetase, se porni din nou. Nu, se putea înșela. Își amintea precis numele fostei lui cuscre. Deci, Eugen Dugan, omul care îi nenorocise fiica, anunța acum îndurerat moartea mamei sale... După plecarea lui din casa lor, îl mai văzuse o singură dată pe Dugan, în aeroportul din capitală. Acesta era însoțit de o femeie scundă, destul de vulgară, probabil soția sa, și el, Argeanu, trecuse de cîteva ori prin fața lor, cu toate că celălalt se prefăcuse de la început a nu-l vedea. În cei cinci ani, de cînd se despărțise de Natalia, Dugan se îngrășase, în deschizătura sacoului, croit impecabil, i se rotunjea binișor burta, iar fălcile umflate parcă îi împingeau și mai mult bărbia înainte. În rest, fostul său ginere nu se prea schimbase, arăta dominat tot de acel fel de grabă enervantă, starea ființelor preocupate doar să se prezinte pe sine. Avusese timp să-l observe, din cînd în cînd își rodea unghiile sau se scobea în nas... Totuși, îmbrăcămintea celor doi, geamantanele și gențile lor din piele puneau în evidență o neîndoielnică bunăstare materială și chiar un oarecare rafinament. Nu s-a mirat văzîndu-i mai tîrziu cum se îndreptau spre ghișeul de vamă pentru Paris, fiindcă știa mai demult că fostul său ginere ajunsese director într-un minister... Oare dorise să stea de vorbă cu cel care își bătuse joc de viața fiicei sale? Nu-și mai amintea ce sentimente îl stăpîniseră atunci, însă acum îi răsunară deodată în urechi țipetele Nataliei și se văzu exact ca în noaptea aceea, deschizînd în grabă ușa dormitorului lor, ca să-și întîlnească apoi fiica rezemată de marginea ferestrei, cu părul răvășit și cu un fir de sînge prelingîndu-i-se din gură, așteptîndu-l acolo cu mîinile strînse peste pieptul cămășii

sfîşiate şi privindu-l cu ochii goi, în timp ce repeta întruna : Nu-i nimic, tată, nu te supăra, nu-i nimic... Cum, nimic ? Ţipetele şi gura însîngerată, vînătăile de pe obraji şi braţe, toate acestea erau nimic ?... Nu fusese în stare decît să-i arate lui Dugan uşa şi să strige : Afară ! luptîndu-se apoi cu propria lui fiică, agăţată cu disperare de trupul soţului ei. Nu bănuise în clipa aceea ce ajutor nesperat îi dădea lui Dugan, că el tocmai asta aştepta, să plece cît mai repede din casa unui socru, judecător pus pe liber şi exclus din partid pentru că dăduse cele mai uşoare pedepse unor duşmani ai poporului... Se ridică şi deschise uşa spre mica lor terasă, unde se aflau trei fotolii de răchită grupate în jurul unei mesuţe. Simţea că nu mai avea destul aer şi se lăsă încet în primul fotoliu, închizînd ochii. Stătu aşa, încremenit, minute în şir, şi faţa aceea cu gura însîngerată începu să se îndepărteze treptat, pînă nu mai rămase din ea decît o mică pată tremurătoare. Atunci deschise ochii şi, ca şi cum soţia sa ar fi fost alături, o întrebă : Să mă duc la cimitir, Maria ? Tu ce zici ? Mîine este înmormîntarea mamei lui, la ora unsprezece... Deci, să mă duc... La sfîrşit, după ce va fi aruncată şi ultima lopată de pămînt peste sicriul ei, am să-l apuc de braţ şi am să-l răsucesc spre mine. Nu vreau să aflu decît răspunsul la o întrebare care m-a sîcîit toţi anii ăştia. A sacrificat o dragoste pentru o carieră sau, pur şi simplu, n-a iubit-o pe Natalia ? Da, Maria, nu te mira, dacă aş afla că n-a iubit-o, i-aş acorda circumstanţe atenuante. Iartă-mă că am ajuns la un asemenea gînd. Nu uita că am fost şi judecător, draga mea, că a trebuit să aplic legile la sute şi sute de oameni, şi de aceea mă pot, oarecum, detaşa... Iată de ce caut răspunsul acela, pentru că un nenorocit fură o baniţă de grăunţe şi i se aplică pedeapsa, pe cînd impostorul, cu mult mai nociv printre oameni, rămîne liber, neîncorsetat de nimic, ba, dimpotrivă, încurajat de multe ori. Dacă aş fi legiuitor, aş pedepsi impostura în dragoste, cea mai oribilă dintre toate impostu-rile... Şi cînd te gîndeşti că numai după trei ani am fost repus în drepturi, cu scuzele de rigoare... Ce ironie a soartei !... Ce rost au mai avut drepturile acelea, care, bineînţeles, mi-au mîngîiat orgoliile, dacă singura mea fiică a rămas să sufere pentru toată viaţa ? Este aşa cum auzi, Maria. Fata noastră nu mai este ce-a fost, ce speram noi

să fie, parcă ceva s-a uscat, a murit în sufletul ei, nelăsînd loc nici unei speranțe... Și numai eu sînt de vină. Iar te miri, draga mea. Bătrîn nebun, asta îți zici... Eu însă știu ce știu, că dacă n-aș fi fost atît de neînduplecat, nu ar fi fost posibilă nici înscenarea ce mi s-a făcut atunci. Ăsta-i răul care i-a răvășit viața Nataliei, de aici au pornit toate... Crezi că dacă n-ar fi existat răul acesta, Eugen tot n-ar fi fost un partener bun pentru Natalia ?... Cine știe, draga mea ?... Tu ai dreptate, copiii sînt ecourile noastre, numai că, vezi, sînt justificate și corecturile mele, că fericirea părinților, atîta cît poate fi posibilă, este plătită uneori de urmași, ca un fel de compensație. Nu ni s-a întîmplat, oare, chiar nouă asta ?... O, unde am ajuns ! M-am luat cu vorba și era să uit că astăzi e sîmbătă și trebuie să-ți aerisesc și să-ți perii hainele.

Puțin mai tîrziu, se duse în camera lui și apoi ieși din nou pe terasă, cu brațele încărcate de rochiile și paltoanele răposatei sale soții. Făcu de trei ori drumul acesta, coborînd treptele terasei pînă la bătătorul de covoare, să agațe acolo, pe rînd, cîrligele umerașelor, iar la urmă aduse o cutie mare, de carton, plină cu pantofi. Asemenea lucru se petrecea în fiecare sîmbătă, de zece ani în șir, de cînd îi murise soția, și nimeni din casă nu i se împotrivise, se obișnuiseră cu toții să-i respecte această dorință. Doar la început, într-o seară, o auzise pe Gabi, de sus de pe terasa ei, spunîndu-i soțului că era o nebunie și ar fi trebuit ca măcar haina de astrahan și blănurile să le fi împărțit cu Natalia. Bătrînul însă uitase demult vorbele ei și, chiar dacă nu le-ar fi uitat, în mintea lui nu mai era loc acum și pentru ele. Dispăruse pînă și Eugen Dugan. Nu mai existau decît hainele acelea. Plimba încet peria pe țesătura lor, ce mirosea puternic a naftalină, și își retrăia viața alături de soția sa...

Ieronim Masaru îl găsi ștergînd ultima pereche de pantofi. Îi puse alături de ceilalți, aliniați sub hainele atîrnate de țeava bătătorului, și-i strînse mîna : Iartă-mă că te primesc așa, dar știi că astăzi este ziua mea de periat amintirile...

Știu, răspunse Ieronim, și fu gata să înceapă cu cele ce i se întîmplaseră în institut, însă tristețea întipărită pe fața celuilalt, felul cum îl întrebase de ce nu mai venise de o săptămînă pe la ei și mai ales faptul că Natalia putea să sosească în orice moment îl făcură să-și piardă curajul. Se lăsă

condus de Argeanu, care îl prinsese cu o mînă de braţ, şi, pe terasă, se aşează într-un fotoliu, rămînînd să-l aştepte pe bătrîn acolo, pînă ce acesta avea să pregătească două cafele. Nu era mai bine, se întrebă el la un moment dat, să le aducă la cunoştinţă că fusese dat afară de la institut după ce se va întoarce de la maică-sa ?... Amîna povestea asta, da, mai întîi găsise un motiv în vorbele lui Argeanu, şi acum se agăţa de plecarea lui în satul natal. Îşi dădea prea bine seama că dacă, prin absurd, ei n-ar fi putut afla, nu le-ar fi spus niciodată prin ce trecuse în dimineaţa aceea. Nu de bătrîn îi era teamă, cu Argeanu se înţelesese totdeauna perfect, ci de Natalia. Cum avea ea să primească vestea că el nu mai era decît un simplu muzeograf ? O va auzi iar vorbindu-i despre bolile lui incurabile, laşitatea şi umilinţa, ca şi atunci cînd a fost nevoit să părăsească Universitatea ?... Dar ce putea face în faţa puterii celor care îl împingeau mereu spre periferie, decît să accepte, să-şi plece capul ?... Sigur, nici acum nu-i va fi uşor să-i spună că pentru el lunecarea asta nu însemna prea mare lucru, că ar fi acceptat orice situaţie numai să n-o piardă pe ea...

Ieronim ! îl smulse bătrînul dintre întrebările acelea, punînd pe mesuţă tava cu ceştile pline. Cît a fiert cafeaua, ştii la ce m-am gîndit ? Că fiecare, în ceea ce ne priveşte, avem iluzia unicatului sau măcar a excepţionalului. Ce amăgire !... Tot ce ni se întîmplă nouă acum li se întîmplă la milioane şi milioane de oameni.

Nu înţeleg, spuse Ieronim şi Argeanu, aşezîndu-se în faţa sa, continuă : Cîţi bătrîni ca mine, în clipa asta, nu-şi perie în felul lor amintirile ?... La sfîrşit asta este tot ce-i mai rămîne omului, singura bogăţie. Şi bună şi rea... Vezi tu, de cîte ori aerisesc şi perii hainele Mariei trec prin suferinţă, fiecare fustă sau bluză, fiecare pereche de pantofi ori rochie trezeşte în mine sumedenii de amintiri ce sîngerează. Dar n-aş putea trăi fără suferinţa asta... E ca fiola pentru morfinoman. Aştept cu nerăbdare fiecare sîmbătă, scot hainele şi încălţămintea ei afară şi o simt lîngă mine, aşa cum a fost... Oare nu la aceasta se rezumă nenorocita noastră nemurire ?...

Aveţi dreptate, spuse Ieronim, după ce sorbi prima înghiţitură de cafea.

În fața ta, totdeauna eu am dreptate, îi răspunse Argeanu. Nu-i bine. Bătrînii nu se simt în largul lor, cînd sînt tratați ca niște veșnici convalescenți... Nu mă menaja, capul meu o mai ia razna... Oricum, astăzi nu-mi place cum te prezinți. Ți s-a întîmplat ceva ?

Nu minți Ieronim, căutîndu-și țigările în buzunar. Deocamdată, nu, mai adăugă el.

Mie, spuse Argeanu, lîngă aragaz mi-a venit în minte amăgirea aceea, despre care ți-am vorbit, dar sînt curios să aflu la ce te-ai gîndit tu cît m-ai așteptat.

Mi-am amintit ziua în care am intrat pentru prima dată în casa asta, își continuă Ieronim minciuna. Parcă mă văd cu bocancii aceia grosolani și prăfuiți cu care venisem de la pușcărie, călcînd peste frumusețea de covor din sufrageria dumneavoastră...

Dacă mai țin minte, Natalia te-a primit, așa-i ? întrebă Argeanu.

Da, Natalia, răspunse Ieronim. Abia în fața ei mi-am dat seama cum arătam. Cu capul tuns la piele, într-o salopetă slinoasă... Cred că am speriat-o puțin... Pînă ați venit dumneavoastră cu doamna Maria, din oraș, m-a servit cu salam și pîine, mi-a pus în față un pahar mare plin cu vin și nu m-a lăsat pînă n-am mîncat și am băut tot. Știți cum mă simțeam ? Ca un tăietor de lemne sau ceva în genul ăsta, căruia, după ce și-a terminat treaba, stăpîna casei îi dă să mănînce. Cred că am făcut o mare greșeală atunci. Trebuia mai întîi să-mi văd mama, să-mi pun în ordine sufletul, îmbrăcămintea de pe mine...

De ce crezi că ai greșit ? întrebă Argeanu.

Ce era să-i răspundă ? Că relațiile lui cu Natalia începuseră cu mila ei din ziua aceea, că acest sentiment de compătimire, prelungit mereu, îl umilise atît de cumplit, încît mai tîrziu nu mai fusese în stare să ia nici o hotărîre în privința lor ? Spuse : Într-o astfel de casă nu te prezenți ca o haimana.

Argeanu începu să rîdă : Bine, dragul meu, dar ai văzut cum ai fost primit. Chiar dacă ai fi venit atunci să mă înjuri, fiindcă întîmplător îți fusesem judecător la proces, tot n-ai fi fost dat afară. O, Ieronim, nici pe noi nu ne scotea în zilele acelea fericirea din casă... Spune-mi... Mi-ai vorbit o dată despre fosta ta soție. Ai mai întîlnit-o ?

Ieronim simţea că se destinde, amintirile îl făcuseră aproape să uite de ce venise la Argeanu : Am văzut-o, domnule Argeanu, o singură dată, anul trecut. Mă întorceam de la Bucureşti şi s-a întîmplat să avem locurile în acelaşi compartiment. Era cu soţul ei... Nici o vorbă, nici un semn, absolut nimic. Doi străini care călătoreau... Probabil nici soţul ei n-a bănuit cine eram eu. În cele şase ore de drum, am avut suficient timp s-o examinez. Trupul ei scund fusese invadat din abundenţă de grăsime, părul i se rărise, faţa numai riduri... Nu mai rămăseseră decît ochii din femeia pe care o ştiam... Cum am văzut-o, mi-am şi amintit cuvintele ei de la proces... Şi nimic altceva nu mi-a mai evocat trupul acela gras, aşezat pe banchetă în faţa mea, decît vorbele de atunci, cînd am ieşit din sala tribunalului, cînd s-a apropiat de mine spunîndu-mi că eram un cretin care îi nenorocise viaţa... Dar, pentru înfăţişarea ei de acum, am iertat-o...

Ştii de ce te-am întrebat ? îl întrerupse Argeanu. Pentru că fostul soţ al Nataliei se află în oraş. Da, da, aşa cum auzi. A venit să-şi înmormînteze mama... Mă gîndesc că s-ar putea ca, întîmplător, Natalia să-l întîlnească, oraşul nostru este, totuşi, destul de mic... Am citit în ziar anunţul de deces şi nu ştiu dacă trebuie s-o avertizez pe Natalia sau să tac.

Nu ştiu, spuse Ieronim şi Argeanu nu-l lăsă să-şi termine vorba : Mă gîndeam, dragul meu, să plecaţi amîndoi într-o mică excursie de cîteva zile... Propune-i şi ea va accepta cu siguranţă. E mai bine s-o protejăm, Ieronim... Ce zici ?

Nu pot, răspunse Ieronim. Astă-seară plec să-mi văd mama. Se pare că este grav bolnavă.

Îmi pare rău, continuă Argeanu. Sigur, trebuie să te duci, mama nu poate fi înlocuită de nimeni... Şi aşa, ticălosul ăla s-a întors în oraş. Mi se pare că ţi-a fost coleg la facultate... Exact, doar mi-ai spus de multe ori că ţi-a fost coleg... Nu mai ţin însă minte dacă ţi-am povestit vreodată ascensiunea lui... Cum ştii, după ce-am fost scos de la judecătorie, cîţiva ani am profesat avocatura într-un tîrg... Patruzeci de kilometri de navetă... Fostul meu ginere îşi făcuse primul an de slujbă acolo, ca profesor de istorie, aşa că am putut culege informaţiile despre el ... şantaj, dragă, şantaj ordinar ... Fiecărui om îi poţi găsi vreo slăbiciune,

și el a profitat tocmai de astfel de slăbiciuni... Șantajul pe față, anonimele, reclamațiile etc. etc., încît, într-un singur an, i-a prins pe toți de nas, de la președintele sfatului popular, cum se numea primarul pe atunci, și pînă la ultimul profesor... Iată doar una dintre victimele lui. O profesoară trăia cu un bărbat căsătorit, iar Dugan și-a șantajat colega cu chestia asta, pînă ce femeia i-a cedat și lui... Ehei, ce poveștI oribile !... Ăia de acolo au răsuflat ușurați, cînd el a fost cooptat aici, la ziarul local. Cine ar fi bănuit că era atît de abject, cînd mi-a intrat în casă... Dar să-l dăm dracului, se enervă deodată bătrînul. Nici nu merită să-i mai rostim numele... Și așa, Ieronim, continuă el după ce se mai liniștise, te duci să-ți vezi mama. Nu vrei să iei prînzul cu noi ? Îndată trebuie să apară și Natalia...

Mulțumesc, dar nu pot să mai rămîn, se scuză Ieronim. Am o întîlnire cu un arhitect, Hermeziu... Știți, mama lui mi-a fost învățătoare, încă mai locuiește în satul meu, și fiul ei m-a rugat să-i duc ceva din partea lui. Cînd termină, își simți palmele umede și începu să și le șteargă de pantaloni, întrebîndu-se de ce îl mințea pe bătrînul din fața sa, care i se dovedise ca un părinte. Era drept că mama arhiectului fusese învățătoarea lui, însă pe Hermeziu nu-l mai întîlnise de aproape o săptămînă... Mai adăugă, ridicîndu-se din fotoliu: Dacă îmi termin treburile, poate voi veni s-o văd și pe Natalia înainte de a pleca.

Oricînd ești binevenit, îi spuse Argeanu, începînd să pășească în urma lui pe treptele terasei. Ajunși la poartă, îl apucă de braț și, ca și cînd ar fi continuat discuția, îl întrebă : Spune-mi, Ieronim... dacă poți... Ce s-a întîmplat în toți anii ăștia cu voi, de nu v-ați căsătorit ?

Surprins de întrebare, Ieronim își plecă repede capul : E prea complicat să vă explic acum. Aș spune doar că Natalia este o ființă din toate punctele de vedere superioară mie și totdeauna mi-a fost teamă că îi voi neferici viața, căsătorindu-mă cu ea...

Da, da, complicat, mai spuse Argeanu, parcă vorbindu-și lui însuși. Poate vei veni, și o porni încet spre casă, fără să mai aștepte ca Ieronim să plece.

4

Moartea ei îl găsise în pat. Dimineaţa în jurul orei cinci.

De aproape două luni, pe cînd soţia sa îl anunţase că nu se mai întoarce în ţară, sfîrşiturile lui de ziuă însemnaseră tot atîtea beţii. Teama că avea să-şi piardă postul îl făcuse să se agaţe cu disperare de alcool. În ajun se îmbătase ca de obicei, dar telefonul de pe noptieră, chiar la acea oră, atît de matinală, reuşise să-l trezească. Mahmur, dusese receptorul la ureche şi auzise pe cineva rostindu-i numele, apoi continuînd prudent: Iertaţi-mă că vă deranjez atît de dimineaţă... Şi, cum el încă nu scosese o vorbă, fusese întrebat din nou: Sînteţi domnul... ăăă... tovarăşul Dugan... Eugen Dugan?... Abia după ce articulase un da cleios, din adîncul gîtului, pricepuse că la capătul firului se afla o femeie, şi întrebase cine era. Primise răspunsul prompt, fiinţa aceea parcă prinsese deodată curaj: O vecină de-a mamei dumneavoastră... nu, nu mă cunoaşteţi... O prietenă... sau, o, doamne, i-am fost prietenă... Sărmana, a murit astă noapte... Se ridicase atunci pe marginea patului şi aprinsese veioza, ca şi cum i-ar fi fost frică de întunericul camerei. Primise vestea pronunţînd un singur cuvînt şi acela fără nici o durere: Cînd?... Ştiu eu? începuse ea. Poate la unu şi jumătate, poate la două... O, ce mai contează cînd s-a... Începuse să plîngă şi el, aşteptînd s-o audă iar vorbind, nici măcar nu se mirase de stupizenia întrebării lui. Scurta pauză îi dăduse răgazul să-şi aprindă o ţigară şi să-şi amintească de formalităţile şi alergăturile de la înmormîntarea tatălui său. Cînd ea revenise, cerîndu-şi scuze pentru lipsa ei de stăpînire, fusese deja îngrozit la gîndul că va trebui să le repete. Femeia însă îl liniştise imedat: Pînă sosiţi, îmi permiteţi să mă îngrijesc eu de cele necesare?... Este perfect, îi răspunse el cu tonul şefului care, în sfîrşit, mai rezolvase încă o problemă curentă, de serviciu. Nu ştiu la ce oră ajung, fiindcă voi veni cu maşina. Oricum, nu vă scumpiţi la nimic, totul va fi plătit... Mai tîrziu, sub duş şi în timpul cît se bărbierise, dispariţia maică-si îi apăruse ca o adevărată salvare. La rîndul lor, compătimirile şefului său, căruia îi telefonase să-şi motiveze absenţa de la birou, îl încredinţa-

seră și mai mult că bătrîna, stingîndu-se pe neașteptate, îi venise în ajutor. Moartea ei, măcar o vreme, avea să-i dea siguranța că va fi lăsat în pace. Doar în clipele acelea, înduioșat de el însuși, i se umeziseră ochii.

Acum, pășind în urma celor care duceau sicriul, era furios pe vecinii maică-si, ieșiți în balcoane, aplecați peste marginea ferestrelor sau coborîți la intrarea în bloc. Ce naiba, ăștia nu lucrează, n-au servicii? se întrebă, simțindu-se urmărit de privirile lor. Își aminti însă că era sîmbătă, zi scurtă, și ora aceea chiar el o fixase. Cea mai nepotrivită oră, cînd lumea se întorcea de la slujbă sau pornea după ultimele cumpărături pentru duminică. Cum de nu se gîndise la asta? Noaptea ar fi fost cel mai bine, nu le-ar mai fi oferit un asemenea spectacol. La dracu! își mai spuse el, încercînd să se calmeze. Nu erau decît niște străini, figuri absolut necunoscute și fără nici o importanță. Dar chiar în momentul acela, din murmurul din jur se desprinse o voce groasă, bărbătească: Aha, zici că ăsta-i fiu-su? urmată de un glas certăreț, de femeie: Parcă cine l-a mai văzut pe aici? și, ca și cînd vorbele și privirile lor l-ar fi împins din spate, grăbi pasul pînă în dreptul sicriului, apucîndu-l cu amîndouă mîinile de margine. Lui însuși gestul i se păru inutil și ridicol. Cei patru oameni veniți cu furgoneta erau prea mulți pentru greutatea sicriului în care zăcea cadavrul unei băbuțe, neobișnuit de slabă și redusă aproape la dimensiunile unui copil. Totuși pași așa, incomod, aplecat asupra moartei, a cărei gură parcă schița un zîmbet de nepăsare ironică. Cel puțin astfel i se părea lui, gîndindu-se că propria sa gură era o copie, mai mare, a aceleia din sicriu. Lîngă furgonetă, prietena maică-si se aplecă spre el și îi spuse: Vedeți, au ieșit cu toții să-și ia rămas bun de la dînsa...

Nu-i răspunse. Mirosul ei puternic de naftalină și fața transpirată, umbrită pe jumătate de borul unei pălării negre, îl îngrețoșară. Mai așteptă ca sicriul să fie împins pe platforma metalică a furgonetei, apoi se întoarse la mașina sa. De astă dată merse încet, înfruntînd cu indiferență privirile celor din jur. Se regăsise pe sine, era din nou directorul din minister, bărbatul puternic, îmbrăcat într-un costum bleumarin, croit impecabil, ca și albul cămășii, ca și vișiniul închis al cravatei sau luciul negru al pantofilor. Se simțea cu mult deasupra lor și trebuia să le-o arate. După ce se așeză la

volan, își aprinse țigara și nu-și mai dezlipi ochii de pe ușile furgonetei, pînă ce nu le văzu închise. Atunci intră în mașină, pe bancheta din spate, și prietena maică-si. Cînd furgoneta se puse în mișcare, porni și el motorul, iar ea începu să plîngă, gemînd încet. Cîteva clipe, în parbrizul mașinii lunecară mai multe chipuri de bărbați și femei. Nu-l reținu decît pe ultimul, un bătrîn scofîlcit și slinos, care ținea într-o mînă o sticlă plină cu vin, iar cu cealaltă își făcea cruce. Nu era exclus, gîndi el, ca tocmai nenorocitul acela să fi stîrnit rîsetele de la înmormîntarea lui taică-su. Figura bătrînului îi amintise brusc de amiaza aceea din cimitir și, un moment, se văzu înghesuit de lumea care înconjura sicriul răposatului, auzind clar răspunsul beţivanului ce replicase la observația cuiva că mortul era numai piele și oase: Dar, ce, ați văzut vreun poștaș burtos?... Se întrebă de ce memoria lui nu reținuse atît de limpede, din toate cîte se petrecuseră atunci, decît aceste cuvinte. Nu putu să-și răspundă, se gîndi doar că și la înmormîntarea bătrînului venise tot singur. Dacă își aducea bine aminte, asta se petrecuse în anul în care se despărțise de a doua soție...

Între timp, intrase pe un bulevard larg, cu patru piste, ținîndu-se aproape de furgonetă. Calmul cu care se așezase la volan îi dispăruse pe neașteptate. Își conducea acum mașina încordat, stăpînit de o senzație ciudată, că se afla într-o localitate cu totul străină. De fapt, își mai recunoștea orașul natal numai după vechile clădiri, puține la număr, înghesuite în mulțimea noilor construcții de care nu-l lega nici o amintire. Din anul în care se stabilise în capitală, nu mai călcase pe aici decît de vreo cinci ori. Ultima dată venise cu cea de a treia soție. La o lună după căsătoria lor, aceasta ținuse să-și viziteze soacra și să se plimbe pe străzile orașului unde se născuse soțul ei. Ce perfidă! izbucni el deodată, în sinea sa. Cine ar fi crezut că tocmai Maria, ființa aceea scoasă din anonimat numai datorită lui, îi va da o astfel de lovitură?... Maică-sa avusese dreptate, bătrîna îi atrăsese atenția de la început că într-o căsătorie, cu o diferență de aproape douăzeci de ani între bărbat și femeie, lucrurile nu se puteau sfîrși niciodată bine. Da, Maria fusese nu numai marea lui dragoste, ci și marea greșeală care putea să-l pună definitiv la pămînt...

La o intersecție, fu nevoit să oprească. În oglinda retrovizoare a furgonetei îl văzu pe șoferul acesteia, mușcînd dintr-un covrig. Tocmai atunci o auzi și pe prietena maică-si. Începuse iar să-i vorbească despre bătrînă. N-avea încotro, trebuia să-i mai suporte mirosul de naftalină și trăncăneala. Fără ea s-ar fi descurcat extrem de greu. La un moment dat, femeia se aplecă spre el și îl întrebă : Și cu soția dumneavoastră cred că nu-i nimic grav, așa-i ?... O mințise, îi spusese de cum dăduse ochii cu ea că Maria se îmbolnăvise și se afla internată în spital. Răspunse în silă : Ceva în legătură cu ficatul...

Păcat, continuă ea. Ce mult a iubit-o mama dumneavoastră ! Mai rar așa soacră, să nu facă nici o diferență între fiu și noră... Doamne, parcă o văd... Vino la mine, Lenuțo, s-o vedem pe Maria la televizor !... Cum afla din program, îmi și bătea la ușă. Uite, îmi zicea, o vom vedea din nou pe nora mea dansînd... Da, s-a stins o ființă nobilă, acesta îi cuvîntul cel mai potrivit pentru ea... Și la serviciu... că doar o știu demult, am și lucrat mulți ani împreună... și în familie, peste tot a fost exemplară... Iată, îmi zicea uneori, iată pentru ce mai trăiesc eu, și-mi arăta fotografiile dumneavoastră, ale soției... Da, domnule Dugan, nu mă cunoașteți, însă eu vă cunosc bine, mama, ori de cîte ori se întorcea de la București, mă servea cu bunătățile aduse și îmi povestea cum și în ce fel trăiți... V-aș putea descrie și locuința...

N-o mai ascultă. Se aprinse becul verde și porni smucit mașina. Femeia asta, căreia nici nu-i reținuse bine numele, îl scotea din sărite cu flecăreala sa. De cîteva ori îi mai răspunse, totuși, la întrebări și fu aproape bucuros cînd zări porțile cimitirului. Furgoneta deja se oprise vizavi de ele, în dreptul unei construcții plate, cenușii, zăbrelită la ferestre, ce semăna cu o ambarcațiune eșuată, a cărei pravă se înfipsese cîndva în marginea străzii.

Știți, auzi din nou glasul femeii din spatele său, în casa asta a fost un local, un restaurant. Cînd eram tînără, soțul meu m-a adus de mai multe ori aici.. Era frumos, mai ales vara... se scoteau mesele în grădină, se serveau tot felul de specialități la grătar și un țigan cînta strașnic din vioară... Acum este a morților... Au și casele, ca și oamenii, soarta lor...

Nu-l interesa istoricul casei mortuare și nici observațiile ei cu iz de filozofie. Încuie portierele și se îndreptă grăbit spre furgonetă. Dincolo de ea, se trezi în fața unei intrări largi, cu două uși lipite de pereți și prinse cu niște cîrlige grosolane. În aceeași clipă îl izbi mirosul greu, de ceară arsă, de la lumînările ce se zăreau aprinse înăuntru, și un bărbat chel, cu ochelari, deșirat ca un cocostîrc, îi ieși înainte.

Vreți să plătiți taxa, nu? îi spuse chelul, scoțîndu-și chitanțierul din buzunarul halatului ponosit. Cîte zile și cîte nopți?

Mîine va fi înmormîntarea, răspunse el enervat nu atît de întrebare, cît de calmul chelului și de molfăiala neîncetată a buzelor lui. Acesta se răsuci spre ușa din dreapta, își fixă chitanțierul pe ea și, înainte de a începe să scrie, le spuse celor de la furgonetă: Pe dreapta, la numărul cinci.

Vai, e tocmai locul pe care a stat sicriul soțului meu, exclamă prietena maică-si. Ce coincidență!

Plăti și luă chitanța din mîna chelului, care îi mai spuse: E în regulă, tovarășe.

Apoi intră înăuntru, în urma sicriului. Nu-și închipuise să găsească atîta lume acolo. Fiecare sicriu, așezat pe un fel de raft, aduna în jur rudele mortului care zăcea în el. Se vorbea în șoaptă, se auzeau plînsete și gemete înăbușite, toate amestecate într-un zumzet continuu, plutind spre ușă odată cu fumul și mirosul lăsat de mulțimea lumînărilor aprinse. Rămase încremenit la căpătîiul maică-si, în timp ce prietena ei înfigea lumînările în nisipul unui vas de tablă. Mulțimea sicrielor și fețele galbene ale morților îl înfricoșară. Pentru prima dată în viața lui întîlnea cu adevărat moartea. La înmormîntarea lui taică-su era cu zece ani mai tînăr și, de la cimitir, se întorsese la braț cu mama. Acum murise și ea, iar poștașul Dugan și soția sa nu avuseseră nici frați și nici surori. De aici înainte nu-i mai rămînea decît să se întrebe și să-și răspundă singur la orice gînd ce l-ar fi chinuit. Sentimentul acesta, al singurătății, îi adună parcă dintr-o dată la un loc întreaga viață, aplecîndu-i capul și umerii sub povara ei, făcîndu-l să se clatine și să izbucnească în plîns. Se pierduse cu totul, înregistrînd doar vag lumea din jurul său. Frica de la început se prefăcu repede într-alta. Să nu strige în gura mare. Fu atît de preocupat apoi să-și pîndească momentul acela și să-l suprime, încît nici n-o mai

auzi pe femeia de lîngă el spunîndu-i că era timpul că plece. Numai cînd îi atinse brațul cu mîna își ridică și el capul, ștergîndu-și repede ochii cu batista. Acum îi era rușine. Se dăduse în spectacol față de această pensionară și, sigur, îl observaseră și ceilalți oameni din jur. Ce naiba i se întîmplase ? Mai izbucnise așa în plîns numai pe vremea copilăriei... Prietena maică-si îndreptă o lumînare care, arzînd, se aplecase într-o parte, și-i spuse : Așa e întotdeauna, mamele ne aduc pe lume, și noi, la rîndul nostru, le însoțim ieșirea din ea. Suferința e și la început și la sfîrșit... Nu am dreptate ?

Aproape că n-o înțelese. Pornise spre ușă la fel de grăbit cum venise. Afară, stabiliră că ea se va duce să fixeze cu preotul ora înmormîntării, iar el va trece pe la ofițerul stării civile, să ia actul de deces. Aveau să se întîlnească spre seară, în apartamentul mamei sale. Apoi se întoarse la mașină, își descheie haina și își slăbi nodul cravatei. Pe drum, încercă de mai multe ori să-și imagineze chipul răposatei, însă nu reuși.

Opri la o parcare, lîngă poșta centrală. Abia cînd intră în holul ei, placat în marmură, își dădu seama că nu avea nici o treabă acolo. Cui ar fi putut scrie sau expedia o telegramă ? Își aminti brusc de un coleg de facultate, crescut la o casă de orfani, care, neavînd de la cine primi scrisori sau ilustrate, își scria lui însuși, expediindu-le de pe unde se întîmpla să călătorească. Oare ajunsese și el la fel ?... Se învîrti de cîteva ori în jurul mesei enorme, unde cîțiva bătrîni își redactau scrisorile sau completau formularele de telegramă, și se opri la rînd în fața ghișeului din colțul sălii. Da, aici lucrase mama sa. O urmărise de multe ori cu cîtă repeziciune ștampila plicurile. Uneori apărea și taică-su, sfrijit, cu fruntea veșnic transpirată, mirosind a sudoare și a piele tăbăcită. De vină erau numai drumurile lui și geanta mare, care îi strîmbase trupul într-o parte. Îi punea pe cap o mînă grea, ciolănoasă, cu invariabila întrebare : Ce-ai făcut azi la școală ?...

Părăsind însă poșta, nu se mai gîndi la părinții săi. Fostul lui coleg, care își trimitea singur scrisorile, îi veni din nou în minte. Nu scăpă de el decît în fața funcționarului de la starea civilă. Puse toate actele maică-si pe masa acestuia și rămase în picioare. Se așteptase să fie invitat să ia

loc, însă celălalt nici nu-şi ridicase ochii spre el. Aplecat asupra hîrtiilor, tremura uşor din cap şi continua să scrie. În părul sur îi lucea un început de chelie, iar mîinile lui mari, păroase, păreau neajutorate în treaba pe care erau nevoite s-o facă. Între timp, în birou mai intrară un bărbat şi o femeie, amîndoi în doliu. Femeia, grasă, respirînd greu, după ce salută, se şi aşeză pe singurul scaun liber din faţa mesei. La un moment dat, se întoarse spre bărbatul de la spatele ei şi-i spuse : Cam asta-i viaţa, o zbatere între două hîrtii, actul de naştere şi cel de deces. Cuvintele ei reuşiră să ridice capul funcţionarului şi, cîteva clipe, ochii acestuia s-o privească mustrător. Apoi nimeni nu mai scoase o vorbă, pînă ce omul de la masă deschise un registru şi, întinzînd spre Dugan un toc scorojiti îi spuse : Semnaţi aici ! O clipă mai tîrziu, mîinile păroase îi puseră în faţă actul. Cît îl împături să-l bage în buzunar, se gîndi că, totuşi, femeia avusese dreptate, viaţa începea şi se sfîrşea consemnată în două hîrtii. Ieşi din birou fără să salute. Nu mai aştepta acum altceva decît să ajungă mai repede în camera de la hotel şi să-şi umple un pahar mare cu votcă.

5

La bar sau pe terasă ? întrebă vesel arhitectul.

Acolo e prea mult zgomot, Matei, răspunse Ieronim, silindu-se şi el să zîmbească. Să intrăm în restaurant, şi îşi luă prietenul de braţ. Se simţea epuizat, abia îşi mai mişca picioarele. De cînd plecase de la bătrînul Argeanu, telefonase de mai multe ori, pînă ce îl găsise pe arhitect, şi se învîrtise fără rost prin centrul oraşului. Acum, în holul hotelului unde se întîlniseră, feţele tinerilor printre care înaintau amîndoi, spre restaurant, i se părea că pluteau odată cu fumul dens al ţigărilor, revărsat de la bar, dîndu-i o uşoară senzaţie de ameţeală.

Avusese dreptate, în restaurant era mai puţină lume. Găsiseră o masă liberă, retrasă într-un colţ, şi cerură bere. Arhitectul îl întrebă de cîteva ori dacă nu se mira că el, Matei Hermeziu, era îmbrăcat aşa, ca un şef sau ca un belfer, apoi începu să-i relateze cum scăpase în dimineaţa

aceea să nu fie numit în funcţia de director al institutului unde lucra. Ascultîndu-l, Ieronim nu-şi mai amintea să-l fi văzut într-o asemenea vervă şi îl privea cu un fel de uimire umilă. La un moment dat, încetă să-l mai urmărească, gîndindu-se că prietenul său, cu pletele lui blonde, cu faţa îngustă, inteligentă, cu ochii albaştri, surîzători ca ai unui copil, era într-adevăr un bărbat frumos, după care femeile puteau fi îndreptăţite să întoarcă privirea. Şi oboseala sau imaginaţia lui, ori amîndouă împreună, des bîntuite de umbrele istoriei, îl împinseră deodată în urmă cu secole. Matei Hermeziu devenise prinţul, iar el scribul acestuia. Cînd li se aduse berea, tocmai se vedea mergînd în urma stăpînului său, cu fruntea plecată şi cu mîinile împreunate peste taşca în care îşi ţinea călimara şi pana.

Mai eşti atent la ce-ţi spun? întrebă arhitectul, observîndu-i absenţa.

Da, spuse el şi întinse mîna să ia paharul plin. Cu buzele care parcă nu-l mai ascultau sorbi o înghiţitură, adăugînd pe urmă rar, ca şi cum i-ar fi fost teamă că nu va fi înţeles: Sîntem nişte tîmpiţi, lăsăm impostorii să prospere, să se caţăre pe umerii celorlalţi, să-i domine cu prostia şi ura lor.

Arhitectul pusese paharul gol pe masă şi îşi aprindea ţigara. Nu se aşteptase la un asemenea răspuns. De un an, de cînd se întîlniseră întîmplător, tot într-un restaurant, ceea ce îl apropiase de acest om nu fusese doar faptul că amîndoi se născuseră în acelaşi sat sau că trecuseră, pînă la facultate, prin aceleaşi săli de şcoală, ci mai ales descoperirea unui suflet rar, stăpînit de acel calm al înţelepciunii, posibil să existe numai aşezat pe dezinteresul faţă de zvîrcolirile efemere ale celor din jur. Posturile şi avansările nu-l interesaseră niciodată, iar puterea, cum o vedea el, murdărea oricum pe cel care ajungea la ea. Spune-mi cum îţi satisfaci pofta de putere, obişnuia să repete, şi am să-ţi spun cine eşti, aducînd de fiecare dată istoria ca martor... Şi iată-l că se trădase, îi vorbise ca şi Cristina... Dar, oare, nu avusese dreptate soţia lui?... Acum, cînd totul se terminase şi un alt ins fusese instalat ca director la institutul său, îl încerca îndoiala. Spuse: Să nu te mai recunosc, Ieronim...

Am discutat de atîtea ori despre postul acela, şi acum chiar tu, care într-un fel m-ai ajutat să renunţ la el, mă condamni ?

O, nu, nu, începu Ieronim, ca şi cum ar fi vrut să se scuze. Cred că mă gîndeam la cu totul altceva, şi întrebarea ta m-a luat prin surprindere. Sigur, ai făcut bine. Tu eşti un artist, n-ai ce căuta în asemenea posturi care alterează sufletul, talentul...

Matei nu era mulţumit, îndoiala pusese şi mai mult stăpînire pe el. Întrebă : Şi atunci cum rămîne cu prosperitatea impostorilor ?

Îi lăsăm să-şi facă treaba, răspunse el silnic. Oricum, nu noi i-am putea împiedica. Îşi goli paharul, luă apoi sticla, turnă în paharul arhitectului, îşi turnă sieşi şi, ridicînd privirea spre prietenul său, în timp ce umerii i se gîrboviră, mai adăugă : Regreţi că acum nu te afli în biroul directorului, aşezat în scaunul lui şi bei bere cu un nimeni ca mine ?

Ce-ţi trece prin minte ! spuse Matei.

Multe, răspunse Ieronim. Îşi aprinse şi el ţigara şi expiră fumul odată cu vorbele : În dimineaţa asta am cam fost luat cu asalt.

De cine ?

De viaţă. Observi ce banalităţi îmi ies din gură ? Panica, dragul meu...

Ţi s-a întîmplat ceva neplăcut ? mai întrebă Matei.

Ieronim nu-i răspunse. Mai multe clipe învîrti ţigara între degete, privind-o fix. Abia acum îşi dădea seama că dorise să-şi întîlnească prietenul numai pentru că îl mintise pe bătrînul Argeanu. Plecase în grabă de la acesta, pretextînd că era aşteptat de arhitect. Fu gata să-i spună că, stînd cu el la masă, arhitectul îl eliberase de minciuna aceea, pronunţată faţă de un om pe care îl respecta ca pe propria mamă. Zîmbi la fel de umil, cum îl privise mai înainte : Am fost trimis la muzeu şi la propriu şi la figurat.

Nu înţeleg, spuse Matei. Ce muzeu ?

Un muzeu de istorie, răspunse Ieronim şi izbucni în rîs. Se opri în aceeaşi clipă, strivi ţigara fumată pe jumătate, răsuci de cîteva ori scrumiera pe faţa de masă şi, după ce îşi aprinse altă ţigară, începu deodată să vorbească, vinovat parcă de ceea ce trebuia să spună. Vorbi despre scrisoarea primită de la maică-sa, despre Titu Constantinescu, directorul

său, relată cu lux de amănunte discuția cu acesta, cum îl chemase la el și nu-l mai ținuse ca de obicei în picioare, dîndu-i chiar voie să fumeze în camera aceea, unde nu se fuma niciodată și în care puteai citi pe perete cuvintele lui Emerson — ce ești vorbește mai tare decît ceea ce spui —, aminti de ilustrata ce-i fusese trimisă de la Paris, ba o și scoase din buzunar, fluturînd-o pe deasupra paharelor și continuă la fel, cu aceeași voce, ușor iritată, că el cunoștea istoria Parisului poate mai bine decît înșiși parizienii și de aceea nu mai avea ce căuta acolo, rîzînd din nou și uitînd să mai tragă din țigara stinsă între degetele sale, pe urmă, mai potolit, își reluă vorba cu ce avea de gînd să facă la muzeul unde era nevoit să lucreze de aici înainte, adică, atît cît îi va îngădui timpul, să redacteze o carte despre scribul și despotul său, fiindcă numai asta simboliza lăcașul acela, înțelepciunea apăsată de ignoranță, adevărul strivit de putere, capul cărturarului rostogolit de pe trunchiul călăului la semnul tiraniei trufașe... o carte scrisă doar pentru propria plăcere, fără nici o dorință de publicare, ceva între știință și literatură, evident, însufletind trecutul celor doi oameni, al scribului și al despotului, ce, bineînțeles, nu era numai al lor, era și al lui, deoarece, la fel ca toate ființele omenești, avea și el dreptul la trecutul speciei, ca la propriul trecut, pe care nu putea să nu și-l amintească, dar mai ales îl trăia, ca, la sfîrșit, să se oprească din nou la maică-sa — înglobată și ea în trecutul acela, deși mai era în viață —, la care trebuia acum să meargă deoarece se afla în derută, intrase, nu-i așa, în orbita unei crize sau, cum ar fi spus bătrîna, își pierduse credința și simțea că numai în preajma ei ar fi fost în stare să se regăsească pe sine, să vadă astfel mai deslușit în el însuși, ce apă mai curgea acolo, ce animale greoaie și absurde se mai tîrau pe malurile ei și încercau să-și ridice capul, ce papagali pestriți își cereau dreptul la cuvînt sau ce frunze mai putrezeau, dînd locul altor muguri — altfel spus, să-și pună cît de cît în ordine sufletul. Da, de aceea trebuia chiar în seara aceea să plece spre ea, ca spre un confesor ce îl aștepta de prea multă vreme, să i se mărturisească...

Nu pot să cred, spuse Matei. E de neînchipuit...

E bine să ne închipuim orice, răspunse Ieronim. Pentru că orice este posibil...

Dar există legi, insistă Matei.

Iartă-mă, continuă Ieronim, dar gîndești ca un copil. Totul este făcut conform legilor, acoperit de ele... Poate e înspre binele meu, mă săturasem să tot citesc și să scriu după plan. Voi avea timp să mă ocup numai de ce îmi place...

Te amăgești, Ieronim, îl întrerupse Matei. Totuși vor fi niște ore care, zi de zi, te vor fixa acolo...

Ha, ha, rîse scurt. Ca pe o gînganie în insectar, așa-i?... ca pe un exemplar ciudat... Ei și? Atunci ce să mai zică ăia din fabrică? Bău, își turnă din nou și adăugă: Toți sîntem fixați ca într-un insectar. Matei, toți trăim cu acul acela înfipt în spate și ne simțim fericiți cît nimeni nu ni-l scoate, să ne mute în cine știe ce colț sau să ne arunce la gunoi. La naiba, nu asta mă frămîntă, că am mai fost încă o dată împins spre margine... Tăcu, căutîndu-și țigările. Arhitectul îi privea mîinile neliniștite, care rupseră mai multe țigări pînă ce reuși să scoată una din pachet, și-l cuprinse mila. Încercă să-l ajute, dar nu reuși să articuleze decît aceste cuvinte: Nu vrei să mergem, să iei masa la noi? Cristina s-ar bucura...

Iată-l cum mă minte, gîndi Ieronim. Știa prea bine cum vedea soția arhitectului prietenia lor. Întrebă: Își este teamă că te va lua la rost Cristina pentru că ai renunțat la postul de director?

Matei tăcu. Aproape uitase că acasă va trebui să suporte iar o discuție neplăcută. Îl auzi vorbind pe celălalt: Ei, am glumit... Cred că nu te-ai supărat...

Nu, Ieronim, răspunse arhitectul. Te mai rog o dată, mergi?

Iartă-mă, spuse Ieronim, trebuie să fac niște cumpărături pentru bătrînă. Nu mă pot duce la ea cu mîinile goale... Și, după o pauză, ca și cum ar fi vorbit singur, adăugă: Altceva mă frămîntă...

Poate te-aș putea ajuta, spuse Matei.

Da. În clipa aceea părea că se însuflețește dintr-o dată. Da, mai repetă el. Numai Natalia mă neliniștește, cum va primi ea noua mea lunecare...

Arhitectul n-o cunoștea, îl mai auzise vorbind despre femeia aceea de cîteva ori, dar de fiecare dată nu înțelesese prea mare lucru. Știa doar că era doctoriță într-o clinică universitară, că fusese căsătorită, că divorțase și, din cînd

în cînd, prietenul său se întîlnea cu ea. Ieronim nu-i dezvăluise niciodată starea relaţiilor lui cu doctoriţa, iar el nu îndrăznise să-l întrebe. Spuse rîzînd : Cred că Natalia asta nici nu există sau există numai în închipuirea ta.

Tocmai, vreau să te convingi de existenţa ei, continuă Ieronim. Nici tatălui ei nu i-am putut spune despre povestea de la institut... Ai să mergi tu la ea..., mîine, poimîine, oricum, pînă mă întorc eu. Te rog !... Îi vei expune situaţia cum te vei pricepe mai bine. Îmi promiţi ?

Nu-i nici o greutate, răspunse Matei. Sigur că mă voi duce... De data asta umplu el paharele. Ascultă, Ieronim, am înţeles că o cunoşti de mai multă vreme... De ce nu v-aţi căsătorit ?

Faţa lui Ieronim se întristă din nou şi ochii i se întoarseră la aceeaşi umilinţă blîndă. Asta, spuse el, asta m-a întrebat astăzi şi tatăl ei... Cum să-ţi explic ? Poate nu este nimic de explicat, poate asemenea lucruri trebuie să rămînă neexplicate... Nici nu s-ar cuveni să vorbesc despre ele. Dar tu eşti prietenul meu, singurul meu prieten, în afară de mama.

Şi ea ? întrebă Matei.

Cu ea n-aş putea discuta niciodată ceea ce discut cu tine, răspunse Ieronim, în vreme ce pe faţă îi trecu un val purpuriu, lăsîndu-şi cîteva secunde urma pe liniile ridurilor. Am fost gata să ne căsătorim, dar tocmai atunci mi-a căzut pe cap scoaterea mea din Universitate. Ţi-am mai povestit şi despre asta, şi despre cealaltă, cu trimiterea la puşcărie... Atunci ne-am certat pentru prima dată... sau, mă rog, ne-am contrazis mai aprins. N-a înţeles că eu nu puteam face nimic şi trebuia să mă resemnez cu postul ce mi se oferise... Apoi am simţit superioritatea ei... Ce femeie, Matei ! Ai s-o cunoşti, ai să-mi dai dreptate... Mi-a fost teamă să nu-i nefericesc viaţa.

Ce om ciudat mai eşti şi tu, Ieronim, îl întrerupse Matei. Cred că superioritatea asta a fost tot numai în închipuirea ta...

Nu, ai să te convingi, spuse Ieronim. Şi a mai fost ceva, ceva mult mai apăsător pentru mine... A fost mila ei. Am cunoscut-o chiar a doua zi, după eliberarea mea din puşcărie. Călătorisem aproape douăzeci şi patru de ore cu trenul, arătam ca un cerşetor, flămînd, timorat... Înţelegi ? Cînd am văzut-o... Dar nu mai continuă, se oprise brusc, plecîn-

du-şi ochii spre masă. Arhitectul crezu că nu mai putea continua din cauza emoţiilor, i se mai întîmplase şi altădată, însă îşi dădu imediat seama că intrase cineva cunoscut în local şi prietenul său nu dorea să-l vadă. Cîteva clipe mai tîrziu, îl auzi spunîndu-i : Matei, ştii cine a apărut ? Fostul ei soţ... Nu, nu mă înşel... Ce naiba caută ăsta aici ? Doar i-a murit mama, a venit pentru înmormîntarea ei... Mi-a fost coleg de facultate şi cred că el m-a turnat atunci. Oricum, la proces nu mi-a fost deloc favorabil...

Un moment tăcură amîndoi. Apoi arhitectul, care stătea aşezat cu spatele spre sală, văzu în oglinda încastrată în peretele din dreapta lui un ins destul de înalt, cu părul aproape sur, ce mergea printre mese, uşor legănat, făcîndu-şi vînt cu mîinile. Cel din oglindă se opri o clipă, privi circular, rotindu-şi capul mare, pe urmă se îndreptă spre ei şi, cînd ajunse la cîţiva paşi de masa lor, arhitectul observă că avea un umăr ieşit mai înainte, ca şi bărbia pe care i se sprijinea faţa mare, cu nasul proeminent, la rădăcina căruia ochii luceau cenuşiu, contaminaţi parcă de culoarea părului. Figură de boxer, gîndi el cînd Ieronim se ridică de pe scaun.

Oho, Masarule, ce bucurie să te întîlnesc ! exclamă insul cu figură de boxer, întinzînd mîinile să cuprindă umerii înguşti ai lui Ieronim. După cele aflate mai înainte, arhitectului nu-i venea să creadă văzîndu-i cum se sărutau. Eliberat din îmbrăţişarea aceea, Ieronim spuse : Faceţi cunoştinţă. Fostul meu coleg de facultate, Eugen Dugan, şi bunul meu prieten, arhitectul Matei Hermeziu...

Oooo, dumneavoastră!... îşi continuă Dugan exclamaţiile, aplecîndu-se spre Matei, să-i strîngă mîna. Arhitect, deci. Nu vă invidiez, toată lumea vă înjură, mai rău decît pe fotbalişti... Cutii de chibrituri, lipsă de confort, ha, ha... Aşa-i lumea, nu se mulţumeşte niciodată... Pot să iau şi eu loc ? Numai dacă nu vă deranjez, poate aveţi...

Nu, spuse Ieronim şi trase scaunul spre Dugan. Poftim !

Dugan se aşează, deschizîndu-şi haina şi întrebînd : Numai bere ? Eu prefer votca... Făcu semn chelneriţei. Şi aşa, dragul meu Masaru, cîţi ani sînt de cînd nu ne-am văzut ?

Ieronim nu-i răspunse. Îşi aminti că, în dimineaţa aceea, directorul institutului de la care trebuia să plece tot aşa i se adresase. Se mulţumi să-l privească, schiţînd un zîmbet. Celălalt îşi răspunse singur : Cred că sînt douăzeci de ani. O

viață de om, Masarule... Ce tineri eram, mă, ce băieți frumoși !... Și acum... Da, tu nu te-ai prea schimbat. Parcă te-a conservat nenorocita aia de pușcărie, ha, ha... Tu ai stat acolo, la liniște, iar noi am tras în jug. Legea compensației, ha, ha... Rîzînd, scoase din buzunar un pachet de Kent și o brichetă, își aprinse o țigară și le făcu semn să se servească. Bine, mă refuzați categoric, mai adăugă el, cînd cei doi îi arătară cu privirile țigările lor. Tocmai atunci se oprise lîngă masă chelnerița. Îi comandă o votcă mare.

Condoleanțe, spuse Ieronim. Am citit în ziar.

Dugan dădu din cap și pe chipul său apăru o vagă tristețe : Da, s-a sfîrșit biata mea mamă. După părinți, urmează fiii. Viața... Nu-și mai duse gîndul pînă la capăt, chelnerița pusese paharul plin în fața lui, și el îl luă cu un gest repezit, să ciocnească : Noroc, mă bucur că te-am întîlnit ! Bău strîmbîndu-se, apoi continuă : Am văzut că nu stai degeaba, Masarule, ai tipărit cîteva cărți despre care am auzit numai vorbe bune. Ți-ai ținut promisiunea făcută încă din facultate.

Ce promisiune ? întrebă Ieronim.

Cum, nu-ți mai amintești ? spuse Dugan și se întoarse spre arhitect, tutuindu-l : Auzi, domnule, încă de pe atunci susținea că cei puuternici fac istoria, iar cei slabi o scriu... El se considera printre ultimii... Bravo ! Repet, numai vorbe bune am auzit...

Ieronim fu gata să-l întrebe dacă măcar cunoștea titlurile cărților sale, însă renunță repede, spunînd : Nu fac mare lucru, transcriu amintirile unor oameni pentru alți oameni...

Modest ca întotdeauna, răspunse Dugan. Asta-i partea ta cea mai tare, ha, ha... Nu, nu glumesc. Ai avut de suferit pe nedrept, știu, așa au fost timpurile, dar nu ți-ai luat, ca alții, nasul la purtare... Modestie și tenacitate... Ai rămas neschimbat... Căsătorit ?

Nu, spuse Ieronim și Dugan rîse iar, cutremurîndu-și umerii și scoțînd din gît niște sunete ca un nechezat : Cărturar în rasă de călugăr... E bine și așa, la urma urmelor, fiecare își merită viața după cum și-o face...

Arhitectul, care nu scosese o vorbă pînă atunci, urmărindu-l cum se freca întruna de scaun și-și mișca umerii și mîinile de parcă ar fi avut cine știe ce mîncărimi de piele, îl

întrerupse : Asta-i o lozincă ! Cred că oamenii merită totdeauna mai mult de la viață...

Da, sînt de acord, răspunse Dugan. O lozincă, una adevărată, cuprinzătoare. Vă este frică de lozinci ? Și cum arhitectul nu-i răspunse, continuă : Mie nu-mi este frică de ele, le consider necesare, din multe impasuri, în istoria lor, oamenii au ieșit unindu-și puterea în jurul unei lozinci, chiar dacă nu le-au numit astfel...

Impasurile, interveni Ieronim, n-au fost depășite decît de aspirația omului către libertate, care-i cu un instinct, la fel de puternic ca și cel al perpetuării.

O, iar libertatea ! exclamă Dugan, și se ridică de pe scaun, se așează la loc, continuînd : O vorbă goală în gura tuturor. Prea mult caz se face de ea. Își goli paharul și-i făcu din nou semn chelneriței să-i mai aducă. Ce înseamnă, Masarule, ce înseamnă după tine libertatea... a trăi în libertate ?

Să-l ajuți pe cel slab să nu fie mai slab și pe cel puternic să nu devină mai puternic, răspunse Ieronim.

Pe cine naiba ai citat ? întrebă Dugan ? Vreun popă ?... Cred că ești o adevărată arhivă, o bibliotecă, ha, ha...

În clipa aceea, arhitectul simți pe umeri două mîini care îl strîngeau ușor și auzi din spate o voce răgușită, spunînd : Dugan... Eugen Dugan... Te-ai întors, mahărule... În vizită sau te-au debarcat ?...

Ieronim se ridică repede și-l apucă de braț pe cel care i se adresase astfel lui Dugan, atrăgînd atenția celor de la mesele din jur. Gata, gata ! spuse Ieronim. Vrei să stai jos ? Ia loc și taci din gură !

Pe Mihai Argeanu, fratele Nataliei, arhitectul îl mai întîlnise o dată pe stradă, cînd se plimba cu Ieronim. Își aminti că atunci era mai beat ca acum. Spre surprinderea lui, Argeanu se supuse de îndată și se așeză pe scaun. Scoase singur din pachetul de Kent o țigară și și-o aprinse, apoi ridică ochii spre Dugan : Văd că aici numai tu bei votcă. Comandă-mi și mie una.

Într-un fel de panică, Dugan se ridică de la masă și se duse după chelneriță. Ieronim îl întrebă pe Argeanu : Ai să fii cuminte ?

Gata, nici o vorbă, vă ascult, răspunse celălalt. Dar, după ce Dugan se întoarse cu chelnerița, care puse în dreptul

lui Argeanu paharul cu votcă, acesta începu din nou : Adică tu mă forțezi să tac, mă, neputinciosule ! Să tac eu, care voi lecui inimile și creierele voastre, să nu mai plesnească? ! Tu să taci, fiindcă ești un neputincios ! Auzi ?... Dacă ai fi fost altfel, adică bărbat-bărbat, ai fi luat-o de mînă pe soră-mea și, vrînd-nevrînd, te-ai fi oprit cu ea la ofițerul stării civile...

Te rog ! spuse Ieronim, cu fața invadată de un nou val de roșeață.

Nu mă mai ruga, răspunse Argeanu, luînd paharul de pe masă. Bău votca, se șterse la gură cu mîna și continuă : Nu trebuie să mă mai rogi, cu tine am terminat. Mai am o vorbă cu mahărul ăsta, venit de la București. Ce e, domnule, de ce te uiți la mine așa, nu mă recunoști ?... E de ajuns că te-am recunoscut eu... Să-ți amintesc cum ne așezam cu toții la masă, tu, mama, tata, Natalia, soția ta ?... Cum îți băteam în ușă dimineața, să ieși mai repede din W.C., pentru că mă scăpam pe mine ?... Nu, asta nu... Astea nu contează, astea-s fleacuri, nu amintiri... O amintire, cea mai neplăcută din toate, e moartea mamei... Tu ai omorît-o, bestie... N-a mai putut trăi mult după ce i-ai batjocorit fiica... Tîmpitule, știi tu la ce-ai dat cu piciorul ? În tot orașul ăsta n-ai să găsești o femeie ca ea. Icoană, dobitocule, să te închini la ea !... Să te scuip acum, să te pălmuiesc, ce să-ți fac ? Răspunde !...

Voi chema chelnerul să te dea afară, spuse Dugan, frecîndu-se și mai tare de scaun. Ai înțeles ?

Lucirile cenușii din ochii lui Dugan îl făcură să tacă și să-și plece capul. Mai spuse doar : Încă o votcă !

Arhitectul îi făcu semn cu privirea lui Ieronim și se ridică de pe scaun, lăsînd pe masă banii pentru bere.

Spălați putina, hai ? se trezi iar Argeanu. Mă lăsați singur cu tîmpitul ăsta, care n-a fost în stare să-i sărute picioarele Nataliei. O sfîntă, Dugan, auzi ! Ăsta, și arătă spre Ieronim, nu poate nici mîinile să și le bage în buzunarele ei. Hai, valea !... Am să-l beau pe măharul ăsta, am să-i fac, totuși, cinstea să-l ușurez de vreo sută de lei.

Arhitectul se depărtase deja de masă, fără să-și mai ia rămas bun de la cei doi. Cînd Ieronim îl ajunse din urmă, îl văzu palid, cu privirea agitată. Îi spuse : Hai, liniștește-te, dă-i dracului pe amîndoi, niște neisprăviți ! Vom mer-

ge la mine, vom mînca, apoi te voi ajuta să-ți faci cumpărăturile. Poate vei trece și pe la mama, să-i duci ceva...

Ieronim nu-i răspunse. Își luase prietenul la braț și își spunea că trebuie să meargă drept, fără să se clatine. În stradă, sub soarele puternic al amiezii, începu să se bucure. Ca întotdeauna, reușea și acum să păsească drept. Învățase asta la pușcărie.

CAPITOLUL II

1

Femeia se întoarse cu spatele şi îşi continua lucrul între mesele şi scaunele localului. Lui nu-i venea să-şi creadă ochilor. Ce să caute soţia fratelui său în restaurantul gării, la cinci dimineaţa, cu mătura în mînă?... Îşi pierdu răbdarea să mai aştepte ca ea să-şi schimbe poziţia şi porni către uşă. Prin geamul acesteia, acoperit de nişte perdeluţe înnegrite de fum şi de muşte, nu se vedea prea bine. Mai făcu vreo vîţiva paşi pînă în dreptul galantarului din vitrină şi, printre mormane de şniţele vineţii şi un platou cu peşte sărat, îi zări iarăşi faţa. În aceeaşi clipă se retrase încet, de parcă i-ar fi fost teamă să nu deranjeze pe careva cu zgomotul paşilor săi. Se îndreptă spre capătul peronului, se întoarse şi îşi reluă drumul, repetînd întruna: Cine ar fi crezut?... Cînd trecu pe lîngă un feroviar, tusa acestuia îl făcu să-şi dea seama că vorbea singur. Se opri un moment, uitîndu-se în urma lui, ca şi cum ar fi avut intenţia să-l strige şi să-i explice ce i se întîmplase. Într-atît îl cuprinsese ruşinea pentru cumnata sa, încît ar fi vrut să fugă, să dispară din gara aceea. Dar pasul îi rămase neschimbat, călca agale peste dalele zgrunţuroase, gîndindu-se că, oricum, nu mai trebuia să se oprească la restaurant. Întîlnind-o acolo, ar fi înjosit-o şi mai mult. Cumnata sa era unica fiică a unor oameni care, înainte şi după război, fuseseră, numai datorită muncii lor, fruntea comunei. Şi iată că fata aceea deşteaptă şi mîndră ajunsese, în plină maturitate, să mătură într-un restaurant mizerabil. Îşi aminti că, spre deosebire de soţul ei, care se mulţumise doar cu şapte clase, ea, ca premiantă pînă la încercarea de a intra la liceu, dorise să-şi continue învăţă-

tura, însă tocmai atunci tatăl său fusese categorisit chiabur şi trimis la puşcărie. Din anul acela nu se mai putuse înscrie la nici un examen de admitere, iar mai tîrziu, cînd părintele se întorsese acasă, îşi găsise fiica trudind alături de maică-sa, şi nici unul dintre ei nu mai avusese apoi curajul şi voinţa ca ea să-şi reia învăţătura. O auzise de multe ori vorbindu-i despre toate acestea şi, de fiecare dată, din cuvintele ei se degajase o mîndrie amară, fără lacrimi şi lamentări. Dacă ar fi întîlnit-o acum pe cîmp, cu secera sau cu sapa în mînă, nu s-ar fi mirat şi nu l-ar fi încercat nici o durere. Acolo ea n-ar fi făcut altceva decît să repete cazna părinţilor săi şi nimic n-ar fi fost nefiresc. Însă munca asta, printre mesele şi scaunele unui restaurant, cu siguranţă mai uşoară decît cealaltă, i se părea de-a dreptul înjositoare. Şi fratele său de ce acceptase? Sau poate el îşi forţase soţia să devină măturătoare?...

Se opri la cişmea, bău cîteva înghiţituri de apă, îşi stropi faţa, se şterse cu batista şi, la sfîrşit, îşi aprinse o ţigară. Se simţea acum mai înviorat şi nici nu-i mai era frig. Coborîse din tren cu aproape două ore în urmă şi, între timp, ceaţa se ridicase, iar soarele începuse să înroşească zidul fabricii de dincolo de liniile lucitoare ca nişte benzi de oglindă întinse peste negreala traverselor. Părea că şi mirosul dulce-greţos, venit de la combinatul chimic din apropiere, se mai împrăştiase. În celălalt capăt al peronului, un om, cu mătura lui, stîrnea praful şi îi alunga astfel din calea sa pe cei cîţiva călători ieşiţi din sala de aşteptare. Se mai plimbă o vreme şi, pînă la urmă, se întoarse din nou la restaurant. Ciocăni în geamul uşii. Înăuntru, femeia nici nu catadixi să-şi ridice privirea. Mai ciocăni o dată şi o auzi strigînd: Nu vezi ce scrie pe uşă? La şase se deschide...

El însă insistă, ciocănind iar, şi atunci o văzu apropiindu-se. O umbră cu ceva roşu pe cap, care, recunoscîndu-l, se opri deodată în loc. În fracţiunile acelea de secundă, cît ea stătu aşa, încremenită cu mîna la gură, încă mai spera să nu fie cumnata sa. Abia după ce ea descuie uşa şi îl trase de braţ înăuntru, înţelese că nu mai putea să se amăgească.

Ieronim! izbucni femeia. Cînd ai venit?

Îi răspunse cu ce tren sosise şi, pentru prima dată de cînd o cunoştea, văzu cum ochii ei nu mai erau în stare să-şi ţină lacrimile. Doamne, ce proastă sînt! spuse ea, ştergîndu-şi

în grabă fața cu dosul mîinilor. Și stai de atîta vreme în gară, cînd noi locuim doar la doi pași de-aici !...

Încurcat în propriile gînduri, Ieronim se trezi spunîndu-i : Nu v-am știut adresa...

Da, spuse ea, ca și cum și-ar fi amintit de ceva. N-aveai cum s-o știi, noi nu ți-am scris, tu n-ai mai fost demult pe-acasă... N-am împlinit anul de cînd ne-am mutat aici. O, vorbim despre ani ca despre niște zile, ne-am înstrăinat rău, toți... Dar n-o mai lăsă să termine. Puse geamantanul jos și o trase spre el cu amîndouă mîinile, sărutîndu-i obrajii. Mirosea de parcă atunci ieșise dintr-o bucătărie unde se gătea la lampa cu gaz, și lui îi veni deodată în minte fața aceea cu părul împletit într-o coadă groasă, răsucită în față peste umărul stîng, ființa pe care Ion i-o prezentase într-o vară, spunîndu-i vesel : Vezi ce alegere am făcut, frățioare ?... Ce frumos mirosea ea atunci și cum mai rîdea, întinzîndu-și ușor buzele pline peste șiragurile de dinți ca perlele... Ce mai rămăsese din ea ? Umerii gîrboviți, fața brăzdată de riduri, părul aproape mototolit sub basma, într-o parte a gurii luceau doi dinți de viplă, iar buzele subțiate i se strîngeau ca la bătrîni... Doar ochii mai aveau aceeași căutătură și își mai păstrau unda lor de mîndrie. O întrebă : De cînd lucrezi aici, Valerica ?

De vreo jumătate de an, răspunse ea. N-am găsit altceva mai bun, cum știi, n-am nici o calificare. Numai cu leafa lui Ion, nu ne-am putea descurca. Aici, la oraș, nu faci un pas fără să scoți bani din buzunar... Sînt încadrată ca ajutoare de bucătăreasă, dar trebuie să mai fac și curat în local, pînă la ora deschiderii... Vorbea repede, evident că dorea să-i dea dintr-o dată toate informațiile despre munca ei, ca apoi să n-o mai întrebe. La asta se gîndea Ieronim, urmărind-o cu greu și privindu-i mîinile care începuseră să îmbătrînească și ele. La un moment dat, o întrerupse : Cîți ani ai, Valerica ?

Treizeci și nouă, răspunse ea, ușor contrariată. De ce mă întrebi ?

Așa, să mai verific dacă n-am uitat...

Bineînțeles, nu mai ținuse minte vîrsta cumnatei sale. Răspunsul ei îl duse cu gîndul la Natalia. Amîndouă lăsaseră în urmă aceiași ani, dar cîtă diferență era între ele ! Natalia părea oprită în plină tinerețe, pe cînd ființa din fața

lui nu mai avea prea mult timp pînă să capete înfățișarea unei bătrîne.

Vai, unde ne-am găsit noi să discutăm ! spuse ea. Du-te pe peron, Ieronim, mai plimbă-te puțin, că termin și eu îndată. Știi ce m-am gîndit ? Mă învoiesc de la bucătăreasă, trecem pe la noi, să-l luăm pe Ion, apoi o pornim toți trei spre soacră-mea. Să-i facem bucuria deplină... Pe la șapte avem un autobuz...

O așteptă vreo jumătate de oră și, în drum spre apartamentul lor, află de la ea că Ion ieșise din schimbul de noapte și, probabil, dormea, iar băiatul lor, Nicolae, își făcea stagiul militar undeva pe lîngă Sibiu. Vorbi numai ea și el observă din nou la cumnata sa aceeași grabă, de parcă ar fi vrut să îndepărteze cu vorbele ei cine știe ce lucruri ce nu trebuiau aduse în discuția lor. Nu merseră nici două sute de metri și intrară într-un bloc gălbui, cu patru etaje, urcînd apoi scara pînă la capăt. Ion nu se culcase, îl găsiră în bucătărie, așezat la masă, numai în maieu și niște pantaloni ponosiți, de salopetă. Cu toate că fereastra era deschisă, pe Ieronim îl izbi un miros greu, de gaz și de rachiu. Sticla de pe masă, golită pe jumătate, și primusul așezat pe ochiurile aragazului îl lămuriră pe dată ce era cu mirosul acela. Cînd își sărută fratele, deveni și mai puternic, îngrețoșîndu-l.

Iată că mai dau și cei cu mapa pe la cei cu sapa, spuse Ion, așezîndu-se din nou la masă.

Lasă prostiile și să mergem în sufragerie, spuse Valeria. Ne-am cumpărat aragaz, dar n-avem butelie, așteptăm... și gătim la porcăria asta de primus, care scoate o duhoare mai ceva decît aceea venită de la combinatul lui Ion. Haideți !...

Nu, rămînem pe loc, protestă Ion. Să vadă și frate-miu cum trăim. Îhî, începem cu bucătăria și terminăm cu closetul. Ce zici, Ieronim ?

Te-ai afumat iar, îl luă la rost nevastă-sa. Vezi, Ieronim, așa se întîmplă zi de zi. Cum vine de la combinat, dă-i cu sticla...

Îi dau ca să curăț gîtlejul de detergenți, răspunse Ion. Asta fabric și măcar gîtlejul să mi-l feresc, că pe-aici intră toate-n om...

Gata, Ioane, ridică-te, mai ai și tu puțină rușine, îi mai spuse nevastă-sa. Trebuie să ne grăbim... Servim musafirul cu ceva și plecăm.

Unde ? întrebă Ion, căscînd.

La măta ta, la tatăl meu, răspunse ea. Nu te-ai sculat ?

Spre surprinderea lui Ieronim, Ion se ridică imediat. Se mişca greoi, deşi nu era gras. De cînd nu se văzuseră, faţa fratelui său se mai lăţise, cu riduri mai multe şi mai adînci, iar pe cap nu mai avea păr decît pe lîngă urechi şi la ceafă, şi acela aproape albit. Gîtul îi rămăsese însă tot gros, cum îl ştia, cu venele şi tendoanele puternice, umflîndu-se la orice mişcare, ca şi muşchii braţelor sau cei de pe spate. Fiinţa lui emana aceeaşi forţă din totdeauna, năvalnică, iar aerul de zeflemea ce i se desprindea din glas şi din privire îi rămăsese intact. Să ne supunem, frăţioare ! mai spuse el, făcîndu-i semn cu ochiul. E vremea femeilor, Ieronime, ele comandă...

Pe holul mic şi cam întunecos, Ieronim observă un frigider şi un cuier prins de perete, de care atîrnau nişte haine, iar sufrageria era chiar sufragerie, cum o numise cumnata sa, cu masă extensibilă, cu şase scaune, o canapea şi un bufet pe care fusese aşezat televizorul. Păşi peste covorul de iută şi se aşeză pe un scaun. Ei, ce zici ? îl auzi pe Ion, întrebîndu-l. Ne-am aranjat binişor, două camere, bucătărie, baie...

Îs cam mici ele, dar calul de dar nu se caută în gură. Se aşeză şi el de partea cealaltă a mesei şi, cum Ieronim nu-i răspunse, continuă : Taci şi priveşti şi cine ştie ce gînduri dai tu la morişcă... Pînă vine Valerica, să discutăm aşa, ca între fraţi... ca bărbaţii, că femeile rămîn tot femei... Deci, mergem la mama, Bineee... Cred că n-ai să te apuci să-i ţii hangul...

În ce privinţă ? întrebă Ieronim şi celălalt rînji lung, ridicînd o mînă spre el : Nu te mai preface că nu ştii. Ce, mama nu i-a adus la cunoştinţă feciorului ei cel mare şi cel drag că neisprăvitul de fiu-su, Ion, şi-a părăsit casa părintească, şi-a luat lumea-n cap şi cîte şi mai cîte ? Sînt sigur că ţi-a scris. Scoase din buzunarul pantalonilor un pachet de Mărăşeşti şi îşi aprinse ţigara, oftînd : Fiecare îşi ştie viaţa, tu pe-a ta, mama pe-a ei, eu pe-a mea... Mai bine zis ne-o simţim şi o împingem încotro credem noi că ne-ar fi mai la voie...

Depinde ce înţelegi tu prin asta, spuse Ieronim. Tu crezi că-i mai la voie, cum ai zis, ca Valerica să mănînce în restaurantul gării ?

Bănuiam că ai să mă condamni şi pentru ea, răspunse Ion.

De unul singur, cu leafa ta, îți convine să vorbești, dar noi sîntem trei guri, că Nicolae încă n-are o meserie... Apoi, pe cinstitelea, de acolo mai vii acasă cu o felie de caşcaval, cu o fleică... Taci şi te uiți mirat la mine şi nu ştii de unde să mă iei. Aşa-i ?... Şi chiar nu poți să mă recunoşti, frățioare, fiindcă nici eu nu mai ştiu prea bine ce sînt... Îhî, nici cîine, nici ogar trupul dă el din coate aici, la oraş, dar sufletul a rămas ca prostul la barieră, ba ar înainta, ba s-ar întoarce... Candela măsii, la ce să te mai întorci ?.. Trebuia s-o rup o dată, să mă adun şi eu undeva, mă săturasem de navetă, aia nu era viață... Trei ani cu traista-n băț, călare pe autobuz...

Poate nici n-ar fi trebuit să începi naveta? spuse Ieronim.

Aha, asta era ! se miră Ion. Acum pricep... Am fugit, adică sînt laş... Mă rog, aşa crezi tu, poate chiar ăsta-i adevărul, m-am speriat şi am rupt-o la fugă. Dar tu, Ieronime, care eşti mai învățat ca mine, tu de ce nu te-ai luat de piept cu cei care te-au dat afară de la Universitate ? Pînă cînd ai ajuns acolo, te-ai chinuit prin şcoli, şi era dreptul tău să nu te clintească nimeni din loc...

Nu se aşteptase la o asemenea întorsătură. Ce putea să-i răspundă, ce-ar fi înțeles el din toată povestea aceea ? Totuşi, spuse : Nu se compară una cu alta...

Ce vorbeşti, mă ! se miră Ion. Te ştiu eu... Cred că ai tăcut cum taci aici şi ai înghițit găluşca. Ai tăcut şi față de noi... Crezi că mamei i-a fost mai uşor să audă din gura altora că tu nu mai eşti profesor la Universitate ?

N-am fost niciodată profesor, spuse Ieronim. Abia lector...

Adică tot profesor, continuă Ion. Dacă îi învățai pe alții, asta erai... În sfîrşit, mama a aflat de astă toamnă, de la nişte studenți veniți, cum se zice, la muncă patriotică... Vezi, tu nici curajul ăsta nu l-ai avut, Ieronime, să vii şi să ne povesteşti şi nouă cum şi în ce fel... De altfel nici acum nu ştiu prea bine unde lucrezi... Aşa că nu mă condamna tu pe mine şi, în privința asta, înainte să deschizi gura, gîndeşte-te că omul nu pleacă niciodată cu voia lui de la bine... Crezi că aş fi lăsat o gospodărie clădită pe viața părinților noştri şi, la urma urmei, şi pe-a mea, că ating şi eu acuşica cincizeci de ani... aş fi venit aici, să mă înghesui ca albinele în stup, dacă acolo... Ce-ți închipui, că am făcut pasul ăsta fluierînd?... Toată tinerețea mi-am mîncat-o acolo... şi fără rost... Prin alte părți or mai fi şi oameni cu alte capete, însă la noi

sînt turnați pe un singur calapod... Tu doar știi, nu mă dau în lături de la orice muncă, îs ca un cal de povară... Asta și mama recunoaște, însă mintea ei judecă altfel... Auzi, Ieronim, am fost, măi, șef de echipă, am fost și brigadier, cunosc lucrurile de-acolo ca pe buzunarele mele și m-aș fi putut învîrti și eu să trăiesc domnește. Dar nu-s eu omul ăla să închidă ochii la toate prostiile și matrapazlîcurile, și nici să-i înghită pe cei ce fac în pantaloni cum primesc un telefon de sus, că așa și pe dincolo... că mai e și dincoace, frățioare, adică oamenii care, tîrîș-grăpiș, împing an de an harabaua... și numai dumnezeu știe cum o împing... Cu ăștia ce facem, îi tundem cum vrem noi?... Recunosc, îhî, nu mi-am pus lacăt la gură, însă nu fiindcă mi-a venit mie așa cheful, într-o doară, să fluier în biserică, ci pentru lucrul drept... Să zic că ai o vacă... Bineee!... Păi n-o mulgi la sînge, nu bagi tot laptele-n tine, mai lași și vițelului, ai grijă să-i fie ieslea plină, ba îi mai dai și cîte o găleată de uruială, o mai scarpini pe sub bărbie, îi mai spui o vorbă bună... Cu astfel de povești îmi făceam eu loc prin ședințe, ha, ha... Dar cine să le înțeleagă?... Ce să-ți mai înșir, să înțelegi și tu? Dacă am să-ți spun că, în urma mea, mulți au răsuflat ușurați și că nici acum nu li s-a stins ura, ai să mă crezi, dar n-ai să mă crezi că toată ura aceea a lor vine de la faptul că munceam cît zece ca ei... Și, sigur, și de la asta, că nu sufeream nici un sfînt, oricît ar fi fost el de mare, să mă tragă de mînecă să zic că-i albă, cînd eu o vedeam neagră... Acum ai priceput?... Să-i dăm dracului, gata, pentru mine îs ca morți, nu merită nici să mai vorbesc despre ei. Am o calificare, primesc o leafă la fiecare două săptămîni, și nu mai aștept toamna cu inima la gură și nici mila nu știu cui... Nu-i ușor nici aici, dar măcar ai o siguranță... Ei, asta nu vrea mama să înțeleagă...

Ea nu va înțelege niciodată, spuse Ieronim și Ion întinse iar mîna spre el, ridicînd glasul: Tu însă trebuie să înțelegi, să...

Nu mai continuă. Nevastă-sa împinsese ușa cu genunchiul și se apropia acum de masă, aducînd cu amîndouă mîinile o tavă cu felii de salam și de cașcaval, aranjate frumos în jurul ridichilor și al frunzelor de ceapă verde. O puse pe masă și se duse în bucătărie, de unde se întoarse apoi cu farfuriile, cu paharele și cu sticla de rachiu. Începu să toar-

ne în pahare, şi Ion, cu rînjetul lui batjocoritor, îşi reluă vorba : Bagă de seamă, frăţioare, sîntem serviţi ca la restaurant, ha, ha...

Mai tacă-ţi gura, omule, că l-ai zăpăcit de cap pe bietul Ieronim, spuse nevastă-sa. Numai glasul tău s-a auzit tot timpul... Hai, Ieronim, să ciocnim ! Bine ai venit la noi...

Ieronim ridică paharul spre ea, fără să rostească nici un cuvînt. Aşa ciocni şi cu fratele său. Acesta îl bău dintr-o dată, scuturîndu-şi umerii şi luînd în grabă de pe tavă o ridiche pe care începu s-o mestece. Spuse, clefăind : Vezi, frăţioare, ce ne mai trebuie ? Sălămior este, ridichioare sînt, se mai găseşte şi udătură...

Mai ales asta, îl completă nevastă-sa, însă el continuă ca şi cînd n-ar fi auzit-o : Să mai zici că-i rău să fii slujbaş la restaurant...Dacă m-ar primi, m-aş duce şi eu să mă angajez acolo... Auzi, mă, dintre toţi care au plecat din comuna noastră... că doar nu-s numai eu oaia neagră, o turmă întreagă de oi de astea s-au risipit pe unde au văzut cu ochii... deci, dintre toţi, vorbesc despre ţărani... unul singur a brodit-o cel mai bine. Ştii ce slujbă are ? Portar la restaurantul din centrul oraşului... Să-l vezi, parcă-i general, cu hainele cu fireturi şi caschetă... A învăţat omul să salute, să facă plecăciuni, să ştie cu ce client are de-a face... Şi-i merge, mîncărică, şpriţuleţul, îi mai pică şi cîte un bacşiş, ba mai umblă şi cu sufertaşul după el şi îl duce plin acasă... Leafa-i rămîne neatinsă... Mă, nea Beşleagă, îi zic, că aşa îl cheamă... Tu nu ţi-l mai aminteşti... E cam de o seamă cu tine... Unul deşirat ca o rîmă şi cu capul cît o baniţă. Mă, nea Beşleagă, cum o duci aici ? Ştii ce mi-a răspuns nenorocitul ? Masarule, zice el, nici cînd am intrat, la reformă. cu plugul în moşia boierului, nu m-am simţit ca acum... Pricepi ce i-a ieşit tîmpitului din gură ? Ha, ha... pricepi, frăţioare ?

Ei, ce mare brînză i-a ieşit ? întrebă nevastă-sa. Că Beşleagă... Dar Ion nu o mai lăsă să-şi ducă vorba pînă la capăt : Tu să taci, n-ai cap pentru chestii de ăstea... Aici am vrut să-l aduc pe Ieronim, la vorba lui Beşleagă, ca să priceapă de ce tu nevasta lui frate-su, trebuie să mături în restaurantul gării.

Valeria nu-l lăsă fără răspuns : Parcă tu ai cap, Ioane ! În loc să te bucuri că a venit Ieronim, tu scormoneşti întruna în tristeţe...

Da, el e vesel, rînji Ion. Nu-l vezi, a uitat să mai rîdă.

Ieronim le zîmbi în silă. Ar fi vrut să vorbească, să rîdă şi el ca frate-său, dar în suflet i se făcuse pustiu. Bucuria la care sperase, venind printre ai săi, se dovedise doar o închipuire. Îl întrebă : Oare nu-i timpul să plecăm ?

Mai avem o jumătate de oră, răspunse Ion, bătînd încet cu degetele în masă. Tăcură apoi toţi, uitîndu-se unii la alţii de parcă ar fi terminat ce aveau să-şi spună sau se întîlniseră întîmplător, ca nişte străini, într-un compartiment de tren. Şi, deodată, fraţii o văzură pe femeia de lîngă ei cum îşi sprijină fruntea în palme şi începe să plîngă. Ieronim îşi plecă şi el capul, auzindu-l pe Ion spunînd : De ce risipeşti tu lacrimile, nevastă, cînd mai avem destui bătrîni în familie ?...

2

Valeria stătea în primul scaun din faţă, lîngă o femeie, la spatele ei Ion, care adormise sprijinindu-şi capul pe umărul lui Ieronim, iar acesta, cu ochii aţintiţi asupra ferestrei, urmărea lunecarea lină a unui şir de plopi. Autobuzul lăsase în urmă singurul oraşel de pe traseul pe care trebuia să-l facă zilnic, dintre reşedinţa de judeţ şi o comună îndepărtată, tocmai în munţi. În afară de statuia de bronz a unui soldat cu armă şi cască din primul război mondial, Ieronim nu mai recunoscuse mare lucru din fostul tîrg prin care îi trecuse de-atîtea ori copilăria. Întîlnise nişte blocuri asemănătoare oricărui oraş, văzuse macarale, buldozere, movile de cărămidă şi oameni lucrînd ca pe orice alt şantier. Însă acum, pe drumul şerpuind printre vii, toate începuseră să fie ceea ce fuseseră cîndva. Nu-l mai legăna autobuzul, ci simţea hurducăiala căruţei, umărul lui se lipea de cel al tatălui său, potcoavele scrîşneau în pietriş, stîrnind praful ridicat spre el cu mirosul sudorii de pe crupele cailor, iar soarele îi tremura în ochii ce nu se mai săturau să privească. Nu-i mai era nimic străin. Îl recunoşteau butucii de vie zăriţi dincolo de gardurile de măcieşi împovăraţi de flori şi albine, nucii aliniaţi la marginile şanţurilor spuzite de albăstrele şi bănuţi de păpădie, stîlpii de telegraf, sîrmele cu zumzetul lor neîntrerupt, cumpăna fîntînii la care se opreau de fiecare dată, să adape

caii, turnînd apa în jgheabul lemnului înverzit de mătasea broaştei, podul, uriaş pentru înălţimea copiilor, cu bulboanele de sub el, unde se cufundau vara să caute în cotloanele lor cleni şi scobari lunecoşi ca pietrele şlefuite de şuvoaie, crucea aplecată peste mormîntul unui drumeţ preschimbat acolo, la marginea de şosea, în pămînt şi rădăcini, ruinele unor cazemate cotropite de rugii lungi şi ţepoşi ai murelor, bornele de kilometraj spoite cu var, livezile de meri, coborîndu-i în cale de pe povîrnişurile lor, cîinii tolăniţi sub căruţele din coşurile cărora caii deshămaţi ronţăiau lucerna proaspăt retezată de coasă, bărbaţii şi femeile cu mîinile streaşină la ochi, să vadă cine trece pe drumul mare, în răgazul ce şi-l luau din trudă, pălăriile şi basmalele de pe capetele acestora, decolorate de prea mult purtat, ochii lor calmi, obosiţi, indiferenţi, ca şi cînd ar fi privit neantul, mîinile lucind în soare, ca tăiate şi lustruite din lemne vechi... Da, era drumul copilăriei sale, bolovănos, întărit de cine ştie cîte roţi de căruţă şinuite, de copite cu şi fără potcoave, de picioare încălţate ori desculţe, dar mai ales de nădejdile şi deznădejdile celor ce trecuseră an după an de-a lungul lui. Peste bolovanii mărunţiţi şi prin norii de colb, oamenii îşi duceau butoaiele cu vin, balercile cu ţuică, putinile grele de brînză, coşurile încărcate cu mere şi struguri, sufletul plin de speranţe, copiii la şcoli, recruţii la armată, bolnavii la doctor, încurcăturile la avocaţi, ca să se întoarcă apoi, spre seară, cu sacu de grîu şi porumb, cu traiste burdușite cu zahăr şi bidoane cu ulei, cu chiote şi înjurături, cu peşte sărat, cu mărgele pentru iubite şi pînzeturi pentru neveste, ori doar cu zdrăngăneala goală a fierăriei şi a lemnului căruţei sau chiar numai cu biciul în mînă, gata să scuipe la picioarele oricui şi să ridice pumnii, dar niciodată neîncetînd acest du-te-vino ce-i ţinea legaţi de lume. Cunoştea drumul ca pe liniile din propriile palme, îl străbătuse cu bunicii, apoi cu părinţii, de obicei la spatele acestora, cocoţat pe cine ştie ce încărcătură, privind înainte printre capetele lor şi-ale cailor, printre gîturi arse de soare, de sare şi ger, cu pielea tăbăcită ca a animalelor din ham, fiindcă purtau şi ei, oamenii, tot un fel de ham... Plecase, oare, din sat să scape de hamul acela, al pămîntului ?... Nu-şi putea răspunde. Dacă ar fi închis ochii şi n-ar mai fi văzut rotirea multicoloră din fereastră, s-ar fi simţit la fel ca în nopţile lui de insomnie,

cînd, ascultînd zgomotele înăbușite ale orașului, se întreba prosteşte ce mai avea de ratat pînă la sfîrșitul vieții...

Brusc, drumul lui dispăru, acoperit de stratul de bitum. Șoferul de pe autobuz fusese nevoit să frîneze și să ocolească un porc ce îi ieșise pe neașteptate în cale. Ieronim întîlni în clipa aceea ochii roșii ai porcului, ce se retrăgea greoi și speriat spre șanț, și-l auzi pe Ion, care se trezise, spunînd : Încă două-trei minute, și-am ajuns, frățioare !...

Deja se zăreau printre pomi acoperișurile primelor case. Puțin mai tîrziu, în fereastră începură să se înșiruie garduri și porți, podețe peste șanțuri, pereți vineții, ogrăzi pardosite cu troscot și, cînd și cînd, cîte un moșneag sau vreo babă ori vreun copil fugind după autobuz. Apoi rămaseră în urmă, rînd pe rînd, biserica, școala, și scîrțîitul frînelor se auzi din nou. Acum chiar ajunseseră. Coborî din autobuz printre primii. Ion mai rămase să vorbească ceva cu șoferul, iar cumnată-sa se oprise lîngă el și tăcea, potrivindu-și baticul pe cap. Un bărbat cu o pălărie jegoasă, cu obrajii nerași, trecu pe lîngă ei și îl privi lung, apoi își văzu de drumul lui. Ieronim îl urmări cu privirea pînă ce cămașa albă a omului, cu mînecile suflecate, dispăru pe-o uliță. Abia atunci fața acelui bărbat întineri, chipul lui deveni copil și Ieronim îl puse să stea în bancă, în dreapta sa, și să-i arate palmele înnegrite de cojile de nucă și se văzu pe sine, uitîndu-se în propriile palme, la fel de murdare... Da, nu se înșelase, acesta era fostul său coleg de bancă din clasele primare. Reușise să-l recunoască, dar nu-și mai amintea numele său. Cînd fu gata s-o întrebe pe cumnată-sa despre asta, Ion sări din mașină și-l bătu vesel pe umăr : Hai, că nu ți-o fi teamă să înaintezi.

Nu-i răspunse. Porniră toți trei și, aproape de casă, autobuzul îi ajunse din urmă, continuîndu-și drumul. Poarta era încuiată. Ion zgîlțîi de mînerul ei de cîteva ori și își strigă mama. Îi răspunse o vecină, care tocmai trecea prin dreptul lor : N-o mai strigați, e la biserică... Îi dau eu de veste, că tot într-acolo mă duc...

În urma femeii, Ion le spuse : Vina-i a mea, eu i-am pus broască la poartă, cu cheie în regulă...

Și cum, stăm așa, aici ? întrebă Valeria.

Cum să stăm ? se miră bărbatu-su și, rînjind în felul lui, se săltă cu brațele pe poartă : O deschid pe cea mare, în cinstea lui frate-miu, ha, ha...

Intrară în curte, Ion închise poarta la loc și-i arătă cu mîna o masă improvizată, sub un prun, cu picioarele înfipte în pămînt și butuci așezați în jurul ei drept scaune. Cînd se apropie de ea. Ieronim înțelese ce se întîmplase cu nucii de la poartă și îl întrebă : De ce i-ai tăiat ?

Îmbătrîniseră, răspunse Ion. Și, apoi, prea întunecau ceardacul și curtea. Mama, la bătrînețea ei, are nevoie de cît mai multă lumină... Se așezase pe un trunchi și își trase între picioare geanta mare de vinilin cu care venise. Scoase din ea o sticlă de votcă și-i răsuci dopul de tablă, pînă ce îl desprinse. N-avem pahare, mai spuse el, dar trebuie să bem, să omorîm în vreun fel timpul. Poftim !...

Ieronim refuză și cumnată-sa sări imediat cu gura : Bea numai tu, Ioane, ca să te ramolești de tot...

Și ce ? întrebă el după prima înghițitură.

Păi, uită-te la Ieronim, e mai mare ca tine, dar nici păr alb, nici cute pe față, nici burtă, pe cînd tu mai bine te-ai mai privi în oglindă, înainte de-a duce sticla la gură.

Asta-i diferența, femeie, spuse el rîzînd iar. Diferența dintre cei cu mapa și cei cu sapa... Așa-i, Ieronim ?

N-avea ce să-i răspundă. Ce i-ar fi putut spune ? se întrebă el, mirîndu-se în sinea lui. Zîmbi în silă și ridică din umeri. Vorbise destul cu fratele său, acum vroia să-și vadă mama, casa, să se plimbe prin curte, prin grădină. Își aprinse țigara și se duse la fîntînă. Din lăuntrul ei venea un aer proaspăt și răcoros. Puse mîna pe lanț, fu gata să dea drumul găleții, dar se răzgîndi și se întoarse la masă. Ion continua să bea și să vorbească. Povestea o întîmplare din combinatul unde lucra, însă el părea să nu-l audă. Se gîndea că ar fi putut veni aici cu Natalia. La început chiar ea îl rugase, mai tîrziu, însă, nu mai pomenise niciodată despre dorința asta. De ce nu o adusese aici ?... Îi fusese rușine s-o vadă printre ai săi ?... Nu, pur și simplu amînase mereu plecarea, așa, fără nici o cauză, cum amînase în anii aceia și căsătoria lor... Acum nu mai era posibil, nici n-ar mai fi avut curajul să-i propună. Se mulțumea să se întîlnească săptămînal cu ea, să o însoțească la vreun concert sau la vernisajul vreunei expoziții, să discute despre ultimele noutăți apărute în li-

brării ori despre filmele văzute... şi cam atît. Ce om ciudat eşti tu, Ieronim !... Oare ale cui erau aceste cuvinte, ale Nataliei sau ale lui Matei ?... Poate i le spusese şi ea, şi nu o dată, dar el îşi amintea de ultima întîlnire cu arhitectul. Da, Matei le rostise şi se întrebase apoi dacă nu cumva Natalia era o închipuire. Poate aşa şi era, el o forţase să trăiască în el pe o altă Natalie, un fel de soră, care să îngrijească un bolnav, şi nu o şefă de lucrări dintr-o clinică universitară... Bolnavul Ieronim Masaru ?!... Nu era exclus, într-un fel sau altul toţi oamenii erau bolnavi de cîte ceva, nu atît fizic, cît psihic. De asemenea boli, în care ţi se extirpă un lob de plămîn, vezica biliară sau o bucată de intestin, mai există şansa să te desprinzi, pe cînd de celelalte... Oricum, căutase o astfel de soră, probabil inconştient, îi dăduse viaţă, o modelase după imaginaţia lui, şi arhitectul, fără să vrea, rostise adevărul. Cealaltă Natalie, la care se va duce acum Matei, la rugămintea lui, nu va înţelege iar ce se întîmplă cu viaţa acestui om ciudat, numit Ieronim Masaru. Şi laş, mai adăugă el. Nu avusese curajul s-o întîlnească şi să-i relateze toată povestea aceea, din care el nu mai ieşise cercetător la institutul de istorie, ci un biet muzeograf, un oarecare, împins mereu spre margine... Dar acum, în faţa mamei, va trebui să vorbească, amînase ani în şir, bătrîna îl mai ştiuse, pînă în toamnă, tot la Universitate, predînd studenţilor... De atunci trecuseră aproape zece ani şi, între timp, el suferise încă o înfrîngere. Nu, acum va spune tot, pe înţelesul bătrînei...

La ce te gîndeşti, Ieronim ? întrebă Ion, şi el, luat prin surprindere, spuse aproape fără să gîndească : Nu ştii ce mai face învăţătoarea Hermeziu ?

N-am mai văzut-o de ani de zile...

Ba eu m-am întîlnit cu ea chiar luna trecută, interveni Valeria. E neschimbată, deşi a ieşit cam de multişor la pensie. Ce griji are ? Băiatul e aranjat acolo, unde lucrează, fata stă cu ea... e profesoară la tîrg... Ginerele e director la combinatul vinicol. Fac amîndoi naveta...

Cu autoturismul tot să faci navetă, mîrîi Ion. Da' de ce te interesează doamna Hermeziu ?

Fiul ei, arhitectul, îmi este bun prieten, răspunse Ieronim. De cînd s-a stabilit în oraşul în care trăiesc eu, ne întîlnim des...

Aha ! făcu Ion. Am să vin şi eu o dată să văd oraşul ăla, al tău, mai adăugă el, luînd iar sticla de pe masă. Dar nu mai apucă s-o ducă la gură, se deschisese poarta şi mama lor înainta încet spre ei. Ieronim se ridică, făcu doi paşi spre ea şi se opri. Aproape să n-o mai recunoască. În cei doi ani, de cînd nu mai fusese pe acasă, bătrîna se gîrbovise rău, trupul i se împuţinase, avea faţa uscată şi gălbuie, iar ochii, lăcrimoşi, păreau să-i tremure.

Ieronim, tu mamă ?! spuse ea, apropiindu-se cu paşi mărunţi de el. Nu, nu-mi vine să cred... Şi eu, proasta, doamne iartă-mă... tocmai astăzi m-am dus la biserică, în loc să stau acasă şi să pregătesc ceva... N-am fiert nimic, că eu, dacă mănînc un ou pe zi, îs mulţumită... Şi poarta încuiată cu cheia !... V-am mai ţinut şi-n drum, dragii mei... Da' trebuie să încui... Înainte de război nici uşa casei n-o încuiam... Îs alte vremuri... Ce mă fac eu, că n-am pregătit nimicuţa ?...

Am adus noi de-ale gurii, o întrerupse Valeria.

Da, aţi adus... şi se opri, privindu-i, în vreme ce două dîre subţiri, lucioase, începură să i se prelingă de la rădăcina nasului spre bărbie, făcîndu-şi loc printre zbîrciturile obrajilor. Ieronim trebui să se plece, ca ea să poată să-i sărute fruntea. Simţi mîinile ei, strîngîndu-i uşor faţa, mai aspre şi mai obosite ca oricînd. Le sărută pe rînd şi, cuprinzînd-o cu braţul de umeri, o conduse spre masă. Cîteva minute, bătrîna nu mai fu în stare să vorbească. Rămase încremenită pe trunchiul pe care se aşezase şi îşi mişca încet ochii de la unul la altul, ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze că nu se înşela, că erau fiii şi nora ei. Cînd îşi reveni, o sărută mai întîi pe Valeria, pe urmă pe Ion, şi începu : Vezi, Ieronim, ce-am ajuns ? Nu mai am nici o putere... Am săpat ieri mormîntul tatălui vostru, am răsădit cîteva flori pe el, şi gata, m-am istovit...

Dar te doare ceva anume ? întrebă Ieronim, şi bătrîna îl privi încurcată. Nu-i răspunse decît după ce-i dădu Valeriei cheile casei, să pregătească masa : De cînd îmi amintesc, şi asta-i de la moartea lui taică-tu, totdeauna m-a durut cîte ceva, dar atunci eram în putere, nu luam în seamă. Acum şi fără putere, şi dureri din cap pînă-n picioare...

Poate e bine să te vadă un doctor, insistă el.

Ce să facă doctorul cu mine ? răspunse ea. Bătrîneţea nimeni n-o lecuieşte. De aceea mai trec şi eu la biserică, mai

ingrijesc mormîntul bărbatului, că acuși vine vremea să mă duc la el... O, m-a luat gura pe dinainte, trăncănesc numai de mine... Tu cum ai călătorit, Ieronim ?

Bine, mamă, răspunse el.

Bine, repetă ea și iar îl privi încurcată, frecîndu-și încet mîinile. Și tu, mai zise ea, întorcînd capul spre Ion, tot cu sticla... N-ai mai avut răbdare să vin și să-ți dau niște pahare...

Păi azi nu-i o zi ca toate zilele, răspunse Ion în glumă.

Da, admise bătrîna, numai că tu faci din toate zilele prilej de băutură. Ce crezi tu, dacă taică-tău nu se apuca de băut, n-ar fi trăit și-acuma ? Ar fi trăit... El a avut însă necazuri grele, Ioane, cum știi... Băiatul la pușcărie, pe urmă a venit despărțirea de pămînt și de vite... Dar tu ce motiv ai să torni în tine mereu ?...

Beau de bucurie, spuse el în zeflemea. Mă înghesuie bucuriile, mamă...

Tot ele te-au înghesuit să părăsești gospodăria asta, s-o lași în paragină... Că ce mai pot mîinile mele, le vedeți cum arată, și întinse mîinile spre ei. Nu-ți era bine aici... Ai pierdut și lotul de folosință, s-a dus naibii orice nădejde...

Ion se sculă și spuse, de parcă maică-sa n-ar fi fost acolo, în fața lui : Mă duc la socru-meu, să-l chem și pe el la masă, că îi singur.

Bătrîna nu mai scoase o vorbă, pînă ce nu-l văzu plecat. Cînd rămase numai cu Ieronim, continuă cu vocea mai scăzută decît înainte : L-ai văzut ? N-ai cu cine te înțelege. Așa și-a ridicat toată comuna în cap. De aceea l-au dat afară din postul de brigadier. Post darnic, mănos... Unii, în asemenea funcții, nu mai pot de bine... Dar a întors spatele, și du-te unde vezi cu ochii... S-a luat după alții... Că la fabrică curge miere și lapte... A rămas comuna noastră numai cu babe și moșnegi, să chinuie pămîntul, să țină gospodăriile, să crească nepoții... Cînd o să moară și bătrînii ăștia, ce-o să fie ?... Da, frate-tu a făcut pasul cel mai rău din viața lui, iar acum bea... Nenorocirea e că și fiu-su îi calcă pe urme... N-a fost în stare să termine nici profesionala la care s-a înscris... Cînd venea pe la mine, gata, și dibuia damigenele, bea pe ascuns... Cum l-am crescut eu pe Ion, și uite ce-a ajuns ! Nimeni nu mai vrea să audă de el...

Poate a avut și Ion dreptate, spuse Ieronim.

Ochii bătrînei se întunecară și din nou începură să i se prelingă lacrimile pe obraji. Le șterse încet și spuse : Cu dreptatea îți faci numai rău, Ieronim... El cu dreptatea lui, tu cu a ta, și eu, mama voastră, cu lacrimile... Așa-i ?... Numai cîte lacrimi am vărsat cînd am auzit că nu mai ești acolo, la Universitate... De ce mi-ai ascuns, Ieronim ? Să aflu de la străini...

De ce te-aș mai fi îndurerat ? îi răspunse el. Tot nu se mai schimba nimic...

Și nu s-a putut să rămîi acolo, mamă ?

Cum să-i explice, ce vorbe să găsească pe înțelesul ei ? Spuse numai atît : Nu, nu se mai putea.

Acum unde lucrezi, ce post ți-au dat ?

Trebuia să ajungă și la asta. O clipă fu gata să-i povestească despre anii petrecuți în institutul de istorie, însă gîndul acesta aproape îl înspăimîntă. Dacă ar fi aflat că fusese iar dat afară, din alt post, i-ar fi fost și mai greu. Îi răspunse, stăpînindu-se să fie calm : Lucrez la un muzeu...

Doamne, dumnezeule ! se miră îndurerată bătrîna. Ai învățat atîta carte ca să rupi bilete și să încasezi bani la intrarea în muzeu ?... Păi am fost și eu o dată la un muzeu și-am văzut ce fac ăia acolo. Ca la cinematograf... Rup bilete...

Nu, mamă, încercă Ieronim să-i explice, dar bătrîna nu-l lăsă : Iată mulțumirea mea la bătrînețe. Și mulțumirea voastră, Ieronim. Crezi tu că eu n-o simt ? Chiar dacă nu v-aș vedea cu anii și nu mi-ați scrie deloc, tot îmi spune mie sufletul cum o duceți... Tu — singur, fără nevastă, dat afară de la rostul tău... Ion... Ce să mai zic despre el ? A ajuns un bețivan. Cum se întoarce din combinatul acela, unde muncește, dă-i și dă-i cu băutura... Și Valeria... Poate ai aflat de la ei că mătură restaurantul din gară. Mai mare rușinea... Săracul taică-su, acum, la bătrînețe, și-a pierdut mințile, nu mai înțelege mare lucru și-i mulțumit de ceea ce face fii-sa. Mintea lui hălăduiește cine știe pe unde, dar mintea mea a rămas limpede, băiete... Aici îi durerea... Și dacă aș mai avea putere, m-aș mai lua și eu cu munca... Așa, stau și stau și tot răsucesc gînduri, de mă mir cum mi-a mai rămas capul întreg.

Te chinui prea mult și fără rost, mamă, spuse Ieronim cînd ea tăcu.

Ce-aș mai putea face, dragul meu, răspunse bătrîna. Vocea îi devenise dintr-o dată mai blîndă și ochii ei îl priveau acum cu duioșia de totdeauna : Mă doare sufletul pentru voi, numai pentru voi... Că eu mi-am trăit traiul... Dacă aș muri, ar fi mai bine...

Te rog, mamă...

De ce să nu vorbesc despre asta ? Trebuie să vorbesc... Mi-am făcut și sicriul, îl țin sub pat. Unii zic așa, că-s țicnită, dar de ce să vă pun la cheltuială pe voi ? De fapt, tu mi l-ai plătit, am adunat banii trimiși de tine în fiecare lună... Că din pensia mea de la ceapă... Ehei, să fi avut eu via noastră acum ! O dădeam în parte și mă plimbam ca o cocoană, nu să aștept banii voștri, să vă împovărez eu pe voi... Oare una ca mine n-ar fi avut dreptul ăsta, măcar acum, la bătrînețe ? Să n-aibă grija banilor ori a unei bucăți de pîine... Să nu-mi răspunzi, poate nici tu nu știi, deși ai învățat atîta carte...

De ce-ți faci griji ? spuse Ieronim. Atîta timp cît sîntem noi...

Bătrîna ridică o mînă, ca și cînd i-ar fi făcut semn să tacă. Ieronim așteptă o vreme ca ea să vorbească, însă bătrîna își sprijini coatele de masă și bărbia în palme, închizînd ochii. Părea că obosise dintr-o dată. Dar gura i se deschise și spuse aproape șoptit : Ai venit măcar pentru vreo săptămînă...

Nu, mamă, nu pot sta mai mult de trei zile, răspunse el.

Da, mai spuse ea și tăcu iar.

Tocmai atunci intrară în curte Ion și cu socrul său. Acestuia îi tremura capul continuu, încît borurile jegoase ale pălăriei fîlfîiau ca niște aripi de pasăre pe moarte. De sub flaneaua roasă, gulerul unei cămăși verzui ieșea slinos și cu marginile destrămate, iar pe picioare i se umflau niște pantaloni militari, legați cu sfoară deasupra bocancilor scorojiți. Dădu mîna cu Ieronim și, fără să scoată o vorbă, se așeză la masă. Atunci bătrîna îl întrebă : Ce-ai mai făcut cu povestea aia, te-au mai chemat ?

Dă-i în mă-sa, răspunse el. Unde să mă mai cheme ? Pomană pentru nevastă trebuia să fac, vițel aveam, așa că l-am tăiat. Se uită cîteva clipe la Ieronim, clipind neîncrezător, apoi continuă : Am declarat clar, adică tovarăși, oameni buni, n-am știut că vițelul meu, de la vaca mea, crescut de mine, nu

este al meu... Am zis bine, domnule ?... Sau n-am zis ?... Tot una-i, dă-i în mă-sa... M-au făcut nebun. Au scris acolo, pe hîrtiile lor, că nu mai am mintea întreagă. Am zis şi eu da, n-o mai am, mi-am mîncat-o singur, am hallit-o în iarna trecută... După ultimul cuvînt, începu să fluiere.

Gata, omule ! îl opri Ion. Ce dumnezeu, nu sîntem în pădure...

Dă-i în mă-sa, Ioane, mai spuse socrul său. Sau eşti şi tu împotriva mea ?...

Nu sînt împotrivă, îi răspunse Ion cu aceeaşi undă de zeflemea în privire şi în glas. Dar sînt legi, trebuie să le respectăm....

Auzi, fă, şi se răsuci spre cuscră-sa. Auzi ? M-am întîlnit cu bărbat-tu... Vesel nevoie mare... Îl întreb eu, ce mai faci, mă nea... Şi el rîde la mine. Rîde şi zice, mă, m-am însurat iar, ţin nevastă pe una tinerică... Nu mai puteam trăi cu baba mea, mirosea urît, se împuţise... Auzi ce-i iese golanului din gură ?... L-am rugat să-mi găsească şi mie una, că nu-s călugăr, he, heee....

Iar vrei să dai spectacol ? întrebă Ion. Dacă nu taci, te duc urgent înapoi, acasă.

Dă-i pace, îl opri bătrîna. Nu face nimănui nici un rău, vorbeşte şi el aşa... Poate îi mai fericit decît noi toţi...

Şi chiar sînt, spuse bătrînul. Am făcut o afacere cu două butoaie de vin, am mai cumpărat nişte pămînt... Dă-i în mă-sa...

Iar, tată ? spuse Valeria, care venise să pună peste scîndurile înnegrite o faţă de masă. Să nu mai scoţi o vorbă !...

Bătrînul tăcu. De astă dată parcă se retrăsese undeva în fiinţa lui, fiindcă se uita la ei aşa, cum privesc boii cînd rumegă. Valeria aduse farfuriile şi furculiţele, le aşeză la fiecare în faţă şi, cînd soacra ei încercă să se scoale, s-o ajute, nu-i dădu voie : Stai cuminte, mă descurc singură, şi se întoarse în grabă la bucătărie. Pe urmă, mai aduse de-acolo o tigaie plină cu ochiuri, pîine şi un castron cu felii de caş.

Nu mai ţin minte de cînd n-am mai pus în gură caş proaspăt, spuse bătrîna. E de oaie ?...

Nu-i răspunse nimeni. Ion umplu paharele, turnînd din sticla de votcă, şi ciocni primul cu maică-sa : Sănătate mamă!

Să trăiţi cu toţii şi să fiţi fericiţi ! Nu bău, îşi muie doar buzele în pahar, îl puse pe masă şi luă o felie de caş.

Mîncau toți. Mînca și Ieronim, deși nu-i mai era foame. Mesteca în silă și se uita la fața maică-si, la mîinile ei neajutorate, și ar fi vrut să fie numai el cu ea, să continuie numai ei doi discuția începută. Da, acum avea ce să-i spună. Trebuia să-i vorbească despre Natalia, despre prietenul său, arhitectul, despre cartea la care lucra, despre fosta lui soție... Nu, nimic nu era închipuire, toți oamenii aceștia trăiau, cartea lui exista, nu mai rămînea decît să-i aducă acolo, în fața maică-si, pe toți, și teancul acela de hîrtii înnegrite cu scrisul lui mărunt... Depindea numai de el, de vorbele sale... Și, deodată, întorcîndu-și privirea spre bătrînul care nu-și scosese pălăria de pe cap, se trezi întrebîndu-se : Oare ce face Natalia ? Stă acum și îl ascultă pe Matei ?...

3

Crezu că îi telefona Vlad, așa cum se înțeleseseră în ajun, și ridică imediat receptorul, chiar după primul semnal. În locul acestuia, auzi o altă voce, tot de bărbat, care aproape striga întrebînd dacă era casa arhitectului Hermeziu. Se interesă cu cine vorbea și cel de la capătul firului spuse : Tu ești, Cristina ?... Fu gata să arunce receptorul în furcă. Totuși, răspunse : Da, eu sînt, și bărbatul exclamă deodată, vesel : Ohooo, ce mai faci, frumoaso ?... Era soțul cumnatei sale, un bădăran de director-agronom, cum îl considerase ea încă de la început, de la nunta ei cu Matei, cînd fusese nevoită să-l cunoască și pe lunganul acela negricios, care vorbea și înjura ca un țărănoi. De altfel, pentru ea, toate rudele lui Matei nu erau decît niște țărani de la țară sau veniți la oraș, în fața cărora, atunci cînd se întîmpla să-i întîlnească, trebuia să facă destul efort să nu-și trădeze disprețul. O scotea din sărite mai ales felul lor de a o examina, ca și cum, opriți în fața unei vitrine, ar fi început să cîntărească din ochi mărfurile expuse acolo. Privirile lor enervant de blînde, aceleași la toți, îi dădeau o senzație ciudată, de parcă aceștia încercau s-o atragă și s-o deposedeze de toate cîte o deosebeau de ei. Matei îi vorbise uneori despre rudele sale, despre satul lui natal, despre trecutul și prezentul oamenilor de acolo, dar niciodată nu reușise să-i trezească interesul

mai mult decît o secvență de film, văzută pe micul ecran, cu cine știe ce bucurii sau necazuri ale unor indivizi din Africa ori din Australia. Pentru ea, singura fiică a unor profesori universitari, crescută la oraș, într-o familie din care țăranii dispăruseră de două generații, lumea de unde venea Matei îi era de neînțeles, dacă nu cumva chiar ostilă. Din aceeași cauză nu-l putea suferi nici pe Ieronim Masaru. Cum îl vedea intrînd în apartamentul lor, totdeauna adus de Matei, găsea repede un pretext să se retragă în dormitor sau să plece în oraș. Prietenul soțului ei nu era numai un țăran, ci și un tîmpit, un schizofren cu care nu merita să-ți pierzi timpul... Acum, la telefon, se silea, totuși, să fie cît de cît amabilă și, cînd el îi ceru să-l cheme pe Matei, nu putu să-l refuze. Se ridică din pat și, fără să-și mai pună papucii în picioare, trecu în grabă prin hol, prin sufragerie, pînă la ultima cameră, unde lucra Matei. Acesta, îmbrăcat într-un trening, dormea pe canapea. Sub cap, în loc de pernă, mototolise un pulover a cărui mînecă atîrna spre parchet, alături de mîna lui. Își plimbă privirea peste el, peste biroul său acoperit cu albume, cu fel de fel de mape, se aplecă asupra teancului de crochiuri și schițe adunate acolo în ultima vreme, ca și cum ar fi căutat ceva anume, cuprinse cu ochii rafturile pline de cărți ce înconjurau de jur-împrejur încăperea și lucrurile acelea ordonate de soțul ei ca într-o schiță de-a sa, în care măruntele modificări zilnice rămîneau totdeauna neînsemnate, neafectînd deloc întregul, ca însăși viața lui, gîndi ea, apropiindu-se și mai mult de mîna bărbatului atîrnată peste marginea canapelei. Însă n-o atinse. Se întoarse încet spre ușă, călcînd în vîrful picioarelor, să nu facă vreun zgomot și, în dormitor, luă din nou receptorul : Știi, eu am dormit pînă acum... Matei nu m-a trezit, mi-a lăsat doar un bilet... A plecat la institut, probabil are de rezolvat probleme urgente... Și cumnatul soțului ei continuă la fel de zgomotos, spunîndu-i că înțelegea, un amărît ca el lucra aproape în toate duminicile anului, apoi îi vorbi despre soacră-sa, despre nevasta sa și copiii lor, repetă de mai multe ori că le va face un raport amănunțit cu discuția dintre sufletul lui și cel al frumoasei Cristina, că avea timp, cu toate că vorbea de la combinat, se afla într-o zi calmă, fără probleme, cînd mai putea să respire, să-și mai amintească și de neamuri, că în rest trăgea ca un bivol, de își uita și numele...

Totul se termină pe finalul rîsului său şi ea, punînd receptorul în furcă, închise ochii, încercînd să scape de imaginea mîinii aceleia, a lui Matei, atîrnată spre parchet. Apăruse fără nici un semn prealabil, cît vorbise la telefon aproape nu se mai gîndise la el. Cu ochii închişi, imaginea deveni şi mai vie şi o cuprinse panica. Abia după ce se întoarse iar în camera sa, văzîndu-l cum respira liniştit, îşi dădu seama că se gîndise la moartea lui. Era un gînd absurd, fiindcă, de cînd se căsătoriseră, Matei nu avusese măcar un guturai. Atunci de unde venise, ce provocase o asemenea închipuire? se întrebă ea, urmărind ridicările şi coborîrile ritmice ale pieptului soţului său. Şi totuşi, se mai întrebă apoi, bărbatul care dormea acum cu faţa în sus, pe canapeaua aceea, nu era un mort? Chiar dacă respira, chiar dacă sîngele pulsa prin venele şi arterele sale... Nu-l omorîse tocmai ea, într-un anume fel, cu mîinile sale care înlănţuiseră disperate umerii şi gîtul lui Vlad, cu gura, cu picioarele, cu întregul ei trup zvîrcolit sub trupul celuilalt... Fiindcă exista şi o astfel de moarte, cînd unii oameni, deşi vii, devin într-o zi, în ochii altor semeni de-ai lor, asemenea morţilor... Nu fusese decît o singură dată acolo, în garsoniera lui Vlad, cu revistele şi cărţile împrăştiate peste tot, cu pereţii afumaţi de ţigară şi aproape tapetaţi cu fotografii mari, din care te priveau ochii tuturor raselor de cîini de pe pămînt. O singură dată... Dar puteai să omori pe cineva de mai multe ori?... Prostii, gînduri stupide, îşi mai spuse ea şi se retrase la fel de încet cum venise. În bucătărie îşi umplu, pentru a doua oară în dimineaţa aceea, ceaşca de cafea. O bău ca şi pe prima, în pat, cu ţigara aprinsă, cu scrumiera aşezată alături, pe cearşaf, privindu-se în oglinda ei mare, în faţa căreia se aşeza ori de cîte ori trebuia să iasă în oraş. Acum însă întîrzia să repete acele mişcări atît de familiare ei, cu pieptănatul, cu machiajul, deşi telefonul ar fi putut să sune din clipă în clipă. Îşi vedea părul lucind întunecat, ovalul îngust al feţei, ochii oarecum miraţi, gîtul parcă prea lung şi fragil pentru greutatea capului. Ca întotdeauna, imaginea din oglindă îi dădea un sentiment de satisfacţie. Dacă şi-ar fi scos pijamaua şi ar fi rămas goală, ar fi fost la fel de mulţumită de rotunjimea umerilor, de sînii drepţi, de picioarele ei perfecte... Tot privindu-se, se gîndi deodată la amîndoi, la Matei şi la Vlad, şi începu să-i compare, de parcă în

oglindă n-ar fi fost chipul ei, ci ale lor, așezate unul lîngă altul, nemișcate, acolo, ca ea să-i examineze pe îndelete. Deși venit dintre oamenii aceia, pe care ea nu-i putea suferi, Matei era superior celuilalt din toate punctele de vedere. Încerca să-i găsească defecte, să le inventeze, se agăță de o seamă de nimicuri, însă nu reuși să-l doboare nici măcar la nivelul lui Vlad. Pînă și aseară, cînd îi replicase pentru prima oară mai violent, el rămăsese aceeași ființă delicată în robustețea ei bărbătească, îi vorbise liniștit, căutînd s-o convingă de justețea hotărîrii lui. Doar numai atunci cînd ea îi spusese că din cauza lui Masaru, că sub influența acestui schizofren renunțase la funcția de director, el ridicase tonul, privind-o cu oarecare spaimă : Nu bănuiam ! repetase de mai multe ori Matei, și ea știuse sigur ce nu bănuise el și de aceea nu-l mai întrebase. Îl lăsase să se ducă în camera lui, să umple alte foi transparente, gălbui, cu schițele unei noi construcții la care lucra, ca apoi să adoarmă pe canapeaua aceea, cu puloverul mototolit sub cap... Fusese aproape bucuroasă că nu se culcase alături de ea, în patul lor mare, pe acel dreptunghi alb, ca lespedea de marmură a unui mormînt enorm, cum îl numiseră ei cîndva în glumă în clipele lor de dragoste, cînd mureau și înviau amîndoi în același moment. Era pentru prima dată cînd Matei rămăsese acolo, în capătul celălalt al apartamentului, despărțiți de cuvintele ei, în spatele cărora el descoperise doar orgoliile sale neînfrînate, lăcomia pentru putere. La asta se limitase bănuiala lui, totul fusese numai în legătură cu nenorocitul acela de post... Se certaseră, îl hărțuise zile de-a rîndul și acum nici măcar nu înțelegea prea bine pentru ce o făcuse, fiindcă povestea din garsoniera lui Vlad se petrecuse cu mult înainte de venirea acelei propuneri, ca Matei să fie numit director... Dorise să se știe soția unui astfel de șef ?... Întrebarea o enervă. Strivi țigara în scrumieră și se sculă din pat. O vreme privi pe fereastră, apoi, grăbită, se așeză pe mica banchetă din fața oglinzii și începu să se pieptene. Ceva mai tîrziu, în timp ce se pudra, sună telefonul. Ezită un moment înainte de a ridica receptorul și spuse repede, recunoscîndu-i vocea : Da, în cel mult o jumătate de oră voi fi la tine... Cît se îmbrăcă, avu senzația că se trezise dintr-un coșmar și bucuria că nimic din ceea ce visase nu era adevărat o cuprinse repede, ca o febră. Dar în clipa în care răsuci cheia în yala ușii de la intrare,

imaginea mîinii lui Matei, atîrnate pînă la parchet, îi reveni în minte. Intră în bucătărie și-i lăsă acolo, pe masă un bilet în care îi spunea că nu-l trezise fiindcă bănuia că el lucrase mare parte din noapte, și astfel ea pleca singură să-și viziteze părinții, de unde avea să se întoarcă în jurul orei treisprezece...

Nu mai luă liftul, ci coborî în grabă scările, în țăcănitul tocurilor de la pantofii ei englezești, cumpărați cîndva de Matei, chiar dintr-un magazin din Londra... Pe parbrizul autoturismului, parcat în spatele blocului, mai erau încă picături de apă de la ploaia din noaptea trecută, dar ea nu mai avu timp să le șteargă. Răsuci cheia în contact, demară apoi cu o asemenea forță, încît cauciucurile scrîșniră, lăsînd o dungă neagră pe betonul de sub ele. Tot drumul nu se mai gîndi la nimic. Era ca și cum creierul încetase să-i mai funcționeze sau fusese supus unei spălări psihiatrice, și ea însăși devenise o altă ființă, fără trecut. Cu mîinile încleștate pe volan înregistra ca într-o transă semnele de circulație și pietonii ieșiți la plimbare pe străzile spălate de ploaie. În această stare sună la ușa garsonierei. Vlad îi deschise imediat, mormăind ceva cu țigara în gură, ceva din care ea nu înțelesese decît un singur cuvînt, numele ei. Văzîndu-l îmbrăcat numai în pijama, cu părul ciufulit, cu obrajii nerași, ezită o clipă, gata să se întoarcă, însă el o prinse de braț și o trase înăuntru. După ce încuie ușa, nu-i mai spuse nimic. Îi arătă cu un gest neglijent patul desfăcut și se duse să deschidă fereastra. Aerul albăstrui de fum începu deîndată să năvălească afară, peste umerii și capul lui. Ea își întoarse privirea de la el spre micul birou, înghesuit într-un colț, pe care se afla doar mașina de scris, cu o foaie de hîrtie acoperită pe trei sferturi de rîndurile negre ale literelor, o carte cu paginile aproape mototolite și scrumiera plină de capete de țigări.

Te-am deranjat de la lucru ? îl întrebă ea, și Vlad îi răspunse, trecîndu-și degetele prin păr : Am terminat, a mai rămas doar încheierea și semnătura.

Tot negativă ? Vorbesc de încheiere...

Chiar dacă altora, și în primul rînd autorului, li se va părea negativă, din punctul meu de vedere va fi pozitivă. Rîse, stinse țigara în scrumieră, pe urmă, fără să se uite la ea, o întrebă : Nu te dezbraci ?

Rămăsese în picioare, între pat şi un mic fotoliu metalic pe care era aruncată o blană mitoasă, de oaie. Întrebarea venise ca o palmă, i se muiaseră picioarele, mîinile începuseră să-i tremure. Nu fu în stare să-i răspundă şi se aşeză încet pe blana aceea de oaie, căutîndu-şi ţigările în poşetă. După primul fum, îl văzu luînd scrumiera de pe birou şi ieşind în holul îngust. Auzi apoi deschizîndu-se o uşă. Bănui că el intrase în bucătărie şi îşi spuse că ar fi putut pleca fără să-şi mai ia rămas bun. Ar fi ocolit măsuţa din faţă, s-ar fi ferit de teancul de cărţi prăvălit spre un vas negru, ca o amforă, din care ieşeau nişte imortele prăfuite, în cîţiva paşi ar fi străbătut holul şi... Dar nu se mişcă, nu făcu alt gest decît să-şi ducă ţigara la gură. Cînd ridică privirea de pe mocheta groasă, întîlni ochii severi şi trişti ai unui Saint-Bernard cu gura întredeschisă şi atunci avu senzaţia că toţi cîinii aceia din fotografiile color, fixate de jur-împrejur pe pereţii încăperii, o urmăreau parcă vii, gata să se repeadă la ea. Îşi plecă repede capul şi se ghemui în fotoliu.

Vlad se întoarse cu o sticlă de coniac albanez, cu două pahare şi scrumiera golită. Le puse pe măsuţă, repetînd din nou : Nu te dezbraci ? Sau poate vrei să te ajut eu... Cum ea nu-i răspunse nici de astă dată, continuă uşor iritat : Ce naiba, doar n-ai vrea să discutăm ce-am scris eu despre romanul acesta tîmpit, şi arătă cu privirea spre cartea de pe birou.

Nu, n-am venit pentru asta, şi, spre surprinderea ei, se trezi zîmbindu-i. Încerca astfel să-şi ascundă panica în care intrase. Cu o clipă mai înainte îşi amintise că şi prima dată el îi vorbise la fel de grosolan. Dorea cu orice preţ s-o umilească ? Doar nu era o prostituată. Sau, ca şi femeile acelea... Nu-şi duse gîndul pînă la capăt. Aruncă ţigara în scrumieră şi, sprijinindu-se cu amîndouă mîinile, se ridică din fotoliu. Nu ştiu sigur ce avea să facă. La fel ca în maşină, cît străbătuse drumul pînă în cartierul lui, devenise brusc o fiinţă fără identitate, nu mai avea amintiri, nu mai cunoştea pe nimeni, întregul oraş se restrînsese între cei patru pereţi, la cele cîteva piese de mobilier, la teancurile de cărţi şi reviste, la bărbatul care aştepta... Îi întîlni ochii. Găsi în ei severitatea şi tristeţea din ochii Saint-Bernardului. Cel puţin aşa i se părea, şi în momentul acela înţelesese că nu se mai putea sustrage. Trebuia să se supună ca şi prima dată. Desfăcu din-

tr-o mișcare cordonul, trase fermoarul de la spate și lăsă rochia să-i cadă de pe umeri pe șolduri. Apoi urmară alte gesturi, mărunte, crispate, pînă se eliberă complet de îmbrăcăminte, pînă se răsuci spre pat și el o cuprinse în brațe. Restul se petrecu fără nici un cuvînt, fără nici o mîngîiere, de parcă amîndoi ar fi căzut într-o apă, ar fi fost pe pragul să se înece și, disperați, prinși unul de altul, ar fi încercat să iasă la suprafață.

La sfîrșit, ascultînd zgomotul apei din baie, își aminti de Matei. El niciodată nu plecase de lîngă ea fără s-o sărute și s-o acopere cu cearșaful sau cu plapuma. Se dădu imediat jos din pat, trăgînd după ea cearșaful. Se înfășură în el și se duse la măsuță, unde își turnă în pahar puțin coniac. Îl bău dintr-o înghițitură. Greața care o încerca dispăru odată cu arsura simțită în gît. Tocmai atunci apăru Vlad, cu țigara în gură. Îi făcu semn să se ducă la baie. Vru să-i spună ceva, dar uită în aceeași clipă și începu să-și adune lucrurile aruncate pe fotoliu. După ce își luă și pantofii, se îndreptă spre ușă. În fața oglinzii de la chiuvetă izbucni în plîns. Dorea să se îmbrace cît mai repede și să plece fără a mai intra în camera aceea.

Totuși, după aproape un sfert de oră, se întoarse și se așeză în fotoliu. Paharul îi era plin. Vlad stătea la micul lui birou și fuma, scuturînd fumul într-un capac de conservă. Își ținea paharul strîns cu toată palma, de parcă ar fi vrut să-l încălzească. Îl auzi întrebînd: Cînd mai vii?...

Niciodată, ar fi vrut să-i spună. Bău din pahar, îl puse la loc pe măsuță și ridică ochii spre el: De fapt, cine ești tu, Vlad?

El izbucni în rîs: Dorești o biografie completă?... Dar, stimată tovarășă asistentă universitară, dumneavoastră, avînd ca preocupare esențială literatura, ați întîlnit, nu-i așa, prin reviste numele subsemnatului, v-ați făcut o părere...

Greața i se ridicase iar în gît. Spuse aproape șoptit: Îți bați joc de mine...

Fals, protestă el. M-ai întrebat, și-ți răspund. Cine sînt? Un slujbaș la o revistă, un amărît de critic urît de toți scriitorii... Ha, ha... la moartea mea se va descoperi sigur că m-am hrănit numai cu venin și mătrăgună, că am vrut să-i distrug, să le spulber cărțile... *Causa mali* din mine n-a fost

decît invidia şi neputinţa mea etc. etc. ... Un necrolog senzaţional, nu ?...

Nu eşti aşa cum am crezut, spuse ea şi el rîse din nou: Ei, asta-i culmea. Nu ţi-am dovedit ? Sau n-am fost la înălţimea...

Taci ! Eşti o brută...

Ştiu, răspunse el. Hai, continuă ! Ascult...

Despre ce ? Întrebarea îi ieşise din gură ca un geamăt.

De pildă, spuse el, despre soţul tău, distinsul arhitect, o celebritate în devenire... Sigur, el are o comportare ireproşabilă, manierată, e un tip rasat... Cel puţin, aşa mi-l închipui. Pe cînd eu...

Încetează ! strigă ea. Cine îţi dă dreptul să vorbeşti despre un om pe care nu-l cunoşti ? Oricum, e cu mult deasupra ta...

Atunci de ce îl înşeli ? întrebă el. Vocea îi devenise şi mai flegmatică decît înainte. De ce ai venit la mine ? O mică aventură, un moft, nu-i aşa ? O plictiseală de moment, cînd simţi că trebuie să faci ceva, orice... Şi, în loc de căţeluş, ai dat peste un monstru...

Nu voi mai veni niciodată aici, spuse ea, cînd el termină. Şi nici nu vreau să te mai văd...

Nu cred, răspunse el. Nici tu nu eşti convinsă de propriile cuvinte. Poate avem nevoie unul de altul. Monstrul de blîndeţea fecioarei, fecioara de violenţa monstrului. Ochii lui nu mai clipeau, erau absenţi, încremeniţi ca ochii orbilor. Privindu-i, Cristina simţea că el avea dreptate, ştia de pe acum că va veni din nou, că totul se va repeta iar şi iar. Pînă cînd ? se întrebă ea. Nu putu să-şi răspundă, nici nu mai dorea. Îşi aprinse o ţigară, simţind în tot corpul o relaxare deplină, calmă, binefăcătoare. Aşa i se întîmplase şi la prima întîlnire.

Pentru astăzi ne-am spus cam tot, începu el într-un tîrziu. Uneori tăcerea e mai convingătoare decît vorbele, exprimă mai mult din ceea ce simţi. Nu ? Ca acum... A, era să uit, totuşi, ceva... Cîinii mei... Prima dată, cînd ai venit aici, m-ai întrebat ce e cu javrele astea de pe pereţi... Îmi amintesc perfect, nu ţi-am dat nici o explicaţie... Simplu, o nebunie, una cu antecedente de familie, un fel de boală ereditară, ha, ha... Bunicul meu a crescut asemenea cîini, a participat la concursuri internaţionale, a luat şi o grămadă de premii cu

ei... Şi gena aia a lui, în legătură cu cîinii, l-a ocolit pe tata şi a sărit la mine... Iar eu, neavînd unde şi cu ce să-i întreţin, mi-am procurat fotografiile lor... Întreaga planetă canină. Boxeri, dobermani... fox-terrieri, ogari din Persia, din Afganistan, din Spania... Se ridică apoi şi-i arătă fotografia unui cîine înalt, lăţos, cu urechile căzute pe lîngă ochi: Acesta-i barzoiul rusesc... Cel de lîngă el este Apollo al speciei canine, dogul arlechin... Îl am aici şi pe chihuahua, cel mai mic cîine din lume... Uite grifonul, pudelul, canişul, cockerul, setterul, komandorul, ciobănescul german... O droaie de prieteni, ha, ha... Exact cum auzi. Mă ajută la lucru, în clipele negre, pentru că am şi eu, nu-i aşa, asemenea clipe, mă fac să nu mă simt chiar singur, uneori, cînd intră aici cineva pe care nu-l prea pot suferi, îi aud mîrîind...

Ea nu-l mai asculta. Cîinii aceia nu mai erau acum fioroşi, nu mai păreau vii, nici nu mai existau. În toate fotografiile pe care i le arăta el, Cristina nu mai vedea decît o singură imagine, mîna lui Matei, cu degetele lungi, cu încheietura suplă, atîrnînd peste marginea canapelei...

4

Nu găsea nimic nefiresc în faptul că, într-o dimineaţă de duminică, soţia lui pleca singură în oraş. Nu era prima dată. Uneori, tocmai el, presat de cine ştie ce proiect, ca să-şi poată continua nestingherit lucrul, încuraja aceste ieşiri solitare, cu plimbări prin parcuri, cu opriri în magazine sau la vreo expoziţie. Din aceleaşi motive se mai întîmpla să meargă singură şi la teatru ori la cinematograf. În astfel de zile, momentul întoarcerii ei devenea pentru el o pauză de lucru cu adevărat relaxantă, în care Cristina, aproape cu hazul şi predispoziţia copiilor spre fabulare, îi relata ce văzuse sau cu cine se întîlnise. Acum era sigur că ea se afla la părinţii ei, cum îi scrisese în bilet, şi, dacă ar fi chemat-o la telefon, ar fi auzit-o imediat întrebîndu-l: Mai eşti supărat, Matei? şi el i-ar fi pus aceeaşi întrebare şi ar fi început amîndoi să rîdă, să ia în zeflemea propriile lor cuvinte care îi făcuseră să se certe. Dar nici nu le putea numi certuri. Erau doar mici conflicte, inerente oricărui cuplu, încheiate de fiecare dată

cu lungi perioade de dragoste, ca în prima lor lună de căsătorie. Nu, gîndi el, aşteptînd să i se mai răcească puţin cafeaua în ceaşcă, nici aseară nu se petrecuse mare lucru. Ceea ce îl scosese din fire şi îl forţase să ridice tonul la ea nu fuseseră atît insistenţele ei ca să-i dovedească ce mare greşeală făcuse refuzînd postul de director, ci mai ales cele cîteva cuvinte extrem de nedrepte la adresa lui Masaru. Probabil că le regretase chiar în clipa aceea şi el, în loc să-i fi răspuns atît de dur, ar fi trebuit s-o trateze ca pe un copil care a făcut sau face ceva ce nu înţelege. Pentru că la Cristina mai erau şi aceste puseuri, de răsfăţ copilăresc, care dădeau seriozităţii ei o anume candoare, o rară puritate... Sigur, fusese prea aspru, îşi mai spuse el, dar va recunoaşte, îi va cere iertare şi totul se va termina ca de obicei. În privinţa asta nu exista nici un motiv de nelinişte. Nici în alte privinţe. Scăpase destul de onorabil de postul acela, care l-ar fi distrus nu numai ca arhitect, iar la proiectul luat în lucru de mai multe zile simţea că intrase pe calea cea bună... Şi totuşi... totuşi ceva nu era în regulă. Ceva ca o grijă pentru un lucru încă obscur, încă nedefinit, care urma să se întîmple, îşi făcea tot mai mult loc în sufletul său. Nu-şi terminase de băut cafeaua, cînd se duse în dormitor, unde era telefonul. Cristina dorise să fie montat acolo, să aibă aparatul la îndemînă, pe noptieră. Parfumul ei îl învălui de la primul pas, chiar şi receptorul telefonului era îmbibat de acea aromă. Se aşeză pe marginea patului şi începu să formeze numărul socrului său. Dar, după primele cifre, renunţă, apăsînd pe întrerupător. Apoi, căută grăbit în cartea de telefon, pînă îi găsi numele. Cu aceeaşi grabă formă numărul ei şi, în momentul în care auzi un alo gutural, uşor răguşit, ca al unei femei trezite atunci din somn, întrebă : Doamna doctor Natalia Argeanu ?... Aproape că nu mai aşteptă să i se confirme, începînd deodată să vorbească precipitat, cuprins de o emoţie pe care nu şi-o putea controla şi nici înţelege : Îmi cer scuze că vă deranjez într-o astfel de zi, cînd... În sfîrşit, nu mă cunoaşteţi... Sînt arhitectul Hermeziu... Matei Hermeziu, prietenul lui Ieronim, şi aş dori să discut cu dumneavoastră despre un anumit lucru... Nu v-am văzut niciodată şi de aceea sînteţi îndreptăţită să vă miraţi că un necunoscut vrea să... Vă ascult, poftiţi ! spuse ea şi el, ca şi cum i-ar fi fost teamă că doctoriţa va închide telefonul, continuă : Nu, nu

la telefon... Vă rog, e ceva deosebit, care nu se poate rezuma la cîteva fraze. Fixați dumneavoastră ora, locul. Eu oricînd... Și, spre surprinderea lui, ea îi răspunse : Astăzi nu ies în oraș. Dacă țineți neapărat, puteți veni chiar acum la mine. Adresa este în cartea de telefon... Îi mulțumi de mai multe ori, asigurînd-o că în cel mult un sfert de oră va fi la ea.

Cît se îmbrăcă, se gîndi la Masaru. Nu știa încă ce-i va spune acestei femei despre prietenul său. În lift și apoi, cît străbătu holul, formulă tot felul de fraze cu care ar fi putut începe discuția. Se îndreptă spre parcare și deja scosese cheile din buzunar, cînd observă lipsa mașinii. Avea și Cristina un rînd de chei. Nu fu mirat că ea luase mașina pentru o distanță de cel mult o stație de tramvai. Îl necăjea doar faptul că nu mai putea respecta ora fixată pentru întîlnire. În stradă, după ce așteptă o vreme, reuși să oprească un taxi. La volan era o femeie foarte tînără, care, în timpul cît el îi spusese adresa, îl privi atentă prin oglinda retrovizoare. Mîinile de pe volan, mari, aproape bărbătești, contrastau izbitor cu figura ei de copil blond, tuns scurt. La un moment dat, oprind la un stop, ochii ei apărură iar în oglindă, întrebîndu-l : Nu-i așa că dumneavoastră aveți o soție neobișnuit de frumoasă? În loc să-i răspundă, se interesă de unde o cunoștea și femeia de la volan, după ce băgă în viteză și acceleră, îi spuse : Pe soția dumneavoastră o cunosc de mult, am fost colege de clasă, la școala primară... Și atunci era tot frumoasă... Luna trecută v-am dus pe amîndoi la aeroport și m-am interesat și eu... Dacă nu greșesc, sînteți arhitect...

Exact, răspunse el. Ești căsătorită și dumneata, nu ?

Nu, spuse ea. Sau am fost. Am divorțat după un an... Un bătăuș, un bețiv, un... Ce să mai vorbesc... Bine că am scăpat la timp de el. Mai am un an și îmi termin liceul, și sper să intru la politehnică, la seral...

De ce nu la zi ? întrebă el.

Trebuie să-mi cîștig existența, răspunse ea. Mama a fost casnică, tata are o pensie mică, nu putem trăi din ea toți trei.

Și nu te-ai gîndit să te recăsătorești ? mai întrebă Matei. Adică, n-ai întîlnit un bărbat care...

Răspunsul veni mai înainte ca el să-și termine întrebarea: Am întîlnit. Începuse să rîdă forțat. Neserioși... Toți vor doar un singur lucru, să te culci cu ei. În privința asta am difi-

cultăți și la garaj. Niște porci... Cum văd o femeie singură, gata, își închipuie că ființa aceea nu mai poate trăi și altfel... O, dar vă plictisesc...

Nu, nu, protestă el. Îmi închipui că îți este destul de greu pe taxi...

Ziua nu-mi este greu, răspunse ea. Noaptea e mai dificil, îți face semn cine știe ce bețivan și tu trebuie să oprești... Iată că am și ajuns, mai adăugă ea, oprind lîngă bordură. Aveți de plătit douăzeci și nouă de lei.

Îi dădu o bancnotă de cincizeci și nu mai așteptă restul. Femeia nici nu mai avu timp să mulțumească, fiindcă el trînti portiera fără să se mai uite la ea, îndreptîndu-se cu pași mari spre poarta din fier forjat. Nu fu nevoit să sune. Cineva, care mai înainte ieșise sau intrase, o lăsase întredeschisă, iar scîrțîitul ei, cînd el o împinse, se auzise probabil pînă în interiorul casei. Numai astfel își explică faptul că, de îndată ce puse piciorul pe ultima treaptă a scării de la intrare, ușa se deschise și ea îl invită înăuntru. Acolo, în hol, se prezentă și-i sărută mîna, aproape nevăzîndu-i fața din cauza luminii puține, filtrată prin storuri. Storurile erau trase și în sufragerie, unde se opriseră, și ea le ridică pe rînd, de la toate cele trei ferestre. Abia după ce lumina puternică inundă sufrageria, își dădu seama de dimensiunile ei neobișnuite. Masă lungă, pentru douăsprezece persoane, din stejar, cu luciul mat, cu picioarele sculptate ca și scaunele din jurul ei, ca și frontoanele bufetului — toate la un loc dacă ocupau un sfert din încăpere, restul fiind mobilat cu fotolii mari, tapisate în piele neagră, așezate pe colțuri, lîngă lampadarele menite să lumineze măsuțele dintre ele. Mobilele acelea greoaie, șemineul placat în marmură albă, susținînd parcă marea oglindă de deasupra lui, tablourile atîrnate pe pereți, în rame masive, chiar și lustra enormă, care domina totul cu brațele ei lungi răsucite în alamă, îi sporiră și mai mult emoțiile. Nici nu observă cînd ea se întoarse spre el, spunîndu-i : Deci, dumneavoastră sînteți prietenul lui Ieronim...

Se mulțumi să dea din cap, încurcat, ca și cum nu mai știa pentru ce venise acolo. Femeia din fața lui îl intimidase într-atît, încît se simțea ca un adolescent, un elev fermecat de frumusețea profesoarei care îl chemase la ea acasă, să-i împrumute cărți din biblioteca ei. Fiindcă, în clipa în care Natalia terminase de ridicat ultimul stor și se răsucise spre el,

pornise şi amintirea aceea desprinsă din cine ştie ce colţ al memoriei sale. Trăise cîndva, la vîrsta schimbării vocii şi a braţelor prea lungi, o astfel de dragoste absolut nevinovată şi numai de el ştiută, iar acum, văzîndu-se în marea oglindă de deasupra şemineului, fusese cuprins de senzaţia că în întîmpinarea lui nu venea doctoriţa, ci fosta lui profesoară de română. Aproape că aşteptase ca ea să-i ridice cu un deget bărbia, să-i spună să aibă grijă de cărţi şi să-l trimită apoi acasă. Natalia îi făcu semn spre un fotoliu, să se aşeze, repetînd din nou, ca pentru sine : Deci, dumneavoastră...

Ea rămase în picioare. În primul moment, lui Matei nu i se păru frumoasă. Ceea ce-l frapă erau ochii, cînd verzi, cînd albaştri, după cum se schimba lumina, revărsată apoi din ei peste ovalul feţei, conturîndu-i fiecare linie într-un desen simplu, uşor de memorat, care exprima nu numai inteligenţă, ci şi o anume detaşare melancolică şi dureroasă. Lumina aceea era umbrită doar la frunte şi în dreptul urechilor de un păr bogat, cu luciul mierei, iar bluza şi pantalonii de culoare neagră puneau în evidenţă un trup suplu, fără nici un semn de oboseală. Privind-o, se trezi spunînd : Da, eu... Şi am venit la rugămintea lui Ieronim...

Ea nu-i răspunse, părea că nici nu înregistrase cuvintele lui. Îl întrebă dacă vrea o cafea sau un coniac şi hotărî singură pentru amîndouă, dispărînd în grabă pe una din uşile laterale. În urma ei, îşi aprinse o ţigară şi începu să examineze mai atent interiorul. Îi găsi şi cusururi, dar impresia generală era după gustul său. Dacă ar fi avut o asemenea casă, cu unele retuşuri, şi-ar fi aranjat la fel sufrageria. Cînd ea se întoarse cu ceştile şi paharele aşezate pe o tavă metalică, de culoarea lustrei, deja îşi schiţase în minte o mare parte dintre mutările de mobile ce trebuiau făcute. Natalia puse tava în faţa lui, pe măsuţă, se duse apoi la bufet, de unde aduse o sticlă de coniac şi, turnînd în paharele de cristal, cu picioare neobişnuit de înalte, spuse : Dacă nu v-ar fi rugat Ieronim să veniţi, am fi rămas necunoscuţi...

Desigur, răspunse el, urmărind-o cum se aşază pe celălalt fotoliu, de dincolo de măsuţă, cum îşi aprinde apoi ţigara, gîndindu-se că mişcările ei, deşi line, armonioase, trădau o mare energie. Îl invită să servească, sorbi şi ea din ceaşcă, continuînd : Şi-acum vă ascult. De fapt, pentru ce v-a trimis Ieronim la mine ?

Fu gata să-i răspundă că nu crezuse în existența ei și îl bănuise pe Ieronim că fabulase toată povestea. Răspunse încet, privindu-i mîinile așezate acum pe genunchi: Trece printr-un mare necaz...

Și trebuia să veniți dumneavoastră să-mi aduceți la cunoștință? se miră ea. De ce?

Matei distinse în vocea ei o ușoară iritare și se grăbi să-i dea explicații: Știți, a fost anunțat că mama lui e bolnavă și a fost nevoit să plece...

Înțeleg, îl opri ea. Dar există telefoane. Nu dura mai mult de cîteva minute să-mi comunice. Decît să vă deranjeze pe dumneavoastră...

O, făcu el, pentru mine nu-i nici un deranj. Aș îndrăzni să spun că e o bucurie. Bucuria de-a vă fi cunoscut... În timp ce vorbea, observă că mîinile ei tresăriră ca și cum ar fi fost fulgerate de un scurt spasm. Ridică ochii spre ochii ei și o văzu rîzînd. Rîdea nu din plăcere, ci părea să-i facă astfel o măruntă concesie. Cred că n-am rostit vreo tîmpenie, adăugă el.

Nu, îl asigură Natalia. Mă gîndeam doar că sînt un om atît de banal, încît nici nu sper să confirm ceea ce-am auzit cu privire la mine. Bucurie?!... Nu-l lăsă s-o contrazică, reluă imediat discuția despre Ieronim: Sănătatea bătrînilor este foarte imprevizibilă. Poate nu-i ceva grav cu mama lui.

Poate, spuse el. Dar nu este numai atît. Ieronim a trebuit să plece de la Institutul de istorie. S-a transferat la un muzeu. Sau, mai precis, a fost transferat. Probabil un conflict cu noul director... N-am înțeles prea bine... Oricum, se face din nou o nedreptate cu el. Nu-mi permit să-l apreciez eu ca specialist, dar cred că lucrările sale sînt dovezi de necontestat... Iar ca om... ca om este excepțional...

Nu vă contrazic, spuse ea. Vestea părea să nu o tulbure. Fața-i rămăsese liniștită, aproape inexpresivă. Un om excepțional, cum ați zis, dar care a greșit și greșește mereu cu sine. Știți de ce v-a trimis pe dumneavoastră? Fiindcă el n-a avut curajul să-mi explice singur ce i s-a întîmplat. Nu este prima dată... Se comportă ca un țăran de nu știu cînd, care își ascunde boala, considerînd-o rușinoasă... Să te retragi mereu, să nu opui nici o rezistență, să te împaci cu soarta oricum... Nu, nu... este inadmisibil. E un fel de lașitate ciudată, evident dăunătoare în primul rînd pentru el.

Știu, s-ar putea găsi scuze, s-ar explica totul prin trecutul său. Dar nu este Ieronim singurul om care are un astfel de trecut. Cei mai mulți, în situația lui, s-au realizat din plin, au recuperat timpul pierdut, au devenit adevărate personalități... El însă n-a putut uita, și-a atins mereu rana, mereu a însîngerat-o... s-a dovedit lipsit de orice voință... Cît despre viața lui intimă... Ei bine, asemenea oameni nu pot fi fericiți și nici nu pot răspîndi în jurul lor fericirea. E o infirmitate, domnule arhitect, una incurabilă... Țigara îi tremura între degete. O strivi în scrumieră, sorbi puțin coniac și continuă : Nu, nu sînt prea aspră... De fapt, nici n-ar trebui să discutăm amîndoi lucruri care mă privesc numai pe mine și pe Ieronim.

Nici eu nu sînt chiar un străin, spuse el. Cu toate că acum vă văd pentru prima dată, am ajuns să vă cunosc din cele povestite de Ieronim...

O, nu știu ce v-a povestit Ieronim, reluă ea cînd Matei tăcu. Cîteva evenimente nenorocite care și-au pus amprenta pe viață, slujba de acum, rutina zilnică... cam asta-i tot... Existența unui om obișnuit, dacă nu banal, domnule arhitect...

Blazarea dădea o altă înfățișare chipului ei, întinerindu-l parcă și mai mult. Cel puțin așa i se păru lui Matei. O contrazise : Cei ce stau mereu în preajma morții nu sînt deloc oameni obișnuiți...

Vă referiți la profesia mea, așa-i ? întrebă ea.

Exact, confirmă el.

Vă înșelați, domnule arhitect, își continuă ea ideea. Profesia ne poate influența într-un sens sau altul, dar nu e în stare să ne transforme. Așa ar fi ideal... Cred însă că n-ați venit la mine să vă povestesc viața. Rîse iar, la fel ca la început, calmă, inexpresivă, și Matei o privi atent, uluit de felul cum fața ei trecea mereu de la o stare la alta. Nu putu să-i răspundă, nu găsise imediat cuvîntul pe care simțea că ar fi trebuit să-l rostească, și ea i-o luă înainte : Poate cu Ieronim s-a săvîrșit și minunea aceea. Într-un anume fel... Pentru că profesia s-a întîlnit cu felul lui de-a vedea viața. Oricum, chiar dacă n-ar fi studiat istoria, el tot ar fi trăit în trecut... Nu știu cum să explic. Orice amintire la el devine o povară... Este strivit de apăsarea amintirilor. Nu numai de ale lui. E ca și cum, de bună voie, ar lua spre

păstrare toate suferințele și necazurile celor din jurul său... Poate tocmai în asta constă fericirea lui, să fie un fel de depozitar de suferință... O, cum mă priviți, domnule arhitect!... Simt că nu vă place ceea ce auziți... Oricum... oricum, am să-i mulțumesc lui Ieronim că v-a trimis la mine, că s-a întîmplat să fie tocmai astăzi... Nu mă întrebați de ce, fiindcă nu v-aș putea da nici o explicație. Își aprinse o altă țigară și, prin fum, ochii i se vedeau intens albaștri și parcă mai măriți. Cam atît, domnule arhitect...

Matei înțelese că discuția se terminase și se ridică din fotoliu. Dar mîna ei, cu degete neobișnuit de lungi, pe care el tocmai se pregătea s-o sărute, îi făcu semn să se așeze la loc. O auzi întrebînd : Te-ai plictisit, domnule arhitect ?

Nu, protestă el, dar rămase în picioare. Și abia atunci își dădu seama că toată agitația lui din dimineața aceea nu fusese pentru Ieronim, ci că dorise s-o cunoască pe această femeie, care acum rămăsese încremenită în fotoliul ei, cu un început de surîs dureros pe buze, și aștepta să-l audă din nou vorbind. Ocoli măsuța, se opri în fața ei și, în clipa în care îi întinse mîna, își simți propriul gest, pe care avea să-l facă imediat, ca pe o încercare. Nu-i spuse nimic, ci îi luă mîna și i-o sărută.

Ea și-o retrase încet și pe obraji îi apărură mari pete roșii și, cînd se ridică din fotoliu, vocea îi deveni dintr-o dată agitată : Deci, plecați... Am discutat despre Ieronim, despre mine, dar despre dumneavoastră nu mi-ați spus nimic... Sînteți un om prea discret... Sau, mai degrabă, v-am plictisit...

Matei protestă din nou, cu mai puțină convingere, gîndindu-se că trebuie să plece imediat. Dacă ar mai fi rămas acolo, ar fi făcut o greșeală de neiertat. Nu și-o putea formula în cuvinte, însă îi simțea primejdia. Se hotărîse deja să nu se mai întîlnească niciodată cu această femeie. Totuși, spuse : Altă dată vom discuta și despre mine...

Îl conduse în tăcere pînă la ieșire. Nu-i mai spuse nimic nici cînd închise ușa în urma lui. Poarta era larg deschisă și, lîngă ea, îl văzu pe fratele Nataliei. Recunoscîndu-l, Matei își aduse aminte de întîlnirea avută cu acest om în ajun. Acum era mai beat decît atunci. Atît de beat, încît se lipise de gard și se sprijinea cu amîndouă mîinile. Trecu în grabă,

fără să întoarcă o clipă capul spre el. După primul colț de stradă încetini pașii și își aprinse o țigară. Încercă să nu se mai gîndească la Natalia.

5

Nu se așteptase să se termine atît de repede. Totul nu durase mai mult de o oră. Anunțul din ziar adunase în jurul sicriului doar cîteva babe și cîțiva moșnegi, cu care fusese nevoit să dea mîna. Aceștia își exprimaseră condoleanțele mai ales prin lungi închideri de ochi, țuguieri dizgrațioase de buze ori aplecări din cap. Marionete cernite, caraghioase, mirosind a naftalină și a mucegai. Îi mai stăruia și acum în nări mirosul lor. Toți arătaseră ca niște surdo-muți... În schimb vorbise preotul. I se adresase cu domnule director și ținuse o scurtă cuvîntare, lăudînd răposata pentru vrednicia ei de-a crește un fiu ce făcea cinste întregului oraș. Nu-l mai văzuse pînă atunci pe preot și informația că el era director, și nu unul oarecare, o căpătase cu siguranță de la prietena maică-si. Cît îl ascultase, se gîndise că nimic din ceea ce spunea nu era fals, numai că omul bisericii redusese totul la . cîteva formule banale, debitate cu aceeași indiferență ce se putea citi pe figurile celor din jur. Slujba și cuvîntarea îl costaseră două sute cincizeci de lei... La sfîrșit, o lăsase pe prietena maică-si să scoată, din dubița cu care venise, tăvile cu tartine și coșurile cu sticle de vin, pentru a le împărți cerșetorilor adunați acolo în mare număr. Fețele lor îl scîrbiseră pînă la greață. Plecase grăbit spre parcare, în spatele bisericii, și atunci îl văzuse pe Tiberiu Argeanu. În primul moment nu-l recunoscuse. Amintirile lui îl fixaseră pe tatăl Nataliei în jurul vîrstei de cincizeci de ani, iar bărbatul din dimineața aceea, îmbrăcat în negru, cu părul alb, strălucitor, nu mai avea decît vag trăsăturile celuilalt. Cel puțin așa i se păruse lui și, odată cu vocea fermă, îl izbiseră ochii acestuia, nu obosiți sau posomorîți ca ai bătrînilor, ci foarte vii. Erau ochii Nataliei, intens albaștri, ochii ei privindu-l dintr-o față uscată, de sub niște sprîncene stufoase, complet albite. Poate numai privirea lor îl făcuse să se supună imediat acelor cu-

vinte, care răsunaseră aproape ca o poruncă : Apropie-te, domnule Dugan !...

Nici în mașină, cît se întorsese de la cimitir, nu putuse scăpa de imaginea figurii lui Argeanu. Ce naiba, se întrebă el enervat, îi era frică de babalîcul acela, se temea de amenințările lui ?... Nu, nu era asta. Sau nu numai asta... Își aprinse o țigară, dîndu-și deodată seama că începuse să deruleze iar filmul înmormîntării doar ca să ajungă la el, la Tiberiu Argeanu. Și se văzu din nou în fața lui: Apropie-te, domnule Dugan !... Își încetinise pasul, căutîndu-și țigările prin buzunare. Da, voise să cîștige timp, să intuiască ce avea să se întîmple. Se opri lîngă bătrîn, cu privirea plecată spre picioarele acestuia. Pe pantofii lui negri, lustruiți impecabil, praful se așezase ca o pudră fină. După o scurtă pauză, îl auzise : Nu credeam să ne întîlnim tocmai aici. E locul cel mai potrivit, plin de învățăminte. Eu aș recomanda, mai ales celor ca tine, plimbări zilnice prin astfel de locuri. Ridicase ochii spre Argeanu, întrebîndu-l : Ce dorești ?... Mai întîi, își reluase vorba bătrînul, vreau să-ți exprim condoleanțele mele. Orice moarte merită acest lucru... Apoi, să discutăm puțin... Ascult, spusese el, și Argeanu îl și luase de braț: Nu, nu aici... Facem cîțiva pași pe aleea asta și ne așezăm pe o bancă... Ce vrei, sînt un om bătrîn, nu mă mai țin prea bine picioarele. Merseseră mai mult de o sută de metri, cînd Argeanu se oprise lîngă un mormînt, chiar la marginea aleii. Aici avem și umbră, îi mai spusese acesta, arătîndu-i o mică bancă. Așa, să ne așezăm cu fața spre mormînt... Abia după ce se așezaseră amîndoi și el își aprinsese țigara, băgase de seamă că era mormîntul soției lui Argeanu. Știi de ce te-am adus aici? îl întrebase pe urmă bătrînul. Ca discuția noastră să aibă loc în prezența ei, a soției mele... În clipa aceea gîndise că stătea alături de un nebun și încercase să se ridice, dar bătrînul, ca și cum i-ar fi ghicit gîndul, îi pusese mîna pe braț. Și ei i-ai făcut un mare rău, domnule Dugan... Am aflat din ziar că ți-a murit mama și m-am gîndit că s-ar putea să te întîlnesc... Am renunțat repede la gîndul acesta... Ce rost ar mai fi avut întîlnirea noastră ? Însă fiul meu, cu care ai băut aseară, m-a determinat să iau această hotărîre, absolut supărătoare pentru mine. Dar necesară... Știu că ai un post important, deci și putere, sau, oricum, te afli foarte aproape de sfera ei... Totuși, și acolo unde ai ajuns, te-aș putea distruge...

Nu știu de ce n-am făcut-o pînă acum. Poate pentru că nu m-am răzbunat niciodată pe nimeni, deși tu ai fi meritat... Acum tu însuți mă forțezi s-o fac... Nu înțeleg, spuse el, tot mai convins că Argeanu nu mai era în toate mințile. Dar bătrînul se prefăcuse că nu-l aude, continuîndu-și gîndurile : Îți poți închipui că, judecător fiind, am avut acces la multe dosare ajunse la tribunal în vremea aceea... S-a întîmplat și faptul că, după ce-am fost dat afară din postul de judecător, să fiu trimis să lucrez în localitatea unde ți-ai pornit cariera, ca profesor... Ei bine, domnule, din primele săptămîni ți-am întîlnit victimele. Cu totul întîmplător... Mai întîi pe una, apoi pe alta și alta... La început n-am crezut și am făcut discrete investigații. Pe urmă, nu m-am mai putut opri. Aproape patru ani, din timp în timp, pe masa mea de lucru s-au tot adunat dovezile mîrșăviilor tale... Nu știi ce vorbești, îl întrerupsese el, și Argeanu iar nu-l luase în seamă, de parcă ar fi fost singur : Un șantaj criminal, țesut diabolic... Pe cîțiva din orășelul acela i-ai trimis în pușcărie, unele femei, îngrozite, chinuite de tine, ți-au plătit cu trupul lor, ca să scape... De la alții ai luat și bani, ai pretins tot felul de înlesniri... Cred că îți mai amintești de preotul la care ai locuit multă vreme. Cazare, masă... totul absolut gratuit. Și, drept mulțumire, l-ai băgat în pușcărie și i-ai sedus nevasta... Ți-am dat un exemplu, unul singur... Ascultă-mă cu atenție, domnule Dugan, că știu ce vorbesc, cuvintele mele se bazează numai pe fapte, pe documente... După ce am fost reabilitat, repus în toate drepturile, am avut din nou acces la dosare. Le-am cercetat pe cele care te privesc, care m-au interesat. Toate din perioada respectivă... Ale unor studenți, foști colegi de-ai tăi, ale unor profesori... Am dibuit multă vreme ca să descopăr că cele mai cumplite anonime, sesizări — cum dorești să le spui — erau opera ta. Absolut mincinoase. S-au dovedit mai tîrziu, dar pînă să se dovedească, oamenii aceia au suferit, unora le-ai distrus cariera, viața... Știi prea bine că, în vremea de atunci, cu o simplă scrisorică de asta îl puteai trimite pe cineva în spatele gratiilor sau îl lăsai fără slujbă... Da, da, descoperirile se fac în modul cel mai simplu. Așa mi s-a întîmplat și mie. Cînd am zugrăvit în casă și am mutat din loc șifonierul din camera Nataliei, am dat peste un caiet de-al tău. Căzuse cine știe cînd acolo... M-ai uluit, domnule, citindu-l, imaginația mea de magistrat

s-a dovedit săracă... foarte săracă... Fantezia nu m-a dus pînă la bănuiala că erai în stare să scrii cu mîna stîngă, la fel de leger cum scriai cu dreapta. Şi că ai exersat treaba asta ca, la adăpost, să faci numai rău celor din jur. Orice expertiză te-ar fi scos din culpă... Nu ştiu şi nici n-are importanţă de cînd ţi-ai început exerciţiul diabolic, cînd l-ai desăvîrşit, însă totul mi-a relevat clar că întregul tău comportament n-a fost presărat doar cu accidente de felul acesta, ci premeditat, avînd o îngrozitoare continuitate... Cine şi-ar fi putut închipui că scrii şi cu mîna stîngă ?... Cu ea ai făcut adevărate crime, omule... Înţelegi ? Am confruntat totul, am scormonit prin zeci şi sute de dosare şi ceea ce am adunat, ce-am stabilit cu precizie este îngrozitor, oribil... Şi victimele trăiesc, marea lor majoritate, şi ar putea vorbi, dacă ar cunoaşte autorul nenorocirii lor de atunci... Da, îşi aminti acum precis, se ridicase de pe bancă gata să-i întoarcă spatele, să plece, dar privirea bătrînului îl încremenise acolo, lîngă grilajul mormîntului, forţîndu-l să asculte : Ai fost martor în procesul lui Ieronim Masaru, martor al apărării... Declaraţiile tale nici nu l-au apărat, nici nu l-au acuzat, în schimb, piesa cea mai grea de la dosar, o anonimă, fusese scrisă de mîna ta stîngă. Şi naivul de Masaru te-a chemat acolo să-l aperi... O, dacă aş fi ştiut atunci... Erai ginerele meu, încă mai erai, domnule Dugan. Aş fi fost necruţător, aş fi reuşit eu să te reduc la adevăratele tale dimensiuni, de ticălos... Dar a fost să fie aşa, să calci cu talpa peste grumajii, peste tîmplele, peste mîinile, peste sufletele şi aspiraţiile atîtor oameni, să ajungi director, şi încă general, să-ţi porţi funcţia ca pe propria piele, să ai maşină la scară, leafă grasă, călătorii peste hotare... Nu ştiu ce faci tu acolo, în postul acela, ce poţi face, însă îmi închipui cum intri în biroul tău, cum îţi place să-ţi vezi secretara zvîcnind de pe scaun, să-ţi dea bună dimineaţa. Dar astea sînt fleacuri... Pentru că nu pot să cred că predispoziţia asta a ta, de a face rău oamenilor, a încetat. E boală incurabilă, demenţa, paranoia ta... Începutul acela de jurnal te dezvăluie perfect în ochii mei de magistrat. Da, da, tu ai merita să fii izolat de oameni, domnule Dugan... Din păcate, nu eşti singurul... Singurul de atunci, singurul de acum... Apucăturile tale sînt repetate, bineînţeles în alte feluri, dar esenţa lor e aceeaşi... Spune-mi, omule ! M-am întrebat de mai multe ori şi n-am ajuns la nici un răspuns... Ai simţit nevoia să

ții jurnalul acela ? Abia atunci îndrăznise să-i răspundă, ca și cum, cît îl ascultase, dormise sau fusese cu totul amorțit : Poveşti, domnule Argeanu. Le-am ascultat pentru că ai un oarecare haz... Hazul omului atins de scleroză... Și bătrînul ridicase în clipa aceea mîna spre el, de parcă ar fi vrut să-l pălmuiască : Lîngă unul ca tine îți poți pierde și mințile. După aceste cuvinte tăcuse, nu mai știuse ce să spună sau obosise, și el continuase : Amenințările tale mă lasă rece, pricepi ? Încearcă și vei fi dovedit ca un calomniator, cu respectivele consecințe. La urma urmelor, ce vrei de la mine ?... Să dispari cît mai repede din acest oraș, îi răspunsese Argeanu. Dacă ai să încerci s-o oprești pe Natalia pe stradă sau s-o cauți în clinica unde lucrează, tot dosarul va fi trimis șefilor tăi... Asta am vrut să-ți spun. Și acum pleacă, dispari cît mai iute din ochii mei !... Nu, nu se grăbise, își aprinsese altă țigară, îl mai privise o dată și abia după aceea se îndreptase spre mașină... Nu simțise teama cît stătuse în fața lui. Teama îl cuprinsese pe drum, în mașină, rememorînd ca și acum vorbele bătrînului... Prostii, își spuse el, încercînd să se calmeze. După douăzeci de ani, chiar și crimele sînt iertate. Un țicnit... Un boșorog care, pur și simplu, îl făcuse să uite că în dimineața aceea își înmormîntase mama...

Se ridică din pat, cu țigara în gură, ocoli masa de cîteva ori, uitîndu-se dezorientat în jur, de parcă atunci ar fi intrat pentru prima dată acolo, în garsoniera care aparținuse maică-si. La sfîrșit, se opri în fața peretelui pe care atîrnau mai multe fotografii acoperite de sticlă, în rame argintii, de duzină. În fotografia cea mai mare, tatăl său, ca mire, își lipea obrazul osos de obrazul maică-si, prea rotunjit de retușurile fotografului. Amîndoi îl priveau cu un fel de veselie silită și înfricoșată. Își priveau lumea lor, care nu-l putea interesa și pe fiu. Mai descoperi, în alte fotografii, chipurile bunicilor și ale altor neamuri dispărute. Le privi indiferent, așa cum mai apoi se uită la propria figură, multiplicată în mai multe exemplare, reprezentînd vîrstele prin care trecuse. Nu dădu atenție decît fotografiei fostei lui soții, o balerină înaltă, cam plină la trup, zîmbind cu toată gura și schițînd o reverență spre un public imaginar. O smulse din perete cu tot cu cui și o trînti de parchet... Dar cînd se întoarse la masă, să strivească țigara în scrumieră, își aminti din nou de Argeanu. Căută apoi în bufetul din bucătărie, în frigider, însă nu găsi

nimic de băut. Pe urmă, hotărî să-şi prelungească şederea la hotel cu încă o noapte. N-avea chef să se trezească din nou că vecina, prietena maică-si, îi bate la uşă şi îşi începe iar compătimirile. De fapt, terminase cu ea, înainte să plece la înmormîntare încheiaseră socotelile băneşti şi, pe deasupra, îi dăruise toată îmbrăcămintea, încălţămintea, şi lenjeria maică-si...

Îşi luă sacoul de pe scaun, îl îmbrăcă, strînse nodul cravatei şi se îndreptă spre uşă. O deschise în grabă, dar, după jumătate de pas, se retrase la loc, lăsînd-o întredeschisă. Fără să vrea, dăduse cu ochii peste o pereche care se săruta la uşa garsonierei din dreptul scării. Bărbatului nu-i zări decît ceafa şi mîna, în pijama, pe umărul ei. Însă pe ea o văzuse la faţă, reţinuse şi zvîcnirea trupului său în clipa în care auzise zgomotul. Nu aşteptă mult şi ţăcănitul tocurilor ei răsună pe scară. Atunci ieşi şi el. Pînă afară, aproape uitase de ea. Dar, mergînd spre parcare, unde îşi lăsase maşina, recunoscu imediat rochia de un roş aprins şi părul negru, strălucitor. Era o brunetă înaltă, cu un trup mlădios, care îi aminti de fosta soţie. Femeia deschise portiera unui autoturism albastru, porni motorul şi demară în mare grabă. Răsuci şi el cheia de contact a maşinii sale şi se gîndi că, după privirile ei speriate şi după felul precipitat în care se mişcase, nu era soţia tandră care îşi sărutase soţul la plecare...

Mai tîrziu, în camera de la hotel, se aşeză într-un fotoliu şi bău însetat mai multe pahare de votcă. Votca îl calmă şi începu să judece lucrurile la rece, mai detaşat ca oricînd. Întîlnirea din cimitir deveni repede un incident banal, care nu trebuia luat în seamă. La urma urmelor, orice avea să i se întîmple, important era că se simţea puternic. La un moment dat, ajunse la concluzia că putea fi înlocuit şi din funcţia pe care o ocupa. Cîţi nu căzuseră din posturile lor şi o luaseră de la capăt, ajungînd apoi şi mai sus? Dacă îi va fi dat să trăiască o astfel de situaţie, va şti să dovedească cine era. Acum trebuia să se întindă în pat şi să doarmă, să doarmă... Dar mai înainte de a se culca, se dezbrăcă pînă la piele şi, cu paharul şi sticla de votcă în mînă, intră în baie. Avea să stea în cadă mai mult de o oră, fiindcă hemoroizii începuseră să-l supere din nou.

CAPITOLUL III

1

Cîteva zile în şir, după instalarea sa în funcţie, noul director trecuse prin toate atelierele, se interesase de finalizarea proiectelor de primă urgenţă, de dotare, dar mai ales ţinuse să cunoască oamenii cu care avea să lucreze. Se comportase deschis, receptiv la orice sugestie, presărase abil discuţiile cu glume inteligente, într-un cuvînt, făcuse o foarte bună impresie. Nici nu-şi terminase bine vizitele, şi în institut deja începuseră să circule tot felul de comparaţii între fostul şi actualul director, bineînţeles, numai în avantajul ultimului. Se spunea că noul şef îşi începuse cariera pe şantiere, că, în sfîrşit, avea un doctorat şi deţinuse diferite funcţii de îndrumare. Însă ceea ce impresionase cel mai mult, îndeosebi pe femei, fusese felul degajat de a vorbi şi zîmbetul lui permanent, ca al unei vedete de cinema sau al unui prezentator de reclamă pentru cine ştie ce articol de drogherie, de pildă pastă de dinţi. Oricum, ziceau ele, omul era cel puţin tînăr, nu ca zaharisitul care plecase la pensie, cu moaca lui mai toată vremea posomorîtă. Dar după o săptămînă, din această impresie nu mai rămăsese decît zîmbetul şefului. Zîmbind, schimbase mai întîi secretara, fixase pe uşa biroului, sub cuvîntul director, numele său — Ion Donişan — precedat de un dr., stabilise zile şi ore precise de audienţă ce nu puteau fi încălcate nici de arhitecţii şefi de ateliere, indiferent de problemele cu care ar fi venit, introdusese ecusoanele, obligatoriu pentru tot personalul, bilete de voie semnate numai de el sau, în lipsa lui, de adjunct, apoi hotărîse controlul, ca la orice fabrică, la intrarea şi la ieşirea de la lucru... Şi, sigur, aveau să mai urmeze şi altele, îşi spunea acum Matei, urcînd încet treptele scării spre cabinetul directorului, care îl chemase.

Bănuia pentru ce. Fusese singurul care se opusese deschis acestor măsuri, considerate de el absurde. Restul personalului mîrîise, comentase pe ascuns și acceptase totul. Chiar în dimineața aceea refuzase din nou să-și deschidă în fața portarului geanta atîrnată de umăr. Încercase de cîteva ori să discute cu Donișan, însă nu fusese primit. Și iată că acum directorul dorea să-l vadă.

Salută secretara și se îndreptă spre ușa directorului, dar ea îl opri, spunîndu-i pe un ton neobișnuit de oficial, să ia loc pe scaun și să aștepte. Se așeză enervat, își aprinse o țigară, uitîndu-se la femeia care își făcea de lucru cu un dosar. O cunoștea de mai mulți ani, știa că era o dactilografă fără cusur și o cață de care oamenii din institut se feriseră întotdeauna. După ce termină de fumat țigara, își pierdu răbdarea : Cine naiba este la el, de trebuie să aștept ?

Vreți să spuneți la tovarășul director, îi răspunse ea fără să ridice privirea din dosar. E doamna, soția dumnealui.

Putea să mă cheme mai tîrziu, insistă el.

Vă enervați degeaba, eu n-am nici o vină. Tonul răspunsului ei fusese atît de impertinent, încît Matei se ridică de pe scaun, cu gîndul să plece. Tocmai atunci ușa de la cabinetul directorului se deschise, și o femeie, într-o rochie albă, trecu pe lîngă el, făcînd spre secretară un semn cu mîna, în chip de salut. Matei fusese surprins de urîțenia soției lui Donișan. Albul rochiei, al pantofilor și al poșetei îi scotea și mai mult în evidență pielea gălbuie, nesănătoasă, părul de pe brațe și de pe picioare, fața buhăită, cu negi pe amîndoi obrajii. Ochelarii prin care îl privise, cu un aer de mare doamnă, nu puteau să-i ascundă ochii tulburi și pungile vinețiie de sub ei. O caraghioasă, își spuse el și se așeză la loc, aprinzîndu-și altă țigară. În sfîrșit, de undeva, de sub biroul secretarei sau din spatele scaunului ei, se auzi un cîrîit înăbușit de sonerie și ea zvîcni din tot trupul de pe scaun. Deschise ușa directorului și, în aceeași clipă, se retrase, poftindu-l numai din privire să intre. Matei nu stinse țigara și păși dincolo de prag, pînă aproape de biroul lui Donișan. Dintr-o privire constată că, în afară de telefoane, în cabinetul acela se schimbase totul. În locul vechiului birou îngust, cu furnirul scorojit, coatele directorului se sprijineau de marginea unei mobile neobișnuit de mari, masive, din lemn de stejar, cu laturile sculptate ca și marginile scaunului cu spătar înalt,

în care stătea. Un fel de strană bisericească, de domnitor sau mitropolit, gîndi Matei, Mai lipsea doar aurăria, blazonul și însemnele rangului. Îi veni să rîdă. Observă apoi că celelalte scaune din încăpere erau mai scunde și covorul avea altă culoare, în nuanțe de bej, ca să se asorteze cu noul mobilier.

Cum îl văzu, Donișan se încruntuă, ca și cum prin mușchii feței lui, cu obrajii netezi, bine hrăniți, cu nasul proeminent și buze cărnoase, ar fi trecut un scurt spasm dureros, fiindcă totul nu dură decît o fracțiune de secundă și omul reveni la obișnuitul său zîmbet : Ia loc, tovarășe Hermeziu... Nu dădu mîna cu el și, puțin mai tîrziu, cînd Donișan se ridică și luă de pe glaful de marmură al ferestrei o scrumieră, Matei înțelese rostul încruntării de mai înainte. Îi spuse să stingă țigara în scrumieră și își chemă secretara, luînd-o la rost de cum intră : Te-am avertizat că aici nu se fumează. Ce păzești ? Te rog să atragi atenția oricui intră la mine. Fără țigări, ai înțeles ? Ia scrumiera !...

Matei fu gata să-i spună că fumul din încăpere și capetele de țigară din scrumieră, cu filtrul pătat de ruj, dovedeau că acolo, totuși se fumase. Însă, amintindu-și de soția lui Donișan, cea care probabil fumase cît discutase cu bărbatul său, îl compătimi că trăia lîngă o asemenea urîțenie. Deși aproape scund, Donișan arăta destul de prezentabil. Părul ușor încărunțit la tîmple, ochelarii cu rama groasă, dreptunghiulară, și privirea extrem de vie, de mobilă, îi dădeau o oarecare alură de intelectual fin, degajat, care nu se împiedică în nimicuri. Îi spuse : N-am știut că nu puteți suferi fumul de țigară...

Nu numai atît, îi răspunse prompt Donișan. Și dezordinea și pe cei care o provoacă...

Îl lua repede chiar de la început, gîndi Matei, încercînd să fie calm. Sigur, omul din fața lui n-avea timp de pierdut cu subalternii. Se prefăcu a nu înțelege : Mai concret... și Donișan, cu același zîmbet care îi întredeschidea gura, lăsînd să i se vadă dinții mari, puternici, continuă : Știți foarte bine la ce mă refer. Am luat o serie de măsuri în vederea întăririi disciplinei, fiindcă am găsit aici boemie, club de stat la taclale, nu institut de proiectări, iar dumneata te opui, te răzvrătești, instigi oamenii împotriva mea, îmi perturbi producția...

Să le luăm pe rînd, spuse Matei. Cu boemia şi taclalele, ca să vă repet cuvintele, institutul acesta s-a clasat pe locul întîi, pe...

Alte timpuri, îi replică scurt Donişan, însă Matei, mirîndu-se de propriul său calm, îi răspunse : Nu cred că anul trecut se poate numi alte timpuri. În sfîrşit... Măsurile luate nu stimulează producţia, ci umilesc oamenii din institut... Asta e părerea mea. Ecuson cu fotografie !... N-am purtat şi nici n-am să port... Şi nici n-am să las mîna portarului să-mi scormonească prin geantă... Nu mai rămîne decît ca, atunci cînd intrăm şi ieşim din institut, să ne întoarcă buzunarele pe dos... E absurd, tovarăşe director... Apoi nu sînt de acord cu expresia pe care aţi întrebuinţat-o : îmi perturbi producţia !... În primul rînd n-o perturb, iar în al doilea rînd, acest *îmi* este supărător, nu-i producţia dumneavoastră, ci a întregului colectiv. Aud destul de des : fabrica mea, şantierul meu, producţia mea, oamenii mei... Nu prea miroase frumos, e o mentalitate învechită, de stăpîn... Dacă vreţi, un fel de ciocoism...

Ce vorbeşti, domnule !? făcu Donişan, şi singurul lui semn de enervare fu acela că îşi scoase ochelarii de pe nas, îi învîrti o vreme în mînă, punîndu-i apoi la loc. Zîmbetul însă îi rămase intact : Te avertizez, cu mine nu-ţi merge, la mine nu ţin mofturile, răbufnirile de anarhie... Cunosc, m-am informat, eşti un arhitect destul de talentat, dar asta nu-ţi dă dreptul la un statut privilegiat...

Nu cer nici un fel de privilegii, îl întrerupse Matei. Dar, aşa cum dumneavoastră nu puteţi suporta fumul de ţigară, eu nu suport umilinţa. De cînd am intrat aici, asta faceţi : m-aţi umilit în faţa secretarei, observ că aţi început să-mi vorbiţi cu tu... Cine vă dă dreptul ?

Şi din nou spasmul acela fulgeră scurt faţa lui Donişan. Cîteva clipe îşi privi atent interlocutorul, ca şi cum l-ar fi examinat, să descopere ceva pe chipul lui. Evident, nu-i plăcea figura acestui arhitect de o obrăznicie periculoasă, care acum, sub ochii săi, se rezemase ca o haimana de spătarul scaunului, aproape într-o rînă, şi se uita ironic undeva, spre tavan. Trebuia pus la punct şi cît mai repede. Îşi găsi cu dificultate vorbele : Cine îmi dă dreptul ?... Răspunderea pe care o am. Eu şi numai eu răspund de tot ce se întîmplă aici. Vreau ordine, disciplină, promptitudine în îndeplinirea

sarcinilor de plan și fiecare, absolut fiecare, să-și vadă lungul nasului. Atît, locul lui de muncă. În cazul tău, atelierul pe care îl conduci. Cred că sînt foarte clar.

De ce în cazul *tău*, și nu al *dumneavoastră*, îi replică Matei. Învățați-vă, tovarășe director, să vorbiți corect, obișnuiți-vă să respectați oamenii. Nimeni din institutul acesta nu este servitorul dumneavoastră, ca să-l luați cu tu și cu mă... Întîmplător sînteți pe acest post. Repet, întîmplător și, oricum, vremelnic... Și dacă vreți cu adevărat ca lucrurile să meargă bine în această unitate, acceptați că și subsemnatul dorește același lucru. Însă mă opun mijloacelor. Nu sîntem o cazarmă, ci un loc unde se creează... Cît despre claritate, ați fost foarte clar. Sper că și eu am fost la fel. Era uluit de calmul celuilalt, de zîmbetul lui continuu. Acum își dădea și mai mult seama că zîmbetul lui Donișan nu era decît o mască, una confecționată perfect, probabil printr-un îndelungat exercițiu. Ca și calmul său, al feței, al ochilor rămași tot timpul, cît el vorbise, într-o anume indiferență, de parcă ar fi vrut să-i arate că era puternic și nu se temea de un oarecare subaltern, o licheluță ce se răzvrătise și pe care îl putea strivi ca pe un gîndac sub talpa lui fermă. Adăugă : Mai aveți să-mi comunicați altceva ?

Te avertizez încă o dată să-ți bagi mințile în cap, începu Donișan, și Matei îl întrerupse : O, nu vreți să vorbiți cu mine cum v-am rugat. Probabil tutuiala asta a devenit pentru dumneavoastră un fel de tic. V-ați gîndit vreodată că acolo unde doi oameni gîndesc identic, n-au nici o părere opusă, unul dintre ei este de prisos ?

Să meditezi asupra acestui lucru, spuse Donișan. Chiar te rog. Poate ai să ajungi la înțelegerea cine este de prisos, ha, ha... Ai umor, domnule... Văd că ai și chef de vorbă. Îți repet, aici numai eu răspund și numai eu dau dispoziții. E ca un monolog ce mi-a fost încredințat... Vrei să-l asculți, bine, nu — ești liber, domnule, țara asta este destul de mare... Totuși, sper că nu ajungi aici de prisos... Atît am vrut să-ți comunic.

Nu mai avea ce să-i răspundă. Orice cuvînt în plus ar fi încordat și mai mult relațiile dintre el și omul de la birou. Se ridică și, înainte să deschidă ușa, îl salută. Celălalt îi răspunse cu o legănare ușoară a capului spre dosarele din fața

lui și cu zîmbetul acela atît de amăgitor. Trecuse pe lîngă secretară fără s-o privească. Pe hol, își aprinse țigara și începu să coboare scările la fel de încet cum le urcase. Știa că începuse o luptă pentru care nu era pregătit.

În atelier, pe masa lui de lucru, înghesuită într-un colț, găsi ceașca plină de cafea. Desenatoarea care i-o făcuse se apropie de el, întrebîndu-l : S-a răcit, nu vreți să v-o încălzesc ? Nu-i răspunse. Luă ceașca și o bău din cîteva înghițituri. Puțin mai tîrziu, își aminti că avea semnat un bilet de voie și îl chemă la el pe conductorul de atelier. Îi spuse acestuia numărul șantierului unde pleca, în eventualitatea că va întreba cineva de el, și își atîrnă grăbit geanta pe umăr. La ieșirea din institut portarul îi ceru biletul de voie, dar nu mai avu pretenția să se uite și în geanta lui. Oricum, gîndi Matei, îndreptîndu-se spre stația de tramvai, cîștigase o mică bătălie. Și se întrebă din nou dacă era el făcut pentru asemenea bătălii, în care să înfrunte indivizi ca Donișan. Refuzase postul de director ca să aibă liniște, să-și vadă numai de lucrările sale, de viața sa, și iată că un om, care avea în mînă puterea, începuse să-l hărțuiască. Cînd tramvaiul sosi în stație, îi veni în minte zîmbetul lui Donișan. Nu, nu mai întîlnise o astfel de mască atît de perfectă, de înșelătoare.

2

Bună dimineața, domnilor ! salută Ieronim spre cele două personaje din tablourile atîrnate pe perete, în fața micului său birou — o piesă veche, cu picioarele arcuite, terminate cu niște labe de leu pe care mai străluceau, încastrate în lemn, cîteva dintre ghearele de sidef ale imaginarului animal. Muzeograful care îi dăduse în primire îi spusese că biroul aparținuse unui grefier, îi rostise chiar și numele, însă Ieronim, din motive știute numai de el, își închipuise de la început că, pe tăblia roșcată a acelei mobile, își redactase scrisorile sau jurnalul vreo boieroaică din vremea cînd încă se mai scria cu pana, o ființă retrasă în cine știe ce conac îndepărtat, ce își trăise viața într-o continuă suferință. Și pe scaunul al cărui spătar înalt era format dintr-un fel de ascuțișuri de halebarde, îngemănate unele într-altele, timpul și cei ce se fre-

caseră de el îşi lăsaseră urmele, desprinzînd micile rozete de pe muchii şi dînd lemnului un aspect de alamă nelustruită de prea multă vreme. Biroul şi scaunul lui Ieronim se înghesuiau alături de un scrin, un lădoi ferecat în metal, într-o chicinetă cu pereţii neobişnuit de groşi, din piatră netencuită, ca toată clădirea muzeului. Chiar sub fereastra îngustă, aproape ca o deschizătură de crenel, se boltea o nişă ovală, îndesată cu rafturi de cărţi. Ieronim îngenunche în faţa ultimului raft de jos, acoperit cu perdeluţă. Se găseau acolo ceşti, pahare, o cană cu apă, farfurii, un cuţit şi o furculiţă, o solniţă cu sare şi un reşou, toate moştenite de la fostul muzeograf, ieşit acum la pensie. Ieronim puse alături de ele cîteva legături de ridichi şi ceapă, un castravete, trei ouă şi o jumătate de pîine. Era masa lui din acea zi. Programul de vizitare începea la orele zece şi se termina la şase, seara, încît era nevoit să-şi încropească acolo prînzul. După ce termină de aşezat totul în raft, se ridică şi păşi încet către uşa grea, din lemn afumat, întărit cu fier. O împinse, lipind-o de perete. Era răcoare şi o mare linişte, o linişte care parcă pulsa împreună cu zumzetul monoton al albinelor venit din afară nu atît prin cele cinci uşi deschise pînă la ieşirea din muzeu, ci mai degrabă scurgîndu-se de sus, odată cu lumina, din fereastra aceea ca de cetate. Abia trecuse de ora nouă şi jumătate şi ar fi avut timp să-şi facă o cafea la reşou. Însă renunţă la gîndul acesta şi se aşeză în scaun, repetîndu-şi din nou salutul spre tablourile din faţa sa : Bună dimineaţa, domnilor !...

Fostul muzeograf, om întreprinzător, avusese ideea, cînd se restaurase clădirea şi cînd încă vreo cîteva mii de lei în plus nu mai contau la suma totală, să comande unui pictor cele două copii, făcute după nişte vechi stampe, reprezentînd pe Marele Cronicar şi pe Domnitorul din vremea sa, cel care poruncise să i se taie capul. Ieronim îşi aprinsese ţigara, se rezemase comod de spătarul scaunului şi începu să-i examineze atent. Pieptul şi umerii Cronicarului, atît cît se vedeau, erau învesmîntaţi în negru, fără sclipirea nici unui lanţ sau nasture, iar lumina care cădea de undeva, de sus, arunca peste chipul lui uscat o paloare de moarte şi dădea ochilor săi un fel de mirare, ca şi cum s-ar fi întrebat : Oare asta e lumea ?... În schimb, Domnitorul purta atîrnat de gîtul său gros, întins pe tot pieptul, un colan de care erau prinse tot felul de decoraţii şi semne heraldice. Într-o mînă ţinea buzduganul,

în cealaltă un glob din care ieșea o cruce, și aceste două obiecte-simbol, extrem de strălucitoare, emanau parcă lumina galben-roșcată ce-i contura trăsăturile dure ale feței, adică o bărbie rasă, împinsă înainte, nasul drept, bine înfipt între obrajii greoi, între mustățile stufoase, dar mai ales sublinia privirea tăioasă a ochilor săi de culoarea oțelului. Părea gata să strige cine știe ce poruncă, și Ieronim, ca și cum Domnitorul chiar ar fi strigat-o, spuse : În spatele poruncilor tale nu-s gînduri bune, Doamne. Știu.. știu că te vei apăra iar, la fel ca ieri, ca alaltăieri, că ai să-mi vorbești despre dușmanii din afară și acei dinăuntru, despre trădători, mituitori, pungași, leneși, cîrtitori pe ascuns și clevetitori în gura mare, criminali cu simbrie, fanatici, colportori de născociri, răzvrătitori de țară, smintiți, despre stîrpirea albinelor, și despre invazia lăcustelor, ai să amintești de zvonuri, de scrisori tainice, de otrăvuri, de junghere, de molima oamenilor și a animalelor, despre semnele cerești și de cîte și mai cîte, că ai să-mi faci din nou lungi pomelnice cu relele ce vrei să le îndrepți... Nu mă vei convinge... Hai, Cronicare, ridică-ți privirea, încă mai este timp pînă la clipa aceea, cînd va trebui să-ți întinzi gîtul pe trunchi... Folosește-l, omule !... Nu ai de ce te rușina, nu ești un trădător, nu vrei răul țării... Singura ta vină este că ai rămas un umil slujitor al adevărului... Dar vina asta, a ta, este o virtute rară... De ce taci ?... Tu mai așteaptă, Doamne, încă nu ți-am dat voie să vorbești ! Bănuiesc ce vrei să spui, că numai iscoadele tale scot adevărul la lumină. Fals... Chiar dacă ai să înșiri iar nume de preoți și prelați, care ți-au șoptit la ureche și l-au învinovățit pe Cronicar, tot n-ai să mă faci să cred că ai lucrat cu dreptate... Susții că aceștia, ca slujitori ai lui dumnezeu, nu pot să mintă ? Dar, Doamne, nici tu însuți nu crezi în vorbele tale... Cele mai ticăloase iscoade n-au ieșit, oare, dintre ei ? De altfel, tu nu ești prea convins nici de credința pe care ei o propovăduiesc, ai nevoie de ea ca de încă o armă de strunit poporul... Ai spus : Curteni, să nu pierdem vreme cu scribul ăsta și cu nimicurile înșirate de el pe pergamente ca să strice buna rînduială din sufletul oamenilor... Bună cum ți-o închipui tu, Doamne. Tu, care visezi să ai niște ochelari cu care să vezi ce se petrece în acele suflete ale supușilor tăi, să le controlezi și gîndurile... Un scrib, o ființă înarmată doar cu pana, cerneala și pergamentul, un păduche de strivit...

Dar ți-a fost teamă de el, te-a surprins frica, ai pus să ți se citească pagină cu pagină, pînă unde ajunsese el cu cronica sa, și atunci ți-ai pierdut mințile, ai strigat cum încerci să strigi și acum : Descăpățînați-l !... Și-ai hotărît să-i fie arsă cartea, mai ales acele ultime pagini pe care cerneala încă nu se uscase... Slugile tale au aprins focul, au aruncat filă cu filă, dar nici una dintre ele n-a ars. Apoi, a doua ta mare greșeală, după trimiterea cronicarului în mîinile călăului, a fost că i-ai îngropat cartea, ai pus să fie zidită în taină în adîncul pivnițelor tale. Cu toate că înfăptuitorii acelei înmormîntări de cuvinte n-au mai rămas în viață chiar după ce și-au sfîrșit lucrul, timpul a dărîmat zidurile, a spulberat pămîntul, a secat apa și ea a ieșit la iveală. S-a dovedit mai tare decît buzduganul tău și decît tăișul securii care a căzut pe gîtul condamnatului la moarte. N-ai înțeles un lucru extrem de simplu, Domnitorule, că vorbele și gîndurile nu pot fi ucise, iar cărțile din ele sînt făcute... S-o luăm de la capăt. Măria Ta, din ziua cînd l-ai chemat la curte și i-ai poruncit să-ți scrie cronica... Atunci... Dar Ieronim se opri brusc și se ridică de pe scaun. Dinspre intrare se auzeau pașii cuiva care călca rar, ezitînd parcă să mai înainteze pe lespezile de piatră ce țineau loc de dușumea. Crezu că intrase vreun vizitator și se uită la ceas. Era aproape ora zece. Din ușă, văzu profilul lui Hermeziu, care se oprise în mijlocul sălii și examina din ochi bolțile arcuite deasupra lui.

Tu, Matei ! se miră Ieronim.

Exact, răspunse celălalt rîzînd. Mi s-a făcut dor de evul mediu și m-am gîndit la tine... Păi bine, omule, te-ai întors de-o săptămînă și să nu-mi dai nici un semn de viață... Te-am căutat cu telefonul la vechiul loc de muncă, ți-am telefonat de cîteva ori pe zi acasă... Nimic, tăcere... Astăzi m-am adresat noului tău director. Cam morocănos tipul, mi-a răspuns ca și cum mi-ar fi făcut cine știe ce favoare, că te-ai prezentat la post, însă muzeul tău n-are telefon. Și-am venit... Spune-mi, cum te-a primit directorul acela ?

Cu oarecare umor, răspunse Ieronim. M-a măsurat o vreme cu privirea, deși mă cunoștea, și a început să rîdă. Mă, Masarule, mi-a zis, ce să fac eu cu tine, coșcogea doctor în istorie ?... N-am încotro, singurul loc liber e la Pietrărie... Așa a poreclit el muzeul ăsta, Pietrărie... Pentru că e tot din piatră... Cam ieftină glumă... Ieftin a fost și ce mi-a comunicat

mai pe urmă. Mi-a atras atenţia că trebuie să fiu îmbrăcat destul de corect, că vezi, dragă doamne, să nu fac de rîs instituţia, şi să redactez un text care, după ce îl va vedea el, voi putea să-l declam oricărui vizitator, ha, ha... Nu are omul ăsta umor, Matei?... Am redactat textul, mi l-a vizat şi am început lucrul într-un adevărat entuziasm. Ce să-ţi mai povestec? A, da...

Ai pe cineva la tine? îl întrerupse Matei. Te întreb pentru că ţi-am auzit glasul.

Poate vorbeam singur, răspunse încurcat Ieronim. Şi, ca să schimbe vorba, îl invită: Hai, poftește să-mi vezi cabinetul...

Intrară amîndoi în chicinetă, Ieronim se aşează pe scrin, iar Matei pe scaun. Un timp tăcură amîndoi, apoi arhitectul spuse: Nu-i urît deloc aici. Mi-ar place să lucrez la biroul acesta, cu lumina de sus...

Probabil că la iarnă va fi mai puţin plăcut, răspunse Ieronim. Vrei o cafea? mai adăugă el. Am aici tot ce-mi trebuie să ţi-o prepar în cîteva minute.

Matei refuză. Îşi aprinse ţigara şi se interesă cum fusese călătoria acasă. Ieronim îi povesti cu lux de amănunte ce se întîmpla în familia lui, îi vorbi despre vizita făcută doamnei învăţătoare Hermeziu, mama arhitectului, care îl reţinuse să ia prînzul cu ea şi cu nepoţii ei, pentru că sora şi cumnatul lui Matei nu se întorceau decît seara acasă, pe urmă se opri din nou la directorul complexului muzeal: Ştii ce mi-a mai zis ăsta? Că plecarea mea din institut a fost pusă la cale numai de profesorul Constantinescu. Cu un anumit scop... Cică ar avea un nepot, profesor de istorie în nu ştiu ce oraşel, şi locul meu va fi ocupat de acest tînăr. E posibil, Matei?

Orice e posibil, răspunse arhitectul. Şi mă mir faptul că tocmai tu întrebi, care susţii că orice imposibil poate deveni oricînd posibil... Oricum, dacă se confirmă ce-ai auzit, trebuie să te mişti şi tu, să faci ceva, să scrii nişte memorii...

Nu, la ce bun? răspunse Ieronim de parcă s-ar fi întrebat pe sine. Aproape că m-am obişnuit. N-am pierdut la salariu decît vreo două sute de lei, în schimb am linişte... Din cele opt ore de program, cel puţin cinci sînt absolut liber... Liber şi singur... Directorul mi-a spus că va interveni să-mi pună şi telefon, dar cred că nici nu-i nevoie... Plec la opt de acasă,

trec prin piață, prin alimentare, văd fel de fel de oameni, îmi fac cumpărăturile și, la nouă și ceva, sînt prezent la datorie... Kilometrul pe care trebuie să-l fac pe jos, de la capătul liniei de tramvai și pînă aici, se încadrează, ha, ha... în recomandările medicale... De ce m-aș plînge ?... Voi depune zilele acestea, la editură, un manuscris încheiat, cartea despre care ți-am vorbit a început să capete contur... Cel puțin în minte...

Ce carte ? întrebă Matei, tot mai necăjit de atitudinea de capitulare a prietenului său.

O carte despre acest om, răspunse el și arătă cu mîna spre portretul Marelui Cronicar. Sînt amîndoi aici... Privește-i... Scribul cel slab, care a consemnat istoria, și despotul puternic, care credea că o face... Cred că în momentul în care ai intrat aici tocmai discutam cu ei...

Lasă gluma ! replică scurt Matei. Ai fost pe la Natalia ?

Am fost, răspunse Ieronim. Iartă-mă, am și uitat. Trebuie să-ți mulțumesc. I-ai făcut o impresie excelentă. Măcar așa, cu prietenii, să mă prezint și eu mai onorabil în fața ei. Oricum, nu știu amănuntele discuției pe care ai purtat-o cu ea, dar am simțit că ai reabilitat destul de mult acolo pe amărîtul tău prieten... Chiar nu bei o cafea ?...

Nu, am băut destulă cafea în dimineața asta, îi răspunse Matei, și Ieronim începu din nou să-i vorbească despre viitoarea sa carte. La un moment dat, arhitectul aproape nu-l mai ascultă. De fapt, era sigur că Ieronim nu va mai scrie nici o carte. Își amintise de vizita făcută Nataliei și începu să-i rememoreze fiecare gest și cuvînt, gîndindu-se mereu la mirarea aceea, din ochii ei, cînd îl invitase să se așeze pe fotoliu : Deci, dumneavoastră... Se purtase prosteşte, schimbase cu ea doar cîteva vorbe, și acelea banale... Ei și, ce-l interesa pe el această doctoriță ?...

Ieronim se ridicase de pe scrin și, continuînd să vorbească, se oprise între ușă și birou : Nu știu dacă am fost clar, dar cam așa văd structura cărții... Te-am plictisit, gata... Dă-o dracului de carte, ce face Cristina ?...

Bine, ce să facă ? răspunse Matei. Acasă, la Universitate... la Universitate, acasă...

Dar văd că nu prea ești în apele tale, spuse Ieronim. Ai vreun necaz ?

Nu, răspunse el și se ridică de pe scaun. Nu avea chef să-și mai amintească de înfruntarea cu Donișan. Mai adăugă : Sînt cam obosit. Trupul așteaptă concediul... Măcar trupul mai trebuie slobozit din chingi... Nu ?... Poate treci deseară pe la mine. Acum mă duc, mai am ceva de rezolvat la institut... Bine ? Să te aștept ?...

Ieronim dădu din cap și îi întinse mîna. Îl conduse prin toate camerele, apoi ieșiră amîndoi în micul parc din fața muzeului. Pînă la poartă, discutară despre cei doi îngrijitori, soț și soție, care locuiau într-o anexă și aveau în sarcină parcul și curățenia muzeului. Întors în chicineta sa, Ieronim se așeză din nou la birou și începu : Deci, unde am rămas, Măria ta ?... Mi se pare că la ziua cînd l-ați chemat pe umilul Cronicar la curte... Exact ? Cine vi l-a recomandat ?... Nu cumva tot o iscoadă, vreun călugăraș ?... Altfel cum ai fi aflat despre talentul și istețimea acestui om ?... Aha, susții, ca ieri, că manuscrisul n-a fost nici aruncat în foc și nici zidit. Se poate accepta și o asemenea părere. Ce mai contează cum și în ce fel a rămas neatins, important este că există... Dar cine, Doamne, cine ți l-a putut fura ? Iscoadele tale ?... Tot la ele trebuie să te gîndești. Cel care își vinde fratele pentru favorurile stăpînului sfîrșește prin vînzarea celui din urmă... O, ne-am îndepărtat de început... Chiar în prima zi, cînd Cronicarul s-a prezentat la curte, ți-a murit ministrul cu treburile interne și la înmormîntarea lui a luat parte și Cronicarul... Un biet scrib, care și-a făcut loc printre oameni, să vadă... Asta-i patima acestor oameni, să vadă cu ochii lor... Și chiar dacă nu apucă să vadă, tot ajung la adevăr prin închipuirile lor... Orb, Homer a văzut mai bine decît toată omenirea în care a trăit... Nu, tu nu ai auzit de Homer. Dar îți amintești de fluturele care a venit în zbor și s-a lipit de mîna mortului, pe degetul lui, ca un inel viu, palpitînd din aripi ?... Cineva l-a făcut să zboare din nou și fluturele, după mai multe rotocoale, s-a așezat pe umărul scribului... Nu-i așa că încă de atunci ai știut că era sortit tăișului securii ?...

Ieronim se opri. Micul parc din fața muzeului se însuflețise deodată de glasurile unor copii. Își luă bonierul de pe birou și le ieși în întîmpinare. După ce profesoara care îi însoțea plăti intrarea și copiii tăcură, Ieronim începu să le explice : Vă aflați în casa Marelui Cronicar, prietenul intim al Domnitorului care...

3

Muncise aproape o lună la proiect, mai ales în afara institutului, şi iată că fusese respins. Marele complex hotelier avea să nu mai fie opera lui. I se întîmplase de multe ori ca, la diferite nivele de avizare, să i se ceară modificări, însă acum, pentru prima dată în cariera lui, un proiect semnat de el nu era admis în totalitate şi lucrarea repartizată altui arhitect. Şi ce lucrare, cît mizase pe reuşita ei !... Răsfoise zeci de albume, făcuse nenumărate fotografii la faţa locului, ca să ajungă la încadrarea optimă a noii construcţii între cele deja existente, înălţase pe biroul său teancuri de crochiuri în fel de fel de variante, ca, pînă la urmă, printr-un singur gest, toată munca să-i fie anulată. Proiectul nici măcar nu depăşise etapa de discuţii în cadrul institutului. Fusese înlăturat chiar de la prima confruntare cu cei de la controlul tehnic de calitate. Totul se petrecuse în prezenţa lui Donişan care, de la început, precizase că era vorba de o lucrare neobişnuită, un viitor punct de referinţă în peisajul urbanistic al oraşului, şi trebuia ca orice amănunt să fie temeinic analizat. Preambulul lui, ca şi intervenţiile ulterioare, fuseseră făcute cu un calm rece, tăios, cu obişnuitu-i zîmbet neumbrit nici o clipă, nici cînd Matei încercase să se apere, respingîndu-i cu argumente închipuitele greşeli ce le-ar fi conţinut proiectul. Atitudinea directorului nu-l luase prin surprindere, era de aşteptat ca el să-l şicaneze, însă colegii săi, cel puţin cîţiva dintre arhitecţii pe care îi crezuse oameni de un gust rafinat şi cu şira spinării dreaptă, îl dezamăgiseră profund. Tocmai ei, işi amintea acum Matei, în timp ce străbătea agale piaţa centrală a oraşului, îi atacaseră în modul cel mai grav şi mai neîntemeiat proiectul. Invidia, vreo notă de plată ce trebuise să i-o aşeze acum în faţă ? Dar pentru ce ? se întrebă el. Acestor oameni, toţi mai în vîrstă decît el, nu le făcuse nici un rău de cînd venise în institut, ba dimpotrivă, în multe împrejurări similare fusese de partea lor, le susţinuse proiectele, discutase îndelung cu ei, dîndu-le în chipul cel mai delicat sugestii de care ţinuseră cont. Mai mult decît atît, cînd fostul director le anunţase deschiderea lucrărilor de proiectare pentru noul complex hotelier, aproape toţi dăduseră de înţeles că arhitectul cel mai nimerit era Hermeziu. Atunci

de unde brusca lor schimbare ? Singura explicație la care ajungea mereu era că Donișan îi forțase și ei își plecaseră capul, făcuseră jocul șefului. Oricum, indiferent din cauza cui se întîmplase toată povestea, pierduse din mîini cea mai importantă lucrare pe care ar fi putut-o realiza în acest oraș.

Cu o oră mai înainte, telefonase fostului director. Acesta locuia într-un bloc ce mărginea o latură a pieței centrale, însă, cum nu fusese niciodată în apartamentul lui, Matei trebui să cerceteze listele de locatari de la mai multe scări. Mariciuc, așa îl chema pe fostul lui director, îl primi jovial, îl bătu pe umăr chiar de la ușă, spunîndu-i că mai avea un musafir, un vechi prieten în fața căruia puteau discuta orice. Matei află cu surprindere că apartamentul lui Mariciuc era numai de două camere și fostul său director nu avusese niciodată mai mult spațiu de locuit, nici cînd fiică-sa stătea la el. Acesta îi mai spuse că, de cîteva zile, devenise un fel de burlac, nevastă-sa plecase la fiica lor, într-un orășel din Transilvania, unde soțul ei era inginer șef la un combinat chimic, că, în sfîrșit, fata lui născuse a doua oară, tot un băiat, și el mai spera să trăiască și să se ducă împreună cu nepoții la pescuit. Îi povesti toate acestea în mare grabă, scuzîndu-se că nu-l va primi cum s-ar fi cuvenit, pentru că singur nu se prea descurca în fața musafirilor, și îl împinse apoi ușurel din spate în sufragerie, unde continuă pe același ton de om vesel, adresîndu-se unui bătrîn cu o figură distinsă, care, așezat la masă, își fuma țigara : Iată, Tiberiu... iată, să-ți prezint pe unul dintre cei mai dotați arhitecți... Și, întorcîndu-se spre Matei, adăugă : Iar dumnealui, un fost, ca și mine, ha, ha... Fost magistrat...

Bătrînul se ridică de pe scaun și-i întinse mîna, prezentîndu-se : Argeanu...

Rudă cu doctorița Argeanu ? întrebă Matei. Bătrînul nu mai apucă să-i răspundă, gazda i-o luă înainte : Este tatăl doctoriței... O, ce specialistă !.. Am fost și eu internat la ea. Exigentă, mai ales cu bolnavi ca mine, care nu vor să țină nici un regim... Deschise bufetul, luă un pahar de acolo și se întoare la masă, le făcu semn să se așeze, spunîndu-i arhitectului că trebuia să se supună, va bea cu ei un pahar cu vin, va mînca o felie de cașcaval, fiindcă altceva mai bun nu mai avea în casă, lipsa stăpînei, adică a soției, era evidentă și în această privință. Deci, repetă el, vin, cașcaval și pălăvrăgeala

a doi pensionari. Rîse, turnă la toți din sticlă, ciocni cu ei și, după ce sorbi din pahar, continuă : Cîte ceva am aflat... Ai necazuri... Nu, nu te sfii, ți-am spus, față de Tiberiu putem discuta orice... Noi amîndoi ne cunoaștem de amar de vreme... După cum vezi, sînt ceva mai tînăr ca Tiberiu Argeanu și ar trebui să-i vorbesc altfel, cu dumneavoastră, cu domnule sau tovarășe judecător, însă este imposibil, niciodată nu mi-a permis... De cînd am ieșit dintr-o poveste urîtă... Ăsta-i omul, Matei... M-a salvat din cea mai grea cumpănă a vieții mele. Ehei, tu nici nu-ți poți închipui ce însemna, în tinerețea noastră, să fii acuzat de sabotaj... Dușman al poporului, agent al imperialismului, unealtă a foștilor exploatatori, năpîrcă, șarpe, ha, ha... tot felul de cuvinte grele ca niște stînci... Greu mai ieșeai de sub ele, dacă se mai întîmpla să ieși... Eram eu fiu de muncitor, eram membru de partid, dar asta nu conta. Nu conta nici faptul că pînă atunci, pe unde trecusem cu meseria mea de constructor, organizasem șantierele să meargă ceas... și nu ca orice ceas, ha, ha... ca acelea elvețiene, adică la fix... N-aveam nici o experiență, crede-mă, totul la mine era intuiție, bun simț, dacă vrei... Și entuziasm adevărat, nu doar vorbe... Dar și gura slobodă, recunosc, încă nu învățasem că una dintre virtuțile de bază, și nu ultima, a șefului, nu-i așa, de tip nou, este prudența, gura mai mult închisă, capul plecat... Bineînțeles, față de cei de sus, de deasupra ta, ca apoi, la rîndul tău, să-ți poți bucura și tu ochii de capete plecate, de gurile închise ale celor de sub tine, să-ți crească inima cînd îi auzi spunînd numai atît, am înțeles și să trăiți... Eram absolut fără nici o vină, dar tot am stat vreo lună la răcoare și am fost plimbat prin tribunal cu cătușe la mîini, ca bandiții... Și cine știe cîți ani n-aș mai fi stat pe acolo, dacă nu era Tiberiu, dacă nu manevra el în așa fel lucrurile, să i se încredințeze procesul... Pe urmă, ha, ha... am învățat de toate... Ți-am povestit ca să știi pe cine ai în față...

Cît Mariciuc vorbise, Matei observă că Argeanu nu schițase nici un gest, fața lui rămăsese aproape imobilă, încremenită parcă într-o mare indiferență și se gîndi că astfel de momente întîlnise și la fiică-sa, cînd o vizitase. Doar în clipa în care gazda tăcu, pe chipul fostului magistrat apăru un surît obosit și spuse : Eu n-am făcut nimic deosebit, am cău-

tat numai să separ adevărul de minciună. Asta-l rostul fiecărui om ce trebuie să aplice legea...

Cîţi judecători ca tine, din vremea aceea, au făcut nimicuri de astea ? interveni Mariciuc. Las-o cu modestia, nimicurile acelea, cum le zici tu, au însemnat salvarea atîtor oameni şi nu se făceau fără teama că le-ai putea plăti... De altfel ai şi plătit... Dar să lăsăm amintirile, pe cei tineri amintirile noastre îi pot plictisi. Şi, răsucindu-se spre Matei, întrebă : De fapt, ce se întîmplă acolo, la voi ?... Am spus voi şi n-am greşit. Eu nu mai am acces, ştii, şeful vostru a dat dispoziţii portarului să nu mai intru în institut decît cu învoirea lui. Adică, ce mai vrei, boşorogule ? De ce mai vii, să-mi încurci socotelile... Nu mă mir, asta-i, de cînd lumea, o domnie şterge cu totul altă domnie... Îţi închipui cum mi-a adus la cunoştinţă bietul portar...

Cum, Donişan a făcut şi una ca asta ? se miră Matei.

Uite că a făcut-o, răspunse Mariciuc, şi pe faţa lui mare, grasă, veselă pînă în momentul acela, se aşternu dintr-o dată tristeţea. Poate a fost îndreptăţit... poate este plata că te-am susţinut să fii director chiar şi după ce lucrurile se încheiaseră. În sfîrşit, eu nu mai contez, dar cu tine ce are ?

Matei îi povesti despre toate cîte se întîmplaseră în institut după plecarea lui, îi relată discuţia avută cu Donişan şi se opri pe larg la respingerea proiectului său. Fostul director îl asculta atent, calm, dar la urmă se enervă : Dobitocil ăia de la Oficiul de turism... Dacă s-ar fi grăbit, dacă nu s-ar fi mişcat ca nişte melci, am fi putut vedea acum proiectul tău concretizat măcar în fundaţii... Cred că este vreo jumătate de an de cînd l-ai predat... Sigur, mai mult chiar... Sînt şi eu vinovat, nu i-am presat... Deschise larg mîinile : Ce să-ţi fac, Matei, cum să te ajut ?... Nu mai am cum. Ai refuzat să fii în locul meu, ai crezut că vine în locul lui Mariciuc un alt nea Mariciuc. Uite că n-a venit. Şi Donişan tocmai asta nu-ţi poate ierta, refuzul tău de-a fi director... S-a simţit de la început handicapat. Tu ai fost primul ales, preferatul, iar el a căpătat postul numai pentru că tu ai refuzat. Înţelegi ?... Paradoxal, tocmai refuzul tău l-a umilit... Adică eu, Donişan, nu sînt director că aşa au dorit forurile, ci fiindcă arhitectul Hermeziu mi l-a dăruit. Şi, odată instalat în funcţie, mai simt că arhitectul ăsta îmi este superior şi cam încăpăţînat în ale lui, cam bătăios... De ce să nu-l

pun eu cu botul pe labe, de ce să nu-i plec capul ?... E chiar necesar să dau un exemplu, să-mi dovedesc puterea, ca alţii să nu mai îndrăznească... Pervers tipul, uns cu toate alifiile. Îl cunosc prea bine, de aceea m-am şi opus venirii lui acolo. Sigur, nu m-a luat nimeni în seamă, la eliberarea mea din funcţie ai fost de faţă, ai văzut cum se poate ieşi la pensie după o viaţă de tras ca în ham. Cînd ai sunat la uşă, tocmai asta discutam cu Tiberiu... Cel care a venit să prezideze schimbarea conducerii institutului nici măcar n-a catadicsit să-mi spună şi el, acolo, două-trei vorbe de mulţumire. Nu mai eşti bun de lucru, nu mai eşti nimic. Aşa am visat noi, Tiberiu ?...

Argeanu nu-i răspunse. Se mulţumi să ridice din umeri şi să privească indiferent spre ceilalţi doi. Mariciuc începu iar să vorbească : Da, îl cunosc bine pe Donişan, face parte dintre tinerii... pentru că la patruzeci şi ceva de ani te mai poţi considera încă tînăr... deci, dintre tinerii care n-au răbdare să aştepte în bună-cuviinţă, să le vină rîndul... Şi cînd le vine, încep să se poarte ca nişte ciocoi... Sigur, şi noi, Tiberiu, şi generaţia noastră este vinovată pentru starea lor... Ne repetă gesturile, ni le repetă în felul lor, mai abil, dar rezultatul este acelaşi... Uite, chiar eu, recunosc, în unele perioade parcă mă desprinsesem de mine însumi şi în locul meu nu mai rămăsese decît şeful, cel care să comande, uneori să ceară imposibiliul de la subalterni... Abia acum, la pensie, rememorîndu-mi viaţa, îmi dau seama de asta... Şi nu numai de asta... Pe cîţi prieteni buni nu i-am uitat, luat cu treburile... la cîte neamuri nu m-am dus la înmormîntarea lor... Şedinţe şi iar şedinţe, şi instructaje, şi planuri, şi deplasări, şi nopţi nedormite... Noroc că soţia mea a fost cum a fost... cum este, că altfel mi s-ar fi dus pe apa asta şi familia... Ea n-a avut propriu-zis un soţ în casă, ci un fel de musafir, care îi aducea leafa, care dormea cu ea în acelaşi pat, dar în rest — absenţă, iubiţii mei... Din acest punct de vedere, şi numai privind aşa lucrurile, în sine mea ţi-am justificat refuzul, Matei... Ai înţeles, Tiberiu, despre ce discutăm ? se adresă el lui Argeanu. Priveşte bine la el !... Ai în faţă un individ care, pur şi simplu, a refuzat să fie înaintat în grad. Caz rar, posibil doar în romane...

Poate dumnealui a simțit că are pe umeri toate gradele profesiei sale, în aur, și nu i-a mai trebuit să-și prindă o tinichea pe piept, spuse Argeanu cu surîsul lui absent.

Frumos spus ! se însufleți Mariciuc. Foarte frumos ! Umplu din nou paharele și, fără să mai bea, se întoarse din nou la Donișan : Omul ăsta are o mentalitate de stăpîn. Ascultă-mă, Matei, oricine va trece peste autoritatea lui, nenorocită cum este, va fi considerat indezirabil, dezorganizator de producție, turnător... Școlit cum este, cu titlul de doctor, totuși are un ciudat complex de inferioritate. Și știi de ce ? Pentru că, în realitate, este un tîmpit, aluat prost, drojdia a fost de la început stricată, ha, ha... O astfel de minte știe doar atît, să primească ordinele și să le aplice cu o mînă fermă. Orice opoziție făcută lui, ca individ, o va lega de institut, de producție, și opoziția aceea va deveni astfel o opoziție față de autoritatea statului, a partidului... Și, să știi, măsurile pe care le-a luat sînt perfect legale și are tot dreptul să le pună în aplicare... Eu am procedat altfel, cum ai văzut, și cred că am făcut o treabă bună. El vrea altceva... Ți-am spus, e deosebit de versat, uns cu toate alifiile posibile, n-ai să poți să te lupți cu el. Am reușit să te cunosc destul de bine, Matei, tu nu ești făcut pentru astfel de lupte. Nu vreau să te descurajez, ci vreau doar să te avertizez că vei pierde continuînd astfel. Nu-l judeca după sufletul tău. El are cu totul alt suflet... sau nici nu-l are... e gol... În fața unui asemenea om n-ai argumente, pentru simplul motiv că el nu le înțelege. Și pierzi...

Ce să pierd ? întrebă Matei. Meseria nimeni nu mi-o poate lua din mîini.

Sînt de acord, spuse Mariciuc, dar meseria ta poate rămîne numai pentru tine, rezultatele ei să nu mai ajungă niciodată la oameni. Dovada ? Proiectul respins... Poți să-i pui cruce, odată refuzat în institut, nimeni nu se va mai interesa de el. Știi asta prea bine...

Atunci nu-mi mai rămîne decît să părăsesc acest oraș, spuse Matei. Mă întorc în județul din care am venit. Acolo am proiectat un întreg oraș, cînd încă nu împlinisem treizeci de ani, și n-am întîlnit nici cea mai mică opoziție, ba dimpotrivă, numai încurajări...

Știu, spuse Mariciuc. Îmi aduc aminte cît s-au opus forurile de acolo ca să te aduc în institut la mine... Cu orașul

acela ai prins un moment bun. Lucrurile s-au mai schimbat, şi în bine şi în rău. În cazul tău, iată, în rău... Nu, de ce să pleci ? Ai pierdut doar o bătălie... Învaţă să aştepţi, ai răbdare... Nu-l cred chiar atît de tîmpit să refuze serviciile unui arhitect ca tine. Să vedem ce va mai fi, nu ? Vom mai discuta... Oricînd îţi stau la dispoziţie. Cu toate metehnele mele, n-am simţit niciodată distanţa dintre un inginer şi un arhitect. Ne completăm reciproc, nu ?... Dar prostul ăsta poate o simte... Ei, s-a încălzit vinul nostru ... Să schimb sticla, aduc una de la frigider...

Matei se opuse. Bău vinul din pahar şi se ridică de pe scaun. Ar fi vrut să ştie şi părerea lui Argeanu, care toată vremea asistase tăcut la discuţia lor. Dar cum ar fi putut să-l întrebe ? Îi strînse mîna bătrînului, întîlnind pe faţa lui acelaşi surîs obosit şi indiferent. La uşă, Mariciuc îl bătu pe umăr şi-i mai spus : Ne-am înţeles, caută-mă, oricînd. Şi capul sus, băiete, încă n-au intrat toate zilele în sac !...

Dar, despărţindu-se de fostul lui director, era şi mai trist de cum venise. Să aştepte ? se întrebă el, în timp ce cobora scara. Ce să aştepte ? Ca alte proiecte să-i fie respinse ?... Nu, nici plecarea despre care vorbise nu putea fi posibilă. Ar fi fost absurd s-o despartă pe Cristina de Universitate, de cariera ei. Nu-i rămînea decît să reziste... Cum ? Încă nu ştia... Afară se răcorise şi piaţa era plină de lume. Se gîndi să-i telefoneze Cristinei ca să se întîlnească amîndoi undeva. Ar fi vrut să se plimbe împreună sau să meargă într-un restaurant, să danseze. Renunţă repede la acest gînd şi se îndreptă spre staţia de tramvai. Mai avea de rezolvat destule probleme la proiectul la care lucra şi nu-şi putea permite nici o amînare în faţa lui Donişan.

4

O ipoteză, îşi spuse Ieronim, notînd-o cu scrisul lui mărunt, chinuit, cînd drept, cînd aplecat la stînga sau la dreapta: Umilul scrib pe care istoria avea să-l recunoască drept Marele cronicar al veacului său, întemniţat, cu lanţuri la mîini şi la picioare, este vizitat de însuşi Domnitorul. Garda personală rămîne în urmă, dincolo de uşile ferecate în fier, şi stăpînul,

cu torța în mînă, intră în temniță. Lumina torței dă la iveală hîrdăul, o strachină de la care tocmai atunci se furișează spre perete un șobolan roșcat, apoi un braț de paie și, în sfîrșit, osînditul, straie lui sfîșiate, cămașa cu pete mari de sînge, fața prelungă, încă tînără, înnobilată de suferința trupului și a sufletului. Semnele torturii sînt prea vizibile... Ce rost mai are această vizită, în ajunul execuției ?... Umilul scrib să refacă întreaga cronică, să scrie alta, să schimbe măcar acele pagini care îl privesc pe Domnitor. Asta i se cere în schimbul vieții. Cel mai ușor lucru... Cîți n-au mințit prin cuvîntul lor ! Și cu cît harul acesta, de a zugrăvi viața prin cuvinte, a fost mai mare și minciuna lor a fost mai puternică... Viață pentru un pumn de cuvinte ! Un preț prea mic, prea la îndemîna celui învățat să le așeze în ordinea lor... Doamne, răspunde omul din lanțuri, cere-mi să scriu o cronică a meșteșugului de-a tortura ființa umană. Acum îl cunosc, l-am trăit, îl simt, știu ce înseamnă să prinzi carnea cu cleștele și s-o răsucești încet, pînă se desprinde de os, am aflat cum ți se pot scoate unghiile, cum poți fi înecat în apa dintr-un ciubăr, cum funia udă ți se lipește, arzîndu-te, pe spate, cum poți sta spînzurat de propriul tău păr, cum ți se poate scurge bărbăția prin mădularul ei lovit cu vergeaua, dar cea mai grea caznă este aceea a sufletului... Dacă mi-ai îngădui, la amîndouă le-aș face cronica, să se știe pînă la ce perfecțiune au ajuns ele în veacul nostru. Aș începe cu răstignirea... Și Ieronim aruncă deodată pixul peste foaia de hîrtie, dezgustat de propria sa închipuire. Rămase aplecat asupra biroului, obosit, golit de orice gînd. Într-un tîrziu, se întrebă dacă ar fi fost posibil un muzeu al torturilor din toate secolele. Începuse deja să-și imagineze cum ar fi arătat acel muzeu, cînd auzi răsunînd niște pași pe lespezile de piatră din sala de alături. Se uită la ceas : trecuse de ora închiderii muzeului. Totuși se ridică să-l primească și pe acest vizitator întîrziat. Nici nu păși peste prag și rîsul lui Dugan umplu încăperea : Numai la miliție n-am întrebat despre tine, ha, ha... În cartea de telefon nu ești trecut, cei de la facultatea de istorie m-au trimis la institut, de acolo la complexul muzeal... Crede-mă, cînd ne-am întîlnit în restaurant, n-am înțeles prea bine unde lucrezi... Aici e ca la mănăstire, Ieronim, îți lipsește doar rasa de călugăr...

De ce naiba a venit ? se întreba Ieronim, privindu-l cum vorbea. Nu, nu avea voie să-l invite afară, nu era în casa lui, aici putea să intre oricine... Şi zîmbi, îi spuse să ia loc la birou, adăugînd că acela era singurul scaun din tot muzeul. Dugan refuză, rămase în picioare, scoase din buzunar un pachet de Kent, îl servi şi pe Ieronim, apoi întinse spre el flacăra brichetei, să aprindă, continuînd pe acelaşi ton degajat, de om fără nici o grijă : Am vrut să te văd, să discutăm aşa, ca între doi foşti colegi... Cînd se termină programul aici ?

S-a şi terminat, îi răspunse Ieronim şi Dugan făcu o jumătate de piruetă, bătînd din palme : Perfect ! Te-am răpit, astă seară eşti al meu... Mergem, am maşina la poartă. Ieşim, naibii, din oraş, ne oprim la motel, mîncăm ceva, bem o sticlă cu vin, inspirăm aer curat, de pădure... Gata, nici un fel de nu, eşti invitatul meu. Cine ştie cînd ne vom mai vedea...

Ieronim refuză, invocă o întîlnire cu Hermeziu, se agăţă de nişte cămăşi pe care trebuia să le ia de la spălătorie, inventă şi alte motive, dar pînă la urmă intră în maşina lui Dugan, aşezîndu-se alături de el, cu geanta pe genunchi. Pe drum, vorbi aproape numai Dugan, îşi aminti tot felul de întîmplări din anii lor de facultate, se interesă de colegi, îşi exprimă de mai multe ori mirarea cum de Titi Constantinescu ajunsese profesor universitar şi director de cercetare, numindu-l găgăuţă şi impotent intelectual, apoi ajunse la ultima sa călătorie peste hotare şi povesti despre o translatoare, superbă ca femeie, cu care ar fi putut să se culce. În restaurantul motelului erau doar cîteva mese ocupate. Se aşezară lîngă o fereastră prin care se vedeau nişte stejari enormi şi Dugan comandă o friptură de porc cu salată şi o sticlă de vin alb, precizînd să fie sec. Începu din nou să vorbească despre translatoare aceea, o blondă ca de pe afişele filmelor sexy, cum ea îl dusese într-un local cu streaptease, anume ca să-l aţîţe... Ieronim îl urmărea, privindu-l cu nişte ochi obosiţi. Vorbăria lui Dugan îl plictisea deja, nu i se mai părea interesant nici felul lui de-a înşira gînduri şi idei fără nici o legătură între ele, sărind de la una la alta ca o minge de ping-pong lovită întruna de paletele jucătorilor, nu se mai întreba cum omul din faţa lui ajunsese ceea

ce era. Îl ascultă așa pînă li se aduse vinul și chelnerul umplu paharele, pînă sorbi prima înghițitură și Dugan îl întrebă : Știi de ce te-am invitat aici ?

Să discutăm, să ne amintim, făcu Ieronim mirat.

Da, să discutăm, îi replică Dugan. Am aflat, cu totul întîmplător, un lucru interesant... Că ești mai mult decît prietenul fostei mele soții... Am zărit-o și eu pe stradă, o singură dată. E superbă, parcă, în loc să îmbătrînească, întinerește și se face tot mai frumoasă. Greșesc ?

Nu, răspunse Ieronim, alertat de cuvintele celuilalt. Nu înțeleg însă de ce te mai interesează Natalia. Tu ești căsătorit, ai o familie, probabil ai și copii...

Dugan nu-i răspunse imediat. Își frămîntă o vreme buzele, ca și cum nu ar fi găsit cuvintele cele mai potrivite să exprime ce-ar fi dorit. La urmă, spuse : Ți se pare ciudat că mă interesez despre un om cu care am trăit, despre femeia cu care m-am culcat cîțiva ani buni ? Ha, ha... ciudat mai ești, Ieronim !... Sau vrei s-o învăluiești într-un fel de taină, o taină numai a ta...

Nu-i vorba despre nici o taină, răspunse Ieronim. Oricum, nu la mine ai să găsești tainele ce te-ar interesa. Și de ce nu vrei să lași oamenii cu tainele lor, de ce vrei să le distrugi ? Pentru că, în clipa în care ai cunoscut-o, taina nu mai există...

Hai, fii serios, spuse Dugan. Își goli paharul, îl umplu la loc și adăugă : Nu-mi vorbi mie din cărți, cărțile le cunosc și eu. Să ne ocupăm, să zic așa, de realizarea imediată, ha, ha... Tu și Natalia... Cam ciudată pereche... Dar cine știe, poate s-o mai fi schimbat, o mai fi domolit-o vîrsta... Ehei, cu mine a fost nemaipomenită, n-am mai întîlnit nici o femeie ca ea... Vorbesc de pat, Ieronim, ha ha... Să știi că am regretat-o. N-a fost vina mea că nu ne-am înțeles. Ne-am despărțit civilizat, ca doi oameni care nu pot trăi împreună... Se întîmplă, și destul de frecvent... Decît să sufere amîndoi toată viața, e mai bine ca fiecare să-și vadă de drum. Repet, civilizat, în limitele bunei-cuviințe...

Ieronim fu gata să-l întrebe cum de putea să mintă într-un asemenea hal. Îndrăzni, totuși, să-i spună : Eugen, aș vrea să te întreb, tu ai crezut vreodată în ceva ? Mai ai vreo credință ?

Dugan pufni în rîs : Sînt ateu, n-am nici o credinţă în felul cum îţi închipui tu. Sau, ştiu eu, poate mai am, dar nu ştiu la ce te referi...

La oameni, spuse Ieronim. La gîndurile lor...

Aşa, în general ? replică Dugan. La viaţă ?... Sigur, cred în ce crede întreaga noastră societate. Cum s-ar putea altfel ?... Dar văd că mă îndepărtezi de miezul discuţiei, de Natalia... Îşi linse buzele, tuşi, îşi aprinse ţigara şi adăugă : Nu-ţi fie teamă, pentru mine Natalia este un capitol încheiat. Mă interesa doar perechea ce o formezi tu şi cu ea... Aşa, dintr-o curiozitate absolut dezinteresată... Ce naiba, vorbim ca între bărbaţi, foşti colegi... Nu, n-am fost împreună la dame, tu aveai încă de pe atunci apucături de călugăr habotnic... Femeia, corabia diavolului... Cam aşa spune Evanghelia... Dar, după cîte ştiu, ai navigat şi tu pe o astfel de corabie. Cînd te-au arestat, erai căsătorit, nu ?

Da, răspunse Ieronim în silă.

Îmi închipui, îşi reluă Dugan ideea. Doamna, rămasă singură, s-a plictisit, s-a aruncat de gîtul altuia... N-a fost unicul caz... Ce vrei, Ieronim, trebuie să avem pe suflet şi asemenea răni, cicatrici... Asta-i viaţa. Întinse mîna peste mîna lui Ieronim, strîngîndu-i-o uşor. Dar toate trec... Crezi că pentru mine a fost uşor să mă despart de Natalia ?

Ar trebui să-i spui ei toate astea, nu mie, se trezi Ieronim ridicînd glasul. Dugan nu-i răspunse. Se îndreptă în scaun şi îl privi atent. În ochii lui nu se citea decît o singură întrebare, anume dacă Natalia îi povestise chiar totul despre despărţirea lor. Într-un tîrziu, deschise gura : Cine ştie, cîndva poate am să-i spun... Totuşi, nu înţeleg de ce nu te căsătoreşti cu ea ?

Ascultă, Eugen, răspunse Ieronim. Dacă nu vrei să plec chiar acum, promite-mi că n-ai să mai vorbeşti despre Natalia.

Gata, omule, gata, nu te supăra ! făcu Dugan, încercînd să încălzească atmosfera. Ţi-am spus, discutăm ca între bărbaţi... Dar, dacă te supără, schimbăm placa, punem tangoul care să ne placă la amîndoi, ha, ha... Iată că ne aduce şi fripturile. Zău, după atîta vorbărie mi s-a făcut foame...

Cînd te întorci în capitală ? îl întrebă Ieronim.

Nu ştiu, răspunse Dugan, privind mîinile chelnerului care îi aşezau friptura în faţă. Deocamdată, sînt într-un mic con-

cediu. Trebuie să lichidez cu moştenirea, garsoniera mamei este proprietate personală... De ce mă întrebi ? Ai vreo problemă de rezolvat în capitală ?

Nu, răspunse Ieronim. După cîteva clipe, văzîndu-l pe Dugan cum tăia carnea sîngerîndă şi cu cîtă poftă mesteca, i se făcu greaţă. Luă paharul şi-l goli pînă la fund. Apoi îşi turnă din nou, mai sorbi cîteva înghiţituri şi puse mîinile pe cuţit şi furculiţă. Nu, nu trebuia să se facă de rîs în faţa acestui om. Putea să se stăpînească şi, cînd voia, reuşea totdeauna. Începu şi el să mănînce, în vreme ce oamenii din orchestră, apăruţi tocmai atunci pe mica estradă, îşi încercau instrumentele...

5

Nu se poate, Ieronim, trebuie să te mişti, să te duci la forurile de resort, să trimiţi nişte memorii... Tu însuţi spui că aranjamentul lui Constantinescu nu mai este un zvon, că s-a confirmat, nepotul acelui profesoraş, foarte grijuliu cu rudele sale, a intrat în institut pe locul tău... Evident, povestea cu postul redus a fost o nadă şi tu, ca un naiv, ai muşcat-o. Doar schema asta, cu numărul de posturi, nu-i un balon să se umfle şi să se dezumfle în fiecare zi. Crede-mă, nu pot să realizez cu mintea mea cum de te-ai lăsat dus de nas. Acum însă e timpul, nici nu s-a împlinit luna de cînd ai plecat din institut, şi nepotul este cercetător ... Oricine ar cerceta cazul şi-ar da seama că totul e cusut cu aţă albă... Ce-ai de gînd ?...

În fotoliu, sprijinit cu coatele pe genunchi, Ieronim continua să tacă, privind paharele şi sticla cu bere de pe tava aşezată între ei, direct pe covor. Părea că nici nu auzise cuvintele arhitectului. Acesta se ridică de pe canapea, luă de pe birou un pachet de ţigări şi scrumiera şi reveni la loc : Nu te înţeleg, Ieronim, chiar ai capitulat ? O, ce scandal le-aş face, să fiu în locul tău !... Este dreptul tău, omule, trebuie să ţi-l aperi !... Le vei aduce la cunoştinţă celor în drept că ai fost silit, ameninţat. De ce taci ? ... Cred că doctoriţa ta are dreptate... da, da...

În ce privință ? întrebă Ieronim, ridicînd privirea spre Matei. Acesta îi răspunse prompt : Cred că are dreptate... la tine este un fel de lașitate ciudată, cu lene, cu scîrbă, cu de toate... Și n-ai dreptul... La cincizeci de ani nimic nu-ți justifică imobilitatea asta. Este vîrsta cea mai plină...

Așa crezi tu, îl întrerupse Ieronim. Așteaptă să ajungi la ea și pe urmă să vorbești... Cea mai plină, sigur, însă de criză... Este vîrsta cînd te mai amăgești cu speranțele, dar te copleșesc amintirile... Bineînțeles, dacă mintea nu-ți vegetează, dacă mai încerci să răspunzi și tu la niște întrebări... Altfel poți să fii umflat de fericire... Văd mulți de ăștia, cum trec pe lîngă mine țanțoși, cu pieptul bombat, fără nici o îndoială în privința lor, și nu-i invidiez...

Prostii, replică Matei, dar celălalt ridică mîna spre el : De ce nu mă asculți pînă la capăt ? ... Vezi tu, oricum ai întoarce amintirile, pe orice față le-ai privi, ele nu sînt menite pentru fericire... La vîrsta mea, sînt semnalul sfîrșitului. De altfel, pentru foarte mulți, eu sînt un om mort, nu mai prezint nici un interes. O simt, Matei... Poate și Natalia gîndește la fel despre mine, chiar și tu...

Te rog, ai luat-o razna, îl opri Matei. Mîine ai să redactezi un memoriu. De rest mă îngrijesc eu...

Nu, Matei, răspunse Ieronim. Un astfel de memoriu ar fi o reclamație. Eu n-am făcut nici una și nici n-am să fac.

Ești nebun, izbucni Matei. Un memoriu nu-i o reclamație. Și chiar dacă ar fi așa, este pentru un lucru drept, perfect demonstrabil. Fostul tău coleg, directorul acela, s-a jucat cu tine ca pisica înainte de-a înghiți șoarecele... Doamne, cred că ești singurul caz din țara asta, singurul naiv... Nu mai rămîne decît să te duci la el și să-i mulțumești că te-a trimis în hruba aceea, să mucegăiești...

Nu-i hrubă, cum ai zis, îl contrazise Ieronim. Tu însuți ai apreciat de atîtea ori frumusețea construcției, ca să nu mai vorbim de exponatele de acolo, de simbolul acestui muzeu... Mă simt destul de bine slujind în locul acela... Cîți ani pot să-mi mai doresc ? Cel mult, zece... În zece ani am de gînd să concretizez niște proiecte, adică niște cărți... Asta se poate numi imobilitate, cum ai zis ?... Să scriu o carte despre Marele Cronicar...

Nu mai vreau să aud povetea cronicarului tău, spuse Matei. Cel puțin în această seară. M-ai supărat... Am să

redactez eu, în locul tău, memoriul acela, am să îl aduc la cunoştinţa tuturor forurilor. Ţara asta nu-i moşia unor învîrtiţi ca profesoraşul din fruntea institutului...

N-ai să faci asta, Matei, spuse Ieronim. Îşi aprinsese ţigara şi se uita la vîrful ei cum ardea, cu firul de fum legănîndu-se încet : Aş rămîne prea singur...

Ce vrei să spui ? întrebă arhitectul şi Ieronim se uită în ochii lui : Ce-ai auzit. Că aş rămîne chiar singur... Mi-ai reproşat odată că n-am ştiut nici măcar prietenii să mi-i aleg. Îţi repet din nou, prietenii nu ţi-i alegi, te trezeşti cu ei lîngă tine... Aşa cum m-am trezit eu că un anume arhitect şi-a lipit umărul de umărul meu...

Ieronim nu mai continuă. Cineva ciocănise în uşă. După cîteva clipe, în deschizătura ei apăru capul unei femei cu o faţă rotundă, care spuse aproape gîfîind : Eu am terminat, domnu', n-o mai pot aştepta pe doamna, e prea tîrziu ...

Bine, spuse Matei, ia şi tu din frigider o sticlă de bere. O bei aici sau acasă, cum vrei.

Femeia mulţumi şi fu gata să se retragă, dar Ieronim, care stătuse cu spatele la uşă, se răsuci spre ea : Zinaida ! Ce faci aici, femeie ? ...

O, domnu' Ieronim ! se miră ea, cu mîna la gură. Ce să fac ? Tîrîş-grăpiş, îmi duc şi eu viaţa. Acum am călcat nişte rufe aici, la doamna profesoară... Zău, vă simt lipsa. De cînd, aţi plecat de la noi, n-am cu cine mai schimba şi eu o vorbă... Că simţi şi nevoia asta, domnu' Ieronim, şi dumneavoastră numai de bine m-aţi sfătuit...

Ce se mai aude cu bărbat-tu ? o mai întrebă el, şi Zinaida mai făcu un pas înainte, apoi răspunse : Tot la puşcărie, mai are doi ani şi şapte luni... Dar mi-a zis mie cineva de-acolo, mai mare peste paznici, că nu şi-a băgat deloc mînţile în cap, tot fără ele trăieşte... Cu un asemenea ipochimen nu-i de dus viaţa... Şi dumneavoastră ?... Bine, aşa-i ?... M-am bucurat că v-am văzut... Şi scuzaţi-mă... V-am deranjat.. şi îşi mută privirea spre Matei : Oricum, trebuia să vă anunţ că am plecat... Şi să-i spuneţi doamnei că vin la ziua stabilită cu ea... Bună seara...

În urma ei, tăcură amîndoi. Îi auziră paşii îndepărtîndu-se, uşa de la intrare deschizîndu-se şi închizîndu-se, apoi Matei întrebă : De unde o cunoşti ?

De la institutul de istorie, răspunse Ieronim. E femeie de serviciu acolo... O ființă harnică, cinstită...

Și nouă ne-a făcut aceeași impresie, spuse Matei. Cristina i-a și dat o cheie, să poată veni la treabă chiar și cînd nu sîntem acasă. Turnă din nou bere în pahare și îl îndemnă pe Ieronim să bea : Hai, pentru întoarcerea ta la institut !...

Ieronim zîmbi trist, bău o înghițitură și spuse : Nu mă mai chinui, Matei. Știi prea bine că nu voi face nimic... Te rog, nu vreau să mai aud nimic despre povestea asta. Eu am venit pentru altceva la tine și deja e tîrziu. Pînă voi ajunge acasă se face ora unsprezece... Iată, în cîteva cuvinte... Alaltăieri seară am fost la motel. Cu fostul soț al Nataliei...

Observ că începi să ai o companie selectă, spuse arhitectul. Pe fața lui Ieronim apăru brusc o mină de scîrbă : La naiba ! Nici acum nu-mi dau seama de ce i-am acceptat invitația. M-a luat de la muzeu cu mașina lui ... De fapt, toată invitația asta a avut un scop, Natalia... Nu știu de unde a aflat că eu sînt prietenul ei. Dorea să știe ce face ea, cum o duce cu viața, care sînt relațiile noastre... Un porc... Am înțeles de la început că toată curiozitatea lui nu era dezinteresată. Cine știe ce mai pune ăsta la cale. Este un tip periculos, nici nu-ți poți închipui de ce este în stare...

Atunci să anunțăm miliția, răspunse arhitectul rîzînd. Un tip periculos, care este etc. ... Le dăm semnalmentele...

Glumești, Matei, continuă Ieronim. Glumești fiindcă nu-l cunoști. Cel puțin pe mine, cum îl văd, mă cuprinde teama... Cum să-ți explic ?... Cred că și invitația lui am acceptat-o tot din teamă... Tatăl Nataliei mi-a povestit despre el niște lucruri îngrozitoare. Probabil că bătrînul nici Nataliei nu i le-a spus, mi s-a mărturisit numai mie. Cînd a aflat din ziar că a murit mama lui Dugan, și-a exprimat temerea că omul ăsta ar putea să-i provoace cine știe ce neplăceri Nataliei... Discutînd acum cu Dugan, la motel, mi-am dat seama că bătrînul a intuit perfect...

Asta-i bună ! se miră Matei. Ce, Natalia asta este o copilă, s-o iei de mînă și s-o bagi cu forța într-o mașină sau să o atragă într-un gang ?... Mă faci să rîd, dragă... Nici ea și nici tu nu aveți de ce vă mai teme... Să fim serioși !... Dacă ar afla despre îngrijorarea ta, probabil că Natalia s-ar distra copios. La urma urmei, ce vezi neobișnuit în faptul că Dugan se interesează de Natalia ? I-a fost doar soție,

sigur, între ei au existat și clipe frumoase, fiindcă altfel nu s-ar fi căsătorit... Și, conform teoriei tale despre omul ajuns la vîrsta de cincizeci de ani, acceptă că l-au copleșit și pe el amintirile... Logic, nu ?...

Ieronim dădu din cap în semn că aproba, însă pe fața lui rămase aceeași îngrijorare din timpul cît vorbise despre Dugan. Goliseră sticla de bere și Matei plecă să aducă alta de la frigider. Cînd ieși din bucătărie, cu sticla în mînă, o văzu pe Cristina. Ea tocmai intrase pe hol, își dezbrăcase fulgarinul și acum și-l agăța de cuier. O trase spre el și o sărută pe gură: Pe unde hoinărești, noaptea, stimată doamnă ?

O clipă, Cristina rămase nemișcată, tristă, ca apoi să izbucnească în rîs și să se agațe cu brațele de gîtul lui. Începu să-l sărute și să vorbească : Trebuia... trebuia odată și-odată să trezesc și în tine bănuiala... gelozia... O, Matei...

Matei o împinse ușurel de umeri și se uită atent în ochii ei : Ce-i cu tine ? Ți s-a întîmplat ceva ? Ea rîse din nou : Nimic... nimic deosebit ... O colegă are un bărbat la fel de uricios ca și tine... El este în deplasare, iar noi, amîndouă, am bîrfit tot orașul și am băut puțin rom, ha, ha... Am văzut și un film. Vrei să ți-l povestesc ?

Mai tîrziu, spuse el. Ieronim este în camera mea.

Iar schizofrenul ăsta ! mai spuse ea. Nu-l pot suferi... Prea mare prietenia ta cu el... Și cam ciudată. Nu cumva faceți și dragoste... dragoste bărbătească, ha, ha...

Ești beată, Cristina, îi spuse el, lipindu-se cu spatele de perete. Cum poți pronunța asemenea prostii ? ... Nu, asta nu-i plăcea. Era pentru prima dată cînd ea se întorcea acasă într-o astfel de stare. O întrebă : Cu ce ai venit ?

Cu propriile mele picioare, răspunse ea, izbucnind iar în rîs. Pe picioarele mele strict personale și estetice, ha, ha... De ce mă privești așa ? Cum îți poți închipui că sînt beată... Sînt doar ușor ametită... Gata, mă duc să mă culc... Pusese deja mîna pe mînerul ușii, dar n-o deschise : Ai mîncare în frigider... Mie nu-mi este foame... Sărută-mă !...

De astă dată o sărută pe obraz. Matei simți obrazul ei fierbinte și umed. Se întoarse la Ieronim, desfundă sticla, umplu paharele, dar buna lui dispoziție se risipise. Mai tîrziu, ascultîndu-și prietenul care începuse să-i mărturisească ipotezele sale cu privire la condamnarea la moarte a Marelui Cronicar, se gîndi înspăimîntat că în convietuirea lor,

a lui şi a Cristinei, apăruseră deja nişte fisuri. Nu le putea formula în cuvinte, însă le simţea şi ştia că vina numai el o purta...

6

Doctoriţa îl văzuse, acum n-o mai putea ocoli cum se gîndise în primul moment. Se opri la marginea bordurii, aşteptă pînă ce ea se apropie şi-i spuse, plecîndu-şi puţin capul: Ce plăcere să vă întîlnesc !...

Nu cred, răspunse Natalia cu un surîs abia schiţat, cînd îşi retrase mîna din mîna lui, după ce el i-o sărutase. Nu cred, domnule arhitect. Dacă ar fi adevărat, aţi mai fi venit să mă vedeţi sau măcar mi-aţi fi telefonat... O, glumesc, sper că înţelegeţi că nu-i un reproş, n-am nici un drept...

Poate aveţi, o întrerupse Matei. Prietenia mea cu Ieronim, a dumneavoastră cu el...

Căutaţi un triunghi care nu există. Ieronim, cu fantezia lui prea bogată, probabil v-a molipsit. Vorbea rar, cu o uşoară oboseală ce i se citea pe faţă, în privire, în gesturi. N-aş vrea să vă reţin, poate sînteţi aşteptat undeva. În sfîrşit...

Nu, nu era aşteptat, el trebuia să aştepte. Pe soţia sa, care avea o şedinţă de catedră la Universitate. După aceea urmau să meargă amîndoi la teatru, însă el ieşise cu mult înainte din casă, pur şi simplu dorise să se plimbe pe stradă, nu mai făcuse asta de mult, în ultima vreme lucrase continuu, fusese presat de nişte proiecte urgente. Vorbind despre toate acestea, se întreba mirat ce rost avea să-i spună ei lucruri care nu puteau s-o intereseze, totuşi se uită la ceas, adăugă în grabă că mai avea la dispoziţie cel puţin o oră şi i-ar fi făcut plăcere s-o conducă vreo cîţiva paşi. Bineînţeles, dacă n-o stingherea.

Cum aţi putea să mă stingheriţi ? răspunse Natalia, pornind în aceeaşi clipă. El o urmă, făcînd un gest cu mîna în aer, ca şi cum ar fi vrut să-i susţină sau să-i mîngîie umbra prelungă, ce o însoţea pe trotuar. Ultimele raze de soare veneau acum din faţă, printre şirul de blocuri ale căror geamuri parcă ardeau. O auzi din nou : Pericolul este ca eu să nu vă stric plimbarea, să nu vă plictisesc. Pentru că sînt

obosită, am avut o zi grea, ore de curs, multe internări în saloanele de care răspund... Acum, spre seară, contravizita de la care mă întorc...

Doi oameni obosiți în felul acesta se înțeleg mai bine, nu se pot plictisi unul de altul, răspunse el.

Poate, adăuga ea, călcînd atentă din cauza tocurilor înalte. O vreme tăcură, mergînd unul lîngă altul, ferindu-se din cînd în cînd din calea unor bărbați sau femei prea grăbiți spre cine știe ce treburi. Ceva mai tîrziu, intrară pe o stradă mai puțin aglomerată și ea îl întrebă : Dumneavoastră nu aveți nici un hobby ?...

Nu știu la ce vă referiți, spuse el și ea continuă : De pildă, eu, cum voi ajunge acasă, voi face o baie, mă voi întinde în pat și voi asculta cîteva discuri preferate : Bach, Ceaikovski... Muzica îmi spală creierul de toată zgura unei zile, a unui moment mai dificil, îmi dă noi forțe... La asta mă refeream cînd v-am întrebat dacă nu aveți vreun hobby... Bărbații au mai multe mijloace ca noi, femeile. Unii pescuiesc sau sînt nelipsiți de la meciurile de fotbal, alții vînează, practică tenisul, cunosc pe cîțiva care și-au cumpărat haltere... Mai sînt jocurile de noroc, alcoolul...

Femeile, adăugă el rîzînd și ea replică imediat : Exact, și ele, ca orice mijloc de defulare, uneori fără nici cea mai mică umbră de dragoste... De exemplu, fratele meu se duce pe stadion nu pentru că i-ar place fotbalul, ci pentru că acolo poate să strige, să țipe în gura mare...

Nu, eu n-am asemenea hobby, spuse el, încă n-am simțit nevoia să țip...

Înseamnă că sînteți un om norocos, domnule arhitect, spuse Natalia, că totul v-a mers din plin, așa cum ați dorit... Am dreptate ?

Pînă acum n-am de ce mă plînge, răspunse el, și ea continuă, vorbind la fel de rar, cu oboseala ei plăcută, care o făcea să prelungească ușor cuvintele, să le dea o anume muzicalitate : Mai înseamnă și că sînteți perfect sănătos, nu numai norocos... Oricum, repet, bărbații și-au creat mult mai multe mijloace de defulare decît noi. Poate pentru că sînt mai slabi ca femeile. Exact, mai slabi... Sînt tari atîta timp cît nu-i atinge nici o suferință. Îi văd cum se comportă la spital, incapabili să sufere sau să înfrunte moartea. În astfel de cazuri, marea lor majoritate se poartă ca niște copii

neajutorați.. Se spune : plîngi ca o femeie ... Dar femeile plîng în felul lor, nu ca bărbații. Ei se prăbușesc mult mai repede decît noi... Se mai spune și : fii bărbat ! Nu ?... O, unii sînt prea josnici să fie bărbați, alții prea cinstiți... Ca Ieronim...

Deci, tot despre el dorea să vorbească, gîndi Matei. Tot ocolul acesta de cuvinte fusese numai ca să ajungă la Ieronim. Deci, încă îl mai iubea sau, oricum, nu-i era indiferent. O întrebă : De cînd n-a mai venit pe la dumneavoastră Ieronim ?

Nu mai știu precis, răspunse ea. Cred că este mai mult de o săptămînă. Vocea ei își pierduse dintr-o dată căldura de mai înainte. Era acum rece, indiferentă, de parcă ar fi vorbit despre un străin. Am impresia că s-a acomodat cu noua lui muncă. Mai precis, s-a afundat și mai mult în trecut. Atît de mult, încît îl bîntuie fantoma Cronicarului, patronul muzeului, și rîse scurt. Își dădu într-o parte șuvița de păr căzută pe frunte, adăugînd : La urma urmelor, fiecare își merită soarta...

Rostise ultimele cuvinte cu atîta plictiseală în glas, încît Matei nu putu să nu o contrazică : Nu aveți dreptate, Ieronim merită mult mai mult... Sigur, nu-i fără nici un cusur, dar încăpățînarea lui să se retragă mereu, să se afunde, cum ați zis, poate fi învinsă. Dacă dumneavoastră...

O, cred că nu doriți să mă socotiți vinovată pentru comportamentul lui Ieronim, replică ea.

Nu vorbeați mai înainte despre faptul că bărbații sînt cei mai slabi ? zise el.

Natalia nu-i mai răpunse. Părea că discuția despre Ieronim nu-i făcea nici o plăcere. La un moment dat, întoarse capul spre el, întrebîndu-l : Ce piesă e astă seară la teatru ?

Matei îi răspunse că era o comedie, repetă de cîteva ori titlul ei și numele autorului, dîndu-și deodată seama că ajunseseră în fața casei lui Argeanu. Doctorița deja se oprise și îl privea cu niște ochi în care arhitectul nu mai putea desluși dacă era numai indiferența și oboseala. Dar, spre surprinderea lui, chiar în acea clipă în care ea îi întinse mîna ca el să i-o sărute, cele două pupile, devenite acum intens albastre, începură să lucească într-un surîs de o nebănuită duioșie. Cînd se aplecă spre mîna ei, o auzi : Deci, cît timp dumneavoastră veți rîde la teatru, eu, întinsă pe pat, voi

asculta Marea misă în si minor... La revedere, domnule arhitect...

Nu mai apucă să-i răspundă. Cu un gest repezit își desprinse mîna din mîna lui și-i întoarse spatele, pornind grăbită spre poarta grea, din fier forjat. Matei nu îndrăzni s-o strige, nici măcar să se uite în urma ei. După ce făcu cîțiva pași, auzi scîrțîitul porții și apoi țăcănitul tocurilor ei pe treptele de la intrare. Ce trebuia să înțeleagă din ultimele ei cuvinte ? se întrebă el mai tîrziu. Întrebarea născu o altă întrebare, pe care o auzi ca și cum ar fi rostit-o : La naiba, de unde atîta interes pentru această femeie ?...

Strada cobora în pantă, cu două rînduri de castani, spre centrul orașului. În liniștea de sub coroanele lor, nu răsunau decît pașii lui. Încerca să se gîndească la Cristina, dar chipul femeii de care tocmai se despărțise continua să-l urmărească. Avea senzația că Natalia încă mergea alături de el. Cît timp dumneavoastră veți rîde la teatru, eu, întinsă în pat, voi asculta Marea misă... Bărbații sînt mai slabi ca noi... Cred că nu doriți să mă socotiți vinovată pentru comportamentul lui Ieronim... Dumneavoastră nu aveți nici un hobby ?... Începuse să și-o imagineze în patul ei, cu ochii larg deschiși spre tavanul camerei, cu mîinile sub cap, ascultînd Marea misă... Nu, nu era nici atrăgătoare, nici respingătoare... Un trup aproape impersonal ca și privirea ei din anumite momente, rece, distantă... Dar își dădea seama că se înșela, că imaginile acelea nu erau întregi, că el însuși le trunchea voit, ca să-i găsească tot felul de cusururi...

CAPITOLUL IV

1

Părea că Donişan avea de gînd să-l tolereze. La discutarea ultimului proiect prezentat de Matei, directorul chiar găsise cuvinte de laudă la adresa fanteziei şi a soluţiilor la care ajunsese arhitectul. Sigur, era vorba despre o lucrare destul de măruntă în comparaţie cu cea a complexului hotelier, dar noua atitudine a directorului îi dăduse lui Matei sentimentul că începuse să cîştige în disputa cu acesta. Asta se întîmplase în ajun, şi de aceea era bine dispus, cu chef de muncă, aşa cum arăta el în toate zilele lui pline. Buna sa dispoziţie se resimţea şi în rîndul oamenilor din atelier. Lucrau cu Hermeziu de aproape cinci ani şi reuşiseră să-l cunoască. Pentru că arhitectul nu era doar şeful direct, ci mai ales un prieten al lor, la care întotdeauna găseau sprijin. Competenţa profesională şi felul delicat de a se purta cu oamenii făcuseră, încă din primul an, de cînd Hermeziu îi conducea, să se strîngă toţi în jurul lui şi să se simtă ca într-o familie unită. Se ajunsese ca orice necaz al unuia dintre ei să fie trăit şi de ceilalţi, iar Hermeziu, primul, încerca să-l ajute pe cel intrat în cine ştie ce impas. La fel se petreceau lucrurile şi cu bucuriile lor. Exigent cu sine, Hermeziu le pretindea acelaşi lucru şi lor, însă, chiar atunci cînd era obligat să le facă aspre observaţii, modul cum le formula îndepărta de la început orice fel de umilire, totul devenind ca o discuţie sinceră dintre nişte prieteni ce aveau aceleaşi scopuri. În dimineaţa aceea, de la prima oră, le relatase pe scurt discuţia în jurul proiectului conceput de el, numindu-l ca întotdeauna al nostru, şi ei înţeleseseră cu satisfacţie că, după cele întîmplate între el şi Donişan, balanţa se înclinase spre şeful lor. La urma urmelor, toţi ştiau că de felul cum

se ţinea cont în institut de cuvîntul lui Hermeziu aşa era apreciaată şi munca desfăşuraată de ei.

Trecuse de ora zece şi desenatoarea, care de obicei pregătea acolo cafelele, îi puse pe birou o ceaşcă plină. Cît aşteptă să se mai răcească, îşi căută pachetul de ţigări. Negăsindu-l pe birou, printre hîrtiile şi mapele sale, bägă mîinile în buzunare. Ţigările nu erau nici acolo, în schimb dădu peste plicul pe care i-l înmînase portarul, la intrarea în institut. Atunci îl împăturise în două şi-l băgase în buzunar, gîndindu-se că trebuia să fie de la vreo revistă, care îi cerea cine ştie ce articol. Mai primise asemenea plicuri, la unele răspunsesese, la altele nu, însă restul corespondenţei îl primea acasă. Uitase de el, acum se miră nevăzînd nici un antet, ci doar timbrele, ştampila poştei şi numele său. În timp ce îl deschidea, desenatoarea se apropie din nou şi, fără nici o vorbă, luă pachetul de ţigări căzut în faţa biroului şi îl puse sub ochii lui, pe una dintre mape. Matei mulţumi, îşi aprinse o ţigară, sorbi o înghiţitură de cafea şi, aproape distrat, despături hîrtia scoasă din plic. Pe măsură ce înaintă cu cititul, simţea cum gura i se usucă dureros, cum durerea aceea se prelingea spre stomac, se împrăştia ca un rîu revărsat spre inimă, spre ficat, cum i se scurgea în picioare şi mîini. Cînd termină, cămaşa udă i se lipise de spate şi broboane mari de transpiraţie îi picurau de pe frunte. Îşi ridică privirea spre oamenii din atelier şi-i văzu ca printr-o perdea subţire de apă. Se gîndi că arăta îngrozitor şi n-ar fi vrut ca ei să observe brusca lui schimbare. Îşi şterse cu batista faţa, gîtul, goli repede ceaşca de cafea şi încercă să se stăpînească. Luă un album de la marginea biroului, îl deschise la întîmplare şi întinse scrisoarea pe pagina lui. Cuvintele cu litere groase, drepte, tremurau pe hîrtia aceea. Cînd încremeniră, înşiruite cu o desăvîrşire de vechi caligraf, reuşi să le citească din nou: Tovarăşe arhitect Hermeziu, dumneavoastră sînteţi un om cunoscut în oraşul nostru, o adevărată personalitate cu care ne mîndrim. De aceea m-am gîndit să vă scriu, să vă pun astfel în gardă despre felul cum vă face de ruşine soţia dumneavoastră. Probabil că ea, deşi asistentă universitară la o facultate unde se învaţă tocmai limba română, nu ştie ce înseamnă acest cuvînt — ruşine. Sau nu vrea să ştie. Oricum, faptele ei sînt de ordinul evidenţei, iar dumneavoastră le puteţi verifica,

încă mai aveți timp, pînă nu vor deveni de domeniu public. Săptămînal sau, poate, de două-trei ori pe săptămînă — cine mai știe ? — își lasă mașina la parcarea din spatele blocurilor x și y, respectiv numerele 7 și 8 din Aleea Compozitorilor, iar dînsa intră în primul bloc, adică x, la etajul 3, și apasă pe butonul soneriei de la garsoniera nr. 16. Totul se petrece ca în filme, niciodată nu așteptată mai mult de cîteva secunde și amantul îi și deschide, ca și cum el el ar simți-o de la distanță apropiindu-se de ușa lui și ar sta acolo, la pîndă. Ce se petrece înăuntru ? Vă puteți închipui. Probabil tot ca în filme... Eu am văzut-o de multe ori, de foarte aproape, pe soția dumneavoastră. Într-adevăr, superbă, dragă tovarășe arhitect. Deși nu sînt nici pictor, nici medic, nici maseuză, nici regizor, am însă un oarecare ochi format în materie de femei. Corp fără cusur, model perfect pentru cel mai pretențios pictor sau pentru un regizor de film ce ar căuta o femeie, s-o distribuie într-un rol de curvuliță, care își ascunde păcatele cu cea mai izbutită dintre măștile purității. Am văzut-o îmbrăcată în roșu, în alb, în roz, v-aș putea spune și culoarea pantofilor sau a poșetelor ei, dar mai degrabă aș vorbi — recunosc, îmi face plăcere — despre părul ei, despre unduirea șoldurilor, despre pielea sa netedă cu un luciu care parcă străbate prin toate țesăturile ce-i acoperă corpul. Zău, foarte, foarte excitantă... Dar ce vă spun eu dumneavoastră toate acestea, cînd o cunoașteți mai bine ca mine. Pe dinafară, iubite tovarășe arhitect. Pentru că, pe dinăuntru, vedeți cum este, așa cum sînt mai toate femeile, fîntîni de minciuni. V-am dat aceste amănunte, poate cam picante, dar rostul lor este să vă dovedesc și cu astfel de detalii că sînt în cunoștință de cauză. Și acum, cîte ceva și despre partenerul ședințelor ei de amor, cu durata între trei și patru ore. E un golănaș, cum sînt destui tineri ce poluează viața noii noastre societăți, un tip care lucrează la o revistă — vorba vine, fiindcă mai mult stă acasă — și care sfidează pe toți locatarii din bloc. Numele și prenumele său ? Popescu Vlad sau Vlad Popescu, cum vreți să-i spuneți, cum veți dori să vă adresați acestui profitor. Pentru că îmi închipui că nu veți lăsa ca lucrurile să continue, să afle întregul nostru oraș, care, cum știți, nu-i nici prea mare și nici de bîrfă nu duce lipsă. Îmi pare rău că tocmai eu a trebuit să vă aduc o veste atît de neplăcută, însă, repet, am făcut-o numai îndem-

nat de stima ce v-o port. Nu fiți prea îndurerat, nu sînteți nici primul și nici ultimul bărbat care se trezește cu frumusețea de coarne. Dacă îmi pot permite un sfat, atunci iată-l : smulgeți-le de pe propria dumneavoastră frunte și apucați-vă bine de coarnele celuilalt animal, cum se spune, luați taurul de coarne... și totul va fi în ordine. De ce să renunțați la o femeie superbă, cum este soția dumneavoastră ? Ar fi o nebunie. Aveți destule mijloace s-o potoliți, sînteți încă tînăr. Nu vom ști decît noi doi. Mi-ar părea nespus de rău ca povestea să devină cunoscută de toată lumea. Mai este timp s-o opriți. Spor la muncă și succese în nobila dumneavoastră activitate. O voce cinstită a opiniei publice...

Strînse scrisoarea în pumn, motolind-o. Ce mai cinste, ce mai opinie publică ! se trezi el repetînd. Își aprinse o altă țigară și, spre mirarea lui, se apucă să netezească la loc scrisoarea. O îndoi apoi în patru și o băgă în buzunar. Bărbat sau femeie, oricine i-ar fi trimis-o, tot monstru se putea numi. Redactarea scrisorii nu presupunea deloc un prost, ci mai degrabă o ființă destul de inteligentă și de îndemînatică în a potrivi cuvintele. O javră trecută prin școli, sigur, un intelectual. Și astfel de oameni, tocmai ei, cu sufletul lor murdar, îndrăzneau să-ți vorbească despre poluarea societății. Nu, nu, trebuia să intre în panică, nu era decît o măruntă mîrșăvie, altul în locul lui ar fi aruncat demult scrisoarea la coș... Și, totuși, se întrebă el imediat, dacă mîna aceea ticăloasă pusese pe hîrtie purul adevăr ? În cazul acesta, făcînd abstracție de oribila îndeletnicire de a trimite astfel de scrisori, ce îi mai rămînea de făcut, cum avea să arate viața sa ?... Era asaltat de propriile lui întrebări. Puțin mai tîrziu, cînd puseră stăpînire pe el, întrebările acelea, ale lui, îi ridicară mîna și făcură semn desenatoarei să-i mai aducă o cafea. Tot ele îi aprinseră țigara, împinseră albumul la marginea biroului și începură să-i poarte pixul pe foița subțire de hîrtie gălbuie, pe care o întinseseră mai înainte. Din ele se întrupară două coloane, apoi niște scări ce se deschideau în evantai, puseră între coloane o siluetă, pe urmă dădură drumul la tot felul de cuvinte, ca și cum ar fi fost răsturnate acolo, pe hîrtie, dintr-un cornet, pînă ce întregul desen dispăru, prefăcîndu-se într-o pată de negru. Mototoli hîrtia, o aruncă la coș, întinse repede alta, încercînd să scape de hățișul întrebărilor. Și deodată ele îl du-

seră în adolescență și se văzu privind prin ușa întredeschisă la mama lui și la fratele ei, așa cum privise el atunci, ascultînd atent la ceea ce vorbeau cei doi la masa din sufragerie. Mama își clătina capul, iar unchiul lui, cu fața scăldată în lacrimi, îi povestea cum îl părăsise soția. Vedea pentru prima dată un bărbat plîngînd și se stăpînise să nu verse... Iată la ce ajunsese el, arhitectul Hermeziu, omul cu fruntea totdeauna sus. Ca unchiul său, ca bărbatul acela, care, plîngînd acolo în hohote, nu mai rămăsese bărbat. Și femeia lui, în felul ei, fusese mult mai cinstită decît Cristina. Ea avusese curajul să-i arunce în față că nu mai dorea să trăiască împreună cu el și îl părăsise... Bărbații erau tari doar cît nu-i atingea suferința?... Să fi avut Natalia Argeanu dreptate, cînd îi spusese asta despre ei și-i comparase cu femeile?... La naiba și cu doctorița aceea... Îi mulțumi acum desenatoarei, făcîndu-i semn să mai rămînă. O întrebă: Gina, cum o mai duci tu cu viața, căsătoria?...

Cum știți, îi răspunse ea, privindu-l mirată. Ochii ei negri și buzele frumos arcuite parcă ar fi vrut să-i spună, ce îi venise șefului s-o întrebe așa, hodoronc-tronc, despre viața și căsătoria ei. Dar el insistă: Tot la sfîrșitul săptămînii te întîlnești cu soțul tău?

Cum s-ar putea altfel? răspunse ea. Parcă nu știți. Uneori nu există nici acel sfîrșit de săptămînă, mai ales ca acum, în plină campanie agricolă. Dacă mi-a trebuit să mă mărit cu un agronom..., mai adăugă ea rîzînd.

Dacă vă iubiți, totul e în regulă, puteți să vă întîlniți și la distanțe mai mari, de o lună sau de un an, spuse Matei, aplecîndu-și privirea spre hîrtia dintre mîinile sale. Femeia nu-i răspunse, se duse la lucru ei, în vreme ce chinuitoarele lui întrebări îl ridicară de pe scaun, îi atîrnară geanta de umăr, îl scoaseră pe hol și-l împinseră spre ușile de la ieșire. Înregistră în silă salutul portarului, ca și lumina puternică a soarelui.

Se dezmetici abia în tramvai, simțindu-se sleit de puteri. La ora aceea tramvaiele circulau aproape goale și el se așezase pe un scaun, chiar în spatele cabinei vatmanului. Ar fi dorit să nu mai coboare, să meargă așa pînă la capătul liniei și să se întoarcă la fel înapoi. Totuși coborî, se rătăci pe niște alei străjuite de blocuri, întrebă pe o bătrînă, care își ducea găleata cu resturi menajere, s-o golească undeva,

la un anume loc stabilit pentru asta, și află că adresa menționată în scrisoare era chiar în spatele blocului de unde ieșise ea. În holul acelui bloc nu se gîndi să urce scările, ci doar se uită peste cutiile de poștă, fixate pe un perete. Într-adevăr, acolo locuia acel Vlad Popescu. Plecă în grabă, ca și cum ar fi săvîrșit cine știe ce faptă urîtă și nu trebuia să întîlnească pe nimeni.

Ajunse acasă aproape de ora două. Descuie ușa, sperînd ca ea să nu se fi întors de la Universitate. Dar, cum intră în hol, văzu ușa deschisă la bucătărie, masa dinăuntrul ei cu tacîmurile și farfuriile așezate pentru prînz. Își scoase picioarele din pantofi, luă papucii și se duse direct în camera sa de lucru. Nici nu apucă să-și atîrne bluza și geanta pe spătarul scaunului, cînd Cristina intră după el: Ca un hoț, iubitule. Dacă nu-ți observam pantofii pe hol, n-aș fi știut că ai sosit. Își încrucișă brațele pe după gîtul lui, îl sărută, apoi se îndepărtă puțin, privindu-l: Dar ce ai? Vreo neplăcere la institut?

Fu gata să-i spună, să-i arate scrisoarea, însă gîndul acesta se potoli îndată ce deschise gura: Nimic. Sînt doar obosit, foarte obosit.

Du-te și te spală pe mîini și vino la masă, mai spuse ea. Astăzi te răsfăț. Ciorbă de verdețuri, pui fript, cartofi prăjiți, salată de castraveți, budincă și bere. Ești mulțumit? Măcar recunoaște că e mai altcumva să mănînci acasă decît la Casa universitarilor. La drept vorbind, mie mi s-a cam acrit de cantina aceea cu pretenție de restaurant. Ție nu?

Matei nu-i răspunse. Se mulțumi să dea din cap și se duse în baie. Dădu drumul la apă și se aplecă să-și răcorească fața. Întrebările îi reveniră din nou, neschimbate, în duritatea lor. Își ridică fața spre oglindă și, printre degete, se forță să se privească în ochi. Un idiot, asta ești, îi spuse celui din oglindă, care se uita la el cu o mirare stupidă. Ce ne facem? mai spuse. Pe cine omorîm, pe el sau pe ea? Sau mai așteptăm, să-i prindem pe amîndoi odată, la una dintre întîlnirile lor? Nu, nici un cuvînt, nici o palmă, ci numai lama tăioasă, rigidă, a unui cuțit... Dumnezeule!... și își luă degetele de pe ochi și în oglindă nu se mai văzu pe sine, apăruse Cristina, un trup gol, o marmură împroșcată cu sînge. Îi veni să verse și se aplecă din nou asupra chiuvetei. Într-un tîrziu, acel ceva moale, gelatinos, care i se

ridicase la gît, dispăru. Își udă iar fața, își clăti gura și se simți mai liniștit. Apoi, fără să se mai șteargă cu prosopul, scoase din buzunar scrisoarea, o rupse în bucăți mărunte și o aruncă în closet. Trăgînd de șnurul rezervorului de apă, repetă din nou : Idiot, asta ești !...

2

Parfumuri, deodorante, miros de transpirație, amestecîndu-se și anihilîndu-se între ele, coafuri pretențioase și plete pieptănate la repezeală, umeri goi sau acoperiți de țesături subțiri, gîturi lungi, grațioase ori scurte și groase, cefe răsfrînte peste gulere ori abia ieșite dintre ele, broșe, cercei, brățări, ochi rimelați, buze rujate, priviri ironice, distante, viclene, plictisite, indiferente, pline de ele însele, obraji netezi sau zbîrciți, uscați, umezi, pudrați, cravate în felurite culori atîrnînd sub bărbi, barbișoane, dar cele mai multe sub fețe proaspăt rase, palide, congestionate, plăcute, respingătoare, încruntate, mulțumite, energice, placide, coame zburlite, chelii, tîmple încărunțite, costume țepene, sacouri pestrițe, zîmbete, rîsete, amalgam de vorbe, mîini ridicate în gesturi mărunte sau lăsate în jos, pe lîngă șolduri, băgate în buzunare, încrucișate pe pîntec, ținînd între degete poșete, ziare, reviste, flori și, bineînțeles, cartea care avea să fie lansată acolo, în holul nu prea încăpător al librăriei, și el, Matei Hermeziu, înghesuit în mulțimea aceea, uitîndu-se la ea, sprijinit cu spatele de o coloană, căutînd s-o descopere printre femeile și bărbații din jurul lui pe Cristina. Sigur, soția sa ar fi trebuit să fie prezentă, prin profesia ei avea legături cu scriitorii și redactorii de reviste, ea însăși colabora destul de des la respectivele publicații și, într-un fel, făcea parte din cercul lor. Absența ei îl surprindea. Nu o întîlnise pe Cristina din ajun. Petrecuse seara aceea, de duminică, cu un fost coleg de facultate, venit din capitală. Își rugase soția ca ei să-l invite acasă, omul era în trecere prin orașul lor, nu cunoștea pe nimeni și, oricum, fusese colegul său, însă ea refuzase, și atunci el plecase singur să-l întîlnească. Cinaseră împreună într-un restaurant, intraseră apoi la un bar și se întorsese acasă tîrziu, după miezul nopții, iar dimineața

plecase la institut, lăsînd-o dormind. Acum însă știa că nu venise acolo, s-o întîlnească pe ea sau numai pe ea, ci și pe presupusul ei amant. Întîmplător, văzuse afișul despre lansarea unui roman și, între numele autorului și al unui profesor universitar, citise și pe cel al lui Vlad Popescu. Se hotărîse să vină singur, se închipuise stînd undeva, mai la margine, neobservat de soția sa, ca s-o poată urmări în voie cum avea să se comporte. Și iată că ea nu venise. Ar fi putut să plece, nu-i plăceau asemenea manifestări, cele la care asistase pînă acum, dus de Cristina, îl plictisiseră. Totdeauna considera că scriitorul și arhitectul nu prea trebuiau să iasă în fața oamenilor, mai ales atunci cînd cartea sau construcția lor erau terminate, cînd ele nu le mai aparțineau. Prezentîndu-se în fața oamenilor, era ca și cum le-ar fi cerut acestora sau chiar le-ar fi forțat bunăvoința ca ceea ce făcuseră ei să fie recunoscut ca valoare. De altfel, gîndea așa despre toți artiștii, nu ei trebuiau să vorbească, ci numai operele, și acestea în absența lor... Totuși rămase cu spatele lipit de coloana aceea, cu mîinile în buzunar, așteptînd să apară scriitorul și cei doi prezentatori. În sfîrșit, de undeva, din față își făcu loc prin mulțime un tip cărunt, cu o figură chinuită și evident emoționată, care se opri la doi pași de microfon, masîndu-și ușor cu degetele tîmpla dreaptă și privind spre ceilalți cu un aer de dezorientare totală. Pare cam cretin, auzi el șoptind un glas de femeie, sfîrșit repede printr-un chicot înăbușit. Nu întoarse capul să vadă cine vorbise și urmări mai departe ce se întîmpla în jurul microfonului. În dreapta și în stînga celui care era, probabil, autorul se opriră alți doi bărbați, unul scund cu părul alb, tuns ca un boxer, iar celălalt foarte tînăr, cu niște ochi impertinenți, care se mișcau continuu, ca și trupul lui, în sacoul său bleumarin cu nasturi metalici, în pantalonii săi gri-deschis, călcați impecabil. Cămașa albă, cravata în nuanțe de vișiniu, fața prelungă, zeflemitoare, frunte îngustă sub părul întunecat... Deci, așa arăta rivalul său. Un tip dintre aceia care puneau mai nimic pe ei și arătau ca scoși din fotografiile jurnalelor de modă... Un al patrulea ins, activist cultural sau ceva în genul acesta, îi ocoli pe toți trei și anunță rostul adunării, făcînd apoi prezentările. Urmă profesorul universitar, despre care Cristina îi vorbise ca fiind o somitate. Îl ascultă atent cît rosti primele fraze, dar, pe măsură ce

acesta înainta cu cititul în foile de hîrtii, care îi tremurau în mîini, Matei începu să se plictisească, apoi să se enerveze. Erau numai banalităţi, rostite cu mare morgă şi cu o voce monotonă, de ţîrcovnic. Apoi luă cuvîntul Vlad Popescu, în timp ce autorul îi strîngea mîna profesorului. Faţa tînărului critic, luminată de nişte ochi mici, rotunzi, ca de animal rozător, devenise şi mai zeflemitoare. Autorul, spunea el, tipărise un roman de dragoste. Dar, cînd luna nu mai era ce fusese, fiindcă fiinţa umană îşi pusese piciorul pe suprafaţa ei, cînd planeta Marte era pe cale să fie cunoscută şi biologii ar fi putut oricînd schimba nu numai înfăţişarea omului, ci şi comportamentul lui, o astfel de temă era cam vetustă... Aparent, se grăbi apoi criticul să completeze, fără prea mare tragere de inimă. Pentru că cine a spus tot despre ceea ce numim feminin şi masculin ? Autorul romanului de faţă — şi se întoarse spre bărbatul care îşi ridicase iar mîna la tîmplă, frecînd-o încet, ca şi cum l-ar fi durut — mai găsise totuşi o portiţă închisă în acest vast peisaj şi încercase s-o deschidă, demonstrîndu-ne, nu fără anumite merite, că femininul ar fi inexistent fără masculin şi invers. În sensul trăirii, al...

Matei nu-l mai asculta. Îi urmărea doar mimica, gesturile, spunîndu-şi că bătea apa în piuă din neştiinţă, lipsă de gust, nesinceritate sau din cine ştie ce alte motive. Totuşi, la sfîrşit, în aplauzele mult mai intense decît cele ce răsplătiseră prezentarea profesorului şi în fulgerările blitzurilor, Matei îşi dădu seama că vorbitorul captase publicul, că ideile lui, prezentate simplu, însoţite de glume, îi cuceriseră pe cei de faţă. Urmă o mare înghesuială în jurul celor de lîngă microfon, cîţiva aduseră, peste capetele bărbaţilor şi femeilor de acolo, o măsuţă şi un scaun necesare autografelor pe care avea să le dea scriitorul, şi Matei se retrase, îşi făcu loc cu greu pînă la uşă. În stradă, şovăi mai multe minute, îşi aprinse ţigara, apoi se îndreptă spre centrul oraşului. Se gîndise să se ducă acasă la Ieronim, dar în locul acestui gînd apăru imaginea Nataliei. Ea mergea acum alături de el şi-i spunea : Da, domnule arhitect, tînărul critic a avut perfectă dreptate să spună că masculinul rămîne fără sens, dacă nu există femininul. Însă tot noi sîntem mai puternice, femeia îl creează pe bărbat şi la figurat şi la propriu. Pe bărbatul pe care îl iubeşte cu adevărat... Prostii, doamnă doctor, o

întrerupse el, speculații neputincioase, și ea suspină încet, aproape de urechea lui : Vai, cît de rău, de nedrept ești tu, Matei... Cum poți vorbi așa ? Eu am nevoie de tine, vreau să te nasc a doua oară, să-ți dau viață din viața mea, ca eu însămi să mă simt cu adevărat femeie... Ai luat-o razna, domnule arhitect, își spuse el iritat, uitîndu-se în jur. Ai început să vorbești singur, ca Ieronim... Nu, nimeni de pe stradă nu-și oprea privirea asupra lui. Oamenii veneau din față, îl depășeau din spate și fiecare își căuta de drumul său. Și pentru prima dată se simți îngrozitor de singur. I se făcu frig, deși aerul era încă fierbinte de arșița zilei, și își îmbrăcă bluza. Într-o astfel de stare, nu de agitație, ci mai degrabă de calm, ca o vietate sălbatică, obosită, trecînd solitară printr-o pădure în care simțea că nu există nici un pericol, ajunse la restaurantul central. Tot aici fusese cu o seară mai înainte împreună cu fostul său coleg. Trecu prin holul hotelului, plin de tineri și tinere care se învîrteau alene în jurul coloanelor placate cu marmură, ca și cum s-ar fi aflat într-un muzeu. Coborî la bar. Lumina venea puțină, de la cîteva becuri, muzica de undeva dintre rafturile cu sticle ale barmanului, iar fumul de la mulțimea de țigări. Se așeză pe unul dintre scaunele înalte, de lîngă tejgheaua barmanului, alături de un chel cu o față congestionată și năclăită de sudoare, care, rînjind, ridică o mînă spre el, sughiță și-i spuse : Tu ești un nefericit, amice, miroși a nefericire... Evident, era beat, și Matei nu-l luă în seamă, își plecă fruntea spre barman. Acesta îl recunoscu, întrebîndu-l : Singur, domnule arhitect ?

Ridică din umeri și ceru un coniac mare, cu apă minerală. Pînă să fie servit, se răsuci cu scaunul spre interiorul sălii. La mesele scunde, în fotoliile ca niște scoici răsturnate cu deschizătura în sus sau pe banchete acoperite cu plastic negru, perechi de tineri beau, fumau ori discutau între ei. În capătul celălalt al sălii, în jurul unei mese lungi, mai mulți bărbați și femei, în costume și toalete de seară, se ridicaseră tocmai atunci în picioare să-și ciocnească paharele. Mai observă că, de lîngă ei și pînă la bar, tot șirul de măsuțe de pe partea stîngă era rezervat. După ce-i văzu așezîndu-se pe scaune, se răsuci din nou spre barman și întrebă : O nuntă fără mireasă îmbrăcată în alb ?

Nu, răspunse barmanul. Așează paharele pline între mîinile lui Matei, continuînd : Un doctorat. Unul de doctori...

Doctori ! icni chelul de lîngă ei. Sigur, ei petrec și bolnavii mor.

Gura ! strigă barmanul. Chelul tăcu și Matei mai întrebă : Și șirul acela de mese cine le-a rezervat ?

Un scriitor, spuse barmanul. Nu sînt chiar sigur. Și doctorii și ăsta care a rezervat mesele au chelnerii lor, de la restaurant. Eu le dau numai băutura...

Începuse să-l plictisească figura barmanului. Sorbi din pahar și îl auzi pe chelul din stînga lui : De ce naiba arăți tu atît de nefericit ?... N-ai dreptul... dreptul ăsta numai eu îl am... Mi-a murit nevasta, auzi ?... Cancer... Treizeci de ani... Să-ți vină să urli, amice. Și, să știi, uneori urlu... Mai am ceva în mine, poate bunul-simț, să nu le stric liniștea și dispoziția altora, și de aceea nu urlu aici... Cînd sînt singur, cad în genunchi, cu fruntea de covor, de parchet, de ce naiba se întîmplă, și fac și eu ca lupul... În gura mare... Aici urlu doar în lăuntru, undeva... acolo... Ascultă, am fost fericit, m-a iubit, am iubit-o... Dragostea este singura bogăție a omului, unica ce sporește pe măsură ce o risipești, pe măsură ce o dai altcuiva... Bărbatul unei femei, femeia unui bărbat... Dar eu nu mai am cui s-o dăruiesc... Trăiam pentru ea, înțelegi ?... Iar acum... acum nu mai știu cum să trăiesc, mi s-a stricat busola, ceasul, timpul nu mai trece prin mine și nici eu prin el... Mi-am luat concediu și am să mai iau... Am fost la mare, la munte, la părinții mei, la ai ei și... Nu știu, nu știu cum să mai trăiesc... Poate dacă ar fi existat un copil... Nu, nu... Mă privești ca pe un bețiv, un ordinar cu care nu merită să-ți pierzi vremea. Așa-i ?... Greșești... Sînt și eu un om ca tine... Sînt un inginer bun, de două ori decorat, lăudat la sfîrșitul fiecărui an, trimis peste hotare în treburi de-ale noastre, inginerești... am apartamentul meu plătit, mobilat, am mașină, leafă mare... și nu mai am nimic... Ni-mic... Te uiți la mine și gîndești că-s o cîrpă... Poate sînt... De ce nu strigi și tu, ca barmanul, gura, bețivanule !... Dar eu nu beau de plăcere, crede-mă, îmi este scîrbă... Beau, mă duc la closet și vărs, apoi iar beau... Și numai în localuri, acasă îmi este imposibil. Gol mare, vid, mă sufoc... Și nici măcar nu mă pot îmbăta, așa, să adorm, să dorm... Taci, nefericitule, nu-mi spune nici o vorbă de încurajare... Gata,

plec, mă duc dracului în altă parte, nu cred să fi devenit toți oamenii muți, ca tine... Aruncă o bancnotă mototolită spre barman și mai adăugă, coborînd încet de pe scaun : Mutule, auzi ?... Să nu uiți niciodată, singura noastră avere este dragostea, în rest, hîrtie igienică... Sughiță iar și se îndreptă spre ușă fără să se clatine, fără nici o ezitare, păşind rar, calm, ușor adus de spate, și Matei fu gata să se ducă după el. Își desprinse deja un picior de pe bara de metal și atinse cu talpa parchetul, însă rămase în poziția asta pînă chelia omului dispăru pe ușă. Se săltă la loc pe scaun și Natalia veni iarăși alături de el, așezîndu-se pe locul chelului și punîndu-i o mînă pe braț : Da, domnule arhitect, cel care și-a pierdut iubirea a pierdut tot... De ce îmi spui mie asta ? o întrebă el și își întoarse privirea spre scaunul ei. Pe scaun nu se afla nimeni, plasticul negru lucea de parcă ar fi fost ud. Întinse mîna, își plimbă palma peste el și și-o retrase apoi repede. Întrebările în privința Cristinei începură iar să-l copleșească. De fapt, ce-ar fi trebuit sau ce-ar fi fost posibil să descopere ? Banalitatea că o femeie își înșela soțul. Ei și ?... Chiar dacă el era acel soț... Nu i se întîmplase numai lui și vor mai fi și alții după el. Nu-l încurajase așa vocea aceea ticăloasă, care se pretindea a fi a opiniei publice ?... Apoi își închipui că ea murise, iar el, asemenea chelului, trebuia să se îmbete. Ceru un alt coniac și își aprinse țigara. Între timp, mesele rezervate începură să se ocupe. La un moment dat, auzi la spatele lui o voce ce i se păru cunoscută : Să-i lăsăm la mese pe cei șubrezi, noi putem bea și aici...

Întoarse puțin capul și dădu cu ochii de Vlad Popescu. Împreună cu alt tînăr, peste măsură de gras, numai în blugi și într-o cămașă cadrilată, se apropie de bar. Cei doi ocupară locurile de lîngă Matei și cerură de băut, rostind drept garanție numele scriitorului și al chelnerului care deja începuse să-i servească pe ceilalți. Cerură votcă, își aprinseră țigările și continuară să vorbească între ei. Ramolit ca om, depășit ca scriitor — acesta-i diagnosticul, spuse Popescu și celălalt îl întrerupse : Totuși, în prezentarea ta l-ai lăudat... Acolo a fost altceva, dar, cînd voi scrie despre romanul lui, îmi voi spune deschis părerea, răspunse criticul. Deocamdată, să-l beau, mai adăugă el rîzînd. Li se puseră în față paharele cu votcă, și Matei, cu coada ochiului, văzu mîna veci-

nului, mare, cu degete groase și unghii boante, apucînd paharul. Apoi îi auzi iar vocea blazată, zeflemitoare : E atît de multă maculatură, încît uneori îmi detest meseria. Săptămînă de săptămînă să citești atîtea prostii !... Și toți vor să-i miruiești numai cu acest cuvînt, ma-re, ha, ha... Altfel ești de rea-credință, ești buldozerul nu știu cărei găști, nu l-ai înțeles... Ei..., da, ei nu înțeleg un lucru elementar, că un scriitor înțeles doar de nevastă, dacă o are, și de cîțiva prieteni este un cadavru... Pentru literatură, bineînțeles... Parcă la voi, între pictori și criticii respectivi, nu-i tot așa... Da, nu-i nici o deosebire, auzi Matei răspunsul celuilalt. Aceleași menajuri artistice, dușmănii, aranjamente, lovituri pe la spate... Poate îs mai puțin rafinate, mai fără zgomot decît la voi, în rest... Dar ți-am mai spus și pe stradă, nu despre asta discutăm, ci despre sinceritatea, mai precis nesinceritatea ta... Nu-i prima dată cînd trișezi, Vlad... Dacă vrei, îți pot aminti și alte împrejurări. Însă acum să ne referim la cazul din această seară. Una ai vorbit în librărie, alta îmi spui mie întru patru ochi, iar în revistă voi citi cu totul altceva. Cred că este necesară puțină stimă. Tu nu respecți pe nimeni, nimic... îți bați joc de toată lumea... Însă o carte, un tablou, o statuie... toate acestea se nasc dintr-un anume chin... Mă doare-n cot de chinul lor, răspunse criticul. Nu mă simt dator să consolez impotenții, închipuiții, morții în viață... Sigur, am și eu cîteva criterii, niște repere și mă bucur cînd întîlnesc adevărata valoare... Cînd simt că este valoare... În rest... Și celălalt, probabil pictor, cum reieșise din discuția lor, ridică glasul : Numai negînd nu construiești nimic, Vlad. Negînd și trișînd... Pentru că, băiețaș, să ne înțelegem, dacă autorul din această seară ar fi avut cine știe ce post, ai fi cîntat numai pe-o voce... Ai mai făcut-o. Nu mă forța să-ți dau numele lor... Te cam joci cu propria ta conștiință, îți cam bați joc de harul care îl ai... Ia seama ! Repet, așa n-ai să construiești nimic. Criticul rîse din nou : Ai îmbătrînit prematur, dragă... Ai început să dai sfaturi ca o băbătaie cicălitoare... Conștiință, construcție... Ei bine, la vîrsta mea nici nu îndrăznesc să mă gîndesc la construcții, cum ai zis. Pur și simplu, trăiesc, ha, ha... Apropo, ce-ți face modelul ? Ți-a mai intrat în atelier ori s-a plictisit și a dat bir cu fugiții ? Tare mă bate gîndul că nici nu i-ai pus mîna pe genunchi...

Matei nu mai auzi răspunsul pictorului, fiindcă muzica acoperi dintr-o dată totul. Cineva îi spuse barmanului să-şi tempereze casetofonul, iar acesta, mişcîndu-se în ritmul melodiei, îi răspunse că nu se poate altfel, acolo era şi dans. Pe ring apăruseră cîteva perechi şi Matei, privindu-le, se gîndi că era cazul să plece. Ce mai aştepta ? Să-şi ia vecinul de braţ, să-l conducă undeva, la closet, şi să-l doboare din primul pumn... Ce îi mai trecea prin minte ! îşi spuse el enervat de stridenţa muzicii. Tocmai băgase mîna în buzunar să scoată banii pentru barman, cînd simţi că cineva îl bătu uşor pe umăr. Se întoarse în silă şi, în prima clipă, rămase încremenit. În faţa sa se afla Natalia, cea reală, nu închipuirea lui despre ea. Acum i se păru neverosimil de frumoasă în rochia ei lungă, de culoarea cerului senin, cu umerii goi, cu luciul părului ei ruginiu, care îi dădea feţei o anumită paloare. Abia reuşi să spună, sărind de pe scaun : Dumneavoastră !...

De ce vă miraţi, domnule arhitect, întrebă ea rîzînd. V-aţi închipuit că sînt un fel de călugăriţă ? Nu, bat în fiecare seară barurile, restaurantele, ha, ha... O, glumesc, glumesc... Un coleg şi-a susţinut astăzi teza de doctorat şi am fost şi eu invitată. V-am văzut de cînd aţi intrat, însă n-am vrut să fiu inoportună... Pînă la urmă, după cum vedeţi, am îndrăznit...

Trebuia să mă întîlnesc aici cu cineva, şi cum n-a venit, spuse el desfăcînd uşor braţele. Tot mai agitat, îşi aprinse ţigara, adăugînd : Sînt nevoit să plec...

Şi agapa noastră e pe sfîrşite. Dacă aţi mai sta puţin, să zicem un sfert de oră, am putea pleca împreună, spuse ea. Sau vă grăbiţi ?

Nu, nu, făcu el, vă aştept. Dar după ce ea se întoarse la masa doctorilor, îşi regretă promisiunea. De ce să o aştepte ? Doar pentru că era prietena lui Ieronim ?... Un fel de prietenă, fiindcă, iată, ea venise aici fără el. Probabil că nici unul dintre colegii ei nu ştiau de existenţa lui Ieronim... S-o aştepte şi să plece împreună. Unde ? Ce rost avea ?... Nu, el va pleca imediat, se va duce acasă, va adormi de cum va pune capul pe pernă, iar a doua zi, dimineaţa, sub duşul rece, toate se vor limpezi, frămîntările lui absurde vor rămîne în apa aceea, vor fi luate odată cu ea şi duse la canal... Da, se agăţa de asemenea lucruri — somnul, duşul... îşi dădea

seama de asta, știa că ar fi trebuit să facă altceva și, totuși, nu era în stare să se hotărască. Anume ce ? se mai întrebă privind spatele lat al criticului, care continua să vorbească cu aceeași blazare și zeflemea în glas. Nu se mai așeză pe scaun. Întinse o mînă și plăti barmanului, în timp ce cuvintele criticului îi ajunseră clare la ureche : Ai băgat de seamă ce dame mișună pe aici ? Pictore, ești orb sau te prefaci ? N-ai văzut ce sîni avea aia în bleu, care a venit la tipul de lîngă mine ?... Mai încet, îi spuse Matei. S-ar putea să te înec cu vreo vorbă, domnule... Scuze, spuse celălalt fără măcar să întoarcă privirea la el. Avu un impuls să-l apuce de ceafă și să-l răsucească dintr-un singur gest cu fața spre ceilalți, cu care venise, și să-i spună scriitorului, ce dădea acum din mîini ca o marionetă, că plătea băutura tocmai bîrfitorilor săi... Îi veni să rîdă închipuindu-se cum l-ar fi ținut de ceafă ca pe un cîine scăpat de la lanț... Aruncă țigara în scrumieră și părăsi barul. În hol, se opri la telefonul public. Cristina îi răspunse în receptor destul de repede: Tu ? Unde ești ?...

La institut, spuse el. Vin și eu îndată.

Pentru asta mi-ai telefonat, iubitule ? mai întrebă ea rizînd. Așteptam să-mi spui că ți-a fost dor de mine... Mie mi-a fost, îmi este... Te aștept. Sper că în seara asta nu mai lucrezi și acasă... Ce spun eu seară ?... Știi cît e ceasul ? Aproape zece... Hai, te rog, grăbește-te !...

Nu-i mai adăugă nici un cuvînt și atîrnă telefonul în furcă. Holul se golise de tineret, de fum. Doar doi se sărutau fără să se sfiască de cei de la recepție. Îi ocoli și se îndreptă spre ieșire. Coborînd treptele scării, spre piață, o auzi din nou pe Natalia : Dacă ați mai sta puțin, am putea pleca împreună. Vă implor, așteptați-mă !... Dar, pe măsură ce rugămințile ei se repetau, el mărea pasul. Nici alături de el și nici în urma sa nu se mai auzeau zgomotele altor pași...

3

Din momentul în care îl auzise pe bătrînul Argeanu la telefon, Dugan nu mai băuse o picătură de alcool. Dorea să fie treaz. Se așezase la o masă din braserie, chiar la margi-

nea terasei, de unde putea cuprinde cu ochii ieşirea din bar. Argeanu îi spusese că fiică-sa era la restaurant, probabil că bătrînul nu ştia prea precis sau uitase, şi el, negăsind-o acolo, intrase la bar. O zărise chiar din uşă şi se retrăsese în grabă. Oricum, n-ar fi putut-o acosta la masă, de faţă cu lumea aceea. La plecarea lor, gîndise el, avea să fie altceva. Se va apropia de Natalia, va cere scuze celorlalţi, că trebuia să-i comunice ceva deosebit de urgent doamnei doctor, iar pe urmă se va comporta după împrejurări. Chelneriţa îi adusese a treia ceaşcă de cafea, îi golise scrumiera şi el plătise din nou şi rămăsese neclintit pe scaun, cu ochii la ieşirea din bar. Nici nu sperase să-l păcălească aşa pe Argeanu. Se recomandase ca fiind un pacient de al Nataliei, din alt oraş, îl rugase să fie primit la ea acasă, să-i mulţumească pentru felul cum fusese tratat la spital. La început, bătrînul îl cam repezise, însă laudele la adresa Nataliei îl muiaseră repede, propunîndu-i să vină a doua zi. Dugan îşi exprimase apoi regretul că nu o va vedea pe doamna doctor, că era nevoit să se întoarcă acasă chiar în seara aceea. Şi atunci bătrînul, regretînd şi el, îi spuse unde se află Natalia. Acum o aştepta de vreo trei ore. Era obişnuit să aştepte, să-şi stăpînească nervii. În ultimele zile aproape că se liniştise. După ce vorbise la telefon cu şeful său direct, care îi comunicase destul de rece aprobarea cererii lui de concediu fără plată, şi încă nelimitat, ştiuse precis că se vor dispensa de el. De altfel, în urmă cu o săptămînă, cînd i se terminase concediul de odihnă şi fusese în capitală, acelaşi şef îi dăduse să înţeleagă, destul de clar, că ar fi trebuit să se transfere într-un alt loc de muncă. Nu-i amintise nimic despre nevastă-sa, ci se referise mai ales la unele neajunsuri destul de grave din activitatea sa, vorbindu-i apoi despre faptul că, pe măsură ce societatea se dezvolta şi perfecţiona, era nevoie de oameni tot mai capabili, cu o pregătire temeinică. Atunci ar fi fost gata să-i cadă în genunchi acolo, în biroul acestui om, cerîndu-i ajutorul. Ştia că acest şef al lui era destul de puternic să-l scoată din impas, dar, în clipa în care începuse să-i vorbească despre ce fel de oameni avea nevoie societatea, simţise toate vorbele sale ca o bătaie de joc şi nu-i mai ceruse nimic. Nu mai dorise să-i precizeze nici neajunsurile din activitatea lui, ca astfel să se poată apăra. Pricepuse din primul moment că rămînerea soţiei sale în occident îl adusese brusc sub lupa

microscopului, ca pe un gîndac ce trebuia examinat în amănunte, toate reflectoarele se opriseră asupra lui necruțătoare, descoperindu-i cea mai mică fisură. Cine nu avea asemenea umbre, asemenea pete ? se întrebase el în fața acelui șef. Însă nici asta nu mai contase, n-o mai putuse formula în cuvinte, ca o apărare. Dacă idioata de nevastă-sa ar fi avut ceva mai de doamne-ajută sub coafura ei, el n-ar fi intrat în colimatorul nimănui și ar fi rămas în scaun pînă la pensie, ar fi fost considerat omul potrivit la locul potrivit. De aceea trebuia să fie senin și demn și hotărît, iar cei ce se îndoiesc de el nu-l miră, nu se mai teme de ei și nici nu-i urăște, fiindcă îi va zdrobi... La asta se gîndea sorbindu-și cafeaua. Știa prea bine ce însemna pentru el să nu mai fie director general, să nu mai fie nici director, nici măcar șef, oricît de mic ar fi fost... Era o înfrîngere, cea mai mare din viața lui, un adevărat dezastru, dar îl întîmpina cu o seninătate cinică, toată panica de la început i se transformase treptat într-un fel de bucurie ciudată. Da, călcase pe mîini, pe cefe de oameni, pe viețile lor, cum îi spusese Argeanu în cimitir, și îi venise și lui rîndul să simtă cine știe ce talpă pe ceafă. Nu, nu era o moarte, ci doar o înfrîngere, și el avea să demonstreze tuturor cîtă forță mai exista în el. În asta consta bucuria lui, că o va lua de la început, de undeva, de la mama dracului, și va reuși, la fel cum reușise și prima dată. Atunci nu avea experiența vieții de acum, iar experiența asta era singura lui avere, agonisită cu trudă de-a lungul atîtor ani, și nimeni nu i-o putea lua. Sigur, se trezi el spunîndu-și, le voi demonstra eu cine-i Eugen Dugan ! Dar puțin mai tîrziu se întrebă : Cui ?... Față de cine ?... Care om îl va mai lua în seamă ?... Toți, își răspunse strîngînd din dinți. Prima va fi Natalia, pe ea trebuia s-o cîștige de partea lui, să se recăsătorească amîndoi și astfel va fi salvat. Se va întoarce în acest oraș, un loc de muncă se va găsi oricînd pentru un fost director general, apoi... Cînd o zări pe Natalia, își înjură în gînd soția care îl părăsise. Se sculă de pe scaun, ocoli în grabă mesele și coborî cele cîteva trepte, pînă în hol. Natalia era însoțită de o femeie și un bărbat. Ceilalți, în mici grupuri, ieșiseră înaintea ei. Dugan își netezi părul la tîmple, își încheie haina cu acele gesturi devenite reflexe dobîndite în anticamerele unor șefi de deasupra lui, în clipele în care trebuia să intre la ei, și se apropie de Natalia

așa cum gîndise. Salută cuviincios, își ceru scuze și nu-i veni să-și creadă urechilor auzind-o : Da, vă rog să mă scuzați, rămîn puțin cu dumnealui... Dar în următoarele clipe, după ce însoțitorii Nataliei se depărtaseră, bucuria i se spulberă. Ea îi spuse, privindu-l în ochi : Cum de ai îndrăznit să mă oprești ? Ce vrei ?

Cîteva vorbe, spuse el, simțindu-și palmele umede și transpirația scurgîndu-i-se pe sub gulerul cămășii. Începuse să respire greu, cuvintele nu mai ieșeau din gură cu fermitatea-i obișnuită sau măcar cu aerul acela de bonomie, ce-i dădea un oarecare farmec : Nu se poate să nu mă asculți... Să mergem undeva, unde vrei... În bar, în restaurant ori să ne plimbăm pe stradă și... E o noapte splendidă...

Cele cîteva vorbe le-ai și spus, îl opri ea. Ce mai vrei ?

Doamne, cît de frumoasă ești ! exclamă el, tot mai precipitat. Te rog, lasă-mă să vorbesc. N-am să ocolesc nimic, Natalia, am să încep cu lucrul cel mai important pentru noi amîndoi : Sînt singur, Natalia, singur așa cum am venit la tine atunci, înainte de căsătoria noastră... Am fost un tîmpit, am fost orb, am...

Ajunge ! spuse ea. Nu înțeleg ce rost au toate cuvintele acestea. Oricum, este o mare impertinență ca, după atîția ani, să observi că sînt frumoasă, că tu ai fost orb etc., etc.

Vreau să-mi ispășesc răul pe care ți l-am făcut, începu el iar și Natalia îl opri din nou : Cine te oprește ? E treaba ta, du-te și ispășește unde vrei, ce-ți convine... Te știam mai deștept, domnule, mai prudent... Cum de mărturisești asemenea intimități unui străin ?

Nu-mi ești străină, Natalia, îi răspunse Dugan, aprinzîndu-și țigara cu mîinile tremurînd. Noi nu sîntem străini, te rog !... Mi-am luat concediu, am venit aici, în acest oraș, anume să te întîlnesc... Nu pot ispăși răul acesta decît alături de tine. Singura mea dorință este fericirea ta, Natalia... Crede-mă...

O întîlnire de cel mai prost gust, spuse ea cînd el se opri. Te rog să-ți cauți de viața ta, și să mă lași în pace. Am aflat de la fratele meu unele lucruri extrem de supărătoare. Te avertizez să încetezi orice demersuri în privința mea. Numai un nebun și-ar mai putea-o închipui pe Natalia Argeanu la braț cu tine. Ți-am vorbit clar, nu ? Și-acum trebuie

să plec, colegii mei nu sînt obligați să țină taxiul ca eu să ascult absurditățile tale...

Nu fu în stare să o oprească, nici măcar să o conducă spre ieșirea din hol. Reuși doar să-i spună că nu va renunța la ea și rămase nemișcat, urmărind-o cu privirea pînă ce Natalia dispăru pe ușă. Atunci îl cuprinse din nou frica lui de la început, cînd venise la înmormîntarea maică-si și îl forțase acolo, între sicriele din camera mortuară, să plîngă. Era o frică ce i se împrăștia în toată ființa, ridicîndu-se ca un lichid, ca o gelatină tremurătoare, să-i astupe gîtul, să-i umple gura. Abia reuși să ajungă la ușă, să coboare treptele și să se sprijine de primul zid întîlnit în cale. Își lipi fruntea de el și începu să verse. O pereche de tineri, ținîndu-se de mînă, îl ocoli pe departe. Vorbele fetei se auziră clar în liniștea care învăluise strada : Un bețivan scîrbos...

4

În urma ei, Matei, numai în pijama, ieși pe palier. Prin fereastra de acolo se vedea întreaga parcare de la blocul lor. Așa cum se așteptase, Cristina apăru din partea stîngă a blocului și se îndreptă grăbită spre mașină. În lumina blîndă a înserării, părul ei negru avea o strălucire neobișnuită, contrastînd izbitor cu rochia-i albă. O urmări cu privirea cum deschise portiera, cum intră în mașină, apoi văzu mașina lunecînd lin spre aleea care dădea în strada principală. Se mira el însși cît de calm asistase la plecarea ei. Ar fi putut s-o oprească, să rămînă împreună cu el acasă sau să-i propună o plimbare ori s-o ducă la vreun restaurant. De ce n-o făcuse ?... De ce pretextase iar că avea de lucru, cînd în realitate se afla într-una dintre zilele lui cele mai lejere ? De ce ?... Se întreba mașinal, simțind că toate întrebările acestea nu mai aveau nici un rost. Dar după ce intră în apartament, se agăță de gîndul că peste puțin timp va telefona socrilor săi și o va găsi acolo pe Cristina. Era cea mai simplă verificare. Cu același calm cu care era obișnuit să intre dimineața sub dușul rece, lepădă pijamaua și îmbrăcă niște pantaloni bej, o cămașă vernil și se duse în baie să se pieptene. Încă nu știa ce are de făcut, dar își spunea că ceva trebuia să facă.

Cît se pieptănă, îşi feri ochii de propria privire reflectată în oglindă. Apoi intră în bucătărie, îşi turnă dintr-o sticlă un pahar de coniac şi, aşezat la masă, începu să bea încet, cu sorbituri rare. Paradoxal, era cuprins de o mare destindere, o relaxare pe care numai clipele imediat după dragoste i le mai dădeau. Era liniştirea bărbatului sculat atunci din pat, de lîngă femeia iubită. Se uită la ceasul de la mînă şi îşi spuse că ea ar fi putut să ajungă la părinţii săi. Însă, în dormitor, ridicînd receptorul, nu formă numărul de telefon al socrului său, ci pe cel al dispecerului de la taxiuri. Acesta îi ceru adresa şi îi comunică numărul maşinii comandate. Peste cîteva minute, coborînd scările cu ţigara în gură, cu bluza aruncată pe umăr, întîlni un vecin de palier, un inginer tînăr, asistent sau lector la Institutul politehnic. Îl cunoscuse într-o seară, cînd se arseseră nişte siguranţe şi întregul bloc rămăsese fără lumină. Matei coborîse în hol, în timp ce inginerul remediase deja defecţiunea şi se întorseseră împreună spre etajul lor. De atunci se salutau, schimbînd întotdeauna cîteva vorbe. Acum inginerul îl întrebă, cu obişnuitul lui zîmbet de respect : Ce mai faceţi, domnule arhitect ?

După plan, îi răspunse Matei, fără să se oprească, şi celălalt rîse în urma lui : Bună ! Cine se mişcă altfel decît după plan ?

Nu-i mai răspunse. Nu-i făcea nici o plăcere să mai întindă vorbă. I se păruse de la început că privirea inginerului vroia să-i spună altceva, anume că aflase şi el şi îl compătimea. Aşteptă destul de mult taxiul. La un moment dat, chiar se gîndi să renunţe. Însă cînd zări maşina, semnalizînd spre partea de stradă unde se afla el, se apropie de bordură şi-i făcu semn cu mîna. La volan era un ins aproape bătrîn, cu o faţă numai zbîrcituri, care îl întrebă în silă : Unde vă duc, şefule ?

Îi spuse adresa, amintindu-şi de fosta colegă a Cristinei, şoferiţa blondă, tunsă băieţeşte. Ar fi dorit ca ea să fie în locul bătrînului a cărui ceafă lată şi încreţită îi provoca scîrbă. Se purtase destul de nepoliticos eu ea. Îi aruncase o bancnotă şi nici n-o mai salutase apoi. Ce i-ar fi răspuns acum, dacă ea ar fi început să vorbească despre Cristina şi i-ar fi adus tot felul de laude ?... Oricum, drumul acesta ar fi fost mai plăcut împreună cu ea. Simţea nevoia să asculte pe cineva, el însuşi să-i vorbească acestuia. Îi veni în minte faţa

palidă a lui Ieronim, privirea lui umilă, și își spuse că mai avea timp să schimbe traseul taxiului. Nu, încă nu era pregătit pentru o astfel de întâlnire cu prietenul său. Și ce ar fi putut afla de la acest om, incapabil să-și pună ordine în propria viață ? Sau, poate, tocmai ceea ce considera el dezordine la Ieronim era ordinea potrivită vieții acestuia ?... Cine știa ? Abia acum, el însuși în fața unei grele încercări, își dădea seama că atitudinea lui Ieronim nu trebuia condamnată. Poate acolo, între zidurile acelea reci, cufundate în liniște și istorie, își găsise prietenul său refugiul cel mai nimerit pentru sufletul său. Dar el, arhitectul Matei Hermeziu, în umbra căror ziduri va putea să se ascundă de lume ?... Aproape că nu băgă de seamă cînd mașina se opri. Îl auzi pe șofer : Am ajuns, șefule.

Îi dădu o sută de lei, spunîndu-i să-l aștepte, avea de luat un pachet de la cineva. Cîteva clipe după ce închise portiera, rămase descumpănit. Pachet de la cineva ? ! se întrebă el mirat. Îi veni să rîdă de propria născocire. De ce trebuise să-i dea explicații șoferului ? Acesta era doar obligat să se supună clientului, să... La naiba, făcu el în gînd, ai ajuns rău de tot, domnule arhitect... Trecu pe lîngă prima scară a blocului și, în geamul ei mare, văzu un ins cu mîinile adînc vîrîte în buzunarele pantalonilor și cu bluza aruncată pe umăr. Avu o tresărire și se opri. Ce căuta acolo ?... Se întoarse spre taxi, însă, la capătul aleii, ocoli blocul și intră în parcare. De la distanță, trecu în revistă numerele mașinilor aliniate la linia bordurii. Nu, a lor nu se afla acolo. Le reluă din nou, oprindu-se îndelung la fiecare număr, ca și cum nu i-ar fi venit să creadă. O bucurie tulbure puse stăpînire pe ființa lui. Deci, totul nu fusese decît o murdărie, o născocire abjectă... Dar, repetînd aceste cuvinte, zări dincolo de careul de beton, unde se adunau resturile menajere, alte cîteva mașini. Trei dintre ele aveau culoarea mașinii lor. Se apropie încet de ele și, cum ocoli careul de gunoaie, dădu cu ochii de numărul căutat. Da, mașina era a lor, erau husele ei vișinii, aparatul de radio și casetofonul, mănușile din piele perforată ale Cristinei, aruncate pe scaun, drăcușorul sculptat în os atîrnat de oglinda retrovizoare. Ce dovezi îi mai trebuia, de ce mai apăsa pe mînerul portierei ? Se retrase buimac, se împiedică de marginea bordurii, gata să se prăbușească, și, cînd ajunse la taxi, îi spuse șoferului :

La hotelul central.

Bine, șefule, am și pornit.

Nu-i mai auzi răspunsul. Acum întrebările despre Cristina începură să i se zbată din nou, se mușcau, se luptau unele cu altele, iar el, ca spectator neputincios, le urmărea zvîrcolirea și nici măcar nu se mai întreba care dintre ele aveau să învingă. Coborî apoi din mașină și se îndreptă spre restaurantul hotelului. La bar îi spuse barmanului: Un coniac mare cu apă minerală.

Ca de obicei, domnule arhitect, îi răspunse barmanul vesel și el tresări, ca și cum celălalt ar fi înjurat sau ar fi rostit cine știe ce grozăvie. Zîmbi în silă, dînd din cap, da, ca de obicei, și se săltă pe scaun. Ce mai spectacol năștea în capul lui întrebările acelea!... Începuse cursa unei mașini, goana ei pe șosea... O urmări pînă ce mașina izbi parapetul unei curbe, o văzu răsturnîndu-se, turtindu-se ca o tinichea, fumegînd de undeva, din interiorul ei, din ceea ce mai rămăsese din interiorul acela, de unde ieșea o mînă însîngerată, a cărei brățară de aur era a Cristinei, și capul sfărîmat al criticului pe care îl mai auzea încă strigînd că îl durea-n cot de propriul său chin... Șoseaua se răsuci deodată, cu tot, cu arborii de pe margine, cu parapetul găurit, cu mașina zdrobită, se îngustă, deveni doar o alee străjuită de tei ori de castani și de crucile unor morminte și cavouri, acoperită cu pietrișul călcat de tălpile lui, care scrîșnea înfiorător. Își făcea loc prin mulțimea adunată în jurul unei gropi proaspăt săpate și al unui sicriu pe fundul căruia nu era decît capul Cristinei, viu, vesel, întrebîndu-l din ochi, din buze: Atît de tîrziu, iubitule?... Apoi capul acela se alungi, căpătă forma unui bărbat, culoarea unui sacou bleumarin cu nasturi metalici și a unor pantaloni gri deschis, un fel de țintă de tragere mișcătoare, în care toate gîndurile lui trăgeau ca niște soldați. Dumneata l-ai ucis, auzi el cuvîntul judecătorului. Ești condamnat, ai înțeles?... Nu, nu-i vinovat! și strigătul acela, care nega totul, era al Cristinei, deși ea nu se vedea. Căzuse ca un bici peste fețele celor ce-i hotărîseră condamnarea: Nu, nu-i vinovat, eu l-am ucis, dar aceleași gînduri-soldați începură din nou tragerea și gloanțele treceau ca niște trasoare prin ochii ei mari, lărgiți de groază, prin acei ochi de atîtea ori sărutați de buzele lui...

Iar miroși a nefericire, omule, îi spuse chelul bătîndu-l ușurel cu palma pe braț. Toți care se reazămă de marginea barului ăsta reazimă și cîte o nefericire... Hai, te ascult, ce ți s-a întîmplat ?

Era la fel de beat și fața tot năclăită de sudoare. Ridică din umeri spre el și chelul continuă să vorbească : Taci ca și aseară. Ai să rămîi mut, frățioare. Nu-i bine, trebuie să te eliberezi prin vorbe, să trăncănești despre orice, numai să nu taci... Am avut un prieten care tăcea așa, ca tine, și într-o bună zi și-a luat nevasta la bătaie, au venit vecinii, s-au ales și ei cu vînătăi, cu nasuri și buze rupte. Toți strigau la el, numai el tăcea. Tăcînd, și-a făcut loc printre ei, a ieșit în stradă și a început să fugă. Treptat, a lepădat de pe el haina, pe urmă pantalonii, cămașa, chiloții, pantofii, rămăsese numai un trup gol și-o fugă... O fugă spre nicăieri. Pricepi ?... Pînă l-au văzut cei de la circulație, milițienii, și s-au luat după el. Nu se mai putea opri. Cînd stai pe loc ești și mai gol, și mai despuiat decît în fugă. Fuga îl acoperea pe prietenul meu. Mi-a povestit un martor ocular, că părea patinator, făcîndu-și vînt cu brațele, sau o pasăre ciudată, un fel de struț fără pene... Dar el nu era nici patinator și nici struț. Toți s-au înșelat închipuindu-și-l așa. El nu mai era decît Adam. El însuși credea că devenise Adam și fugea cît îl țineau picioarele, și sexul îi flutura ca o floare bătută de vînt... Fugea de raiul în care trăise, în care tăcuse. Înțelegi ?... Sigur, a fost prins, toți s-au purtat bine cu el, exagerat de politicoși, dar nimeni n-a reușit să-i scoată măcar o vorbă din gură. Sînt vreo zece ani de cînd tace, într-o rezervă a unui spital de nebuni...

Bancuri, exclamă deodată barmanul rîzînd. Te ții numai de bancuri, nene, și chelul îi făcu semn cu mîna să tacă : Ai putea să mai înveți și tu cîte ceva de la clienți. Bancurile-s una și ce-am spus eu e alta.

Tot aia e, îi răspunse barmanul.

Să-l lăsăm să ne servească, spuse chelul, răsucindu-se și mai mult spre Matei. Să ne servească, ăsta-i rolul lui. Nu mai tăcea, omule, te rog ! Și ea a murit la fel, în tăcere, nici măcar n-a suspinat. Îi țineam mîna între palme și, la un moment dat, am simțit cum începe să se răcească. Am rugat-o să vorbească, am implorat-o, am strigat la ea, vai, am pălmuit-o, am zgîlțîit-o... O, dacă m-ar fi înțeles, dacă

ar fi deschis gura măcar o singură dată, ar fi putut pe urmă s-o deschidă mereu. Dar ea a vrut să moară, n-a mai fost în stare să suporte durerea... Şi am rămas eu, jumătate din perechea aceea, să vin aici şi să-ţi povestesc ţie. Atenţie, am zis pereche, fiindcă în rest este altceva, culcatul cu o femeie, sex, rut, cum vrei să-i spui... Barman, încă un coniac !...

Eşti beat, nu mai am voie să te servesc, răspunse barmanul, fără să-l privească.

Poftim, spuse atunci Matei şi împinse spre mîinile chelului paharul plin, de care nu se atinsese. Celălalt nu-i mulţumi. Bău cîteva înghiţituri, puse paharul la loc, în dreptul lui, şi continuă : Mi-ai făcut o mare bucurie. Ai pronunţat totuşi un cuvînt. Eşti salvat, crede-mă... Toate nenorocirile ni se trag că ne ferecăm gura... Ea însă n-a mai fost în stare, aşa cum ţi-am spus, n-a mai vrut să deschidă gura. Tăcerea a sfărîmat cuplul nostru, a despărţit perechea. Drept ar fi fost ca şi eu să tac, să închid gura şi să mă duc împreună cu ea. Dar cine şi-ar mai aminti acum de fiinţa ei, dacă aş dispărea şi eu ? Nu a avut fraţi, n-a avut surori. Părinţii sînt ca şi prăpădiţi... Numai eu pot să-mi mai amintesc de ea, şi astfel trăieşte prin mine, aşa cum a trăit şi în viaţă, cum eu însumi am trăit prin ea... Pentru că perechea e altceva, domnul meu, nu un act de căsătorie, nu o casă, un pat comun, nu doar toate astea... Cînd m-au desprins de mîinile ei, surorile din spital nu puteau să-şi închipuie, în clipa aceea, de ce mă despărţeau ele. M-am dus la toaletă să dau cu apă pe faţă, şi ţin minte cum i-am spus celui din oglindă, bătrîne, ai sărăcit, ai dat faliment, ai pierdut tot, anotimpurile, străzile, oamenii, rîsul, lacrimile, sufletul... nu ţi-au mai rămas nici ascunzătorile acelea tainice, din părul ei, pentru degetele tale, nici cele din ochii ei, pentru gînduri, eşti ruinat, gol, bătrîne, despuiat ca Adam, te vede o lume şi tu n-ai cu ce să-ţi mai acoperi goliciunile, nu-ţi mai rămîne decît fuga... Şi de atunci fug întruna, domnule, mi-o iau singur înainte şi mă privesc din spate, şi din dreapta, şi din stînga, şi strig, nu te opri, nu te opri...

Mai vrei un coniac ? îl întrebă Matei.

Nu, trebuie să-l plătesc şi pe acesta, n-ai nici o grijă, răspunse el şi scoase un pumn de bancnote mototolite. Bani am. Îi beau ca să pot să-mi deschid gura... Dacă vrei, fac

cinste... Dai din cap că nu... Nu-ți place mutra mea, e prea nefericită... Așa ? Te înțeleg, nefericiții se ocolesc unii pe alții ca și criminalii, ca și hoții...

Trebuie să plec, spuse Matei și chelul îl apucă de braț : Nu te opresc. Promite-mi însă că vei veni aici și mîine seară. Am simțit că tu știi să mă asculți... Îmi promiți ?

Da, dădu iar Matei din cap. Mîinile chelului erau umede și reci și el își retrase repede mîna dintre ele. Plecă chiar în clipa aceea și, în drum spre casă, nu se mai întrebă dacă poveștile chelului erau adevărate sau pure născociri de-ale lui. Se gîndi numai la faptul că toată seara aceea se comportase prosteşte. Descoperise că nevasta îl înșeală și, ca în cele mai tîmpite filme, se dusese la bar. Cel puțin dacă ar fi băut, dacă s-ar fi îmbătat... La ușa apartamentului lor, răsuci cheia în yală, întrebîndu-se care va fi primul cuvînt auzit acum din gura ei. Dar Cristina încă nu se întorsese acasă. Se dezbrăcă în camera lui de lucru și, în pijama, se așeză în fotoliu. Începu să răsfoiască un tratat de estetică a arhitecturii, adus de un coleg din Franța. La un moment dat, acaparat de ideile și reproducerile întîlnite în paginile acelei cărți, uită complet de ziua prin care trecuse. Cînd Cristina intră la el, îmbrăcată în halatul de baie, îl găsi cufundat în lectură. Ridică privirea spre ea și ochii ei îl ajutară repede să înțeleagă totul. Fără să-i răspundă la obișnuitul salut, îi spuse : Te-a căutat maică-ta, a telefonat de mai multe ori...

Cristina izbucni în rîs : Asta-i bună ! Cum să mă caute pe mine mama acasă, cînd eu eram lîngă ea ? Tu dormi, Matei. Dormi și visezi enormități...

Poate, răspunse el, și ea rîse din nou și din nou se trădă în fața lui. O trăda rîsul ei de acum, care nu mai avea nimic din ceea ce știa el.

Nu poate, e sigur, mai adăugă ea. Fac un duș și mergem la masă.

Rămas singur, Matei nu mai reuși să citească. Zgomotul apei din cadă ajungea pînă la el, îi izbea tîmplele, îl forța să vadă ce se petrece acolo, între cei patru pereți acoperiți cu faianță albă, cum de pe trupul gol, mișcîndu-se în oglindă, se scurgeau clăbucii mari de săpun. Nu, se trezi el spunîn-

du-şi nici apa şi nici săpunul nu mai erau în stare să o cureţe, cu nimic nu-şi mai putea spăla de pe trup mîngîierile amantului...

5

De la o vreme îşi făcuse obiceiul să vină la slujbă mai dimineaţă. Cele cîteva ore, pînă la deschiderea muzeului pentru vizitatori, le petrecea adunînd material în vederea redactării cărţii sale despre Marele Cronicar. Din această cauză, bărbatul şi femeia care se îngrijeau de curăţenia muzeului erau nevoiţi să mătură şi să şteargă praful înaintea sosirii lui Ieronim. Salariată era numai femeia, cu mult mai tînără ca soţul ei, un fost acar sau întreţinător de linii într-o obscură gară de la marginea unui sat, unde el avusese o gospodărie înstărită şi o altă nevastă. Din ce-i povestise îngrijitoarea, Ieronim reţinuse că bătrînul era tatăl a doi fii şi o fiică, toţi trei la casele lor, şi, odată ieşit la pensie, divorţase de nevastă şi venise la oraş să trăiască, într-un fel de magazie din spatele muzeului, cu una mai tînără ca el cu aproape douăzeci de ani. Bătrînul arăta ursuz, abia scotea cîte o vorbă şi se ferea vizibil de Ieronim. Dar în dimineaţa aceea îi aşteptase anume sosirea. Cu un foarfece mare îndrepta gardul verde ce străjuia aleea intrării în muzeu, tăind vîrfurile crengilor crescute prea înalt. Cum îl zări pe Ieronim, se opri din lucru şi îşi aprinse în grabă o ţigară. Îl salută cu un gest neglijent, ridicînd două degete spre borul pălăriei soioase, ce-i umbrea faţa gălbejită şi ochii tulburi: Un moment! Am să vă spun o vorbă...

Ascult, spuse Ieronim şi bătrînul, pufnind pe nas, de unde îi ieşeau smocuri albicioase de păr, continuă: Domnule, să-mi laşi nevasta în pace. Ai auzit? Dacă nu încetezi, ştiu unde să mă duc, deasupra dumitale este un director, sînt organe care te pot lua de guler...

Nu înţeleg, făcu Ieronim mirat.

Ce nu e de înţeles? întrebă bătrînul. De ce o chemi mereu la dumneata? Ce poţi discuta cu una ca nevasta mea... Nu e bine, nu-i frumos, şi eu te avertizez. Îmi vei face neplăceri, îţi fac şi eu. M-am interesat, ştiu cine eşti, am aflat cum ai venit aici...

Văd că știi să amenințI, îl opri Ieronim. E păcat să te ții de prostii și la bătrînețe. Probabil că toată viața ai fost așa... Fii sigur, din partea mea nu-i nici o primejdie. Ai priceput ? Și înainte de a deschide gura, e bine să te mai gîndești puțin.

Vă rog să mă iertați, spuse bătrînul, devenind brusc aproape slugarnic. Gîndurile îs ca păsările, zboară și fără știrea noastră... Mai ales la vîrsta mea o iau binișor razna... De fapt, am vrut să zic altceva, că mata poți găsi destule femei, pe cînd eu ce să mai fac, domnule ?... Dacă e în regulă, cum zici, uite, te cred, m-am liniștit...

Omul avea chef de vorbă, dar Ieronim nu-l mai luă în seamă, îi întoarse spatele, continuîndu-și drumul. Un moșneag libidinos și înrăit, își spuse el. Însă povestea i se părea de tot hazul, nu bănuise gelozia bătrînului satir și, intrînd în muzeu, se trezi rîzînd, gîndindu-se la trupul gras al îngrijitoarei, la privirea ei animalică, la mersul de rață și la fonfăneala cu care vorbea. În chicineta lui, ocoli cu grijă micul birou pe care se înălțau cîteva teancuri de cărți, să-și golească geanta pe raftul acoperit cu perdeluță. Așeză acolo pîinea, o legătură de ceapă, niște roșii și o conservă de pește. Apoi băgă reșoul în priză, umplu un ibric cu apă, puse cafea și zahăr și îl lăsă să fiarbă. După ce trase perdeluța la loc și se îndreptă de spate, dădu cu ochii de cele două tablouri atîrnate pe peretele din fața lui. Bună dimineața, dragii mei, spuse el aproape vesel. Vă rog să mă scuzați că nu v-am salutat de la început. M-a distrat puțin bătrînul nostru din parc. După cum se vede, este și el bun la ceva, dacă a reușit să-i stîrnească rîsul unuia ca mine... Pentru că rîsul e un fel de medicament. Nu-i așa, Cronicare ?... Știu, l-ai recomandat altora, dar tu nu prea ai rîs la viața ta. În privința asta, cu umilință îndrăznesc să spun că ne asemănăm...

Văd că vorbești și mata singur, nu numai eu...

Ieronim se răsuci spre ușă, de unde veniseră cuvintele acelea. Rezemat cu o mînă de marginea ei, bătrînul rînjea în barbă.

Ce mai dorești ? îl întrebă el.

M-ați lăsat așa, la jumătatea vorbei, răspunse bătrînul.

Și ce-ai vrea să mai auzi ? spuse Ieronim. Că ești nebun ? Du-te omule, și caută-ți de treabă !...

Poate sînt nebun, cum ziceți, continuă bătrînul, luîndu-și mîna de pe tocul ușii și începînd să se scarpine sub pălărie. În ochii lui tulburi licărea o undă de furie. Vreau să-mi dai cuvîntul și să ți-l ții, că nu te vei atinge de nevasta mea.

Mă faci să rîd, omule, răspunse Ieronim. Dar totul are o limită. Îți repet, n-ai nici o grijă, nici în închipuirile mele cele mai smintite nu m-am gîndit la frumoasa ta de nevastă. Și acum pleacă, te rog!

Cînd bocănitul bocancilor nu i se mai auzi pe lespezile de piatră, Ieronim i se adresă din nou Cronicarului încremenit în tabloul său: L-ai văzut? Bătrîn și nebun... În privința asta nimic nu s-a schimbat, iubitule, toate au rămas la fel ca în timpul tău și ca înaintea timpului în care ai trăit... Ține-ți gura, Doamne, se adresă el celuilalt tablou, după ce se așeză la birou învîrtind între degete o țigară neaprinsă. Iată cărțile astea... Am adunat din ele alte fapte care te acuză. Bănuiesc, ai să te agăți iar de omnipotența divină, că numai ea a hotărît pedepsirea scribului tău, ca eretic, dacă nu cumva tocmai capul tuturor ereticilor din țară... Brașoave, motive învechite și pentru vremea ta. Cine n-a știut și nu știe că cel puternic poate declara eretic pe cine vrea, chiar dacă așa-zisul eretic este mai credincios ca el?... Ai să spui iar că dumnezeu a vrut așa. Nu, a vrut domnitorul, adică tu. Tu, cel care, în numele Domnului, ascunzîndu-se în spatele numelui său, ai tăiat și ai spînzurat cum ai vrut. Nimic original la tine, nici un gest inedit, totul a fost repetat înaintea ta și după tine. În orice credință, dumnezeul ei este pumnul de închis gura celui ce încearcă să rostească alt adevăr decît cel stabilit de lege, chiar dacă legea aceea e nedreaptă. Așa ai făcut și tu. Și ca totul să pară curat, i-ai pus în cîrcă nenorocitului de scrib tot felul de păcate, erezie, magie neagră, vrăjitorie, necromanție, sodomie, alcoolism, trădare de neam, sperjur, depravare... ai adunat toate vorbulițele șoptite la urechea ta de sfetnicii prea sîrguincioși în astfel de născociri, care să-ți fie pe plac. Deși ai fost primul ce și-a dat seama, au simțit-o totuși și javrele ce ți se gudurau la picioare, că umilul scrib, în slăbiciunea lui, reprezenta o forță mai puternică decît a voastră. De altfel, nici aici nu-i nimic nou. Nu ești singurul dintre despoți care a pătruns acest paradox al forței prin slăbiciune și care a strivit multe dintre speranțele oamenilor,

ucigînd, pe cel mai slab dintre ei, adică pe Cronicar... Mă asculți, Doamne ? Puterea n-a inventat decît putere. Pînă și ideea acului de cusut a venit de la cei slabi. Ei au inventat și au descoperit totul, toate izbînzile lumii au pornit din mintea lor. Și știi de ce ? Fiindcă, neavînd putere, au trăit din imaginație, din închipuiri... Da, printre închipuiții ăștia s-a numărat și umilul tău scrib... Scuză-mă o clipă, îmi dă cafeaua în foc... Dar cît își turnă în ceașcă și își aprinse țigara, tot nu se opri : Trei zile și trei nopți l-ai ținut în lanțuri și de trei ori pe zi ai pus să i se arate instrumentele de tortură, să-l îngrozești. Ai sperat că, înspăimîntat, va abjura adevărul la care ajunsese singur, că îți va face pe plac și își va rescrie cronica așa cum doreai tu. Însă torționarii tăi n-au scos din gura lui decît niște dinți și niște umile vorbe. Ți le mai amintești ? Bucuros mă duc, Doamne, să mă întîlnesc cu neființa ființei mele, dar nu abjur. Asta a fost tot, asta a spus chinuitul tău scrib. Mai știu că ai poruncit să fie căznit cu grijă și cu încetul. Mila ?... Nu, nu era vorba de mila pentru mădularele lui fragile, ci cumplita perversitate a călăului de a degusta moartea victimei pe îndelete, ca pe un vin bun... Să mai răsfoim împreună cronica lui ? Multe nu-ți plăcuseră din cele scrise în ea. Am aflat o serie de amănunte. Nefericitul îți compara zîmbetul cu tăișul sabiei și ochii cu două vîrfuri de săgeți, vocea celui mai iubit dintre dregătorii tăi cu un pîrț, obrajii altui ministru cu fundul unui copil, privirea supraveghetorului de scribi cu ochii boului, pe mitropolit cu un butoi umblător... Și încă n-am cercetat totul. Însă de pe acum sînt sigur, n-ai avut cum să bănuiești că, omorîndu-l, intri și tu în nemurire odată cu el. Altfel cine și-ar mai fi adus aminte de tine, dragul meu ? Nimeni, absolut nimeni...

Sorbi ultima înghițitură de cafea și se aplecă asupra cărții lăsată deschisă acolo din ziua precedentă. Într-un tîrziu, începu să citească. Treptat, se trezi printre dregătorii Domnitorului, la curtea acestuia. Îi vedea mișcîndu-se, îi auzea vorbind, el însuși se mișca printre ei, îmbrăcat în rasă de călugăr, cu tașca plină de instrumente de scris, atîrnată la brîu. Era atît de acaparat de lectură, încît nu mai auzi pașii bătrînului Argeanu. Îi simți doar mîna bătîndu-l ușor pe umăr și atunci ridică privirea : O, domnule judecător, ce bucurie... ce bucurie !... Se ridicase în grabă de pe scaun și

acum îl obliga pe Argeanu să se aşeze în locul lui : Vă rog, e singurul scaun din tot muzeul. Eu voi sta pe lădoiul de colo, şi arătă spre scrin. Dar înainte de a se aşeza, umplu o ceaşcă de cafea şi o puse în faţa bătrînului : Poftiţi, încă nu s-a răcit... Ce bucurie mi-aţi făcut, domnule judecător !...

Argeanu nu-i răspunse. Se uita în jur, oprindu-se îndelung cu privirea asupra lucrurilor din încăpere. La sfîrşit, întîlnind ochii lui Ieronim, un zîmbet obosit îi lumină faţa : Dacă tu ai uitat să mai treci pe la noi, iată că am venit eu. De mult doream să văd cum te împaci aici.

Se răceşte cafeaua, spuse Ieronim încurcat de cuvintele şi privirea lui Argeanu. Bătrînul bău puţin, puse ceaşca la loc şi întrebă : Totuşi, cum o duci ?

Cum vedeţi, răspunse Ieronim încercînd să fie degajat. Aer curat, linişte desăvîrşită, singurătate pentru meditat, pentru lectură şi scris...

Mai lucrezi la ceva ? întrebă Argeanu, de astă dată cam în silă.

Da, răspunse Ieronim. Între timp se aşezase pe scrin, îşi aprinsese ţigara şi, privindu-l pe Argeanu, începu deodată să-i vorbească despre proiectul său, pe care îl numi de mai multe ori cartea vieţii sale, îi înşiră chiar şi titlurile primelor capitole, îi arătă volumele de pe masă, fişele adunate într-un morman pe raft, pe cele două personaje din tablourile din spatele lui, insistînd asupra ochilor Cronicarului şi a palorii de pe faţa acestuia, ca şi cum el ar fi fost viu ca şi ei şi ar fi luat parte la discuţia lor, apoi repetă tot, aproape cu aceleaşi fraze, ceea ce îşi spusese sieşi cît îşi pregătise cafeaua. La un moment dat, cînd descria portretele făcute de Cronicar mai marilor de la curtea Domnitorului, se opri brusc, observînd că Argeanu nu mai era atent. Poate vă plictisesc, mai adăugă el, dar asta fac, încerc şi eu...

E bine, spuse Argeanu. Timpul oricum trebuie umplut cu ceva... La noi de ce n-ai mai venit ? E aproape o lună de cînd nu ne-am mai văzut. Te-am supărat eu cu ceva ? Sau Natalia ?...

O, nu, nu, făcu el. Am fost prea ocupat... A trebuit să-mi formez alte deprinderi, să-mi schimb programul, într-un cuvînt, acomodarea... Iar seara, cînd aş fi putut să vin, am fost extrem de obosit...

Cine nu-i obosit, Ieronim ? întrebă Argeanu. Vorbele bătrînului, deşi nu fuseseră rostite cu vreo nuanţă de reproş, îl încurcară şi mai tare pe Ieronim, silindu-l să aducă alte justificări : Am avut şi mici necazuri, tot felul de sîcîieli... De exemplu chiar astăzi. Închipuiţi-vă !... Şi îi povesti întîmplarea cu soţul îngrijitoarei.

Argeanu îşi aprinsese şi el o ţigară şi acum îl asculta atent şi întristat, întrebîndu-se în sinea lui dacă nu cumva interlocutorul său arăta mai ciudat decît îl ştia. De cînd nu-l mai văzuse, faţa îi devenise mai galbenă şi mai uscată, cutele din jurul gurii i se adînciseră evident, însă cel mai mult îl nelinişteau ochii săi. Privirea lui îi amintise fostului judecător de tînărul adus cîndva în faţa sa, în boxa acuzaţilor. Era la fel ca atunci, aceeaşi nesiguranţă de sine se oglindea în ei, un fel de panică dureroasă, chinuitoare, ca a unui om pe cale să-şi piardă minţile. Îi spuse : Nu-i nimic curios în ceea ce mi-ai povestit. Omul tău e un bătrîn care se agaţă şi el disperat de viaţă. La urma urmelor, toţi ne agăţăm de cîte ceva. El a găsit o femeie...

Da, aşa este, se grăbi Ieronim să-i dea dreptate.

Bătrînul schimbă vorba : L-ai mai întîlnit pe Dugan ? Am auzit că ticălosul ăsta încă n-a plecat sau, mă rog, s-a întors din nou în oraşul nostru.

Ultima dată, poate sînt două săptămîni de atunci, l-am zărit pe stradă. Era singur şi părea dezorientat ca un străin ajuns acolo, pe strada aceea, pentru prima dată...

Ţi s-a părut, Ieronim, spuse Argeanu. Omul ăsta nu se dezorientează prea uşor... Dar să-l dăm dracului ! Bătrînul ridicase puţin tonul şi glasul îi tremura uşor. Adăugă apoi, mai încet şi mai rar, de parcă ar fi obosit dintr-o dată : Dacă Natalia ar avea alt statut de viaţă, dacă ar fi şi ea căsătorită, mi-aş trăi liniştit zilele pe care le mai am...

De ce îi spunea asta lui ? se întrebă Ieronim. Îl socotea vinovat pentru situaţia Nataliei ? Se trezi justificîndu-se : Da, poate şi eu sînt vinovat, poate port întreaga vină. Însă v-am explicat, domnule Argeanu, din ce sentimente...

Nu, Ieronim, îl opri Argeanu, cînd un bărbat iubeşte cu adevărat o femeie, este un singur şi mare sentiment în sufletul său, nimic altceva nu mai are loc.

Aveţi dreptate, răspunse Ieronim. Poate tocmai acest sentiment, prea mare, cum l-aţi numit dumneavoastră... şi aşa

și este, tocmai el m-a împiedicat... Nu știu cum să vă explic. Uneori mie însumi îmi este teamă să mă întorc la ceea ce s-a întîmplat între noi, să mă clarific... Vă mărturisesc, așa cum mi-aș spune mie însumi, că uneori mă întreb dacă nu-mi inventez scuzele... Este ca și cum aș juca șah, domnule Argeanu... Fac nesfîrșite combinații, scad, adaug, înlocuiesc, mut o piesă, o sacrific pe una pentru salvarea alteia... și mă trezesc de fiecare dată imobilizat, învins, descopăr că îmi sînt mie însumi adversar, unicul adversar... Atunci de ce aș mai căuta în altă parte vinovăția decît în mine?... Eu sînt singurul vinovat... Cînd am ieșit din pușcărie, cînd apoi am întîlnit-o pe Natalia încă nu-mi dădeam seama că n-am dreptul la fericire. Dacă n-am acest drept, cu atît mai mult nu am dreptul să nefericesc pe altcineva cu nefericirea mea. Acum, acum v-am spus totul sau aproape totul... Se ridicase de pe scrin și se rezemase de perete, cu mîinile adunate la piept. Ce-a mai rămas să aflați?... Da, a fost și mila Nataliei pentru mine. Poți să iubești pe cineva și din milă, nu? Să confunzi mila cu dragostea. Dar vine o clipă în care rămîne numai ceea ce a pus lucrurile în mișcare, în cazul nostru mila. Mă înțelegeți?

Nu-mi placi, Ieronim, spuse Argeanu. În loc să descurci firele, să vezi dacă mai găsești vreun capăt care să te ducă la miezul ghemului, le încurci mai rău.

Miezul acela ar trebui să fie sufletul, domnule Argeanu, așa-i? întrebă Ieronim. Un cuvînt cam demodat, împins mereu la periferia discuțiilor dintre oameni... Pentru că le este frică de el, așa cum și mie îmi este să mă întorc acolo, înlăuntru... Vorbeam de milă... Mila Nataliei mi-a prefăcut iubirea pentru ea într-un fel de adorație...

Adorația pretinde sfințenia, observă Argeanu. Iar sfințenia, după părerea mea, nu ajunge vieții...

Nu vă contrazic, replică Ieronim. Și nici n-aș putea explica adorația de care am amintit. Nu mă veți înțelege, domnule judecător, sînt sigur, dumneavoastră aveți alte măsuri pentru viață. Admiteți-le și pe ale mele, strîmbe, strîmte... Îmi amintesc acum de-o zi, era într-o după amiază, în primul an după ce am cunoscut-o pe Natalia. Ne plimbam amîndoi pe stradă. Ne mai plimbasem și altădată, dar numai atunci am văzut cîte capete de bărbați se întorceau în urma ei, cu cîtă invidie o priveau femeile, și mi-am dat

seama cu adevărat cine era, cine este fiica dumneavoastră. Din ziua aceea, gîndul că nu o merit, că îi voi aduce numai nefericire, dacă mă voi căsători cu ea, şi-a făcut tot mai mult loc în sufletul meu. Numai asta a fost, domnule judecător, aşa m-am îmbătat mereu de nefericire, ca de o băutură prea înşelătoare...

Poate aşa ai fost de la început, înainte de... şi Ieronim nu-l mai lăsă să termine, întrebînd: Înainte de ce? De puşcărie... Poate, domnule judecător, mai adăugă el văzîndu-l pe Argeanu dînd din cap. Poate pentru mine n-ar fi fost nici puşcăria, dacă n-ar fi fost acel *înainte* sau acel *început*... Nu sîntem vinovaţi cum ne naştem, ce aducem în vitrină alături de ceilalţi... La urma urmelor, ar fi imposibil să fim toţi la fel şi ne-am plictisi de moarte. Am recunoscut, sînt vinovat, însă vina mea a venit odată cu viaţa mea, a crescut aşa cum mi-a crescut părul, oasele... Înţelegeţi? Nu, n-am meritat-o, n-o merit pe Natalia... Poate nu mă veţi crede că am tremurat de multe ori, văzînd vreun bărbat apropiindu-se de Natalia, că am trăit apoi nespuse bucurii cînd l-am văzut îndepărtîndu-se, chiar dacă eu am rămas neclintit pe locul acela al meu, la distanţă de ea, ca un spectator neputincios...

Argeanu părea din nou că nu-l mai ascultă. La un moment dat, bătrînul se ridică şi, cu un aer ca şi cum atunci s-ar fi trezit, îi spuse: Te rog să mai treci cînd şi cînd pe la Natalia. Mihai şi cu nora mea vor pleca în concediu într-o staţiune de munte şi mă iau şi pe mine cu ei. Crede-mă, nu mă gîndesc la comoditatea să călătoresc cu autoturismul lor şi nici nu-mi fac ei o deosebită plăcere. Nici el şi nici ea. Sper însă că, stînd alături de Mihai, poate nu va mai bea atît de mult... Dar eu mă duc acolo şi pentru altceva. An de an, cînd trăia soţia mea, ne petreceam acolo concediul, iar după moartea ei n-am mai fost niciodată... Mă duc s-o mai întîlnesc acolo...

Sînt sigur că o veţi întîlni, domnule judecător, spuse Ieronim, şi Argeanu mai adăugă: De asta te rog să mai treci pe la Natalia. Rămîne singură... Îmi promiţi?

Da, mă voi duce, spuse Ieronim. Ori de cîte ori mă va primi. Cînd plecaţi?

Probabil săptămîna viitoare, răspunse Argeanu îndreptîndu-se spre uşă. Trebuie să plec, afară se încălzeşte prea tare şi pe arşiţă îmi tîrîi bătrîneţea mai greu.

Ieronim încercă să-l mai reţină. Deşi se simţea stînjenit faţă de Argeanu pentru explicaţiile date în privinţa relaţiilor lui cu Natalia, ar fi dorit ca bătrînul să mai rămînă şi el să-i poată vorbi acum despre ce înţelegea prin adoraţie. Chiar pronunţă cuvîntul, însă Argeanu îl opri ridicînd o mînă spre el, în semn că nu mai vroia sau nu mai avea timp să asculte, şi Ieronim, nemaigăsind destul curaj să continue, îl conduse în tăcere pînă la poarta micului parc. După ce îşi luă rămas bun, Argeanu nu-şi mai întoarse capul în urmă. Păşea rar, drept, şi Ieronim, urmărindu-i din poartă silueta neagră, care se îndepărta pe sub crengile aplecate ale teilor, era uimit cît de sprinten îşi putea menţine acest om trupul, ca şi mintea. Dar dacă l-ar fi putut vedea atunci din faţă, şi-ar fi dat seama că fostul judecător pleca mai îmbătrînit de cum venise. În staţia de tramvai, după aproape un kilometru de mers pe jos, bătrînul trebui să se aşeze pe o bancă şi să se odihnească mai multă vreme. O ameţeală ciudată, venită parcă de nicăieri, îi împăienjenise ochii de cîteva ori. În tramvai îşi reveni complet şi nici nu i se mai păru că pălăria îi strînge tîmplele şi ceafa. Coborî nu departe de debitul de tutun şi, în drum spre casă, intră acolo. Vînzătorul se ridică imediat de pe scaun, scîrţîindu-şi proteza, şi îl salută ca întotdeauna : Bună dimineaţa, domnule judecător. Cam tîrziu... V-am pregătit porţia, şi-i puse în faţă, pe tejgheaua lui, ziarul judeţean şi pachetul de Carpaţi fără filtru.

Bătrînul nu-i răspunse. Împături ziarul, îl bagă în buzunar odată cu pachetul de ţigări şi, săltîndu-şi puţin pălăria de pe cap, ieşi păşind tot rar şi drept, cum intrase.

În urma lui, vînzătorul nu era surprins că fostul judecător nu-i adresase nici o vorbă. Asta nu se întîmplase acum pentru prima dată şi el ştia că a doua zi, cînd va veni să-şi ia ziarul şi ţigările, îşi va cere scuze şi-i va spune că a avut o mare supărare.

6

Nu-şi cunoştea vecinii. De ani de zile de cînd locuia în garsoniera aceea, nu reţinuse anume nici o figură. Unii se

mutaseră, muriseră, veniseră alții în locul lor, dar pe Ieronim nu-l interesase niciodată cine erau ei, cu ce se ocupau, dacă erau buni sau răi. Îi vedea coborînd sau urcînd scările, închizîndu-și sau deschizîndu-și ușile de la apartamentele ori garsonierele lor, se întîlnea cu ei cînd pleca sau se întorcea acasă, cînd își ducea resturile menajere la punctul de depozitare, însă, în afară de faptul că îi saluta primul, indiferent de vîrsta lor, și le făcea totdeauna loc să treacă înaintea lui, aceștia nu erau pentru el mai mult decît oamenii de pe stradă. Totuși, știuse de la început că în apartamentul din dreapta garsonierei sale locuia o pereche tînără, iar în stînga, într-o garsonieră, ca și el, un bătrîn. Însă dacă i-ar fi cerut cineva să-i descrie, n-ar fi reușit asta cu nici unul dintre ei. Între timp, perechea cea tînără nu mai arăta chiar tînără, iar bătrînul devenise și mai bătrîn. Uneori, cît răsucea cheia în yala de la ușă, s-o închidă sau s-o deschidă, vedea pe ușa bătrînului numele acestuia, iar noaptea îi auzea pașii rari, apăsați, scîrțiitul patului ori tusea hîrîită, și-l imagina ducîndu-se la baie sau intrînd în bucătărie, luînd cine știe ce medicamente, învîrtindu-se fără rost în jurul unei mese sau moțăind într-un fotoliu, și se gîndea că asta îl așteptă în curînd și pe el. Zgomotele acelea, venite din garsoniera bătrînului, intraseră în orele lui de noapte, în insomniile sale, se stabiliseră definitiv în ele și, cînd se întîmpla să nu le mai audă, le simțea lipsa. Dar într-o zi toate fuseseră schimbate, în locul lor răsuna uneori vreo melodie transmisă la radio, redată la casetofon sau la pik-up, ajungeau pînă la el rîsete, zgomote de tacîmuri, alteori auzea o voce de femeie vorbind la telefon sau fredonînd vreun cîntec, țăcănitul unei mașini de scris ori clinchetul unor pahare. Lui Ieronim îi trebuiseră cîteva zile să descopere că pe ușa garsonierei din stînga numele bătrînului dispăruse și o plăcuță de alamă, cu litere negre, alcătuind un alt nume — Maria Popescu — înlocuise pe cea din plastic. Nu se întrebase cînd și de unde venise vecina sa, dacă era tînără sau bătrînă sau ce profesie avea ea. Pe el nu-l interesase atunci decît dispariția fostului locatar. Nopți în șir, iritat de noile zgomote cu care nu se obișnuise încă, fusese chinuit de gîndul că omul zăcuse cine știe cît dincolo de peretele ce-i despărțea. Se gîndise că bătrînul murise acolo, în celălalt pat, lipit prin perete de patul său, și că, fără să știe, dormise alături de un mort. Își

amintise atunci adesea de priciul de la închisoare, împărțit mai multe luni cu un ins gras, astmatic, pînă ce-l simțise pe omul acela răcindu-se la spatele său, și de fiecare dată își imaginase că blocul în care locuia nu era altceva decît un uriaș cavou, iar propria garsonieră — o criptă repartizată pentru trupul lui. Apoi, tocmai noile zgomote îl ajutaseră să se elibereze de asemenea imagini și să le uite. Ceva mai tîrziu, o întîlni și pe ființa care le producea. Ziua de luni era liberă pentru el și toată dimineața aceea se învîrtise prin casă, băuse mai multe cafele, își spălase cîteva perechi de ciorapi și niște batiste, încercase să înainteze cu lucrul la manuscrisul său, pe urmă lăsase totul baltă și coborîse la un magazin alimentar să-și cumpere ceva pentru prînz. Cînd, cu plasa plină, urcase apoi scara, o ajunse din urmă. O blondă înaltă, cu un trup atletic, îmbrăcată în pantaloni și pulover, căreia nu-i dăduse nici o atenție. Dar cînd ea se oprise în fața ușii sale, căutîndu-și cheia în poșeta atîrnată pe umăr, și-i văzuse fața alungită, ochii care îl cercetau cu impertinență, începutul unui zîmbet pe niște buze întredeschise, prea pline, aplecase puțin capul și-i spusese un lung bună ziua. După acea dimineață se întîlniseră destul de des pe scară, pe palier sau în fața blocului, și el o salutase la fel de ceremonios și de absent. Într-o seară, femeia îi bătuse în ușă, rugîndu-l să-i repare siguranța de la tabloul electric, și, cît băuseră apoi împreună un păhărel de coniac și o cafea la care îl invitase insistent, bănuise că totul fusese un pretext și că ea însăși provocase defecțiunea, ca să-l atragă în garsoniera sa. Se hotărîse s-o evite. Însă, în pofida acestei hotărîri, întîlnirile lor deveniseră și mai frecvente. Aproape o lună de zile, Ieronim se simțise în propria sa locuință ca un animal urmărit să fie vînat. Descoperise că ea îi pîndea venirile și plecările, că își schimbase programul zilnic după al său și născocea tot felul de pretexte pentru a-i ieși în față. De aceea începuse să plece mai dimineață la muzeu și să se întoarcă seara, uneori pe înoptate, urcînd cu teamă scările ca nu cumva s-o întîlnească.

Acum nu mai putea s-o evite, o zărise chiar din hol, venindu-i în întîmpinare. Era destul de tîrziu, aproape de miezul nopții, și, în lumina chioară a scărilor, ea părea și mai înaltă. Ieronim fusese iar vizitat la muzeu de Dugan și din nou cedase acestuia și mersese cu el la un restaurant,

unde băuse mai mult decît ar fi trebuit. Ca de obicei, își plecă puțin capul, mormăi un bună seara, încercînd să se strecoare pe lîngă ea, să urce pînă la garsoniera lui. Dar se clătină o clipă și ea observă clătinarea și ezitarea lui și-l prinse de mînă : Vai, vă este rău, domnule Masaru...

De unde îi aflase numele ? se întrebă el mirat, fiindcă pe ușa lui nu scria nimic. Nu-și mai aducea aminte acum de cutia poștală, de listele cu plata chiriei și a întreținerii, unde numele lui putea fi citit de oricine, continua să se întrebe mereu — de unde ? — și, la un moment dat, îi spuse și ei : Îmi știți și numele ?

O, ce mai secret ! făcu ea și rîse încetișor. Totuși, vă este rău.

Nu, răspunse el. Puțin amețit, aiurit, cum doriți dumneavoastră să mă vedeți... Am băut cam mult... Cu un prieten, un fost coleg pe care nu l-am mai întîlnit de vreo douăzeci de ani...

Îmi închipui că a fost plăcut, și ea rîse din nou.

A fost un chin, răspunse el. Să stai la masă, să bei și să vorbești cu un turnător odios nu-i deloc plăcut. În sfîrșit...

Și eu, care îmi închipuiam că vreo femeie, ha, ha...

Pe Ieronim rîsul ei, ca un gîlgîit înăbușit, îl înfioră mai tare decît cuvintele, decît privirea aceea care i se plimba obraznică pe față. Nu-i răspunse. Nu făcut nici un gest, parcă ar fi trebuit să rămînă încremenit acolo, pe ultima treaptă a scării. Ea coborî și celelalte trei trepte, care îi despărțeau, luîndu-l apoi de braț : Atunci să vă conduc...

Nu-i nevoie, răspunse el. De ce vă întoarceți din drum ? Cine știe unde doreați să vă duceți la ora asta. Poate la gară... E singurul loc unde ați putea merge. Trenurile pleacă și sosesc și noaptea, încolo e pustiu...

Haideți, doar n-o să stăm aici pe scară, spuse ea și el i se supuse de îndată. Ce vroia femeia asta, care îi strîngea acum brațul mai sus de cot, cu degetele ei puternice ?... Nu putu s-o întrebe asta nici în fața ușii ei. Văzu ușa deschizîndu-se și intră la fel de tăcut, cum urcase scările. Tăcea și ea. Se mișca pe lîngă el calmă, stăpînă pe sine. Îi vedea acum spatele, șoldurile înguste, fundul bombat, pulpele picioarelor încordate, îi vedea mîinile întinzînd în grabă pe canapea o pătură pufoasă. Cum de ajunsese el acolo ?

Acum luați loc ! și iar îl luă de braț, așezîndu-l ca pe un bolnav. Vă fac o cafea. Trebuie să beți o cafea...

Ar fi vrut să-i spună că era mult prea tîrziu pentru cafea și că dorea să plece la el, să adoarmă imediat, însă rămase s-o aștepte, își rezemă mai bine spatele și încercă să fumeze o țigară. După primul fum o strivi în scrumiera de pe măsuța din fața lui. De undeva se auzea fluieratul unui tren și el își ridică ochii spre fereastră. Era deschisă. Adierea vîntului umfla cînd și cînd perdeaua. Pe pereți atîrnau cîteva tablouri care i se păruseră frumoase, iar de lîngă televizor, dintr-o ramă roșcată, îl priveau ochii unei femei. Îi recunoscu repede, erau ai ei și îi veni să rîdă. Ce idee să-ți așezi prin cameră fotografii cu propria ta figură !... Cînd ea se întoarse, fu gata s-o întrebe ce era cu fotografia aceea, dar faptul că ea își schimbase între timp rochia cu un halat lung, destul de transparent, și începu să vorbească de cum intră în cameră, îl făcu să renunțe. Bău cafeaua acompaniat numai de vorbele ei, de rîsul ei, de gesturile ei. În clipa în care ea tăcu și nu se mai mișcă, observînd, probabil, că el nu era atent, ar fi putut să se ridice și să plece. Însă pierdu momentul, ea îi umplu din nou ceașca și îl întrebă : Vă doare capul ? Să vă dau un calmant ?

Nu, spuse el. Nu-i nevoie. Cred că mi-a și trecut.

Vedeți, vedeți cum pregătesc eu cafeaua, ia toate durerile, și iar ajunse pînă la el gîlgîitul din gîtul ei, care îl tulbura, care îl țintuia acolo, pe canapeaua bej, pe pătura verzuie, pufoasă, din păr de cămilă sau din ceva asemănător. Și atunci el o întrebă : Ce credeți despre mine ?

Vai, ce întrebare ! se miră ea. Numai lucruri bune, domnule Masaru. Bune... O fostă colegă de-a dumneavoastră, de la facultate, mi-a vorbit cu un fel de adorație despre persoana de față. Domnul Ieronim Masaru e ca un sfînt, zicea ea... N-am luat în seamă misticismul ei... ea, știți, se duce săptămînal la biserică... Totuși, i-am dat dreptate. Cum să vă explic ?... ha, ha... Nu găsesc cuvintele... acum, dar am să le găsesc, fiți sigur, ha, ha... Un sfînt...

Nu-l interesă cine era colega aceea, ce vorbise despre el. Își dădu seama că întrebarea lui fusese prostească, stupidă, că astfel îi făcea jocul. Fiindcă acum era sigur, ea se juca, își făcea numărul ei periculos în jurul lui ca un acrobat, întindea firele ca un păianjen uriaș, plasa invizibilă pentru

biata muscă ce stătea pe canapea, dînd încet din cap. Pufni în rîs şi ea atît aşteptă : Înseamnă că v-aţi revenit, domnule Masaru...

Da, mi-am revenit, vă mulţumesc, acum trebuie să plec, spuse el, însă ea se ridică de pe fotoliul ei, înaltă, mare, puternică, mîinile îi ieşeau din mînecile largi ale capotului ca nişte tentacule albe, îi căutau faţa, umerii. El i le sărută, mai mulţumi o dată, se ridică de pe canapea, încercînd s-o ocolească, dar una dintre tentaculele acelea îl opri, i se strecură pe sub bărbie, îi prinse umărul : Mai staţi, domnule Masaru ! Cred că nu v-am plictisit...

Nu, spuse el. A fost foarte plăcut, foarte, plăcut, şi se aşeză la loc, iar ea, ca din întîmplare, nu se mai duse la fotoliu, ci se lăsă încet pe canapea, în stînga lui, aproape lipită de el. Îi simţi răsuflarea fierbinte, parfumată, căldura care emana din trupul ei mare, care îl învăluia încet, perfid. O auzi ca printr-un filtru de vată : Iată-mă... asta sînt... Vrei ?

Ce să vrea el ? Doar să plece, să se întindă în patul lui, să adoarmă şi să nu mai ştie nimic. Se răsuci spre ea şi se trezi zîmbindu-i... Halatul i se desfăcuse, genunchii i se rotunjeau mari sub ochii lui, cu pielea lucind mătăsos, bronzată puţin, şi ea se mişcă anume ca deschizătura aceea a halatului să se desfacă mai tare. Nu avea nici chiloţii, nici sutienul. Sînii i se uneau greoi, pîntecul se întindea neted musculos, sfîrşea printr-un triunghi de păr arămiu, parcă înfipt acolo între coapsele ei, să i le desfacă... Mai tîrziu nu avea cum să-şi mai amintească, dacă el se dezbrăcase sau ea, cu furie, îi smulse bluza, cămaşa, pantalonii. Se zvîrcolea deasupra lui, alături de el, sub el, cu o forţă care reuşi să-l trezească, să-i alunge somnul, oboseala, mişcările ei erau ale unui animal tînăr, suplu, numai muşchi şi putere, şi prea ample pentru canapeaua îngustă. Auzi apoi un zăngănit de pahare, ceva căzu de pe măsuţa împinsă de picioarele sau de mîinile ei. Cu ea în braţe, căzu pe covor. Faţa femeii se prefăcu într-o pată gălbuie, părul blond începu să se lichefieze, să curgă, era o baltă aurie cu gust acrişor, care creştea, îi învăluia capul din toate părţile, în vreme ce trupul ei, dezlănţuit ca o vietate sălbatică, prinsă în capcană, continuă să se zbată sub trupul său, pînă ce gura i se deschise într-un geamăt lung şi se domoli treptat în geamătul acela,

care nu mai lăsa în urma lui decît o unduire înceată, apoi o vibrare, apoi o pîlpîire de flacără gata de stingere. Cînd se desprinse de el şi se ridică de jos, nu mai era atît de mare ca la început, spre uşa băii porni o fiinţă delicată, aproape fragilă, cu părul răvăşit şi faţa iluminată de o bucurie nerusinată. Cel puţin aşa o văzu el în clipele acelea, în care îndrăzni să deschidă ochii şi s-o asemene cu Natalia. De fapt, Ieronim trăise din primul moment senzaţia că Natalia îl reţinuse acolo, pe canapeaua bej şi numai cu ea se rostogolise pe covor, trăgînd după ei pernele şi pătura pufoasă. Acum nici măcar nu era decepţionat, acceptă totul cu bună ştiinţă, aşteptînd-o să se întoarcă. Ceva mai tîrziu, ea intră aşa cum plecase, în pielea goală, şi lui i se păru că sînii ei începuseră iar să se umfle, fesele să i se bombeze, picioarele şi braţele să i se lungească. De frică, închise ochii. O auzi apoi cum turna în pahare, simţi mirosul de coniac şi degetele care îi mîngîiau fruntea : O, dar nu eşti bătrîn deloc...

Nu, sînt chiar bătrîn, spuse el deschizînd ochii. Tu cîţi ani ai ?

Treizeci şi... răspunse ea rîzînd. Atunci şi eu sînt aproape bătrînă. Vrei o ţigară ?

Dă-mi, spuse el mirat nu atît de ceea ce se întîmpla între ei, ci de faptul că acum se tutuiau de parcă ar fi fost vechi cunoştinţe. Îi luă ţigara aprinsă dintre degete, trase un fum şi o întrebă : Cred că am uitat cum te numeşti, deşi mă întîlnesc zilnic cu numele tău.

Spune-mi Maria şi voi fi mulţumită. Stătea cu paharele în mînă şi ţigara aprinsă în gură, aşteptînd ca el să se salte într-un cot şi să-i dea paharul său. Ciocniră şi ea mai adăugă : Pentru noaptea asta !

Pentru noaptea asta, Natalia ! răspunse el.

Maria, omule, spuse ea. Ma-ri-a...

Da, Maria te numeşti, continuă Ieronim după ce bău o înghiţitură şi puse paharul lîngă piciorul canapelei. Frumos nume. Şi dincolo de el ?...

Chiar vrei să ştii ? întrebă ea. Te interesează ?

Sigur, răspunse el. Dacă tot mă aflu aici... Şi din gîtul său de undeva, de sub sînii ei care tremurau uşor, se auzi acelaşi gîlgîit înfundat. Era un rîs greoi, ţărănesc, ce con-

trasta izbitor cu înfățișarea sa. Dădu capul pe spate și începu rar, ca și cum ar fi numărat: Un soț, doi amanți, patru chiuretaje... E puțin, e mult, e trist, e vesel? Nu știu, nu îmi dau seama... Întîi a fost soțul, pe urmă au venit și amanții... Au venit din cauza soțului... Înțelegi? El dădu din cap prin fumul expirat de ea odată cu vorbele, devenite tot mai precipitate: Nu, nu-i bine să cunoști numai un singur bărbat și cu acela să te măriți. Unele, pînă ce se mărită, nu știu ce-i aceea să-ți închizi fermoarul, îl uită de la început tras în jos și au mai mult noroc... L-am cunoscut de cînd eram copil, mă lua pe genunchi, îmi dădea bomboane, îmi spunea povești... O făcea pe bunicul, ha, ha... Era doar cu șase ani mai mare ca mine... La terminarea liceului ne-am căsătorit... Trăiam împreună cu părinții într-o casă care s-a demolat demult... Tînărul inginer, adică soțul meu, era numai atenții față de mine... Dar, încet-încet, mi-am dat seama că mă trata tot ca pe un copil... M-am răzvrătit puțin și atunci au început certurile... N-am mai îndrăznit să dau un examen de admitere la facul ate, deși nu sînt chiar atît de proastă, și am urmat o școală sanitară, care mi-a dat profesia, de tehnician farmacist... Tu ai adormit?

Nu, nu, făcu Ieronim. Ascult. Dar în realitate el se gîndea cum îi va povesti Nataliei această întîmplare și înregistra cuvintele ei foarte vag. Totuși, se răsuci spre ea mai mult: Și fostul tău soț unde este?

Aici, în oraș, răspunse ea. Mare director de fabrică... De fapt, cred că asta ne-a despărțit, funcția lui. A descoperit dintr-o dată că e prea înalt și eu prea mică, ha, ha... Un tîmpit... Dacă ai ști... El m-a împins să fac și chiuretajele acelea. Mai tîrziu copiii, zicea, să ne trăim mai întîi viața... Cît au trăit părinții mei, i-a fost teamă pentru cariera lui și n-a încercat nimic. Tata a fost muncitor ilegalist, a avut tot felul de relații... La urma urmelor, inginerul meu lui îi datorează ascensiunea... Apoi părinții au murit, el a început să lipsească cu zilele de acasă, să-și petreacă toate concediile fără mine... Și-atunci am încercat să mă răzbun. Mai întîi a fost un farmacist, de la unitatea unde lucrez, pe urmă un pictor... Tu ești al treilea, ha, ha... Dacă aș fi știut...

Ce? insistă Ieronim și ea, scuturînd din cap, spuse: Nimic, nimic... Într-o zi m-a găsit acasă cu pictorul, și a trebuit să plec. Înțelegi? Pînă la urmă tot victima a fost vino-

vată... Ne-am despărțit foarte civilizat, recunosc, s-a purtat ca un domn, mi-a cumpărat garsoniera asta, mi-a dat mașina... Într-un cuvînt, m-a plătit ca pe o curvuliță cu care a petrecut peste zece ani... Și poate sînt ceea ce-ai auzit... Mai bine așa decît să-ți fie sufletul curvulița aceea... O, dacă ar fi s-o iau de la capăt...

Ieronim îi văzu deodată fața urîțindu-i-se. Izbucnise în plîns. Îi spuse: Dacă poți să plîngi, e bine, te vei liniști.

Du-te și tu dracului, răspunse ea, ștergîndu-și ochii. Îmi vorbești ca un popă. Nu cumva nu ești întreg la minte?

Poate, răspunse el. Unii se agață de alcool, de droguri, de sex, ca să-și redea sentimentul importanței lor, al puterii pe care realitatea le-o refuză... Eu, poate, m-am agățat de asta... Aș fi fericit să fiu nebun...

Hai, te rog, îl opri ea, nu mă lua pe mine cu astfel de speculații. Sînt o femeie întreagă, vie, nu o idee neputincioasă, pe care tu o sugi ca pe o bomboană. Eu vreau să trăiesc, să trăiesc...

Cine nu te lasă? întrebă el.

Tu, răspunse ea. Voi, toți bărbații, niște cîini intrați în călduri. Impotenți, schilodiți la suflet, monștri, piepturi bombate de orgolii, funduri lățite de stat prin ședințe, de băutură, de... Dacă aș mai putea naște un copil, m-aș răzbuna. El însă mi-a răpit și această mărunță satisfacție. Numai el, cu chiuretajele lui... Așa că va trebui să îmbătrînesc, singură, să găsesc uneori pe unul ca tine, cu care să-mi descarc dracii și, într-o bună zi, să descopăr în oglindă o hîrcă... Mă asculți? Doamna, cucoana, curvulița asta de lîngă tine nu-i decît un deșeu, fierul vechi al unei foste mașini de lux... Și tu ești la fel, tot un fier vechi. Chiar dacă n-aș fi aflat nimic despre tine, aș fi știut, ți-aș fi simțit mirosul de fier vechi. Ce-ai fost, un camion, o trăsură, o căruță?... Ce mai contează ce-am fost, ce ar fi trebuit să fim?! Două rămășițe de oameni, fiare vechi, făcînd dragoste, ha, ha... Ce mai vrei să știi? Mă privești atît de ciudat, încît am momente de teamă...

Cred că n-am omorît nici o muscă în viața mea, spuse Ieronim.

Cine știe, răspunse ea, răsucindu-se spre el. Îl sărută pe gură, își lipi fața de fața lui, trupul ei se micșorase din nou, avea nevoie de sprijin, îl căuta parcă pe al lui. Adăugă:

Dă-le dracului pe toate ! Mai vrei ? Eşti chiar atît de obosit, să nu mai...

Nu-i răspunse. Se lăsă în voia mîinilor ei. Dincolo de perdea încetase orice zgomot. Oraşul părea încremenit, mort. Cu ochii închişi, strîngînd din dinţi, pătrunse iarăşi în ea. Se cufundă tot mai adînc, ca într-o apă tulbure, în mîlul unei mlaştini producătoare de moarte...

CAPITOLUL V

1

Fără să ridice privirea spre ea, Matei o întrebă: Îmi mai faci o cafea?

Imediat, îi răspunse desenatoarea, ca şi cum tocmai asta ar fi aşteptat să-i ceară arhitectul. Se îndepărtă puţin de planşetă, cu faţa la ea, de parcă şi-ar fi admirat propria lucrare, apoi se răsuci ţăcănind cu tocurile înalte pe parchetul gol, spre colţul unde avea dulapul cu cele necesare de pregătit cafeaua. Ţăcănitul acela îl făcu pe Matei să ridice capul. Picioarele înalte ale desenatoarei, fusta ei strîmtă, cu şliţ la spate, bluza care îi lăsa braţele descoperite, legănarea capului cu părul adunat într-un coc, îi amintiră că de trei ore, de cînd lucrau amîndoi în atelier, nu schimbaseră alte vorbe decît acelea cînd îi ceruse cafea. Îşi aprinse ţigara şi se ridică de pe scaun. De nemişcare, îi amorţiseră genunchii. Şi-i frecă îndelung, apoi se îndreptă spre ea, cu gîndul să-i spună ceva. Niciodată nu se purtase cu subalternii lui ca acum şi ei nu erau obişnuiţi să-l vadă morocănos şi tăcut. Dar, după cîţiva paşi, se întoarse la masa sa de lucru şi ridică receptorul telefonului. Era mort. Uitase că în afara programului centrala telefonică din institut nu mai funcţiona.

Mă duc să dau un telefon, spuse el. Cum nu-i răspunse, o porni spre uşă. În holul de la intrare erau două telefoane publice, unul pentru convorbiri locale, celălalt pentru interurbane. Desprinse receptorul din furca primului telefon şi introduse fisa. Formă numărul şi aşteptă. Nu auzi decît succedarea stridentă a apelurilor. Apăsă pe furcă, recuperă fisa şi repetă totul de la început. Nici acum nu i se răspunse. Asta însemna că ea plecase, probabil, la amantul ei. Ştia precis că în după-amiaza aceea nu avusese ore la Universi-

tate și dimineața îi spusese că va sta toată ziua acasă. Fisa căzu din nou și el o introduse în aparat. Cînd veni tonul, oscilă cîteva clipe între a forma numărul socrului său sau pe cel al lui Vlad Popescu. Pînă la urmă se hotărî pentru ultimul. Așteptă destul de mult ca să-i audă glasul. Atunci și-l imagină pe cel de la capătul firului în pielea goală, lîngă aparat, o văzu pe Cristina privindu-l din pat, fără pic de rușine, și o durere surdă îi fulgeră pieptul. Primi înjurătura fără nici o surprindere. Paradoxal, efectul ei fu unul calmant. Fără să rostească o vorbă, agață receptorul în furcă. Da, se purta prosteşte. Își pierduse oare într-atît cumpătul încît să ajungă să-i telefoneze celuilalt, numai ca să-i audă glasul ?... Aruncă țigara într-o scuipătoare și se întoarse în atelier. Cafeaua aburea în ceașca așezată la marginea mesei, lîngă scrumiera plină de capete de țigări. Îi mulțumi desenatoarei, sorbi o înghițitură de cafea și încercă să-și continue lucrul. Era proiectul unui castel de apă, care trebuia predat conducerii institutului a doua zi. De fapt, proiectul fusese terminat încă de dimineață, însă el ținuse să mai verifice o dată toate amănuntele și să mai adauge cîteva schițe suplimentare, cu dependințele acelei construcții. Pentru schițele respective, venise desenatoarea, oferindu-se singură. După ce calculă mai multe cote și le confruntă cu cele înscrise în proiect, își aprinse altă țigară. Făcuse gestul automat, ca și cel de acum, cînd întinse mîna să ia ceașca. La un moment dat, se trezi întrebîndu-se : Și, totuși, ce-i de făcut ?... Își dădu de îndată seama că întrebarea venea numai de la imaginea aceea, care îi stăruise în minte cît auzise la telefon glasul rivalului său. Ce rival ? își spuse enervat deodată. El nu era rivalul nimănui, mai ales în dragoste. Odată ce femeia a făcut alegerea, orice gest de împotrivire al bărbatului frustrat era fără rost. Atunci care era răspunsul ?... Obișnuința ? Cafeaua de dimineață, prînzul, cina, toate în bucătăria lor, la masa lor, față-n față, în fiecare zi... Iar noaptea, noaptea pe canapeaua lui, pretinzînd că avea de lucru sau, mai rău, în patul comun, întins alături de un trup pe care nu-l mai cunoștea, care nu mai era al său... Și, din cînd în cînd, în amăgire, în scîrbă, în silă, vor încerca să facă și dragoste, să mimeze toate gesturile îndrăgostiților... Cîți nu trăiau așa, ba se mai trezeau și cu copii lîngă ei, pe care apoi îi creșteau cu prefăcută dragoste, deși știau că nu erau ai lor... Niște

imbecili stăpîniți de lașitate, de lene și de teamă. Le era frică ce va zice lumea, dacă ei ar fi încercat să divorțeze, se întrebau ca tîmpiții cum aveau să primească vestea șefii lor, ca și cum s-ar fi culcat în pat cu lumea și cu șefii aceia... Sigur, un divorț nu era o treabă plăcută, nu se putea obține cît ai bate din palme, fără clevetirile veșnicilor curioși, cei ce ar fi vrut să te desfacă, să te dezbrace la piele și să te examineze pe îndelete cu ochii lor lacomi, cu lentilele lor aburite de excitații. La rîndul ei, și legea punea și ea tot felul de piedici, pentru protejarea familiei... Dar ce fel de familie se mai putea numi aceea în care el, sau ea, ori amîndoi deodată înșelau ?... Nu, îl durea-n cot de lume, de șefii și de legile care ar fi încercat să pună ordine în viața lui strict personală, să-i pipăie cearșafurile și să-l oblige la astfel de compromisuri... Acum nu mai avea ce aștepta, ce verifica... Să se mai ducă încă o dată să-și vadă mașina la parcarea aceea, s-o aștepte din nou pe Cristina, ascuns după cine știe ce boschet, pînă ce ea va ieși din blocul amantului ? Se umilise destul... se umilise față de el însuși... De fiecare dată, în clipa în care ea se uita în ochii lui, ca cea mai curată ființă de pe pămînt, și el nu îndrăznea să-i spună adevărul, se simțea umilit. Ea învinsese totdeauna și îl va învinge și acum, în momentul în care se vor întîlni din nou la cină. El o va privi și de astă dată tot ca un vinovat, singurul care purta vina pentru tot ce se petrecea între ei. Pînă cînd ?... Pînă ce va intra definitiv în pielea acelor imbecili, bărbați sau femei, care, din lașitate ori teamă, îndeplinesc zilnic un fel de ritual al minciunii ?...

Tocurile desenatoarei îl scoaseră brusc din hățișul de întrebări. O auzi spunînd : Am terminat.

Bine, și se ridică și el. Mergem împreună.

Strînse toate dosarele, le băgă în fișet și porni în urma ei. Portarul îi salută zîmbindu-le cu anume înțeles, de parcă ar fi fost gata să-i întrebe : Ce-ați făcut voi acolo, frumoșilor, ați lucrat, hai ?... Îi răspunse numai desenatoarea. În stradă, merseră o vreme tăcuți, după care el îi spuse : Nu vrei să bem ceva ?

Unde ? întrebă ea, mirată de propunerea arhitectului.

Intrăm într-un restaurant, îi răspunse Matei. Sau îți este teamă că va afla soțul tău ?

Nu-mi este teamă de asta, răspunse ea, dar nu sînt îmbrăcată pentru restaurant. Și, după o scurtă pauză, întoarse privirea spre el adăugînd : Putem merge la mine. Am un vin bun... Nici nu locuiesc departe, chiar aici, în apropiere.

Și vecinii ? o mai întrebă el.

Ce-mi pasă mie de vecini ? spuse ea. Dacă vreți...

Ești curajoasă, spuse Matei. Fiecare bloc își are informatorii lui și, fii sigură, îi vor raporta soțului tău că soția sa, cu un tip etc. etc...

O, făcu ea rîzînd, îi voi aduce la cunoștință înaintea lor. Numai dumneavoastră, dacă nu vă este teamă... Rîse iar și Matei intră în jocul ei : S-ar putea... Și zici că vinul tău este chiar bun ?

Vă veți convinge, spuse ea.

Pe urmă tăcură. Țăcănitul des al tocurilor ei se amesteca întruna cu zgomotul pașilor săi rari, apăsați, și el se gîndi că femeia din stînga lui ar fi putut să fie Cristina. La fel se întorcea cu ea acasă, acompaniați de aceleași zgomote, dar nici cînd era obosită ea nu tăcea, găsea totdeauna vreun subiect de discuție. În holul blocului și apoi în lift se gîndi că nu făcea bine că intra în apartamentul acestei femei. Dacă soțul ei ar fi fost acasă, n-ar fi avut nici o reținere. Însă acum nu se mai putea întoarce, ea deja descuiase ușa. Trecu, în urma ei, printr-un hol mic și ajunse în sufragerie. O auzi spunînd : Poftiți, luați loc !

Canapeaua era lîngă el și se așeză : E frumos la tine. Simplu, cu gust, nimic de prisos. Tot te-ai ales cu ceva din meseria noastră...

Cît ea lipsi, să aducă vinul de la frigider, zări telefonul așezat pe o măsuță lipită de bufet. Formă în grabă numărul, cu ochii spre ușă, așteptă mai multe minute, ascultînd apelurile de la capătul celălalt al firului. Nici de astă dată Cristina nu-i răspunse. Puse receptorul în furcă, luă de pe masă o scrumieră și își ocupă din nou locul pe canapea. Își terminase de fumat țigara cînd ea intră cu o tavă plină de saleuri și pateuri. Aduse apoi, pe o altă tavă, sticla cu vin și două pahare. Vinul avea o culoare de vișină prea coaptă și un gust de nucă verde și busuioc. Excelent, spuse el, după ce îl gustă. Nu degeaba soțul tău este agronom.

Da, răspunse ea, în privința asta nu mă pot plînge. Nu am griji, nu stau la cozi, el aduce aproape tot. Eu cumpăr

doar pîine, lapte... Dar aș prefera să fie altfel.... Poftiți, mai adăugă, arătînd spre cealaltă tavă. Sînt făcute de mine...

Ea se așezase într-un fotoliu puțin depărtat de măsuța pe care pusese cele două tăvi. Matei o privea oarecum mirat, de parcă atunci ar fi văzut-o pentru prima oară. Mesteca încet un pateu cu brînză, o asculta în timp ce ea continua să-i vorbească despre lungile absențe ale soțului ei și se gîndea că desenatoarea lui era o femeie chiar frumoasă. Pentru înălțimea ei ar fi putut să se mai îngrașe, dar și așa era destul de atrăgătoare. Și-o închipui apoi alături de soțul său, un tip țigănos, cu fața vulgară, cu care ea îi făcuse odată cunoștință într-un magazin, unde se întîlniseră întîmplător. Nu, nu se prea potriveau, își spuse el, amintindu-și că atunci era și Cristina și ea îl întrebase, după ce soțul desenatoarei îi sărutase mîna : Cine, dragă, mai e și bruta asta care mi-a îmbălat mîna ? La un moment dat, desenatoarea tăcu, îi umplu din nou paharul, băură amîndoi și el se gîndi că trebuia să schimbe discuția, tot vorbind despre soțul ei cine știe unde aveau să ajungă. Spuse : S-ar părea că voi fi nevoit să iau și eu mai mult contactul cu satul...

De ce ? întrebă ea și el începu să-i explice, simțind nevoia să vorbească, să spună orice : Aproape fără să bag de seamă, iubitul nostru director, doctorul nostru, a manevrat atît de abil lucrurile, încît mie mi-au mai rămas de proiectat doar niște grajduri, sediile cîtorva primării... Da, dacă-mi aduc bine aminte, este și un dispensar, extinderea unei școli... Dar știi și tu ce sînt astea.

Nu se poate, spuse ea. Dumneavoastră, care...

Ba se poate, o întrerupse el. Pur și simplu, doctorul nostru a descoperit că eu nu mai am cine știe ce talent, că mi-a secat dintr-o dată fantezia și, gata, a hotărît...

Îmi pare rău, spuse ea aproape în șoaptă. Poate, totuși...

Sigur, continuă el, nu vom sta nici noi cu brațele încrucișate. Dar cîtă energie, risipită aiurea, nervi, frecușuri, dureri de cap... Asta-i situația, omul vrea să conducă numai cum îl duce tărtăcuța lui... și, din păcate, nu-l duce prea departe... Vorbesc de meserie, că alt fel, oho...

Una ca mine, sigur, nu contează, spuse ea, dar ceilalți arhitecți, inginerii, ei de ce tac ?

Unii tac, alții îi fac jocul lui Donișan, spuse Matei. Mulți dintre ei au stat pînă acum precum cîrtițele, cu Mariciuc nu

le mergea, avea el alte defecte, dar nu înghiţea mediocritatea, prostia, nu făcea nici un compromis cu ele. Paradoxal, un ins ca el, în esenţă mediocru, avea totuşi un simţ formidabil, cînd era vorba să aprecieze valoarea unui om. Pentru asta l-am admirat şi i-am înghiţit unele mofturi. La urma urmelor, calitatea unui conducător nu este ceea ce ştie să dea din gură, să-şi păzească scaunul şi să strîngă şurubul sub el, ci să sesizeze din timp valoarea oamenilor, să-i apropie şi să le dea mînă liberă celor mai buni, fără teama că într-o zi unul dintre ei îi va lua locul. Din nefericire, sîntem copleşiţi de prostie... Am dreptate ? o mai întrebă el, privind-o în ochi. Ea îşi feri privirea şi dădu din cap în semn că îl aproba, însă Matei începuse deja să se neliniştească. Ce o interesau pe ea toate problemele astea ? Îşi făcea corect serviciul, venea acasă, se ocupa de bucătărie, de curăţenie, agronomul îi aducea tot ce avea nevoie şi era fericită. Absenţele bărbatului puteau fi chiar salutare, asemenea despărţiri făceau întîlnirile mai pline de farmec, partenerii simţindu-se veşnic îndrăgostiţi... Pe naiba, îşi mai spuse el, căutîndu-i din nou privirea, teoretic totul poate fi perfect, însă primul pas făcut în realitate îţi dezvăluie destulă murdărie... Cînd, în sfîrşit, reuşi să-i întîlnească ochii, o întrebă : Tu eşti fericită, Gina ?

De ce mă întrebaţi ? răspunse ea.

Aşa, vreau să mă verific pe mine însumi, spuse el.

Dumneavoastră, cu o soţie atît de minunată, nu aveţi voie să vă gîndiţi la nefericire...

Matei protestă în silă. Nu, nu... nici un sentiment nu trebuie să ne fie străin şi nici nu ne este... Însă nu mi-ai răspuns la întrebare...

Ce să răspund ? spuse ea, evident încurcată. Îşi puse mîinile pe genunchi şi începu să-şi netezească încet fusta : Să mint ?

De ce să minţi ? insistă el.

Ca să mă credeţi fericită, să... şi nu-şi mai termină cuvîntul. Îşi plecă fruntea spre genunchi şi, acoperindu-şi faţa cu mîinile, izbucni într-un plîns violent. Surprins, arhitectul rămase nemişcat, fără replică, neştiind ce să facă. Pînă la urmă îl ajută chiar ea. Ştergîndu-şi faţa cu batista, plînsul i se transformă în rîs : O, ce proastă sînt ! Vă rog să mă scuzaţi... M-am purtat îngrozitor... v-am dat un spectacol...

În sfîrșit, ați descoperit că în fericitul dumneavoastră colectiv există și o nefericită, o oaie neagră...

Ce vrei să spui ? întrebă el, intrigat de brusca ei schimbare și de ceea ce auzise. În afară de rîs, nu primi alt răspuns. Ea turnă apoi în pahare, îi ceru o țigară și, după ce și-o aprinse cu bricheta lui, îi spuse : Cuvîntul ăsta, fericire, nu-mi place... Este prea obosit, prea întrebuințat... Îl aud la radio, îl întîlnesc în ziare, dar ceea ce vrea el să însemne nu e nicăieri... Sau eu sînt mioapă, nu știu să văd, să simt... Ar trebui să găsim un alt cuvînt, nu ?... Dar ce contează cuvintele, cînd viața este așa cum este ?... Oricum, colectivul nostru e bun, e unit... Doar eu, după cum ați văzut, pe undeva, pe la margine, îi stric fasonul, mai dau apă la șoareci... Sînt slabă, prea slabă să...

Nu cred, o întrerupse Matei. Poate tocmai în marginea aceea, a ta, ești mai puternică decît noi toți...

Mă faceți să rîd, spuse ea oftînd. Mi-ar fi plăcut să fiu puternică... De cînd mă știu mi-am regretat sexul, am vrut să fiu bărbat...

Și, și... dacă ai fi fost ? ricană el.

Mi-aș pune mai puține întrebări și aș lua mai multe hotărîri, răspunse ea. De exemplu, acum, în institutul nostru, ați avea în mine un adevărat sprijin... Ceea ce nu îndrăznesc bărbații noștri aș îndrăzni eu... Nu mai știu cum să vă explic... Iar acasă... acasă nu m-aș despărți nici o clipă de soție, aș întreține mereu dragostea... Se opri, privindu-l insistent în ochi : Prostii. Vă plictisesc, simt că n-am reușit decît să vă plictisesc...

Vorbea tot mai agitată, mai nesigură pe ea. Arhitectul tocmai se gîndea să plece, întîrziase prea mult acolo, cînd desenatoarea începu să-i spună cum soțul ei o înșela, trăia la ferma aceea, unde lucra el, cu o contabilă, o femeie mult mai în vîrstă decît ea și urîtă, o hîdă, și nu era în stare să înțeleagă de ce un bărbat putea să-și înșele soția cu o asemenea ființă, evident inferioară celeilalte...

Sau soția pe soț, se trezi Matei spunîndu-i.

Sigur, spuse desenatoarea, sînt destule cazuri cînd femeia se îndreaptă spre ce-i mai rău și mai urît... Un fost coleg de-al meu de școală, un băiat deștept, drăguț, sensibil... un om căruia nu știu dacă i-ai putea reproșa ceva... ei bine, acest coleg al meu s-a căsătorit cu o asistentă medicală... Și

ea drăguță, cochetă... formau amîndoi o pereche ce nu putea fi trecută cu vederea oriunde s-ar fi aflat... Și soțul acesta fericit și-a surprins soția în pat cu un depanator de televizoare, un babalîc chel, fleșcăit, de vîrsta tatălui ei. Bineînțeles, el a divorțat imediat, a părăsit orașul, dar rana a rămas, probabil că va sîngera în sufletul lui toată viața...

Și ea ? întrebă Matei. Soția lui s-a căsătorit cu depanatorul acela...

Nu cred, răspunse desenatoarea. Am văzut-o o dată pe stradă cu un alt bărbat. Sau cine știe, poate chiar s-a căsătorit cu babalîcul ei și acum îl înșeală cu altul... Nu mai beți ? Nu vreți să mai serviți un pateu ?

Nu, mulțumesc, trebuie să plec, răspunse el și se ridică de pe canapea. Povestea acelui coleg, al femeii din fața lui, îl amărî și mai mult. Am stat destul...

Da, trebuie să plecați, spuse ea aproape în șoaptă, cu un aer de parcă ar fi vorbit singură. Vă așteaptă soția... și eu... eu v-am plictisit cu prostiile mele... v-am dat un spectacol de prost gust... O, doamne, și am dorit să...

Ce se întîmpla cu desenatoarea lui ? gîndi Matei. Niciodată n-o mai văzuse într-o astfel de stare. Iată ce poate ascunde omul... O ființă veselă, hotărîtă, stăpînită totdeauna de un optimism sănătos, și, în realitate, sub această crustă, altceva, cu totul altceva. Se apropie de ea, îi luă mîna și i-o sărută. Femeia nu-i mai spuse nimic. Rămase acolo, lîngă fotoliul din care se sculase și se uita la el cu un fel de disperare furioasă. Cînd se îndreptă spre ușă, o auzi în spatele lui : Da, da, trebuie să plecați, domnule arhitect... Grăbiți-vă...

Îl conduse pe palier. Cît așteptară să vină liftul, tăcură amîndoi. Matei ar fi vrut să-i mai spună ceva, s-o încurajeze, dar nu găsi nimic potrivit. Se simțea obosit, o durere surdă îi zvîcnea în tîmple și nu mai dorea altceva decît să se vadă în camera lui, întins pe canapea. Deschise ea ușa liftului. El îi spuse : Noapte bună. Poate mîine vom vedea cu alți ochi toate lucrurile.

Evident, rostise o tîmpenie. Își dăduse seama de asta chiar în clipa în care o formulase. Ar fi vrut să mai adauge cîteva cuvinte. Nu mai avu timp, gestul ei îl luă prin surprindere, femeia făcu un pas spre el și se opri atît de aproape, încît îi simți răsuflarea, apoi sărutul, venit la întîmplare,

pe colțul gurii... Se răsuci spre lift și trase ușa după el, fără să-i mai spună o vorbă. Cînd începu să coboare, își întîlni ochii în oglinda prinsă de peretele metalic. Se privi în silă, ca și cum ar fi văzut pe cineva vag cunoscut, ce nu-i făcea nici o plăcere. Își scoase batista din buzunar și își șterse gura. Afară, răcoarea nopții mirosea a petrol și era plină de zgomote mărunte, înăbușite, venind din toate părțile orașului. Peste ele se așeză repede și cel al pașilor săi...

2

Intră sub duș. Ceva în el mai continua să doarmă. Era trează numai bucuria că, în sfîrșit, fusese o dimineață cu apă caldă. Ca de obicei, se mișca mecanic, ca un manechin, o păpușă trasă de sforile ținute de o mînă nevăzută. Apoi începură să i se miște și visele, să se trezească și ele. Jetul de apă le spăla, le subția, le făcea transparente. Pînă la urmă nu le mai văzu ca pe niște vise, ci amintiri, sedimente ale experienței sale, zgura ei, mormanele de zgură prin a căror crustă încerca să-și scoată capul tot felul de ierburi. Bălării de pe maidanele de gunoi, tremurînd la fiecare mișcare a șobolanilor de sub ele... Se freca îndîrjit, spuma săpunului i se umfla pe piept, pe șolduri, luneca pe spate, dar albeața ei nu putea să acopere bălăriile acelea... Ca să scape de ele, ca nu cumva să vorbească, fiindu-i teamă că își va spune cine știe ce grozăvie, începu să fluiere. Nu era nici o melodie, auzea doar un fel de piuit de pasăre, care îi ieșea continuu dintre buze... La un moment dat, chiar văzu pasărea aceea, o mierlă mare, neagră, țopăind sub un tufiș. Îl privea cu ochii ei ca două bilute aurii. Nu, nu era mierlă, era o cioară, un corb împuțit, ridicat în zbor de pe cine știe ce hoit... Aruncă în el cu un pumn de spumă, reuși să-l alunge sau să-l acopere cu spuma aceea, sub un munte de spumă... Din vîrful muntelui alb cobora acum Maria, vecina lui, luneca spre el goală din cap pînă în picioare, cu sînii ei mari, tari ca de ma mură, și între ei avea un mic aparat de radio cu tranzistori, atîrnat de gît ca un medalion. Da, de acolo, din aparatul acela, venea fluieratul. Ce mai faci, domnule Ieronim ? o auzi întrebîndu-l. Ce naiba poți face dimi-

neaţa, cînd te scoli din pat? răspunse el. Te duci la closet ca să te încredinţezi că eşti viu, că organele îşi continuă fără ştirea ta bunul lor mers fiziologic. Pe urmă intri sub duş, mai lepezi aici o noapte de pe tine... Se freca mereu şi fluiera şi vorbea, le făcea pe toate în acelaşi timp, se auzea şi vorbind, şi fluierînd, îşi vedea şi mîinile mişcîndu-i-se, mîinile lui mici, fragile, cu care şterse dintr-un singur gest trupul Mariei. Pe pînza aceea de apă sau pe ecranul acela curgător au mai rămas numai ochii Nataliei, larg deschişi, îndureraţi, întrebători, privindu-l fix... Se ruşină. Iartă-mă, Natalia, n-am ştiut... eu, eu tocmai fac duşul acesta, am avut noroc, curge apă caldă... E o fericire! Seara nu am chef de baie, parcă nu mă pot dezlipi de ziua care a murit în mine, însă dimineaţa e altceva, cu totul altceva... De ce mă priveşti atît de ciudat? Ieronim, netrebnicul, păcătosul... îţi cade în genunchi, se tîrăşte la picioarele tale, mătură pămîntul cu barba lui de călugăr, cu rasa sa de scrib... iată-l, întinde gîtul pe trunchi şi nu cere iertare, aşteaptă doar să ridici barda şi să loveşti, să i se desprindă capul ca la găină, iar trupul să i se ridice, să meargă pe picioare fără cap... să-şi caute capul... Ai auzit? Să-şi caute capul, dragă... Cu o mînă răsuci robinetul. Totul dispăru. În jurul lui, faianţa lucea albă, stropită cu apă, în vana căzii se auzea bolborosind, pe oglinda aburită se făcuseră dîre lungi, argintii. Luă prosopul şi începu să se şteargă. La un moment dat, se întrebă cum avea să-şi umple ziua aceea, de început de săptămînă, cînd toate muzeele oraşului erau închise. Sau, mai bine spus, cum va trece prin ea. Lunea era duminica lui, punctul spre care toate grijile şi spaimele se adunau parcă anume să-l doboare. Prinsese teamă de ziua aceasta... Nu putu trece mai departe cu gîndul de bărbierit şi de cafeaua pe care nici n-o băuse. Oricum, nu va deschide vecinei sale, o va lăsa să bată la uşă, în perete, pînă ce se va sătura. Nu va răspunde nici la telefon, radioul şi telefonul vor sta închise, va fi o linişte perfectă, şi el, închis în liniştea asta, ascuns în ea, va medita la soarta Marelui Cronicar... Cît îşi întinse pe faţă spuma de bărbierit, se trezi fluierînd din nou. Acum da, era o melodie dintr-un film sau dintr-o operă... Nu ştia sigur de unde era, însă suna ca ceva prea cunoscut. Uneori o auzise pe Natalia fredonînd-o... Cînd? Timpul acela era prea îndepărtat, trebuia să bîjbîie prin el ca un orb. Dar încerca, dorea să se

întoarcă măcar pentru cîteva clipe acolo, unde ea fredona melodia aceea... De sub spuma cu miros de brad, aparatul de ras scotea încet la iveală un obraz brăzdat de riduri mărunte, de cute adînci, o bărbie care se mai ascuțise, colțul flasc al unei guri nesigure și gîtul lung, ca o tulpină firavă, cu nodul lui Adam proeminent. Nu, nu se îndoia, era chiar el, își recunoștea pielea, buzele, nasul drept, chii nesiguri ca și gura... De ce naiba se grăbea cînd nu-l aștepta nimic ? Totdeauna se grăbise în prima oră a dimineții, mereu își începuse ziua cu un fel de panică stupidă, ca și cum ar fi simțit că undeva i se hotăra soarta și trebuia să fie acolo cît mai repede... Încetă brusc să mai fluiere. Rămase cu mîna ridicată, strîngînd între degete aparatul de ras și uitîndu-se la cel din oglindă. Îi veni să rîdă de statuia caraghioasă pe care o vedea... Da, dincolo de perete fredona Maria. Probabil își făcea și ea dușul. Vocea răzbătea pînă la el, mai puternică decît însăși imaginea trupului ei mare, atletic... Treaba ei, putea să cînte cît o ținea gura, să urle, să geamă... Ce îl interesa pe el ?... În garsoniera lui încă nu intrase, nu avea curaj, îi explicase ea o dată. Altă dată îi spusese că îl dorea numai acolo unde începuse totul, adică pe canapeaua ei bej... Femeia asta avea prea mult temperament și izbucnirile ei îl găseau mai totdeauna nepregătit. Se pasionase pentru pasivitatea lui, pentru veșnica lui moleșeală ? Oricum, ea avea mereu inițiativa, îl domina din prima clipă, îi confisca toată puterea, toate gîndurile, amintirile, în brațele ei nu mai rămînea decît o păpușă neînsufletită și moale ca o cîrpă... La naiba, își spuse el. Nu trebuia să se mai întîmple. Niciodată, niciodată... Chiar dacă ea nu-i pretindea nimic, nu-i crea nici un fel de obligații, cum îi precizase de prima dată. Și, totuși, curiozitatea ei nesătulă îl neliniștea, femeia asta parcă ar fi vrut să-i răscolească tot trecutul, să nu-i mai rămînă nici o amintire nepipăită de degetele ei încordate...

V cea Mariei rămase în baie, sub duș sau în fața chiuvetei, iar el, în pijama și papuci, trecu prin cameră, văzu din fugă patul desfăcut, ziarele și revistele citite aseară, căzute alături, pe covor, și intră în bucătărie. Nu-i era foame. Dorea doar să bea o cafea, să-și clătească gura cu aroma ei și să-și fumeze prima țigară. Cît fierse cafeaua, spălă farfuriile murdare, adunate în chiuvetă, furculițele și lingurile, frecă o tigaie cu urme de ouă și aruncă într-o găleată niște

resturi de pîine. Cu ceaşca plină de cafea, se întoarse în camera sa. Uşa de la terasă era deschisă şi adia o boare de vînt, legănînd încet perdeaua afumată. Puse ceaşca pe masă să se mai răcească puţin şi se apucă în grabă de strîns patul. Cînd termină, se aşeză în fotoliul de lîngă uşă, cu scrumiera pe genunchi. Cafeaua era amară, aşa cum îi plăcea lui, însă se simţea un uşor iz de rînced. Se gîndi că ar fi putut să nu mai iasă din casă toată ziua. Mai avea o jumătate de franzelă, nişte ouă şi, în frigider, cîteva felii de salam şi o bucată de slănină... Nici nu-i trebuia mai mult. Scribii din mănăstiri, ofticoşi, cu oasele măcinate de reumatisme, pînă la urmă orbi, mîncau poate mai puţin decît el... E îngrozitor ce gînduri se pot învîrti în capul tău, Ieronim !... Maria sau Natalia îi spusese asta ?... Nu mai ştia, nu mai putea să gîndească acum la singular. Era fericire sau decădere ?... Să nu mai fii în stare să-ţi închipui o singură femeie, unica... şi s-o amesteci cu alta, cu altele, cu toate semenele ei. Da, se agăţa acum de toate numai să scape de vecina sa, şi le imagina pînă şi pe cele pe care nu le cunoscuse, iar creierul lui formula cuvinte ce trezeau obscenităţi care îl îngreţoşau. Sau era de vină numai cafeaua rîncedă, tutunul mucegăit al ţigării ?... Totuşi se oprea la ele, adică la sîni, la coapse, la buze, la păr, la ochii dilataţi, la gemete... Nu, cu asemenea cuvinte se puteau scrie romane, nu cărţi de istorie... Se ridică şi răscoli maldărul de ziare şi reviste de pe masă. Nu ştia ce anume căuta. Nici nu se uită la data ziarului cu care se întoarse înapoi la fotoliu. Îl desfăcu, citi mai multe titluri ce anunţau articole pe probleme de agricultură, industrie, construcţii, privi îndelung fotografia unor mineri aşezaţi pe băncile unui fel de decovil, care îi scosese la suprafaţă, apoi la o alta, cu o combină la geamul căreia un bărbat cu şapcă zîmbea mulţumit de sine, şi se opri la notele cu faptul divers. O delapidare, nişte copii nesupravegheaţi, care au dat foc casei, o moaşă făcînd ilegal chiuretaje într-un orăşel de munte, sărbătorirea unor feroviari ieşiţi la pensie, un măcelar susţinînd carne şi vînzînd-o la suprapreţ, doi elevi care au găsit o importantă sumă de bani şi au depus-o la miliţie, o nuntă terminată cu bătaie şi cu victime internate în spital, două femei fără ocupaţie, condamnate pentru prostituţie... Adică viaţa, îşi spuse el la sfîrşit, crîmpeie de viaţă, aşa cum erau ele, cum erau oamenii care le însufleţeau, mai convin-

gătoare decît cine știe ce eseuri docte, simpozioane cu mari pretenții ori mese rotunde învăluite de plictiseală... Și prin asta greșise Marele Cronicar, gîndi Ieronim, scrierea lui era plină de ceea ce se numea astăzi faptul divers. Invazii de lăcuste, de șobolani, inundații, cutremure, prunci cu două capete, judecăți între boieri și țărani, tîlhari la drumul mare, boieroaice schimbîndu-și ibovnicii precum cămeșile, vrăjitoare, sinucigași, leproși, aventurieri, măscărici pripășiți la curte, chiolhanuri, spînzurări, execuții cu tăierea capului, sperjuri, înfometați, băjenari, furturi de bijuterii, leacuri miraculoase, maici violate de oșteni, rugăciuni obligatorii... Ciocănitul în ușă se repetă pentru a doua oară. Ieronim era sigur că nu putea fi altcineva decît vecina sa. Nu-i spusese ea că își schimbase în așa fel programul la farmacie, să aibă lunea liber ? Se apropie de ușă enervat de faptul că nu-și montase un ochi de pisică. Acum ar fi văzut cine apăsa atît de îndîrjit pe soneria lui. Pînă la urmă, cedă și deschise. Matei aștepta sprijinit de bara scării.

Tu ! se miră Ieronim. Hai, intră, ce mai aștepți ?

Cred că nu te-am trezit din somn, spuse Matei și Ieronim, încuind ușa în urma lui, îi răspunse cu oarecare veselie: O, sînt treaz de mult, tocmai îmi beam cafeaua. Voi mai bea una și cu tine... Du-te, așază-te unde vrei, o reîncălzesc repede, și dispăru pe ușa de la bucătărie.

Matei ocoli masa ovală, plină de ziare și reviste, cuprinse în fugă cu ochii rafturile de cărți, șifonierul cu furnirul crăpat, patul îngust, acoperit cu o pătură cenușie, roasă la mijloc, covorul de iută verzui, întins pe parchetul prăfuit, scaunul pe al cărui spătar atîrna o cămașă, și se opri în fața unei reproduceri pe pînză, prea mari pentru încăperea aceea. Dintre două corpuri de rafturi, pline de cărți, de la tavan și pînă la parchet, ocupînd aproape o treime din suprafața peretelui, Madona Sixtina privea undeva peste capul său. Era singurul lucru pe care arhitectul nu-l mai văzuse niciodată în garsoniera lui Ieronim. Reproducerea îi aminti de zilele petrecute cu soția sa la Dresda, de sala imensă, dominată de lucrarea lui Rafael, unde ei, obosiți, se așezaseră pe o banchetă să-și odihnească ochii, privind imensul tablou al italianului.

Întors din bucătărie, Ieronim își găsi prietenul acolo, stînd în picioare în fața Madonei. Adusese ibricul pe jumătate plin

de cafea și o ceașcă. Turnînd cafeaua, îl întrebă : Îți place, așa-i ?

De unde o ai ? îl întrebă Matei.

Mi-a adus-o cineva din D.D.R., răspunse Ieronim. Un cercetător din Berlin, bun cunoscător al limbii și istoriei noastre, căruia i-am trimis mai multe cărți românești ce-l interesau. Cînd a venit în țară, mi-a adus și el Madona... Sul, într-un tub de carton... Săptămîna trecută, încercînd să pun puțină ordine aici, în spatele șifonierului am dat peste ea. Am înrămat-o, am mutat rafturile și i-am făcut loc acolo... Este pictura care m-a obsedat de cînd am pus prima dată mîna pe un album de artă... Acum, divinul Raffailo Sanzio din Urbino se numără printre prietenii mei... Dar nu te așezi? mai adăugă el. Uite și cafeaua. Luă ceașca de pe masă și i-o dădu.

Matei se instală comod în fotoliul de lîngă ușă și începu să bea. Își auzi prietenul : Și cărui fapt i se datorează vizita ta atît de matinală ? Ai cumva și tu zi liberă ?

Nu, răspunse arhitectul. Am niște treburi pe un șantier de aici, din apropiere, și, în trecere, mi s-a făcut poftă de o cafea...

O, numai pentru cafea ai catadixit să-mi calci pragul, spuse Ieronim în glumă. Altfel, numele tovarășului Masaru s-a cam decolorat pe agenda domnului arhitect...

Tu vorbești ? întrebă Matei. Au trecut două săptămîni de cînd n-ai mai dat nici un semn de viață... Ei, ce se mai întîmplă cu tine ?

Mai nimic, spuse Ieronim. Doar că mi-au mai murit în creier nu știu cîte zeci de celule nervoase... Încolo, la total general, fericire, ha, ha...

Așa ai dorit, spuse Matei cu un ton de repros în glas. Ți-a fost lene să așezi pe hîrtie povestea transferului tău la muzeu și s-o trimiți celor în drept, s-o clarifice.

Lene ! se miră Ieronim. Clarificare !... Să le lăsăm naibii... Tu ? Îți mai face directorul ăla mizerii ?

Destule, răspunse Matei. Cîteva zile m-am mai aerisit și eu, am fost în capitală. E vorba să particip la un concurs internațional pentru proiectarea unui oraș dintr-o țară arabă.

Mă bucur, îmi închipui că este o șansă grozavă, se grăbi Ieronim să spună, și Matei dădu din cap sceptic : Cine știe, vom vedea... Și, deodată, expirînd cu un ușor șuierat fumul

țigării, îl întrebă: Ieronim, dacă atunci cînd te-ai întors de la pușcărie ai fi găsit-o pe fosta soție acasă și ai fi aflat că în absența ta te-a înșelat, ce-ai fi făcut? Ai fi continuat să conviețuiești cu ea?

Numai surprize! se miră Ieronim, așezîndu-se și el pe scaun. Își turnă puțină cafea din ibric și ridică privirea spre arhitect: Nu înțeleg rostul întrebării. Dacă... Cum știi, la mine n-a fost nici un dacă. A venit la proces, m-a batjocorit și m-a anunțat că își va reface viața distrusă de subsemnatul...

Și, totuși, dacă ar fi fost așa cum am spus, insistă Matei, ai fi rămas să trăiești cu ea?

Nu știu, Matei, răspunse Ieronim. Serios, nu mi-am pus niciodată o astfel de problemă. Acolo, ca să poți rezista, îți inventezi o lume care nu există... Ei bine, în lumea aceea, inventată de mine, ea nu era, plecase, se retrăsese singură și eu n-o mai puteam aduce înapoi. Acolo îți pierzi orice personalitate, nu mai rămîne din tine decît un număr înscris într-un registru și care trebuie să răspundă în fiecare zi la apel... Nimănui nu-i pasă ce-ai făcut pînă atunci în viața ta, dacă ești așteptat, dacă cineva îți plînge absența... Un număr... Și numărul acela, care am fost eu, a izgonit atunci toate femeile din lumea închipuită de el. Gîndea ca un castrat... Altfel ar fi murit... Dar să mă întorc la ce m-ai întrebat. De ce te interesează ce-aș fi făcut eu?...

Era laș ca și el, gîndi Matei. Nu era în stare nici lui, care se dovedise cu adevărat prieten, să-i dezvăluie situația ce-l copleșise. Pînă la urmă, totdeauna omul rămîne singur cu sine. Și cine era vinovat pentru asta?... Își aprinse altă țigară, încercînd să-și stăpînească agitația care îl cuprinsese: Uite, am un om în atelierul meu, un subinginer căruia i s-a întîmplat o astfel de poveste. Mi-a cerut sfatul și eu am ridicat din umeri... Continuă să vorbească, mirîndu-se de vocea sa calmă și mai ales de minciuna în jurul căreia își aduna încet toate cele petrecute între el și Cristina. La sfîrșit, mai întrebă: Ce zici? Ridici și tu din umeri ca mine?

Păi ce altceva pot să fac? răspunse Ieronim. Știu eu, există și compromisuri utile și minciuni salvatoare... Viața este cumplit de complicată și, dacă n-ar fi așa, am numi-o altfel, de pildă scurtă plimbare pe pămînt sau... Nu, nu, nimeni nu-i

poate da nici un sfat, numai el singur, care își trăiește drama, va putea hotărî pe ce drum să apuce... Îmi aduc aminte că, în pușcărie, am cunoscut un ofițer care își împușcase soția, surprinsă cu amantul în pat. Degradat, condamnat la ani grei... avea o figură atît de tînără și de inocentă, încît, dacă n-ai fi știut, nu ți-ai fi putut închipui că omorîse... Oricui îi cerea, povestea cum făcuse crima cu un calm neobișnuit, indiferent, ca și cum ar fi fost vorba despre altcineva. Ținea minte toate amănuntele, cum se salvase amantul, sărind pe geam, cum el se uitase apoi în ochii femeii și ochise acolo, exact între ei, deși pînă atunci fusese cel mai slab trăgător din școala pe care o absolvise... Dar în afară de povestea crimei nu mai știa altceva nimic. Crima aceea îi golise creierul, să aibă numai ea loc... În privința asta lucrurile s-au mai schimbat, Matei, bărbații înșelați, ca și femeile, s-au mai moleșit, închid ochii și trag la carul familiei lor de parcă totul ar merge uns, nu s-ar auzi nici un scîrțîit...

Se bălăcesc în minciună, își beau propriile zoaie, spuse Matei și începu să rîdă. Se ascundea cu bună știință în spatele rîsului său. Apoi schimbă discuția : Și proiectul tău în ce stare se mai află ?

Ce proiect ? întrebă Ieronim.

Cartea, spuse Matei și celălalt se săltă în scaun, așezîndu-se mai bine : În faza tatonărilor, dragă, a acumulărilor, a bîjbîitului... Ca orice început. Totul gravitează, să zic așa, în jurul trunchiului pe care Marele Cronicar își întinde gîtul, așteptînd să primească tăișul uriașei bărzi. Ea taie nu numai capul unui om în care trăia cu adevărat timpul său, ci și nodurile întregii istorii, acele noduri ce se repetă mereu... Îți poți imagina ?... Ieronim se însuflețise, acum își trăia fiecare cuvînt, vorbea ca într-un fel de transă : Închipuiește-ți piața cetății, cu ulițele ce se desprind din ea barate de lanțuri de oșteni înarmați... O dimineață umedă, liniștită, soarele încă n-a răsărit... Se aud doar niște zgomote surde, de scîndură lovită, venite de undeva din careul oștenilor. Le aud toți, și demnitarii, și militarii, și negustorii, și slugile... Încet-încet, ele adună acolo un întreg popor, fiindcă înalță un alt eșafod. Se văd mișunînd niște călugări, niște curieri, apar și scribii, cei ce vor consemna evenimentul, cu tăbliile lor atîrnate la brîu, pline de pene

bine ascuțite... Pentru că... oho, va fi de scris... Apoi cineva strigă sosirea Domnului, și acesta apare urmat de toate mărimile curții... Și, în sfîrșit, este adus condamnatul. Un bărbat slab, cu o înfățișare fragilă, mai înalt decît fusese înainte de a fi băgat în temniță și mai frumos, cu ochii înnobilați de suferință, care își spune ultimele vorbe ca pe o rugăciune : Nu abjur, Doamne, mă duc să mă întîlnesc bucuros cu neființa ființei mele... Și prima rază de soare aprinde tăișul bărzii și cade ca un fulger asupra nenorocitului. Pleoapele încă se mai zbat pe ochii capului fără trup, se mai zvîrcolește și trupul... Istoria a murit acolo, pe trunchi, pe butuc, dar mulțimea o învie deodată zgomotoasă — trăiască istoria !... Ce contează pentru mulțime că omul al cărui sînge, spălat acum cu căldări de apă și împrăștiat de măturoaie, a înroșit răsăritul soarelui numai în folosul ei ?... Așa a fost, mulțimea s-a înșelat pe sine și...

Matei nu-l mai asculta de mult. Se uitase la ceasul de mînă și aștepta un prilej să se ridice și să plece. Cînd Ieronim se opri, îi spuse : Ce ai tu de gînd să faci cu cartea asta nu-i istorie, Ieronim, e altceva, poate literatură...

Nu, pentru literatură trebuie talent, Matei, îl contrazise Ieronim. Ți-am mai spus, eu nu fac decît să transcriu amintirile unora către alții. Un fel de scrib, un mărunt scrib... Pricepi ?

Exagerezi, făcu Matei, ridicîndu-se din fotoliu. Mai vorbim noi. Acum trebuie să plec. Mai vin și alții acolo, pe șantier, și nu vreau să fie nevoiți să piardă timpul din cauza mea.

Îi strînse mîna, îi mai spuse că îl așteaptă să treacă în zilele următoare pe la el și ieși în grabă. Ieronim rămase descumpănit de plecarea precipitată a lui Matei. Trăia senzația că fusese frustrat, că acesta îi luase ceva din ființa sa, ceva deosebit de important, cu care nu avea să se mai întîlnească niciodată. Obosit de cît vorbise, se întinse pe pat. De pe peretele ei, Madona lui Rafael clipea cu înțelegere din ochi. Se răsuci mai tare spre ea și-i spuse : Cred că vom petrece ziua împreună, ce zici ?...

3

Spre seară începuse să plouă. De aproape o oră, Matei lîncezea pe canapeaua sa. Încercase să citească o carte, răsfoise cîteva reviste, apoi se gîndise să doarmă. Nu reușise nici asta. O săptămînă întreagă, zi de zi, fusese nevoit să-și petreacă timpul prin mai multe sate, unde proiectase niște construcții. Trebuise să meargă la fața locului, fiindcă echipele ce lucrau la ele, cu maiștrii lor, se abătuseră de la schițele sale. Dacă nu s-ar fi deplasat acolo, ar fi ieșit de-a dreptul niște monstruozități, așa cum i se mai întîmplase și fusese aspru mustrat de Donișan. Dar Matei nu se mai gîndea acum la acesta, la faptul că tocmai directorul îi împiedicase atunci deplasarea în comuna aceea, unde, în loc de ceea ce proiectase el, fusese înălțat un sediu de primărie mai urît decît un grajd. Nu se gîndea nici la proiectarea acelui oraș arab, la concursul căruia reușise să se înscrie. Pînă spre sfîrșitul anului, cînd era termenul de predare a tuturor schițelor, mai era destul timp. Se agățase de lucrarea aceasta numai să nu plece în concediu cu soția sa. Spera că o despărțire de aproape o lună îl va ajuta să-și clarifice lucrurile, să pună ordine în ele și să ia hotărîrea ce se impunea. Acum însă, în ajunul plecării ei la mare, era derutat. În urmă cu cîteva zile, fusese pe punctul să cedeze și să plece împreună. Ar fi găsit destule justificări ca să-și explice în fața ei schimbarea, însă tocmai Cristina îl ajutase și de astă dată să rămînă la prima hotărîre a sa. Cînd o anunțase că el nu putea să-și ia concediu decît în toamnă, reacția ei se concretizase într-o singură întrebare: Și eu ce fac?... Îi răspunsese, urmărindu-i atent fața: Te duci singură sau cu părinții tăi. Oricum, în perioada respectivă merg și ei la mare... O, de ce nu mi-ai spus din vreme, să aranjez și eu lucrurile? mai întrebase ea și el fusese gata să-i spună: Ce lucruri să-ți aranjezi, să-ți întîlnești acolo amantul! dar, se auzise pronunțînd cu totul altceva: Nu ai ce aranja, Cristina. Ai mașină, au și părinții tăi, unchiul tău de la Constanța vă va pune ca de obicei jumătate din vila sa la dispoziție... De ce te neliniștești? Se mai întîmplă... Pierdem aici și, poate, vom cîștiga dincolo... Abia atunci trecuse o umbră de întristare pe fața ei: Va fi prima dată

cînd plec fără tine, Matei... Ei și ? continuase el. N-am ce face, dragă, nu pot să ratez o asemenea șansă. Dacă voi cîștiga concursul, s-ar putea să plecăm pentru o perioadă acolo, printre arabi... Vezi, n-ai mare motiv de supărare. Te vei odihni, poate, mai bine fără mine... Apoi, despărțirile acutizează dragostea celor care se iubesc, nu ?... Cristina se lipise de el ca o pisică, îl mîngîiase pe față, repetase de mai multe ori : Cum vrei tu, Matei, mă supun..., dar nici o clipă gîndul acela din el nu amorțise, în fiecare gest al ei descoperise noi semne de minciună și prefăcătorie.

Se uită la ceas. Erau aproape orele douăzeci. Intră în bucătărie, bău un pahar cu apă și, cînd ieși de acolo, văzu pe hol cele două geamantane pregătite de plecare. Își aminti că ea îi propusese să-i lase mașina și să călătorească în cea a părinților ei. Atunci acceptase, însă acum nu-l mai interesa nici asta. La ce-i trebuia lui mașina, cînd pînă la institut nu avea nici un kilometru de mers ? Să plece și el cîteva zile la maică-sa ? Nu, era imposibil, bătrîna, sora și cumnatul lui, toți l-ar fi întrebat de Cristina. De cînd se căsătoriseră, nu fusese niciodată la ei fără ea. Și mai ales acum, în plin concediu... Nu, nu putea, în fața lor s-ar fi trădat, și-ar fi neliniștit mama, care și așa n-o ducea prea bine cu sănătatea...

Tocmai în clipa în care vroia să se ducă spre camera lui, să-și ia țigările, auzi telefonul sunînd în dormitor. Se întoarse în silă, gîndindu-se că era căutat iar de vreunul dintre subalternii săi, care-l va ruga să intervină pentru el cine știe unde. Mai înainte îl sunase un subinginer, căruia îi promisese să-l ajute în schimbarea locuinței. Ridicînd receptorul, auzi glasul Cristinei : Sînt la coafor, Matei, și am plecat fără mașină, fără umbrelă... Aproape uitase că ea îi spusese că se va duce acolo. Plouă, iubitule, și-mi strică pieptănătura... Așteaptă-mă, vin îndată, răspunse el și închise telefonul. Cît își lepădă pijamaua și se îmbrăcă, își aminti că în primii ani o luase de multe ori cu mașina de la coafor. Uneori nici nu era gata și el intra în salon, printre cucoanele ciufulite de acolo, întreba pe vreo coafeză de ea, descoperind-o apoi sub vreo cască de uscat părul sau aplecată asupra unei chiuvete... Ieșea afară, se plimba în jurul coaforului sau se așeza în mașină cu vreo carte ori vreo revistă în mînă. Și,

cînd o vedea ieșind, trăia un sentiment de mare satisfacție, ca și cum lumea de pe stradă s-ar fi oprit să-i spună că el, arhitectul Hermeziu, știuse ce să aleagă... De obicei, asta se întîmpla în după-amiezile în care seara mergeau la teatru sau la vreo petrecere, unde totdeauna erau întîmpinați de priviri admirative, geloase pe cuplul lor perfect, strălucitor...

În mașină își aprinse țigara, conducînd atent, aproape încordat. De luni de zile nu se mai urcase la volan, și acum îl încerca teama să nu facă cine știe ce greșeală. O zări de departe, cum îi făcea semn cu mîna. Opri lîngă bordură, ignorînd semnul care indica oprirea interzisă și, fără să deschidă umbrela, fugi spre ea prin rafalele de ploaie. Cristina îl luă de braț, se lipi de el sub umbrelă. Ea se așeză apoi pe bancheta din spate și, după ce porni mașina, Matei o auzi: Nici nu-mi spui dacă îți place noua mea pieptănătură? Ridică ochii spre oglinda retrovizoare și-i răspunse: Da, îmi place, e frumoasă...

Observase că își mai scurtase părul, și șuvițele groase, răsucite de la tîmple spre ochi, îi lățeau parcă fața și îi dădeau un aer de cocotă. Probabil că aerul acesta îl avusese întotdeauna, dar nu-l văzuse el, gîndi Matei... Iată, e de ajuns ca ceva, cît de neînsemnat ar fi, să fie schimbat în înfățișarea cuiva, și acel om pare dintr-o dată altul, ca și cum i s-ar fi smuls masca ce a purtat-o pînă atunci. Dar nu rămîne în loc tot o mască?... O auzi iar: A telefonat cumva mama?

Nu, răspunse Matei. Dialogul nu se mai înfiripa între ei ca altădată. Fiecare cu gîndurile lui, își spuse el. Bărbatul nu găsea nimic de luat în seamă a fi rostit, iar femeia, probabil, își imagina încă de pe acum plăcerile ce-o așteptau pe litoral. Își aminti de mama lui, cînd a văzut-o pentru prima dată pe Cristina. Bătrîna nu-și putuse stăpîni bucuria și uimirea în fața viitoarei lui soții. Frumusețea acesteia o uluise. Să ai grijă de Cristina, Matei, îi spusese ea atunci, între patru ochi. Ai făcut o alegere minunată, sînteți amîndoi potriviți, însă, oricît ar fi de perfectă această potrivire, în căsnicie tot se mai ivesc și clipele grele, necazurile... Îi văd pe unii tineri, abia s-au căsătorit și, gata, încep să se certe, ba se și bat, ajung la divorț, se fac de rîsul lumii... Lumea poate să rîdă, mamă, spuse el, ca și cum bătrîna ar fi fost alături, în dreapta lui, și ar fi privit și ea prin sticla parbrizului, măturată de ștergătoare, străzile și casele, pietonii grăbiți...

Asta-i lumea... O vezi? Crezi că va ofta cineva din lumea asta pentru mine? Nu, nu, prejudecăți, mentalități învechite. La urma urmelor, trebuie să înțelegi și mata, mamă, aproape că nu mai contează adulterul ca atare, infidelitatea... poate sînt și ele tot vechituri, deși există, se perpetuează, proliferează ca niște celule bolnave... Ci numai faptul că am trăit cu gîndul că soția mea ieșea din seria celorlalte femei, că făcea excepție... Tocmai acest gînd, această credință, ca o coloană a vieții mele, s-a frînt dintr-o dată, s-a prăbușit și, fără ea, întregul edificiu nu poate să mai reziste...

Acasă, în bucătărie, așezați față-n față, mîncară omletă cu șuncă, friptură de pui și salată de roșii. Cristina ținuse să desfunde o sticlă de vin și, ciocnind cu el paharul, îi spusese că bea pentru succesul lui la concursul internațional de arhitectură. Apoi, cu aceeași veselie cu care intrase în apartament și se schimbase, îmbrăcînd un halat subțire, așa cum sporovăise toată vremea cît pregătise omleta și încălzise friptura, îi dădu fel de fel de sfaturi. Cum să se gospodărească cu dejunul și cina, fiindcă prînzul avea să-l ia la Casa universitarilor, ce trebuia să spele și să calce Zinaida, cît să-i plătească, să nu se surmeneze lucrînd prea mult... Matei o privea atent, îi urmărea gesturile, uneori rîdea și el și, deodată, ca un val fierbinte, îl invadă o milă ciudată, sfîșietoare. Nu-și dădea seama dacă îi era milă de ea sau de el însuși, ori de ei amîndoi. La un moment dat, ar fi vrut să-i spună ceva frumos, tandru, care s-o mîngîie, însă nu reuși. Totuși, începu să vorbească și el. Și, dumnezeule, despre ce? se întreba el însuși, auzindu-și cuvintele. Despre blestematele lui de proiecte, mereu încurcate, barate, aruncate la coș de birocratism, de prostie, de lașitatea unor indivizi care nu făceau altceva decît să-și păzească scaunul de sub fund.

Dacă nu m-ai ascultat, Matei, spuse Cristina într-un tîrziu. Acum n-ai fi mai depins de un Donișan, să-i ceri lui aprobare pentru concediu și el să ți-l dea cînd dorește dumnealui...

Aș fi depins de alții, la fel ca Donișan, îi răspunse Matei. Cred că lucrul cel mai îngrozitor este invidia acestor inși. Omul pare tot mai neputincios să se desprindă de acest element primar al luptei pentru existență. Instinct, cumplita

moștenire biologică... care, în loc să dea înapoi, se umflă ca un aluat pus la dospit. Peste trei sferturi sau poate mai mult din ceea ce este omul ca spirit stăpînește invidia, se adună acolo orgoliile de tot felul... Idioții mă invidiază teribil, mă cred sufocat de fericire, îngropat în ea...

Exagerezi, Matei, spuse Cristina cu obrajii înfierbîntați de vin. Poți să afirmi tu că ești nefericit? Cînd mă ai pe mine, cînd ai o profesie atît de frumoasă... Ai întîlnit în cale cîteva piedici, și, gata, dezarmezi? Hai, fii serios, capul sus, dragul meu! Sau boala prietenului tău te-a molipsit de tot?...

Lasă-l pe Ieronim, Cristina, răspunse el. Nu-i vorba de nici o boală, e doar realitatea care mi se impune... și, în același timp, cît continua să-i aducă alte argumente, se gîndea că acum ar fi trebuit să-i spună. Era momentul cel mai potrivit. Exagerezi, dragă! Cînd mă ai pe mine, cînd... Dar o mai avea, mai era ea a lui?... Continuă să vorbească pînă ce Cristina termină de strîns masa, spălă farfuriile și îl luă de mînă, trăgîndu-l să se ridice de pe scaun: Gata, stinge țigara, lasă gîndurile aici în bucătărie, să se aerisească, și vino cu mine. Ești sechestrat, ești al meu...

Se lipi de el, îl sărută pe gură, continuînd să-l tragă spre dormitor. Cînd se întinse în pat și ea se ridică într-un cot să-l privească, avea ochii umezi. Matei o contemplă cu tristețe, simțind cum crește în el o durere surdă, ca un abces ce zvîcnea undeva, acumulînd infecția. Brațele lui o cuprinseră încet, o răsuciră spre el.

De cînd te aștept, Matei, oftă ea lung, ca un geamăt.

Își scosese singură halatul de pe ea și el o privea calm, abia excitat, se uita la trupul ei ca și cum ar fi fost o statuie, o formă dintr-o marmură ciudată sau dintr-un cristal prea fragil, gata să se sfărîme. Da, îl recunoșteau buzele ei tremurătoare acum, umerii înguști, sînii drepți, orgolioși, pîntecul rotund și întins ca un scut, coapsele, mușchii lor încordați, picioarele lungi cu glezne delicate, brațele care i se plimbau orbite pe spate: De cînd te aștept, Matei...

O sărută cu atîta violență, încît ea trebui să-și înăbușe un țipăt. Apoi nu mai rămase în el decît plăcerea disperată, amară, ca înaintea fiecărei despărțiri definitive. Cînd ea se ridică de lîngă el și se duse la baie, se trezi întrebîndu-se: Ce făcuse, încotro se îndrepta, putea el să lupte astfel? Dar

o asemenea luptă nu era lașitatea cea mai scîrboasă, compromisul cel mai oribil cu putință ?... Să aștepți ? Ce ?... Ca ei să se satur unul de altul, și ea, îndurerată, spășită, să se întoarcă la el, la soțul înșelat, care îi oferă siguranță, obișnuința de a trăi ocrotită de cineva ? Totul se vindecă, totul se cicatrizează, Matei, viața reintră totdeauna în normal, spunea de multe ori mama lui. Da, ea avea dreptate, credința ei, coloana aceea de care se sprijinise nu se prăbușise niciodată, chiar dacă soțul îi murise... Atunci ? Să plece împreună cu ea din acest oraș, să părăsească totul, prieteni, cunoștințe, și s-o ia de la capăt amîndoi ? Prostii, își spuse el tresărind. Îl cuprinse frigul. Abia acum își dădea seama că ușa de la terasă era deschisă și curentul rece năvălea peste patul lor. Se acoperi cu pătura.

4

Nu putea să mai creadă că nu va reuși. În privința relațiilor ei cu Masaru se clarificase complet. După ultima întîlnire cu Ieronim, nu mai avea nici un dubiu că cele ce se petreceau între acesta și doctoriță nu meritau să fie luate în seamă. Apă de ploaie, își spuse el atunci, ascultîndu-l pe aiuritul de muzeograf care, cherchelit binișor, îi vorbise despre marea sa adorație nutrită față de Natalia. Un neisprăvit, asta era Masaru, o ființă neterminată pe care ar fi putut-o trimite la colț cu un singur bobîrnac. Și ce vorbărie la gura lui ! Din toată bălmăjeala aceea despre curățenie sufletească reieșise limpede că, pentru ea, fostul său coleg era asemenea unui cățeluș pe care doamna, ca să nu fie văzută mereu singură pe stradă, îl punea cînd și cînd în zgardă și-l lua s-o însoțească. Apoi bănuise că în spatele acestui paravan caraghios, numit Masaru, exista un alt bărbat. Dar, făcînd o sumară investigație printre cîțiva medici, foști colegi de-ai săi de liceu, constatase cu surprindere că doctorița Natalia Argeanu era cum ar fi dorit el să fie, adică o femeie care, deși singură, frumoasă, în jurul căreia bărbații s-ar fi putut aduna ca fluturii de noapte atrași de lumină, nu abdicase niciodată de la seriozitatea ei rece, distantă. Interlocutorii lui subliniaseră tocmai faptul, bine reținut de el, că

singurătatea ce de obicei degrada și înrăia omul, pe ea o făcuse exemplară în toate privințele. Mai aflase de la aceștia că, lipsită de relațiile fără de care nu puteai face prea mulți pași în nici o carieră, fusese de multe ori nedreptățită. Toate acestea treziseră în el noi speranțe. Și-o imagina soția lui, protejată de un om puternic încă, într-o lume plină de complicații și nesiguranță. Cariera lui aproape nu mai conta, trecuse pe planul al doilea, întreaga sa forță trebuia să slujească deplinei realizări a Nataliei. În sfîrșit, după atîta zbucium, găsise existenței sale o axă, un țel menit nu numai să-l salveze de la prăbușire, ci să-l facă și mai puternic. Sigur, își spunea el acum, plimbîndu-se pe aleea unui mic parc din preajma policlinicii cu plată, nu era ușor s-o recîștige pe Natalia, însă pentru asta se hotărîse definitiv să nu dea înapoi de la orice sacrificiu. Fără ea nimic n-ar mai fi avut rost, însăși soarta sa ca om ar fi fost pusă sub semnul întrebării. În închipuirile lui, Natalia deja ajunsese de multe ori să-l ridice de la picioarele ei, unde el căzuse în genunchi, cerîndu-i iertare, și-i mîngîia cu tandrețe obrajii...

Zile în șir, Dugan se frămîntase cum s-o întîlnească din nou. Înlăturase de la bun început posibilitatea să se ducă la ea acasă sau la clinică. Acasă l-ar fi întîlnit pe bătrînul Argeanu, care îi era total potrivnic, iar la clinică n-ar fi reușit să stea de vorbă cu ea între patru ochi. O asemenea întîlnire, după părerea lui, nu se putea petrece nici pe stradă sau în vreun parc. De aceea, alesese policlinica cu plată, unde Natalia dădea consultații după-amiaza, de două ori pe săptămînă. Încă de dimineață plătise un bon de consultații, se interesase de ora începerii programului Nataliei și își făcuse socoteala că cel mai bine era să aștepte pînă la urmă, să intre ultimul în cabinetul ei. Își cercetă ceasul de la mînă. Mai era destul timp. Pe lista de consultații văzuse vreo cincisprezece nume înscrise, și asta însemna cel puțin patru ore. Două deja trecuseră. Se așeză pe o bancă. Într-un tîrziu, încercă să pună ordine în cele ce îi veniseră în minte să i le spună Nataliei. Fără îndoială că ea se va interesa ce se întîmplase cu fosta lui soție, de ce divorțaseră... Ce avea să-i răspundă ? Întrebarea trezi în el vechile neliniști. Nu, nu-i va mai ascunde nimic, îi va înfățișa întreaga poveste. De la povestea aceasta va trece la vinovăția lui, se va întoarce înapoi pe tot lanțul de greșeli, de eșecuri cu care își presă-

rase viața. O greșeală parcă o ceruse pe cealaltă, și mereu așa, pînă acum, pînă cînd țicnita aia de balerină îl pusese la pămînt. O gîsculiță, ar fi trebuit să se aștepte... Oase, mușchi programați să răspundă perfect la comenzile date... iar în rest... în rest, aiureală, prostie, mofturi... Cam astea se învîrteau în capul unor asemenea ființe... Brusc, se imaginâ intrînd în holul larg al apartamentului său din capitală, cu pereții lambrisați, luminați de becurile montate în cîteva firide, pe niște sfeșnice vechi de alamă. Pe măsură ce înainta, călcînd pe covorul moale, i se înmulțeau și înjurăturile. Nenorocita de balerină îi transformase toată casa într-o adevărată biserică. Unde te întorceai, nu dădeai cu ochii decît de sfeșnice, de lumînări, de candelabre, de icoane vechi scoase de prin cine știe ce poduri de case țărănești de negustorașii ei dubioși, care îi sunau toată ziua la ușă. Doar în baie mai rămăsese să atîrne lumînări și să înșire pe pereți sfinți și sfinte, ca să nu se plictisească în minutele în care trebuia să stea așezată pe colacul closetului... Săptămîni de-a rîndul, după ce primise scrisoarea ei, numai așa intrase în apartamentul acella, înjurînd de toți sfinții care, cu ochii lor înghețați pe lemn ori pe sticlă, sau în orbitele unor fețe de argint și de alamă, îi urmăreau orice mișcare. Pînă într-o seară, cînd, beat și furios, le smulsese din cuiele și suporturile lor și le aruncase claie peste grămadă în dormitorul încă îmbibat de parfumurile balerinei. A doua zi primise vestea că maică-sa murise... Nu, nu putea fi nici o legătură între icoanele nebunei și moartea mamei sale, își spunea el acum, uitîndu-se la un bătrîn care tocmai atunci se așezase vizavi de el, pe altă bancă. Bătrînul părea că nu se uita la el sau nici nu putea să-l vadă. Se rezemase de spătarul băncii, cu brațele larg desfăcute, într-un gest caraghios, ca și cum cineva l-ar fi somat să se scoale sau să se predea și el nu reușea să mai facă nici o mișcare. Doar borurile pălăriei îi tremurau ușor, odată cu capul. Tot privindu-l, Dugan se gîndi că nu mai era mult și avea să arate ca neputinciosul din fața lui. Scîrbit, se ridică de pe bancă și porni încet către policlinică.

Pe scaunele înșirate de o parte și de alta a ușii de la cabinetul Nataliei nu se mai afla decît o femeie, probabil venită de la țară, cum o aprecie el, observîndu-i urmele de noroi de pe pantofi și mîinile arse de soare, cu palmele bătucite. O întrebă dacă ea era ultimul pacient, care urma să

intre, și femeia îi răspunse doar dînd din cap și măsurîndu-l cu niște ochi verzui, plini de suspiciune. Se așeză și el pe un scaun. După puțin timp, din cabinetul Nataliei ieși un tînăr, tot pacient, care îi făcu semn femeii să intre. Dugan trebui să aștepte mai mult de un sfert de ceas. Cînd femeia ieși, se ridică în grabă și, fără să mai ciocănească în ușă, o deschise. Teama lui că în cabinet s-ar mai fi putut afla și vreo soră se dovedi neîntemeiată. Natalia era singură și totul avea să se întîmple cum își închipuise el. Trase încet ușa în urma lui și aștepta. Doctorița, așezată la o masă, scria ceva într-un registru. Dugan cuprinse în fugă cu ochii micul cabinet, a cărui culoare predominantă, albă, îi dădu o senzație de frig. În clipa în care Natalia ridică privirea spre el, simțea cum transpirația rece i se scurge pe spate.

Dumneata ? întrebă doctorița.

Cum mă vezi, spuse Dugan, încercînd să dea de la început discuției un ton cît mai intim posibil. N-am avut încotro, a trebuit să cumpăr un bon de consultație, ca să te pot vedea. Îmi dai voie să mă așez și eu pe scaun ?

Natalia nu-i răspunse, și el luă tăcerea ei drept încuviințare. Se așeză încet, ca și cum i-ar fi fost teamă că scaunul s-ar fi putut sfărîma sub el. Natalia îi părea acum o altă femeie decît aceea care îi întorsese spatele în holul hotelului. Fața ei nu trăda nici un semn de tulburare. O urmări atent, cît ea își aprinse țigara, cît își băgă apoi pachetul de țigări și bricheta în poșetă, sperînd că de astă dată va avea mai mult noroc.

Ce mai dorești ? întrebă ea. Pentru ce ai venit aici ?

Sînt bolnav, Natalia, spuse el. Vorbesc serios.

De ce suferi ? mai întrebă ea. Oricum, aici sînt obligată să te ascult. Ai plătit, nu-i așa... Repet, ce te supără ?

Nu ca medic îmi poți trata suferința, spuse el, ci ca femeie. Numai de tine depinde să ia sfîrșit...

Te știam un actor desăvîrșit, spuse ea. Acum ești prea caraghios. Un cabotin... un actoraș cu glume de prost gust. Totuși, ce mai vrei de la mine ?

Eu îți vorbesc serios... eu nu fac glume, răspunse el, ridicîndu-se de pe scaun. Crede-mă, Natalia ! Începuse să se ajute cu mîinile, gesticulînd, să-și întărească astfel vorbele ce i se înșiruiau rapid, unul după altul, așa cum și le repetase în gînd atîtea ori. Vorbi pînă ce Natalia își termină de fumat

țigara, pînă ce îi văzu degetele ei lungi, calme, relaxate, strivind-o încet în scrumieră. Atunci se opri brusc, parcă sleit dintr-o dată de vlagă și se așeză la loc pe scaun.

Mă întreb din nou, spuse ea, de ce îmi înșiri mie toate astea? Cred că ești convins că nu mă interesează.

Ba nu, te va interesa, replică el. Pentru că te iubesc, Natalia, te iubesc mai mult decît îți închipui tu. Un singur cuvînt, și mă poți distruge definitiv sau îmi vei reda întreaga forță... Înțelegi? O putem lua de la început, amîndoi... oriunde... Da, în capitală, Natalia, acolo e mai bine. Nu aici... Aici e și tatăl tău, care nu mă va ierta niciodată... Știu, sînt convins că el... Dar tu ești altceva, Natalia... Îți voi obține transferul exact pe același post... Am încă destule relații, voi reuși... Vom trăi împreună și, pînă la sfîrșit, totul va fi perfect, îți jur, vom împărți bucuriile și necazurile... Mai sîntem, totuși, tineri, dragă, mai e posibil să întemeiem o familie trainică, sănătoasă, să auzim rîsul copilului nostru... al unui copil care...

Ajunge! îl opri Natalia. Bîiguiala asta a ta n-are nici un rost... Și rîsul unui copil? Nu se va mai auzi niciodată, domnule director general... Tu l-ai ucis, ai sugrumat rîsul acela înainte de a fi auzit...

Dugan simți că începuse din nou să piardă terenul. Calmul ei îl zăpăcise complet. Ar fi preferat acum să fie furioasă, ar fi făcut față chiar la o criză de isterie. Balerina îl obișnuise de mult cu astfel de scene, și el ar fi știut cum să procedeze, ar fi fost mai în largul său să găsească o ieșire. Însă cum să lupte el împotriva calmului acesta, pe care mintea lui nu-l prevăzuse? Era neputincios, dezarmat, fără replică, fără cuvîntul acela care ar fi putut înlătura distanța dintre ei. Reuși să spună: Eu n-am ucis nimic, Natalia. Dacă am ucis ceva, acesta este sufletul meu.

Tu vorbești de suflet? îl întrebă ea. Cred că nici n-ai dreptul să pronunți un asemenea cuvînt. În tine nu există așa ceva... Mă miră însă faptul că stai prost și cu memoria. Cum de te-a cuprins deodată amnezia asta, încît, înainte de a fi intrat aici, să nu te fi gîndit la cele întîmplate între noi. Cum, domnule... sau tovarășe director general?

Dă-l dracului de director! răspunse el. În fața ta nu-i nici un director, ci un om... un om care...

Daaa... un om ! făcu ea. Un oom... Ei bine, omule, ai fi putut să-ţi aminteşti de sfîrşitul căsătoriei noastre. Măcar de asta... Eram gravidă, aşteptam un copil, iar tu, în loc să mă fi protejat, cum era firesc, cum se întîmplă şi între animale, tu, omule, ai început să mă chinui, să mă baţi... Uite, ai aceleaşi mîini, care m-au lovît atunci de nenumărate ori, şi aceiaşi ochi, care mă priveau fioroşi, cu răutate... Nu te mai poţi schimba, răul de atunci zace şi acum în tine, sînt sigură... Şi eu, ce proastă, doream să reţin lîngă mine răul acela, îmi închipuiam că mai era posibil... Mă gîndeam şi la copil, în primul rînd la el, cînd te rugam să nu pleci... Îţi devenisem o povară, o piedică de care trebuia să te desfaci imediat, pentru a nu-ţi periclita cariera. Eu îţi compromiteam visurile cu scaune tot mai înalte... Şi te-ai desfăcut, ai plecat... Ascultă, dacă tot ai venit aici, să-ţi împrospătez memoria numai cu o singură zi, cu o după-amiază de toamnă... Deşi în oraş erau cîteva taxiuri, probabil că mama n-a putut reţine pe nici unul dintre ele şi a apelat la o trăsură... Nu poţi să nu ţi le mai aminteşti cît de hîrbuite şi de infecte erau... Alături de mama, mergeam în ziua aceea într-o astfel de trăsură. Mă întorceam de la spital, unde, cu puţin mai înainte, întinsă pe masa de operaţie, auzisem ceva căzînd în vasul de sub picioarele mele... Ceva ce fusese viu, ce ar fi putut să rămînă în viaţă... Pricepi ?... Legănată de trăsură, mă uitam la oamenii de pe stradă, la copacii încă înverziţi... Toţi, absolut toţi aveau aceeaşi culoare, pînă şi feţele oamenilor la fel... Guloarea pielii badijonate cu iod... Nu doar vedeam, simţeam culoarea asta... o simţeam lichidă, scurgîndu-mi-se pe picioare, şi în urechi se repeta mereu bufnitura aceea îngrozitoare, ca o halcă de carne aruncată pe tejgheaua măcelarului... La o întretăiere de străzi, birjarul a fost nevoit să oprească, trecea o coloană militară... Şi acolo, în clipele acelea, te-am văzut. Erai singur, aveai un aer de om ieşit la plimbare... Ştiai prea bine de unde mă întorceam, dimineaţă discutasem împreună şi hotărîrea mea te bucurase, ai fost gata chiar să mă săruţi... Ţi-am făcut semn, dar nu te-ai oprit. Cum ai dat cu ochii de mine, ai întors capul şi ţi-ai continuat drumul...

Natalia... încercă el să-i mai spună ceva, însă ea îl opri. Glasul ei, deşi calm, devenise aspru, dur : Taci, ascultă-mă ! N-ai cum să te mai aperi... Atunci, uitîndu-mă după tine,

nu mi-a mai părut rău pentru ceea ce făcusem, am înțeles cu toată ființa mea că chiureta medicului fusese necesară, că mă eliberase de un cumplit coșmar, că tu, soțul meu, nu mai existai, că te omorîse și pe tine bufnitura din vas... sau de pe tejgheaua măcelarului... Trebuise să se întîmple așa... Da, n-am sperat să fiu vreodată răzbunată, dar se pare că există o lege, dincolo de toate legile, care pînă la urmă repune dreptatea în drepturi și dă fiecăruia ce i se cuvine, ca o compensație fie pentru suferință, fie pentru ticăloșie. Și acum, de ce ți-aș ascunde, de ce nu ți-aș spune că am o mare satisfacție... Atît. Te rog să pleci.

Natalia, nu se poate așa, spuse el. Te rog...

Nu se mai poate în nici un fel, răspunse ea, ridicîndu-se de pe scaun. Am fost clară, nu ? Pentru mine nu exiști, ești un cadavru de care nici nu vreau să-mi mai amintesc. Hai, pleacă ! Dacă nu părăsești camera în clipa asta, voi anunța personalul policlinicii. Cred că nu dorești un spectacol, domnule director general...

Dugan mormăi ceva și se retrase spre ușă cu spatele. O mai văzu deschizînd fereastra, apoi puse mîna pe mînerul ușii. Afară, mormăiala lui se prefăcu treptat în înjurături. Un bărbat care îl ajunse din urmă se uită la el evident mustrător. Dar Dugan nu-l luă în seamă, continuă să înjure, călcînd apăsat și strîngîndu-și pumnii vîrîți adînc în buzunare. Nici nu mai era sigur dacă înjurăturile lui se adresau balerinei sau doctoriței din cabinetul căreia ieșise.

CAPITOLUL VI

1

La cîteva zile după plecarea Cristinei la mare, într-o dimineață, Matei telefonă la redacția unde lucra Vlad Popescu. Se prezentă drept rudă a acestuia și ruga pe femeia care îi răspunse la aparat să-i facă legătură cu el. Astfel află că cel despre care se interesa plecase chiar în ajun în concediu. Femeia, probabil o secretară, deosebit de amabilă, îl mai informase că redactorul lor se afla la mare, dar unde anume nu știa. Oricum, dacă ar fi revenit cu un telefon spre sfîrșitul săptămînii, i-ar fi putut spune și adresa, fiindcă, în eventualitatea că ar fi trebuit să fie chemați pentru cine știe ce probleme urgente, redactorii erau obligați să comunice conducerii lor unde se găseau în concediu. După această convorbire, simțind că n-ar fi putut lucra în atelier, sub privirile oamenilor săi, îl anunță pe adjunctul lui Donișan că pleca la biblioteca universitară. Forul lor tutelar le anunțase deja oficial concursul internațional și, peste capul directorului, indicase ca singur participant pe arhitectul Hermeziu. Matei nu se prea bucurase de o asemenea victorie obținută în fața lui Donișan, însăși șansa sa la acest concurs n-o mai privea cu entuziasmul de la început. Totuși începuse documentarea în vederea concepерii proiectului. Și, cum fotografiile și hărțile primite de la beneficiar le considera cu totul insuficiente, apelase la fondurile de carte de la bibliotecă. Pînă la prînz, răsfoi zeci de albume cu imagini ale unor orașe din țările arabe și nu luă în seamă faptul că secretara lui Donișan îl chemă de cîteva ori la telefonul directorului bibliotecii, cerîndu-i explicații la niște adrese ce însoțeau ultimele proiecte ieșite din atelierul său, evident pretexte ca ea să afle dacă el se dusese sau nu acolo. Povestea asta se mai repetase și în alte

zile, încredințîndu-l pe deplin că Donișan îl urmărea pas cu pas. Dar Matei privea acum toată disputa cu omul acesta ca pe un lucru prea puțin însemnat să-i mai dea atenție. Trăia un sentiment de nepăsare și chinuitoare nehotărîre. Aproape că se obișnuise cu noua lui stare, văzută ca o fatalitate, ca o etapă a vieții sale de la care nu se putea sustrage, n-o mai putea ocoli, ci trebuia să treacă oricum prin ea, așa cum trecuse prin copilărie, prin prima tinerețe. Sau printr-o boală, căreia îi cunoștea încă de pe acum evoluția, cel puțin în linii generale, sperînd că, la capătul ei, îl așteptă odihna, o convalescență însetată de viață. Mîncă la Casa universitarilor, la o masă cu cîțiva necunoscuți, și apoi se întoarse la institut. Încercînd să lucreze, adormi la birou, cu fruntea rezemată de niște mape de carton. În scurtul lui somn îl visă pe Donișan ministru sau ceva în genul ăsta, care îi înmîna o înaltă decorație pentru meritele deosebite. Se trezi în timp ce-i mulțumea acestuia, strîngîndu-i prietenește mîna. Își făcu o cafea și, amintindu-și ceea ce visase, începu să rîdă. Ca un ecou venit din cine știe ce depărtare, rîsul lui îl trezi de-a binelea, readucîndu-l la realitatea trăirilor sale de mai înainte. Cît se mai răci cafeaua, se duse la toaletă și se spălă pe față. Ceva mai tîrziu, îi veni ideea să-i telefoneze Ginei, desenatoarea, și s-o cheme la institut. Renunță repede la asemenea gînd și se puse să facă ordine în notițele luate la bibliotecă. Lucră fără întrerupere aproape două ore, dar și fără prea multă stăruință și plăcere, așa cum, pe vremea cînd era student, își pregătea examenele la unele discipline spre care nu simțea nici o chemare. La un moment dat, își adună hîrtiile de pe birou, le bagă în fișet și părăsi institutul. Soarele încă mai aurea ferestrele de sus ale unor blocuri și cupolele bisericilor, întinzînd pe asfaltul înfierbîntat lungi umbre în urma trecătorilor. La vremea asta, de vacanță, Matei nu mai rămăsese niciodată în oraș. Fără studenți, i se părea că totul luase o înfățișare vădit provincială, străzile arătau ca încremenite într-un fel de somnolență, tramvaiele și autobuzele circulau aproape goale. Se opri puțin la un magazin alimentar, să-și cumpere ceva pentru cină, dar înghesuiala și cozile de acolo îl făcură să-și continue drumul. Acasă, la bucătărie, găsi cîteva piersici pe care le mîncă mai mult ca să-și potolească setea, gîndindu-se să-i scrie o scrisoare maică-si, apoi să citească vreun roman, pînă

să adoarmă. Se simțea obosit, oarecum iritat, ca în toate sfîrșiturile de ziuă, cînd îl cuprindea un sentiment că fusese frustrat, irosindu-și timpul numai cu mărunțișuri. Începuse să se dezbrace și atunci auzi sunînd telefonul. Îi recunoscu imediat vocea fostului său director. Acesta îl întrebă ce mai era nou prin institut, în ce stadiu se mai aflau relațiile lui cu Donișan și, aflînd de concursul internațional, îl felicită, arătîndu-și deplina încredere în succesul arhitectului. Tot acest ocol de vorbe Mariciuc îl făcu pentru o rugăminte. Mică, precizează el. Era vorba de un bun prieten de-al său, pe care de altfel Matei îl cunoscuse în casa sa. Bătrîn, omul hotărîse să-și aranjeze, cît mai avea timp, și situația pentru lumea cealaltă, adică dorea să construiască un cavou. Fu gata să-l refuze, însă auzind că bătrînul respectiv nu era altul decît tatăl Nataliei, acceptă, asigurîndu-l pe Mariciuc că va face tot ce-i va sta în putință. Fostul director îi mai spuse că prietenul său îl va căuta cu telefonul de îndată ce el îl va anunța. Nu așteptă prea mult și primi telefonul lui Argeanu. Matei asculta repetatele scuze ale bătrînului și de ce acesta dorea să-l întîlnească înainte de a pleca la tratament, într-o stațiune de munte. Nu înțelesese mare lucru din explicațiile lui Argeanu, dar îi propuse ca întîlnirea lor să aibă loc chiar în aceeași seară. Abia după ce auzi încuviințarea celuilalt și puse receptorul în furcă, își dădu seama că voia s-o vadă și pe Natalia. Mai înainte nu se gîndise nici o clipă la asta sau, poate, o asemenea posibilitate i se conturase în subconștient încă din timpul discuției cu Mariciuc, și acum îi ieșise în cale sub forma ochilor acelei femei, de a căror privire nu mai putea să facă abstracție, nu mai era în stare să-i ocolească. Cît se îmbrăcă, simți că ochii ei îi urmăreau parcă fiecare mișcare. Vezi, domnule arhitect, o auzi el apoi, în vreme ce se pieptăna în fața oglinzii din baie, vezi, oricît ne-am sustrage unul celuilalt, pînă la urmă tot ne întîlnim, sîntem asemenea unui copac, a unui mesteacăn rătăcit printre fagi și stejari, și a unei iederi încolăcită pe trunchiul său alb. Nu mai rămîne decît să stabilim cine-i mesteacănul, și cine-i iedera... Nu mă interesează, cucoană, se trezi el spunîndu-i celei din oglindă, care îl imita conștiincios. Nu, eu nu m-am molipsit de boala lui Ieronim, care este propria ta boală, transmisă lui, maladia tuturor femeilor singure și disperate... Telefonul îl chemă din nou.

De astă dată era Cristina. De cînd plecase, îi telefona mai în fiecare seară, repetîndu-i mereu aceleaşi cuvinte. Matei îi răspunse prompt, mirîndu-se şi acum de sine, că le rostea şi el la fel, de parcă ar fi fost un ecou al ei. Îşi vorbeau ca şi cum nu i-ar fi despărţit sute de kilometri, ci amîndoi, în pat, şi-ar fi pregătit grijulii clipele de dragoste. Pa, pa, iubitule, o mai auzi la sfîrşit... La naiba ! gîndi apoi furios. Număr de circ, jonglerii de cuvinte. Devenise şi asta o modă... Îi era silă de propria lui fiinţă. Ajunsese mai rău ca Ieronim. Lumea i se arăta tot mai des ca o uriaşă sală de aşteptare, cu busculade, cu picioare călcate, cu ovarele femeilor, cu orgoliile prosteşti ale bărbaţilor, cu coate înfipte în coaste, cu lovituri pe la spate, cu înjurături, cu insinuări veninoase şi mai ales cu făţărnicie, cu minciuna care falsifica totul, degrada, murdărea... Unde era locul lui acolo, în această aglomerare de trupuri transpirate, agitate, puse pe hartă ?... Sigur, îşi răspundea şi acum, ca întotdeauna, printre mincinoşi, în mijlocul laşilor, cot la cot cu ei, atent să întreţină atmosfera, nu-i aşa, de bună-cuviinţă, de oameni-bine-crescuţi, înrînd-cu-lumea... Nu pentru asta se duce el acum la Argeanu ?... Nu în vederea acestui scop îşi schimbase cămaşa, bluza, pantalonii ?... Dorea să-i impresioneze, să facă figură bună chiar şi prin îmbrăcăminte, să le impună alura lui de artist, de clovn, de căţeluş cu zgardă, de încornorat... Prostii, îşi spuse el răsucind cheia în yala uşii. Întrebări fără rost. Nu se ducea la Argeanu decît să scape de sîcîiala lor, să umple într-un fel timpul. Apoi, după o zi întreagă de singurătate, simţea nevoia unei destinderi, a unei conversaţii cu cineva, indiferent cît de interesantă sau de plictisitoare ar fi fost...

Ajunse la Argeanu liniştit. Drumul pe jos îi făcuse bine, se simţea ca şi cînd ar fi lepădat pe stradă, ca pe nişte haine, toate sau partea cea mai importantă dintre gîndurile care îl chinuiseră pînă atunci. Îi deschise fostul judecător şi îl conduse deosebit de amabil în sufrageria aceea imensă, deja cunoscută lui. Nimic nu se schimbase acolo de cînd fusese ultima oară. Doar interlocutorul era altul. Un bătrîn manierat, plăcut la înfăţişare, ce îşi cîntărea atent fiecare vorbă. Tocmai îi explica, rar, că păstrase de mai mulţi ani o sticlă cu whisky, din care tocmai turna acum în pahare. O păstrase pentru un prilej deosebit şi, iată, spunea Argeanu, prilejul

sosise, însăși răposata lui soție l-ar fi îndemnat să desfunde sticla. După ce ciocniră paharele și băură primele sorbituri, bătrînul continuă să-i vorbească despre soția sa, mărturisindu-i că de zece ani, de cînd murise, el o visase aproape în toate nopțile, dar ultima dată, înainte de a lua hotărîrea în privința cavoului, ea îl rugase să nu mai întîrzie cu ridicarea acelei construcții, pentru că viața lui se putea sfîrși în orice clipă. La o asemenea vîrstă, depindeai de cea mai mică accelerare a cordului, de un vas mai fragil de undeva, din creier...

Nu am dreptate, domnule arhitect? îl întrebă la sfîrșit. După șaptezeci de ani te poți aștepta la orice... Iar în privința viselor, să mă înțelegeți, nu sînt un mistic, dar cred că există ceva dincolo de ființele noastre... ceva pe care îl simțim doar la bătrînețe, ca o ultimă încercare, fiindcă, înainte de etapa asta, nu avem timp, viața e prea trepidantă, prea acaparatoare. Poate tocmai în asta constă și frumusețea ei. La bătrînețe însă e altceva, toate își încetinesc ritmul, lucrurile capătă alte dimensiuni, vin alte întrebări...

Matei își aprinse țigara și îl urmărea atent. În sinea lui era dezamăgit că Natalia lipsea, dar nu putea să întrebe dacă ea era sau nu acasă. Îi spuse: Vă înțeleg perfect...

Mă bucur, domnule arhitect, îi răspunse Argeanu. Și vă mărturisesc sincer, mi-ați făcut o impresie foarte bună cînd v-am întîlnit la prietenul meu, inginerul Mariciuc. Cît despre părerile lui, ce să mai vorbesc? Mi-ați fost descris numai cu superlative... Nu, nu mă refer la profesia dumneavoastră, nu mă pricep, ci la omul pe care îl am în față.

O, mă copleșiți, spuse Matei, și Argeanu, ridicînd o mînă spre el, îi replică imediat: Nu, nu greșesc... În meseria pe care am făcut-o, de altfel destul de ingrată, am învățat unele lucruri și în primul rînd să intuiesc ce se ascunde în omul cu care stau de vorbă, chiar dacă acesta îmi este străin. Rareori m-am înșelat... Dar să nu mă mai laud... Ce să fac, uite, sînt ca toți bătrînii, cu pretenții de atotcunoscător... Să trecem, totuși, la scopul vizitei dumneavoastră... Nu vreau ceva mare, greoi... Îmi repugnă masivitatea, opulența... Să rămîn așa și dincolo de această viață... Adică, vreau un cavou modest, o construcție mică, suplă, ceva care i-ar fi plăcut și soției mele... Asta pot sugera fanteziei dumneavoastră... În rest, fiți sigur, voi achita exact cît îmi veți cere.

Mă jigniți, spuse Matei. În afară de institut, n-am făcut niciodată nimic pentru bani. A fost numai plăcerea.

Dar munca dumneavoastră ? îl întrerupse Argeanu.

Precizez, numai din plăcere, din pasiune, dacă doriți, continuă Matei. Dumneavoastră ați apelat la un prieten, iar acesta la alt prieten... E firesc, nu ? Apoi mai este ceva... Un arhitect, într-o viață, trebuie să proiecteze de toate, și un gard frumos, și o casă țărănească, o biserică... Recunosc, pînă acum n-am avut prilejul să concep și un cavou, însă sper că veți fi mulțumit... Deci, să nu mai discutăm niciodată despre bani...

Bătrînul se arătă intrigat, însă dădu din cap, în semn că era de acord. Cînd Matei își termină vorba, spuse : Nu cred că e firesc așa, dar, mă rog... Oricum, vă mulțumesc mult că ați venit, mi-ați luat o greutate de pe inimă. Știți, n-am vrut să plec la tratament... Niște vechi reumatisme... N-am vrut să mă duc înainte de a începe lucrul acesta măcar așa, ca idee. Nu mi-ar fi tihnit acolo... Pînă la moartea ei în stațiunea aceea ne-am petrecut cea mai mare parte a concediilor. De atunci n-am mai fost, n-am mai îndrăznit... Acum, întîlnindu-mă cu locurile acelea, mă voi întîlni și cu ea... Și ce i-aș fi spus, dacă noi amîndoi nu ne-am afla acum aici ?... Înțelegeți, domnule arhitect ?... E greu să explic cum vine asta unui tînăr ca dumneata. În sfîrșit, dacă veți începe cumva lucrul la schița pentru cavoul meu, poate ar trebui să mergem la fața locului, în cimitir, cred că sînt necesare și unele măsurători...

În următoarele zile, nu pot, spuse Matei și Argeanu găsi repede soluția : Nu-i nimic. Va merge Natalia cu dumneavoastră, fiica mea. Vă va arăta ea mormîntul. Cînd va fi nevoie, îi veți telefona...

Acum nu-i acasă ? întrebă Matei, simțindu-și deodată obrajii arzînd. Iată că îndrăznise, gîndi el. Chiar dacă ea nu era acasă, tot avea s-o întîlnească. De acum încolo putea să facă asta oricînd, exista un pretext, un lucru care într-un fel îl justifica față de sine. Îl auzi pe Argeanu : Este și fiică-mea acasă, domnule arhitect... Nu s-a arătat la față pînă acum, fiindcă ne pregătește ceva la bucătărie. Cred că nu ne veți refuza invitația, să cinați împreună cu noi.

Nu vreau să vă deranjez, răspunse Matei. Mai ales pe fiica dumneavoastră...

Nici o grijă, este obișnuită, răspunse Argeanu. De cînd a murit mama ei, ea are grijă de tot menajul. Eu mai puțin, mai stau la cozi în piețe sau la magazinele alimentare, mai supraveghez femeia care vine să ne facă de două ori pe săptămînă curățenie... Ne descurcăm cum putem... E greu să mai găsești astăzi o femeie de serviciu, toate caută slujbe la stat. Cît a trăit soția mea, totdeauna am avut o asemenea femeie în casă și, uite, soarta e cam nedreaptă cu Natalia, greul a căzut pe ea. Și nu numai în această privință este nedreptățită...

Tocmai atunci intră și Natalia. Tatăl ei se ridică de pe scaun și astfel fu obligat să se ridice și Matei : Iată, Natalia, musafirul nostru — domnul arhitect Hermeziu...

Ochii ei erau acum neobișnuiți de luminoși, de un verde crud, transparent, emanînd parcă o anume căldură blîndă, odihnitoare, iar bluza albă, cu guler răsfrînt, și pantalonii de catifea neagră o întinereau, dîndu-i un aer de lejeritate, de ființă aflată în vacanță... Se apropie de el și abia cînd îi întinse mîna, zîmbind, privirea ei căpătă acea undă melancolică, dureroasă, pe care Matei o observase și la prima lui vizită : O, noi ne cunoaștem, tată... Dumnealui este prietenul lui Ieronim...

Și tu de ce nu mi-ai amintit, Natalia, interveni Argeanu, așezîndu-se la loc în scaun. Aș fi vorbit cu Ieronim și nu l-aș mai fi deranjat și pe Mariciuc. Nu-mi place să deranjez prea multă lume. Uituc, asta sînt, pentru că acum îmi amintesc perfect, Ieronim mi te-a lăudat de multe ori, domnule arhitect. Dar ce să faci, e tocmai ce-ți spuneam mai înainte, toate și-au încetinit în mine ritmul...

Se așezase pe scaun și Matei, numai Natalia rămăsese în picioare, lîngă masă. Își turnă puțin whisky și ciocni paharul cu ei, spunîndu-le că mai trebuiau să aștepte puțin, abia băgase o ruladă în cuptor, ceva care se mînca numai fierbinte...

Dar nu trebuia să vă deranjați, spuse Matei, eu... eu... și Natalia nu-l mai lăsă să vorbească : Nu-mi închipui că vreți să ne refuzați. Sau poate vă așteaptă soția ?... Un telefon, nu-i așa... Ce ar fi s-o invităm și pe dînsa ? N-am pregătit cine știe ce, însă pentru o cină în patru va fi suficient. Mi-ar face plăcere să o cunosc, să...

Matei îi întîlni din nou ochii. Deveniseră albaştri, probabil fiindcă lumina îi căzuse acum pe faţă, gîndi el. Răspunse abia după ce Natalia repetă din nou că ar fi fost bucuroasă să-i cunoască soţia : Sînt singur, soţia mea a plecat la mare...

Fără dumneavoastră ? se miră ea.

După cum vedeţi, răspunse Matei, şi iarăşi simţi năvălindu-i sîngele în obraji. Eu n-am putut pleca, m-au oprit nişte lucrări foarte urgente...

Şi nu vă e teamă, domnule arhitect ? mai întrebă ea. Din cîte mi-a povestit Ieronim, se pare că aveţi o soţie foarte frumoasă...

De ce să mă tem ? spuse el, silindu-se să rîdă. Dacă e să-ţi pierzi capul pentru cineva, ţi-l pierzi chiar fiind la braţ cu partenerul de cuplu, fie în cazul bărbatului, fie în cel al femeii... Nu am dreptate ?

Nu vă contrazic, răspunse ea, şi lui Matei i se păru că zîmbetul ei, pentru o fracţiune de secundă, fu întrerupt de o grimasă de silă. Nu îndrăznesc să nu fiu de acord cu dumneavoastră. Ştiţi mai bine ca mine de ce să vă fie sau nu teamă... Scuzaţi-mă puţin, nu vreau să mi se ardă opera culinară...

Rămas numai cu bătrînul, acesta întrebă de unde era de loc, adică unde se născuse, şi Matei îi răspunse că avea acelaşi sat natal ca şi Ieronim. Argeanu îl mai întrebă despre părinţi şi, cînd Matei începu să-i vorbească despre tatăl său, pe care nici nu-l cunoscuse, fiindcă la moartea lui el avea doar doi ani, Argeanu clătină din cap : Da, da, ultimul război l-au dus mai mult ţăranii şi învăţătorii. Mă refer la ţara noastră. Aceştia au dat cele mai multe jertfe... Şi mama, care îmi închipui că era destul de tînără pe atunci, nu s-a recăsătorit ?

Avea douăzeci şi opt de ani, răspunse Matei. S-a sacrificat pentru mine, pentru sora mea, şi a rămas singură... I-a fost destul de greu ca, numai cu leafa ei de învăţătoare, de cîteva sute de lei, să poarte prin şcoli doi copii, şi aceştia privaţi de pensia de orfani.

Cum ? se încruntă deodată Argeanu. Nu înţeleg... Şi Matei îi explică rar, de parcă interlocutorul său n-ar fi auzit bine : Ni s-a luat pensia, deoarece tatăl meu a căzut pe frontul de răsărit... Era un biet învăţător, nu făcuse înainte nici un fel

de politică și nu avea nici un fel de vină că nu știu cine începuse războiul. La ordinul primit, trebuise să se prezinte sub arme și, pe deasupra, să mai aibă și ghinionul să moară acolo... Dacă n-am înțeles nici acum vina lui, cu atît mai mult n-am înțeles-o pe a mea, pentru care am fost pedepsit... În sfîrșit, trecutul...

Trecutul... repetă și Argeanu. Trecut plin de nedreptăți. Și unde anume a căzut tatăl dumneavoastră ?

Într-un sat de lîngă Odesa, răspunse Matei. Chiar în primul an de război... Ca mai toți învățătorii, era sublocotenent și fusese numit șeful unui tren de aprovizionare. Mult mai tîrziu, cînd am citit și am înțeles scrisorile lui, mi-am dat seama că începuse ca un om norocos. Oricum, nu era în linia întîi... Bineînțeles, n-am putut să aflu din cărțile lui poștale, ștampilate de cenzura militară, decît ce-am fost în stare și eu să descifrez printre rînduri. De la cîțiva martori oculari s-au mai adunat alte date, esențiale pentru moartea sa. Tînărul sublocotenent a observat, la un moment dat, că trenul lui mergea mai mult în gol, că mulți bocanci, mantale, calupuri de unt, conserve etc. se întorceau la casele unor ofițeri superiori, la traficanți, la bișnițari, cum îi numim noi astăzi. Și naivul de sublocotenent a tot făcut rapoarte, sesizînd ce se întîmpla, pînă ce s-a trezit trimis pe linia întîi. Probabil că acolo n-a tras un cartuș...

Trist, domnule arhitect, spuse Argeanu, și Natalia, care tocmai intrase din nou, cu tava plină de farfurii, întreabă : Ce e trist, tată ?

O poveste din viața musafirului nostru, răspunse Argeanu.

Nu cred, spuse ea rîzînd. Îmi închipui că în viața domnului arhitect nu există asemenea povești. Îl trădează înfățișarea, mai adăugă ea dispărînd iar pe ușa dinspre bucătărie.

Puțin mai tîrziu, Argeanu aduse o sticlă cu vin. Veni și Natalia. Rulada ei, făcută dintr-un aluat special și caș-caval, era delicioasă. Matei o lăudă de mai multe ori, mărturisind că pînă atunci nu mai mîncase așa ceva, și ea îl mai servi cu o porție fără să țină seama de protestele lui. După ruladă, mîncară friptură de pui cu piure și salată de roșii, iar la sfîrșit înghețată de căpșune. În timpul mesei, bărbații lăudară priceperea Nataliei în arta culinară, vorbiră despre vacanță, despre filmele care rulau în oraș, mai toate me-

diocre, despre programele plictisitoare de televiziune, despre încordarea din Orientul apropiat, ajungînd la urmă la poluarea morală, care, cum susţinea Argeanu, cuprindea tot mai mulţi oameni. Natalia curăţă masa şi aduse pentru fiecare cafea şi coniac. Argeanu le refuză pe amîndouă. Îşi mai manifestă încă o dată mulţumirea faţă de arhitect, pentru că acceptase să-l ajute la construirea cavoului, şi se retrase, justificîndu-se că trecuse printr-o zi proastă şi nu se simţea tocmai bine. Rămaşi numai ei doi, Natalia propuse să bea cafeaua şi coniacul pe terasă. Matei acceptă şi amîndoi se aşezară pe cele două fotolii de răchită aflate acolo, lipite unul de altul. Lumina care venea din spatele lor, prin uşa deschisă de la sufragerie, le lăsa feţele în umbră. O vreme tăcură. Peste zgomotele îndepărtate ale oraşului, înăbuşite de întunericul nopţii, răsuna de undeva, din iarba din jurul terasei, ţîrîitul greierilor. Matei îşi aprinse o ţigară şi rupse tăcerea : N-am mai auzit de mult greieri... Cînd eram copil, pe lemnele aduse în casă pentru focul sobei, se întîmpla ca, mai în toate iernile, să fie şi cîte un greier. Dezmorţit acolo, în firida de sub sobă, îşi începea ţîrîitul în fiecare seară, şi aşa se porneau şi poveştile din capul meu. Omoram balauri, zmei, vrăjitoare. Mai tîrziu devenisem conducător de oşti, pictor, scriitor celebru, vedetă de cinema... După cum vedeţi, şi poveştile de atunci îmi erau pline de orgolii...

Şi vi le-aţi păstrat ? întrebă Natalia.

Nu ştiu, nu-mi dau seama, răspunse el. Ceea ce ştiu precis este că în poveştile acelea n-am fost niciodată arhitect... Atunci totul era foarte simplu, închideai ochii şi dorinţele începeau să ţi se împlinească... Acum ţîrîitul greierilor nu face altceva decît să adîncească liniştea...

Şi singurătatea, spuse Natalia.

Se răsuci spre ea, simţindu-i ochii aţintiţi asupra lui. Brusc, Natalia îşi dădu puţin capul pe spate şi îşi netezi părul la tîmple, spunînd : Liniştea ? Uneori şi liniştea devine extrem de obositoare, un chin... Nu vi s-a întîmplat niciodată ?

Nu ştiu, răspunse el şi încercă să schimbe discuţia. Dar dumneavoastră nu plecaţi în concediu ?

Voi pleca şi eu, spuse ea, însă mai tîrziu. Nu-mi daţi o ţigară ? Pe ale mele le-am lăsat pe masă şi îmi este lene să mă ridic de aici.

Matei întinse spre ea pachetul cu țigări și aprinse bricheta. La lumina flăcării, fața ei nu i se mai păru destinsă ca în casă, ci cuprinsă de o mare încordare. Voi pleca și eu în concediu, mai adăugă ea. Voi pleca după ce se va întoarce tata. Fratele meu și soția lui au ținut mult să-l ia cu ei.

Ați fi putut pleca cu toții, spuse Matei. Sau vă este teamă să lăsați casa singură ?

Poate e și asta, răspunse Natalia. Poate e și altceva, mult mai important decît asta... De fapt, nici nu știu unde să mă duc... Cîțiva ani la rînd am călătorit peste hotare, prin oficiul de turism... Mai înainte am avut parte de o specializare la Londra... Acum nu-mi dau seama cum aș face să treacă și timpul concediului acesta.

Vrem sau nu vrem, tot va trece, replică Matei.

Sigur, spuse ea. De fapt, mă gîndeam că perioada de concediu este cea mai dificilă pentru mine. Cît mă aflu la spital, în fața studenților, acasă, cu treburile ce mai sînt și aici, totul este în ordine, o monotonie fericită, dacă poate exista așa ceva...

Lui Matei nu-i plăcea cursul luat de discuție. O întrebă pe neașteptate : Dar Ieronim este o companie plăcută...

De astă dată Natalia îi răspunse după o pauză nefiresc de lungă : Ieronim trăiește în trecut, iar eu în prezent, nu mă pot desprinde de prezentul acesta, oricum ar fi el. Asta ne-a despărțit de la început, fiecare am înțeles că avem concepții de viață cu totul opuse...

Fu gata s-o întrebe dacă înainte de ceea ce numea ea despărțire existase ceva serios între ei. Nu putea să creadă că femeia de lîngă el trăise pînă acum ca o maică habotnică din cine știe ce mănăstire îndepărtată. O auzi din nou : Mă întrebați mereu despre Ieronim, domnule arhitect. S-ar părea că pentru dumneavoastră, în tot ce discutăm, numai el contează...

O, nu, nu, se apără Matei. Greșiți. Aș asculta cu interes orice mi-ați spune despre dumneavoastră. Eu n-am îndrăznit să...

Să ce ? întrebă ea. Să vă atingeți de persoana mea... Începuse să rîdă. Probabil că Ieronim mi-a înălțat în fața dumneavoastră un soclu prea înalt... Sînt o femeie obișnuită, domnule arhitect, credeți-mă, n-am nimic în mine de excepție, cum pretinde Ieronim...

Ultimele ei cuvinte îl neliniștiră. De ce îi făcea ea asemenea mărturisiri tocmai lui ? Ce interes să fi avut ? Evident, ținea să se distanțeze în fața lui de Ieronim. Acum nu mai avea nici o îndoială, pentru ea Ieronim devenise o cunoștință oarecare. Poate niciodată nu fusese mai mult decît atîta... Dar, la urma urmelor, ce îl priveau pe el relațiile dintre cei doi ? Și chiar doctorița asta... Nu, nu-i era indiferentă, nu se mai putea amăgi, și orice act necugetat ar fi făcut, cineva îl absolvise deja de eventualele vinovății. Ieronim dispăruse acum din gîndurile lui, rămăsese numai Cristina, ea îl împinsese spre femeia aceasta și tot ea îl forța să rămînă acolo, cu mîna întinsă pe brațele fotoliului de răchită, foarte aproape de mîna celeilalte... Ciudat, își mai spuse el, continuînd să o asculte, foarte ciudat, neștiind la ce anume se referea, ce lucru devenise dintr-o dată atît de ciudat pentru el. Și, aproape fără să-și prevadă gestul, se aplecă spre ea, îi luă mîna între mîinile lui și i-o sărută. Simți o adiere de parfum necunoscut și încordarea bruscă a mîinii ei. O auzi spunînd : Vreți să plecați ?

Nu, spuse el, și abia atunci își retrase mîna. O mînă cu pielea moale, elastică, cu degete osoase, puternice, a cărei formă precisă încă mai rămăsese cîteva clipe între palmele sale, conturată parcă de căldura și încordarea ei, pînă ce amîndouă dispărură în rîsul înăbușit al Nataliei : Liniște și singurătate, domnule arhitect, așa-i ?

Nu-i răspunse. Atingerea acelei mîini îl electrizase, întreaga prezență a Nataliei, atît de vie lîngă el, îl învăluise cu totul. O întrebă : De ce rîzi ? și în același timp își dădu seama că acea limită între ei, cuvîntul care îi despărțise pînă atunci îl înlăturase inconștient, Natalia devenise dintr-o dată tu, ca și cînd, deși ea existase, el abia acum o recunoscuse cu adevărat, ca într-o transă de déjà vu, și o simțise în ceea ce era ființa sa... De ce rîzi ? o întrebă din nou.

Mi-am amintit fuga ta în seara aceea, la bar, răspunse Natalia, și Matei aproape că nu-i înțelese vorbele, cuvîntul tu, repetat acum și de ea, îl încordase ca un arc, se înălțase în el precum un val la malul mării, spălîndu-l de toate gîndurile de pînă atunci. O întrebă : Despre ce fugă vorbești ?

Despre fuga ta, preciză iar Natalia. În seara aceea, cînd te-am întîlnit la bar, mi-ai promis să mă aștepți, să plecăm

împreună, iar tu ai fugit. Nu, nu găsesc alt cuvînt decît acesta, fugă...

Să-i povestească despre nenorocitul cu care băuse la bar, chelul ce-i spusese atunci că mirosea a nefericire ? Da, el îi povestise despre o fugă a unui om în pielea goală... Nu, nu avea nici un rost, gîndi Matei. O aiureală de beţivan, nimic mai mult. Îşi aprinse altă ţigară : Nu, n-am fugit. Pur şi simplu am uitat, eram obosit, zăpăcit, avusesem o zi infernală.

Chiar atît de infernală ? mai întrebă ea. Ai şi asemenea zile ?... Nu cred. Povesteşte-mi ce ţi s-a întîmplat în ziua aceea, ca să mă convingi, să...

N-o mai asculta. Întrebarea ei căzuse ca o palmă, dezmeticindu-l. Şi dacă i-ar spune că în ziua respectivă aflase că soţia lui îl înşela ? Nu, nu era posibil, ar începe şi el, ca Ieronim, cu mila ei, cu bărbatul care trebuia consolat, vindecat de ciudata lui boală. Dar ce să înceapă, ce era de început... O auzi, simţindu-i mîna pe braţul său : Nu vrei să-mi povesteşti ? Atunci mă laşi să cred că ai fugit de mine, ţi-a fost teamă, aşa-i ?...

Nu, ce teamă ? întrebă el. Repet, eram extenuat... La institutul unde lucrez am un director care şi-a pus, probabil, în gînd să mă desfiinţeze...

Un om ca tine nu cred că poate fi desfiinţat oricum, spuse ea.

Cine ştie, îi replică el. Am destule puncte vulnerabile...

Nu, nu m-ai convins, domnule arhitect, răspunse ea. Vocea ei devenise iar protocolară, distantă, prin vorbele ei trecea mereu o undă de glumă ironică. Şi atunci, cînd ai venit prima dată la mine, trimis de Ieronim, am avut senzaţia că, tot timpul cît ai stat, nu te-ai gîndit decît la modul cum să pleci, să dispari cît mai repede fără să mă superi.

Probabil că ţi-am lăsat o impresie detestabilă, spuse el. Şi a fost firesc... Mă prezentam în faţa ta ca un fel de peţitoare întîrziată, un mijlocitor, un mesager caraghios. Şi, în timp ce vorbea, îl încerca mereu gîndul să se oprească, mărturisile lui părîndu-i-se de-a dreptul inutile. Totuşi, continuă : Recunosc, fiinţa ta m-a cam intimidat. N-aş putea explica de ce... Mereu îi spusesem lui Ieronim că Natalia Argeanu era doar o închipuire a lui, şi acum descoperem

că există cu adevărat... Uitasem de el, vizita mea trebuia să se soldeze cu descoperirea unei taine, a unui secret ce mă privea personal, care, într-un fel sau altul, ar fi putut să-mi schimbe viața...

Dar nu ascund nici un secret, domnule arhitect, îl întrerupse Natalia, și Matei o rugă: Mai ascultă-mă puțin! Poate... poate nu există nici un secret, n-a existat nici atunci, însă așa mi-am imaginat eu în momentul în care mi-ai deschis ușa și ți-am sărutat mîna. Cît am discutat împreună, am ajuns la concluzia că o ființă ca tine nu poate avea prieteni bărbați sau femei... Și știi de ce? Din cauza momentelor tale de absență, de îndepărtare de cei din jur. Chiar cînd te afli în mijlocul lor, cînd vorbești cu ei, cînd rîzi, cînd ești tristă ceva din tine se sustrage, este absent, probabil îți trăiești o altă viață acolo, undeva... Vreau să spun că și atunci cînd ești cu alții reușești să rămîi singură... Te-am observat și acum, cît am stat la masă. Aceeași sustragere, absență, aceeași trăire altundeva... Poate tocmai aceasta-i secretul pe care dorisem atunci să-l descopăr, care a rămas și acum închis în tine...

Deși mirată, Natalia nu-l asculta decît pe jumătate. În mintea ei își făcuseră loc tot felul de întrebări, care începuseră s-o sîcîie. Bărbatul din fața ei era un necunoscut, un om cu care se întîlnise doar de trei ori, fără să depășească limitele unei discuții obișnuite, chiar banale, și iată-l că începuse să i se adreseze familiar, cu tu, îndrăznise să-i vorbească despre ea ca și cum ar fi fost vechi și intime cunoștințe. Ce se întîmpla cu el? Plecase soția la mare și, rămas singur, liber pentru cîteva săptămîni, bărbatul căuta acum o mică aventură, ceva fără nici o repercusiune... O găsise pe ea, femeie singură, și spera să profite, să se distreze, ca apoi, la sosirea soției, să se întoarcă acasă, în patul conjugal, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Întîlnise destui inși ca el, îi simțise ea de multe ori în preajma ei, cu poftele lor lacome, cu prejudecățile lor despre femeile singure. Da, era momentul să pună capăt discuției, și așa era destul de tîrziu. Îi spuse: Domnule arhitect, greșiți. Vă repet, sînt o femeie obișnuită, fără nici o taină care v-ar putea interesa.

Am bănuit, răspunse Matei. Vă rog să mă iertați că v-am reținut atît de mult. Probabil că v-am și plictisit. Nu știu de ce am înșirat aici, în fața dumneavoastră, atîtea po-

veşti. Poate am simţit nevoia să discut cu cineva despre alte lucruri, nu despre acelea care ne umplu zilele cu monotonia, cu apăsarea lor. Se ridicase deja în picioare : Vă mulţumesc.. Şi, oricum, va trebui să ne mai întîlnim, veţi fi nevoită să mă mai suportaţi măcar o singură dată, pentru cavoul tatălui dumneavoastă este necesar să mergem la cimitir, să văd totul la faţa locului.

Sigur, sigur, răspunse Natalia, ridicîndu-se şi ea de pe fotoliu, stînd acum în faţa lui de parcă ar fi aşteptat să mai audă ceva de la el sau să-l vadă plecat. Oricînd, domnule arhitect, de mîine intru şi eu în concediu. Telefonaţi-mi, stabilim o oră... Să vă conduc, mai adăugă ea. Putem să coborîm treptele terasei, se poate ajunge la poartă şi pe aici. E mai plăcut prin grădină...

Înainte de a deschide poarta, Matei îi sărută mîna. Simţi aceeaşi mînă fierbinte, care se retrase din mîna lui cu un fel de încordare silnică. O mai auzi spunîndu-i : Noapte bună. Aştept telefonul dumneavoastră...

Coborînd strada spre centrul oraşului, se gîndi să se oprească la bar. Dar imaginea chelului, apărută brusc în minte, îl făcu să renunţe. Într-un tîrziu, cînd străbătea piaţa centrală, pustie la acea oră, se trezi întrebîndu-se : Fugă ? Fugise de doctoriţa aceea ? Nu, nu era nimic adevărat, dacă avea să se întîmple asta vreodată, ar fi fugit numai de el însuşi...

2

Acum tăceau. Obosiseră amîndoi să se mai certe. Ion, cufundat în fotoliul de lîngă uşa deschisă de la terasă, fuma şi părea să-şi examineze pantofii prăfuiţi, cu bombeurile roase, iar Ieronim, aşezat pe scaun, bătea încet cu degetele în coperta cartonată a unei cărţi. Pe masă, alături de maldărele de ziare, reviste şi cărţi, paharele pline cu votcă rămăseseră nebăute şi ceapa tocată într-o conservă de peşte, din farfuriile lor, începuse să-şi schimbe culoarea.

Ion sosise în oraş pe la cinci după-amiază, îi trebuise aproape o oră să descopere strada şi blocul în care locuia

fratele său și încă o oră mai așteptase în fața blocului, pînă ce acesta venise de la muzeu. Pentru Ieronim, întîlnirea cu Ion fusese o mare bucurie. Îl îmbrățișase acolo, afară, unde îl întîlnise, îl mai îmbrățișase o dată după ce intraseră în garsonieră, singur desfăcuse cutia de conserve, tocase ceapă, tăiase în felii pîinea, desfundase unica lui sticlă de votcă, păstrată pentru cine știe ce împrejurare deosebită, dar, înainte de a se așeza la masă, celălalt, nerăbdător, începuse să-i spună povestea cu vinderea casei părintești. Din clipa aceea uitase de mîncare și de băutură, că fratele lui era musafir și venise prima oară în locuința lui. Îl cuprinsese o mare agitație, strigînd la Ion că era un nemernic, care nu mai avea nimic sfînt în el. La rîndul său, Ion îi vorbise mai calm, mai mult ascultase, însă, spre sfîrșit, ridicase și el tonul, întrebîndu-și mereu fratele ce mare brînză făcuse acesta la viața lui.

Într-un tîrziu, Ieronim spuse: Ai început cu vinderea casei, dar de mama n-ai rostit o vorbuliță, de parcă ea n-ar mai conta. Ce face bătrîna, cum se simte cu sănătatea?

Bine, răspunse Ion morocănos. După ce ai plecat tu, a dat o gripă peste ea, dar și-a revenit repede.

Cu ea ai stat de vorbă? mai întrebă Ieronim. Ea ce zice? Eu nu-mi închipui că mama vrea să vîndă casa. Ultima dată am văzut-o tare chinuită din cauza ta, că ai părăsit gospodăria părintească. Răspunde, ai discutat cu ea?

Nu, spuse Ion. De aceea am venit la tine, ca mai întîi tu să fii de acord. Dacă ai să înțelegi că eu am dreptate, apoi mergi acum cu mine acasă și o convingem și pe ea. Ai auzit, o sută de mii, asta ni se oferă... Pleașcă, frățioare... Pe o casă mai bătrînă decît bunicii noștri, cu pereții găunoși, cu lemnul putred... Încolo, grajdul și acareturile celelalte nu fac doi bani. Doar locul mai are preț, că e la șoseaua mare...

Ieronim îl asculta, amintindu-și cum înhăța fratele său pompa de stropit la vie, numai cu o singură mînă, și și-o așeza la spate fără nici un ajutor. Ar fi putut fugi așa, cu greutatea aceea, sute de metri și nu s-ar fi cunoscut pe fața lui prea multe semne de efort. Așa se întîmpla și cu sacii de grîu sau de porumb, fratele său ar fi fost în stare să urce scara pînă în podul casei cu întreaga povară de grăunțe... Acum, în fața lui se afla un bărbat cu obrazul găl-

bejit, cu cearcăne mari în jurul ochilor, umerii îi erau căzuți, ca și cum haina costumului său maro, din stofă ieftină, l-ar și apăsat și i-ar fi dat și mîinilor lui mari, ciolănoase, un fel de nesiguranță ca la cei atinși de vreo boală de nervi. Celălalt continua să vorbească: Am găsit să fac schimb de apartamente, ăla care mi-ar ceda mie trei camere și el să vină în locul meu pretinde cincisprezece mii... Poate o să mai scadă el ceva din preț, dar se grăbește, asta-i... Dacă nu fac treaba asta într-o săptămînă, cel mult două, îl pierd și pe el și pe cumpărătorul casei... Ăsta-i un agronom de la ferma de stat... Ce mai, frățioare, chilipir, cum ți-am zis... Împreună cu noi ar trăi și mama mai ușor... Nici tu grijă de lemne pentru foc, nici tu trudă cu grădina, cu orătăniile... Ar mai face și ea ceva pe la bucătărie, dar în rest n-are decît să se plimbe prin oraș...

Și, cînd va veni băiatul din armată, ai s-o înghesui pe bătrînă în bucătărie, spuse Ieronim.

De ce s-o înghesui acolo? întrebă Ion. De ce?... Băiatul își va avea rostul lui. Am și vorbit cu un mahăr de la personal, să-l angajez la combinat... Își face calificarea, se însoară și, gata, ăia trebuie să-i dea și locuință... Ascultă-mă pe mine, bătrîna va trăi mai bine așa...

S-o crezi tu, spuse Ieronim. Am omorî-o cu bună știință, noi, fiii ei. Trebuie să înțelegi, Ioane, că dacă tu te-ai lepădat de toate, ea nu se va putea despărți de casa ei. Fiecare colț din casa aceea, fiecare piatră, lemn, toate, toate... înseamnă viața ei, amintirile ei...

Dă-le dracului de amintiri, răbufni celălalt. Amintirile nici nu-ți dau de mîncare și nici nu te încălzesc cînd e ger afară. Tot îi tragi cu amintirile, cu sufletul... Prostii... Lumea nu mai ține seamă de astea, îs niște fleacuri. Ai o leafă, ai ce pune pe masă, ai calorifer și closet în casă, ce naiba mai vrei, frățioare?... Sănătos să fii...

Judeci strîmb, Ioane, în tine n-a mai rămas cine știe ce omenie, spuse Ieronim. Fericirea mamei, atîta cîtă i-a mai rămas, atîta cît se mai poate numi fericire, este acolo, în casa aceea în care s-a născut ea și ne-a născut și pe noi, și nevastă-ta l-a născut pe fiul tău... Altă fericire, cum o vrei, cum încerci tu să i-o bagi pe gît, pentru ea ar fi o nenorocire, omule, ar muri cu zile...

Ar fi vrut să-i mai spună că nenorocirea asta nu s-ar fi abătut numai asupra maică-si, ci și asupra sa, că el, Ieronim, dacă ar fi acceptat propunerea fratelui său și ea s-ar fi împlinit, n-ar mai fi avut casă, n-ar mai fi putut gîndi niciodată așa, iată, am să mă duc și eu acasă, sau am fost acasă... Amintirile lui ar fi sărăcit, o parte din trecut s-ar fi prăbușit. Și ce mai era omul acela, dacă în sufletul lui nu exista o casă, o anume casă, care nu putea fi schimbată de nici unul dintre noile blocuri, chiar palate să fi fost acestea?...

Judec strîmb? întrebă Ion. Bine că ai tu mintea limpede.

Nu știu cît e de limpede, răspunse Ieronim, dar știu că, după ce ai făcut primul pas nenorocit, părăsind casa părintească, nu-l mai încerca și pe al doilea, dă-i pace mamei...

Pas nenorocit, hai? îl întrerupse Ion. Ce-ai fi vrut tu, să fi rămas acolo în sat, să crap de foame și de umilință, să mă războiesc așa, în dorul lelii, cu nebunii și proștii ăia, știind de la început că tot ei or să cîștige. Asta ai fi vrut? Păi de ce n-ai rămas tu acolo, eroule, de ce nu te-ai întors, ca profesor, la școala din sat... Să ai tu grijă acum de mama... Crezi că cele cîteva sute de lei pe care i le trimiți repară ele gardurile, taie lemnele pentru foc, îi cumpără pîinea, îi duc sacul de porumb la moară, îi sapă grădina... Așa îți închipui?... Gata, domnul intelectual s-a achitat de datorie față de mama lui, îi aruncă niște bani și își freacă mîinile mulțumit, iar baba trebuie să fie fericită, ha, ha... Uite, mă faci să rîd, frățioare...

Rîzi tu, spuse Ieronim, dar casa părintească n-o putem înstrăina.

De ce, mă, oamenii nu-și mai vînd casele? întrebă Ion. Numai acolo, la noi, cîți n-au făcut pasul ăsta rău, cum zici tu. Casa noastră părintească! Rahat... că doar n-o fi catedrală, să plîngem după ea...

Da, e catedrala sufletului mamei și al meu, răspunse Ieronim.

Tu ești nebun, frățioare, continuă Ion. Catedrala sufletului tău, hă, hă... Ar rîde și curcile, dacă te-ar auzi. Catedrală...

Taci! strigă Ieronim. Taci și ascultă-mă!...

Păi asta fac de cînd am intrat aici, îi răspunse Ion.

Mai ascultă puțin, începu Ieronim cu vocea potolită. Cînd lucram la Universitate, am cunoscut un portar... Venise de

la țară, vînduse totul acolo și se stabilise aici, în oraș. Ca și tine... Avea copii la o școală și se gîndise că așa putea să-i fie mai ușor. Cînd l-am cunoscut eu, omul acela era bolnav, Ioane... Îl măcina dorul de casa lui, de locurile părăsite... Stătea în gheretă la intrarea de la Universitate și, deodată, i se năzărea casa lui intrînd acolo, pe hol... Alteori, îmi povestea el, se întîlnea cu ea pe stradă sau, trecînd prin piața de zarzavaturi, îl copleșeau aromele din fosta lui grădină, din sat. Dar cel mai rău era noaptea, ori dormea în pat, ori veghea în ghereta lui, casa se prefăcea într-o umbră, se așeza ca o ființă omenească lîngă el și începea să i se jeluiască, plîngea întruna, ba după un nuc tăiat, ba după niște pereți transformați... Înțelegi, Ioane, poți tu pricepe asta ?...

Pe lume sînt tot felul de nebuni, răspunse Ion. Dacă te iei după ei, nu ajungi prea departe...

Tu ai și ajuns, spuse Ieronim și fratele său se săltă în fotoliu furios : Să nu-mi mai vorbești mie ce-am ajuns eu. Vezi-ți bîrna din ochiul tău, frățioare. De bine, de rău, eu am o nevastă, am un băiat și, pe deasupra, mai am și o leafă mai mare ca a ta. Cu ce te-ai ales tu, care ai trecut prin atîta școală și care ai pretenții de om învățat ? Uită-te în jur !... Cîteva țoale, cîteva cărți, terfeloage... Nu vezi, nici măcar un pat nu ai ca lumea... Cît despre rest, nu mai discut... Așa că nu-mi da tu mie lecții de viață, sînt sătul eu de bombănitorii ăia de la combinat, care numai asta au în gură pe la ședințe, cum trebuie să se comporte alții... cînd ei sînt plini de fel de fel de păcate... Așa n-o scoatem la capăt. Eu am venit la tine cu o treabă serioasă, iar tu mă ții cu povești...

Vorbele fratelui său îl descumpăniseră. Ce i-ar fi putut răspunde ? Auzise un adevăr pe care îl cunoștea și el, și încă demult, însă, rostit acum de Ion, căpătase o amploare neobișnuită, fiecare cuvînt al celuilalt i se răsucise în piept ca un cuțit. Oricine i-ar fi putut vorbi astfel despre ratarea vieții lui, însă nu Ion, nu mama sa. Cuvintele altora ar fi trecut pe lîngă el fără urme, dar ale lor îi apăsau sufletul... Sigur, tot la asta se oprise și bătrîna, cînd fusese acasă. Și chiar dacă ea fusese mai blîndă, realitatea rămînea aceeași, el nu era decît un ratat notoriu. Se ridică de pe scaun, ocoli masa, reveni de unde plecase și se așeză la loc. Apoi își părăsi iar scaunul și se duse în bucătărie. Aduse de acolo un

taburet. Într-un tîrziu, spuse : Hai să mîncăm, cred că îți este foame...

Ion se așeză pe taburetul adus de fratele său și luă paharul în mînă. Nu ciocni cu Ieronim, îl dădu de dușcă dintr-o dată, fără ca pe fața lui să tresară măcar un mușchi. Mîncară în tăcere și, aproape de sfîrșit, Ieronim îi umplu din nou paharul. Atunci auziră soneria de la ușă și Ion spuse : Trebuie să fie a lui Hermeziu.

Nu cred, răspunse Ieronim, gîndindu-se la vecina sa.

Păi ce ți-a spus cînd ai vorbit la telefon ? întrebă Ion. Că vine, nu ?

Dar n-a trecut nici jumătate de oră, spuse Ieronim, ridicîndu-se de pe scaun cu un fel de nehotărîre în mișcări. Mă duc să văd cine este...

Era Matei. Le spuse că venise cu mașina și că nu putea sta prea mult. Ieronim îl forță, totuși, să se așeze în locul lui, pe scaun, și aduse un pahar să-l servească și pe el cu votcă. Arhitectul refuză, justificîndu-se că nu se urcă niciodată la volan după ce bea alcool.

Nu mai am altceva, Matei, se scuză Ieronim. Doar niște prune...

Nici nu-i nevoie, mulțumesc, răspunse arhitectul. Își aprinse o țigară și se uită la Ion, comparîndu-l în gînd cu fratele său. Nu găsea nici o asemănare între ei, doar ochii erau comuni, privirea lor prudentă și oarecum temătoare. I se adresă lui Ion : Și pe acasă ce mai este ?

Celălalt ridică ochii spre arhitect, silindu-se să-și stăpînească gîndurile. Însă privirea lui nu părea să-i spună decît atît : Iată, domnule, și ăsta tot cu casa începe ! Răspunse, evident stînjenit de prezența lui Hermeziu : Ce să fie, nu mare lucru... Vorbesc așa, în general, despre sat... Ai dumneavoastră sînt toți sănătoși. Doamna învățătoare v-a trimis cîteva borcane cu dulceață de trandafiri și căpșune, zicea că dulceața de trandafiri și căpșune vă place cel mai mult...

Mama niciodată nu uită ce le place copiilor ei, chiar dacă aceștia au tîmplele cărunte, spuse Ieronim.

Să vă dau pachetul, mai spuse Ion și se duse în bucătărie, unde își lăsase geamantanul.

În urma lui, Matei îl întrebă pe Ieronim : Și tu ce mai faci ? Te-ai ascuns de tot în chilia aceea...

Am lucrat mult, răspunse Ieronim. Cred că o dată, totuşi, ţi-am telefonat şi nu mi-a răspuns nimeni. Mi-am închipuit că eşti plecat în concediu.

După cum vezi, n-am plecat, spuse Matei. S-a dus numai Cristina.

Singură ? se miră Ieronim, şi Matei, ca şi cum ar fi vrut să prevină alte întrebări, îi răspunse : Nu, cu părinţii ei. La mare... Probabil am să plec şi eu, dacă îmi va da drumul de la institut.

S-au mai împăcat lucrurile între tine şi directorul acela ? întrebă Ieronim.

Împăcat ? se întrebă Matei, de parcă ar fi vorbit singur. S-au mai înăsprit... Treaba lui, dă-l dracului, nu mă mai interesează, îmi văd de colţul meu, şi atît.

Numai că oameni ca ăştia nu te lasă nici acolo, spuse Ieronim.

Am să-i dau peste bot, dacă va îndrăzni să înainteze prea mult, răspunse Matei, dîndu-şi seama că celălalt nu era în apele lui. Nici el nu se găsea într-o stare tocmai bună şi discuţia dintre ei nu se mai închega ca de obicei. Între timp, se întorsese şi Ion, şi acum punea pe masă, în faţa arhitectului, cutia de carton plină cu borcanele de dulceaţă.

Aveţi şi o scrisoare în pachet, mai spuse Ion. Doamna a ţinut să precizeze totul. Eu am uitat ceva... Sînt şi două borcane de miere de albine, pentru soţia dumneavoastră. De floare de salcîm, asta zicea doamna că îi place soţiei...

Te-a încărcat serios, spuse Matei şi Ion, cu rîsul lui ca un rînjet, răspunse : Doar nu le-am dus în spate, le-a dus trenul...

Apoi Matei îi mulţumi şi se ridică să plece. Ieronim îl conduse pînă la uşă, repetîndu-i de mai multe ori că a doua zi va veni la el, trebuia neapărat să discute cu arhitectul o problemă foarte delicată... Cînd se întoarse apoi, la Ion, începu să-l mustre minciuna spusă prietenului său. El şi probleme delicate ! Păi el niciodată nu avusese asemenea probleme... Totul fusese clar, prea clar, şi tocmai în asta consta eşecul său... Bău puţină votcă şi-l întrebă pe fratele său, care părea încremenit în fotoliu : Cred că-ţi este somn, aşa-i ? Pregătesc acum patul.

Ion nu-i răspunse şi el aduse din debara un pat sport, din metal şi pînză. Îl întinse între masă şi rafturile de cărţi,

îl acoperi cu o pătură, apoi de făcu celălalt pat, unde trebuia să doarmă Ion. Acesta mai bău un pahar de votcă și începu să se dezbrace în tăcere. Abia după ce se întinse în pat întrebă, arătînd spre reproducerea Madonei Sixtina : Și cu icoana asta ce-i ? Așa de mare numai la biserică se poate vedea...

Nici acolo, Ioane, răspunse el și se apucă să explice ce era cu icoana aceea, cum o numise fratele său. La un moment dat, observă că celălalt nu-l mai asculta. Închisese ochii, deși țigara îi mai ardea între degete. Crezînd că adormise, încercă să i-o ia, dar Ion deschise repede ochii, se uită la el, apoi se răsuci cu fața la masă, se aplecă spre covorul de iută pe care se afla scrumiera și strivi capătul țigării. Tăcu și Ieronim. Strînse farfuriile, resturile de pe masă, și le duse la bucătărie. Apoi se dezbrăcă. Stinse lumina și se întinse pe patul sport, cît mai atent să nu scîrțîie prea tare. Rămase nemișcat, privind umbrele de pe tavan, întinse acolo de cine știe ce lumină venită de afară. Ceva mai tîrziu, îl auzi pe Ion oftînd și îl întrebă dacă doarme. Fratele său nu-i răspunse. Pe urmă, prin peretele care îi despărțea de garsoniera Mariei, ajunse pînă la el melodia unui șlagăr ce i se părea cunoscut. Abia putea deslușì modulațiile vocii unui cîntăreț englez sau francez, după cum bănuia el, și acompaniamentul instrumentiștilor. Și-o imagină pe Maria întinsă pe canapeaua ei bej, cu fața în sus, ca și el, privind alte umbre pe tavan. Ar fi putut să se ducă acum la ea, să se îmbete, să facă dragoste și să uite de muzeu, de Marele Cronicar, de fratele său care vroia să vîndă casa părintească, să se lepede de toate și mai ales de el însuși... Închise ochii și imaginea Mariei dispăru brusc. Dar în aceeași clipă pe obraz începu să i se prelingă, spre colțurile gurii, ceva fierbinte. Înțelese că erau lacrimi, însă nu știa pentru ce anume veniseră ele. Adormi amintindu-și-o pe maică- a. Bătrîna stătea pe un scăunel în ceardacul casei și-i spunea lui, care venea spre ea pe șosea : Fum, Ieronim, fum, băiatul mamei... Vezi bine, casa noastră a luat foc, va arde pînă în temelii, un morman de scrum va fi îndată, un mormînt de cenușă numai potrivit pentru noi toți... Bătrîna vorbea greu, o înecau hohotele de rîs și fumul care îi ieșea din gură ca pe un horn... Se trezi scăldat în sudoare și înfrigurat. Era ora șase. Își îmbrăcă halatul de molton și se duse la bucătărie să fiarbă cafeaua. Cu ceașca în

mînă și țigara aprinsă, intră în baie și se așează pe colacul de la W.C. Acolo își bea de obicei prima ceașcă de cafea și își fuma întîia țigară...

Cînd ieși din baie, îl găsi pe Ion îmbrăcat, strînsese patul și îl aștepta. Îl întrebă : De ce te-ai sculat atît de dimineață ?

Plec, răspunse celălalt. La șapte și ceva am un tren direct.

Cum să pleci așa, fără să vezi și tu orașul ? mai întrebă Ieronim.

Ce să văd ? întrebă Ion. Blocuri de astea sînt și la noi. Apoi, nu m-am învoit decît pentru o zi și cu ăia de la combinat nu te poți juca, te și ard la leafă, mai adăugă el îndreptîndu-se spre baie. Nici nu terminase Ieronim a doua țigară, și Ion și apăru. Refuză cafeaua, în schimb bău un pahar de votcă și apă. Își sărută în grabă fratele, fără să se uite în ochii lui, și-i spuse să se mai gîndească, și cît mai repede.

Ieronim nu mai apucă să-i răspundă că hotărîrea lui era definitivă. Rămase în ușă pînă ce pașii fratelui său, care făcură să răsune întreaga scară, dispărură în bufnitul unei uși trîntite cu furie.

3

Trecuse o săptămînă și Matei nu-i telefonase Nataliei, așa cum îi promisese. Nu-l căutase nici ea. Chiar din noaptea aceea, după discuția de pe terasa ei, se hotărîse să-l aștepte pe Argeanu și să rezolve numai cu el problemele în privința cavoului. Ea nu avea ce căuta între ei, în treburile lor bărbătești. Îi explicase doar bătrînului Argeanu, îl ajuta la construcția aceea, o bagatelă pentru un arhitect ca el, fără însă să pretindă vreo recompensă. Rugămintea tatălui Nataliei ajunsese la el printr-un prieten comun, Mariciuc, și el dorea s-o onoreze numai din respect pentru fostul său director. La urma urmelor, nu avea nici un fel de obligație față de familia Argeanu, bătrînul acela și fiica lui erau niște cunoștințe ca oricare altele. De fiecare dată, cînd se gîndea la treaba aceasta, ajungea la sentimentul că, totuși, recompensa aceea

exista undeva, în subconștientul său, și se numea Natalia. Mai ales asta și nu atît felul în care ea îl expediase atunci îl determinase să nu-i telefoneze. Deși își dăduse de la început seama că un asemenea gînd era de-a dreptul absurd, se încăpățînase, revenind mereu la el. La institut se achita conștiincios de sarcinile curente, pentru acel proiect din cadrul concursului internațional ajunsese la unele idei demne de a fi luate în seamă, își începea ziua cu obișnuitul lui duș rece, cu o simplă cafea băută în fugă în bucătărie, la prînz mînca la Casa universitarilor, iar seara se mulțumea cu cîteva fructe și niște tartine. Cristina continua să-l cheme cu regularitate la telefon și să-i povestească în cîteva minute cum își petrecuse ziua respectivă, terminînd mereu cu același dor pentru iubitul ei soț. Se obișnuise cu aceste zile și nopți, cu monotonia lor, însă în permanență era stăpînit de o nemulțumire surdă, căreia nu-i mai putea localiza cauza. Nu era numai Cristina sau nu era numai ea ori mizeriile zilnice pe care i le făcea Donișan. Ceva dincolo de toate acestea, de trecutul și de prezentul prin care trecea, provoca acea nemulțumire și iritare. Era ca un adolescent în pragul depășirii pubertății, însă criza lui apărea incomparabil mai acută, ca și cum cineva i-ar fi tăiat dintr-o dată existența în două și ceea ce lăsase în urmă murise definitiv, iar ceea ce purta în el nu mai avea nici o legătură cu cel care fusese, totul devenind de nerecunoscut, înspăimîntîndu-l.

Într-o seară veni la el Ieronim. Îl găsi în fața televizorului bînd bere. Deschisese aparatul mai înainte de filmul anunțat în program și acum, pe micul ecran, se înșiruiau niște imagini de la o mare expoziție de artă plastică, deschisă în capitală.

Văd că te culturalizezi, îi spuse Ieronim în glumă, așezîndu-se alături de Matei. Acesta mai aduse un pahar și o sticlă de bere. Băură amîndoi și cîteva minute priviră în tăcere imaginile de pe micul ecran. La un moment dat, Ieronim îi spuse: Știi, tocmai vin de la Natalia. N-am înțeles prea bine ce i-ai promis tatălui ei și nu ți-ai ținut promisiunea... A, da, mi-am adus aminte, bătrînul vrea să-și construiască un cavou... Mă mir, mai adăugă el.

De ce te miri? întrebă Matei în silă.

De orgoliile lui, răspunse Ieronim. Nu i-am bănuit asemenea orgolii... Pentru că ce altceva îndeamnă oamenii la

astfel de treburi ? Cavourile, panteoanele, monumentele funerare, toate astea sînt înălțate numai pe orgoliile celor care zac în ele, orgoliile din viața lor, ca o sfidare asupra celorlalți, ce n-au lăsat nici o urmă. Pînă și-n moarte inegalitățile se păstrează intacte. Unul intră într-un mausoleu, iar altul n-are nici o cruce sau o piatră pe mormînt... Dar bătrînul Argeanu ? !... Nu, nu, a început să facă surprize... Chiar Natalia este cam intrigată de hotărîrea lui...

Intrigată ? întrebă aproape absent Matei. De ce ? Poate în privința banilor...

O, cum vorbești tu, Matei, despre ea ! exclamă Ieronim. Natalia să se neliniștească din cauza banilor ? N-o cunoști, dragă. În privința asta, puține ființe dezinteresate sînt ca ea...

Numai în privința asta ? mai întrebă Matei, și Ieronim, vădit nemulțumit, spuse : La ce te gîndești ?

La nimic, răspunse Matei. Am întrebat și eu așa...

Natalia e o sfîntă, dragul meu, începu Ieronim, dar Matei îl opri imediat : Lasă, lasă, ai poleit-o destul... Mai bine să ascultăm ce are de gînd să zică scriitorul ăsta.

Pe micul ecran apăruse figura unui ins gras, cu părul puțin zburlit, care, cînd își țuguia buzele, amintea de o babă răutăcioasă, pusă pe scandal. Ochii nu i se vedeau, fiind acoperiți de ochelarii fumurii, probabil omul nu suporta lumina reflectoarelor sau își pusese ochelarii aceia să nu se observe că cele ce spunea el le avea scrise pe foile de hîrtie dintre mîinile sale. Oricum, vorbea foarte degajat, depăna niște amintiri despre satul său natal. La un moment dat, începu să polemizeze cu un interlocutor nevăzut, repetînd mereu, unii spun, unii susțin, sînt de părere unii... încît Ieronim șopti : Iată-l, iată-l cum bîjbîie... Pînă aici a fost bine, chiar interesant...

Spun unii, continuă cel de pe ecran, că țăranii noștri ar fi dispărut. Nimic mai neadevărat. Țăranii n-au dispărut, nu puteau să dispară, ei sînt astăzi muncitori, scriitori, arhitecți, profesori...

Acum a dat-o în bară, spuse Ieronim. Cît mai este el, care se bărbierește cu lame suedeze și-și spală mîinile cu săpun Rexona, țăran ? Sau nevastă-sa, care, probabil, poartă niște toalete grozave și întrebuințează numai parfumuri franțuzești. Sau eu, cît mai sînt eu țăran ?... Sau fratele meu, care s-a despărțit numai de cinci ani de țărănie... Nimic

nu-l mai interesează, nici nu mi-a putut preciza dacă recoltele pe acolo, în satul nostru, sînt bune sau proaste... O minciună, stimate domn, mai adăugă Ieronim înfierbîntat deodată. O minciună atît de mincinoasă, încît nici contrariul ei nu poate fi crezut...

Lasă-l naibii ! spuse Matei. Doar nu te aude. Şi enervat de vorbăria prietenului său, se ridică de pe scaun şi închise televizorul. Şi zi-i aşa, continuă el după ce reveni la masă, nu mi-am ţinut promisiunea...

Cel puţin asta m-a rugat Natalia să-ţi comunic, răspunse Ieronim.

Altfel nici n-ai fi venit la mine, continuă Matei. Sila lui era acum zeflemea. Eşti prea ocupat, prea acaparat de problemele grave ale lumii...

De problemele grave ale lumii sînt destui care se ocupă, răspunse Ieronim. Eu abia îmi pot acoperi măruntele mele necazuri... Sînt într-un mare impas...

Cînd n-ai fost tu în impas ? fu gata Matei să-l întrebe. Atît de mare ? spuse el. În legătură cu slujba ?

Ieronim nu-i răspunse imediat. În mintea lui îşi făcuse deja loc povestea cu vecina sa. Şi Nataliei încercase să i-o spună, oprindu-se în ultimul moment, ca apoi să-i vorbească despre obsesia lui, Marele Cronicar. Acum, în faţa lui Matei, nu găsi altceva care să-l scape de imaginea acelei femei şi începu cu Ion : Matei, ştii de ce a venit fratele meu la mine? Să-mi ceară consimţămîntul să vindem casa părintească...

Şi ţi l-ai dat ? întrebă Matei.

Ar fi o crimă, spuse Ieronim. Mama trăieşte, aşa cum ştii, şi ea nu s-ar muta niciodată de-acolo. Ne-am ucide mama, dacă am vinde casa, şi noi înşine n-am mai avea nici o legătură cu trecutul familiei, ne-ar dispărea copilăria, am rămîne ca nişte copaci fără rădăcini... Ion e nebun, el crede că mama ar fi fericită să-şi încălzească oasele la calorifer sau să se aşeze pe colacul de plastic de la closet... Nu înţelege că fericirea nu i se poate băga omului pe gît... Adică, ce-ai cu mine, domnule, dacă eu vreau să trăiesc nefericit sau consider că tocmai nefericirea mea e fericire, şi a ta, pentru care te baţi cu pumnii în piept, este o pacoste ?... Uite, cam aşa văd eu lucrurile...

Poate şi mama ta le vede altfel, ca frate-tu, spuse Matei.

Nu, ea este mai limpede la minte ca fiii ei, de asta sînt

sigur, răspunse Ieronim. Mai limpede la minte și mai dreaptă la suflet. Eu... eu..., de exemplu, am făcut tot felul de greșeli... Uneori îmi este mie însumi rușine să mi le amintesc. Odată am să ți le înșirui pe toate, ca să-ți dai seama că nu exagerez. Ca la un duhovnic... Vei fi confesorul meu unic... Sigur, altădată, într-o zi sau într-o noapte, cînd nu vom fi obosiți... Acum te-am plictisit, dragul meu. Gata, plec... Sînt și eu tare obosit, iar mîine trebuie s-o luăm de la capăt, să ne cîștigăm pîinița cea de toate zilele...

Matei nu-l mai reținu. La despărțire, Ieronim îi mai aminti încă o dată de Natalia. După plecarea lui, se hotărî să-i telefoneze. Ea îl recunoscu imediat : M-ați uitat, domnule arhitect... Știu, îi răspunse el, am fost nepoliticos, dar, pur și simplu, luat cu treburile... Nu dorea s-o mintă, trebuia să-i spună adevărul. O auzi : Nu, n-ați fost defel nepoliticos, e în firea lucrurilor ca omul să se ocupe mai întîi de ceea ce-i în centrul preocupărilor sale și pe urmă de lucrurile de la periferie, nu ? Și el protestă : Nu, nu aveți dreptate, nici o clipă gîndurile mele nu v-au împins la periferie... Poate ar trebui să nu mă grăbesc și să-l aștept pe tatăl dumneavoastră... Cum vreți, cum vreți, îi răspunse ea. Nu, se răzgîndi el precipitat. E mai bine acum, în toamnă s-ar putea să fiu presat de cine știe ce lucrări... Deci, cînd doriți să mergem la cimitir ? Răspunsul veni cu oarecare întîrziere : Oricînd, domnule arhitect, știți că eu sînt liberă, în concediu... Să zicem mîine, spuse el. Mîine la orele optsprezece ?... Nu-i prea tîrziu ? întrebă ea. Nu, răspunse el. La ora fixată, dacă vă convine, vin și vă iau cu mașina... O, exclamă ea, atîta deranj pentru mine... În sfîrșit, vă aștept, și închise brusc telefonul. Matei avu impresia că vreo defecțiune pe linie le întrerupse convorbirea și o sună din nou. Ea însă nu mai răspunse. Mai făcu o dată numărul, apoi renunță. Convorbirea cu Natalia nu numai că îi alungase oboseala, dar îl adusese într-o stare de agitație neobișnuită, cu totul alta decît cele prin care trecuse pînă atunci. Fiindcă, la un moment dat, fu gata să se îmbrace, să ia mașina și să se ducă la ea. Apoi se gîndi să meargă la bar, să-l întîlnească iar pe bărbatul acela chel și să-i asculte poveștile. Puțin mai tîrziu, stinse toate becurile și intră în camera lui. Se întinse pe canapea, încercînd să doarmă. De cînd plecase Cristina, patul din dormitor rămăsese neatins. El nu se culcase decît

acolo, pe canapeaua a cărei arcuri începuseră să spargă salteaua. Cu ochii închiși, o văzu pe Natalia și îi luă mîna să i-o sărute. De astă dată nu-și mai lăsă privirea pe mîna aceea fierbinte, cu degetele parcă străbătute de încordare, ci i-o ridică în așa fel, încît să-i poată vedea ochii. Nu era nimic de văzut în ei. Îi dădu drumul și o apucă cu amîndouă mîinile de umeri, trăgînd-o spre el. Dar trupul femeii începu să se risipească încet, ca și cum ar fi fost o statuie de nisip și undeva plesnise crusta care îi dăduse forma...

Adormi îmbrăcat în vechiul lui trening, cu geamul deschis, cu foșnetele unor fluturi de noapte prinși în capcana pereților de care se izbeau.

4

Urcau agale panta aleii principale, însoțiți de umbrele lor întinse pe pavajul de piatră cubică și de zumzetul cleios al insectelor, venit de peste tot, de prin ierburile grase și din mulțimea florilor parcă sălbăticite deasupra mormintelor. Matei îi vorbea despre arhitectura cimitirelor, argumentîndu-i că aceste mici construcții, adunate de-a lungul timpului, erau un fel de hartă în timp a gustului de frumos al oamenilor, a orgoliilor sau modestiei lor, chiar a stării lor materiale. Fiindcă ce erau cimitirele, dacă nu orașul sau satul mutate într-un alt oraș sau alt sat în miniatură ?... Natalia aproape nu-l asculta. De cîte ori intra în cimitir, își aducea aminte de considerațiile lui Ieronim despre aceste locuri. Matei mergea în stînga sa, continuînd să vorbească, dar, din dreapta, îi auzea parcă și vocea ușor tremurată a lui Ieronim : Vezi tu, Natalia, toate cimitirele din orașul nostru poartă nume de sfinți, numai acesta a fost botezat altfel — Eternitate... Cine știe ce primar influențat de secretarul lui — poet în orele libere — sau el însuși cu asemenea veleități s-a oprit la acest cuvînt, cînd a semnat actul de naștere al cimitirului... Oricum, unul dintre cele mai amăgitoare cuvinte, ca o ironie, o glumă neagră pe care oamenii țin să și-o servească singuri, ca pe o ultimă recompensă îngăduită de viață... În fiecare zi, aici ca aiurea, pămîntul se desface, Natalia, să primească alte și alte trupuri în adîncurile lui. Înghesuite

unele-ntr-altele, așezîndu-se unele peste altele, amestecîndu-se pînă la urmă între ele, bărbați și femei, copii și bătrîni, cu toții de-a valma, ca într-o groapă comună, într-un uriaș osuar... Și mereu, și mereu, de ani, de decenii, de secole... Și, în disperarea lor, oamenii se agață de-o piatră, de-un grilaj, de-o cruce, dorindu-și-le cît mai solide, cît mai trainice să înfrunte veșnicia... N-am dreptate, Natalia ? Dacă ar fi cu putință, puțini dintre ei nu și-ar ridica cine știe ce monștri ca piramidele din Egipt, iar presupușii lor vizitatori, cei de cîndva, n-au decît să scuipe pe lespezile de piatră, să strivească sub tălpi, pe lucîul marmurei, capetele țigărilor fumate, să urineze pe ziduri, să-i înjure pe cei care i-au adus acolo, stricîndu-le ziua, pot să facă orice, numai să-și amintească de ei că au existat, că au lăsat niște urme eterne... Eterne față de ce, Natalia ? Poate de cîteva cincinale sau decenii, ori de vreun secol... Dar ce contează un secol aruncat în hăurile mileniilor, ce contur își mai poate păstra asemenea secol în furtunile acelea de fumuri și cețuri, care acoperă totul, absolut totul ?... Și, ca și cînd i-ar fi dat dreptate lui Ieronim, se trezi spunînd : Ce amăgire, domnule arhitect !...

La ce vă referiți ? întrebă Matei, și ea se grăbi să-i explice, dorind parcă să se desprindă cît mai repede de vorbele lui Ieronim : Mă gîndeam la tatăl meu. El, care toată viața i-a ironizat pe cei ce și-au construit cavouri încă în viață fiind, sau și-au împopoțonat cu grilajuri și cruci costisitoare morminte goale, tocmai el s-a agățat acum de o asemenea amăgire.

Toți ne agățăm de cîte ceva, răspunse Matei. Uite, chiar acum, ca să nu vă spun cine știe ce lucruri supărătoare, am început să vorbesc despre arhitectura cimitirelor, m-am agățat, ca să zic așa de asta...

Ciudat, gîndi Natalia, și lui și mie mi se întîmplă la fel, el s-a agățat de arhitectura cimitirelor, eu de umbra lui Ieronim. Spuse : Oare ce cuvinte supărătoare pentru mine ați putea pronunța dumneavoastră ?...

Știu eu... știu eu... spuse Matei cu un ton de glumă. Nu bănuiesc nici ce v-ar face plăcere și nici ce v-ar supăra...

Ea nu-i răspunse. Tocmai atunci trecură pe lîngă ei doi bătrîni, probabil soț și soție, amîndoi îmbrăcați în negru. Femeia părea să meargă mai greu decît bărbatul, de a cărui braț se sprijinea. Cine știe, își spuse Natalia, de la mormîn-

tul cărui fiu sau fiică se întorcea perechea aceea cu feţele îndurerate ca ale unor oameni care nu mai aşteptau nimic de la viaţă. Apoi îi depăşi o femeie solidă, cu o stropitoare în mînă. Mai zăriră un cerşetor, care însă nu îndrăzni să se apropie de ei. Ocoliră mica biserică şi, după alte sute de metri, pe o alee îngustă, acoperită cu prundiş, Natalia se opri : Acesta-i mormîntul mamei...

Dintr-o fotografie ovală, încastrată în mijlocul crucii, privea o femeie cam de vîrsta Nataliei. Nu era frumoasă ori fotograful o surprinsese din unghiul cel mai puţin favorabil ei, însă ochii îndulceau parcă toate trăsăturile aspre, greoaie, ale acelui chip. Matei îşi dădu seama imediat că erau ochii Nataliei, exista şi în ei aceeaşi undă de dureroasă melancolie. Îşi luă geanta atîrnată de pe umăr, o aşeză pe băncuţa de lîngă mormînt, scoase o ruletă şi un aparat de fotografiat şi aşteptă pînă ce Natalia înfipse cîteva lumînări în nisipul dintr-un suport metalic şi le aprinse. Cînd ea se răsuci spre el, îi spuse : Vreţi să mă ajutaţi ?

Natalia înţelese despre ce era vorba. Dădu din cap, în semn că da, şi apucă de capătul ruletei. Matei efectuă măsurătorile, le notă într-un carnet, apoi făcu mai multe fotografii. În una dintre ele, fără ca ea să ştie, o surprinsese şi pe Natalia. Pe urmă, fu gata să se aşeze pe băncuţă şi să-şi aprindă o ţigară, însă ea îi spuse, cu o voce schimbată, ca şi cum ar fi cuprins-o teama de ceva : Hai să mergem !

La întoarcere, tăcură amîndoi. Distanţa dintre ei se mărise din nou, poate acum era mai mare ca la început. Cel puţin aşa o simţea Matei, păşind alături de ea, gîndindu-se că femeia de lîngă el era sortită să rămînă pentru totdeauna singură. Acum începea să-l înţeleagă pe Ieronim. Răceala ei trasa o limită, ca un zid, care pe orice bărbat, mai ales pe unul ca Ieronim, îl obosea sau îl plictisea, încercînd să-l depăşească. Probabil că nimeni nu ştia cu adevărat ce se afla în fiinţa ei. Poate ea însăşi se privea ca pe o necunoscută şi se speria, uneori, devenind dintr-o dată rece, rigidă, ca o statuie în care artistul a închis un secret ştiut numai de el. Dar poate tocmai acest fapt, că trăia închisă în ea însăşi, o făcea mai liberă decît el, decît toţi ceilalţi din jurul său...

Abia în maşină o auzi spunîndu-i : La ce vă gîndiţi atît de intens, domnule arhitect, de nu mai scoateţi nici o vorbă ?

Aceeași întrebare v-aș putea-o pune și eu, răspunse Matei, și ea, cu vocea mai încălzită acum, îl aprobă imediat : Da, aveți dreptate. Dar ar fi bine ca în această mică escapadă... O, ce spun, escapadă la cimitir !... În sfîrșit, în această scurtă plimbare, ar fi bine sau rău ca toate gîndurile noastre să se întîlnească, să se cunoască, noi înșine să le putem citi pe un fel de ecrane, de oglinzi...

Nu, o întrerupse Matei, ridicînd ușor piciorul de pe pedala de accelerație, nu, ar fi o nenorocire, ar fi mai rău decît dacă ne-am dezbrăca unul în fața celuilalt, în pielea goală...

Ce prostie îi ieșise din gură ! își spuse apoi, auzind-o rîzînd. Da, făcea numai gafe, se purta ca un idiot. Altul în locul lui ar opri acum mașina și i-ar înăbuși cu gura rîsul ei atît de ironic, de zeflemitor. Apăsă pe accelerație, spunîndu-i : De ce să știți gîndurile mele, cînd cred că nici pe-ale dumneavoastră nu vi le cunoașteți în întregime... Cred că totdeauna o parte... cea mai mare parte dintre ele vă rămîn necunoscute... E ca un gol, un vid... este rezerva ființei dumneavoastră, mult mai puternică decît însăși voința care vă determină toate actele ce le săvîrșiți... Și de rezerva aceea vă temeți cumplit, din cauza ei nici rîsul dumneavoastră nu-i rîs, e ca și cum ați face o concesie celor din jur... Se opri, privind-o în oglinda retrovizoare. Chipul ei era liniștit, aproape inexpresiv, și el, mirat de propriul său glas și de ceea ce-i spusese pînă atunci, continuă : Poate greșesc... Îmi imaginez persoana dumneavoastră acolo, în clinică, sau, știu eu, la o petrecere... Răspundeți la întrebările ce vi se pun, discutați cu cei din jur, rîdeți, rîdeți, vă înveseliți, însă partea aceea despre care vorbeam vă însingurează, vă desparte de toți, deși vă aflați în mijlocul lor... Sînteți o ființă solitară, prea solitară... și mă întreb dacă asta nu se poate numi nefericire... Sigur, vă judec subiectiv, într-un fel privind în mine însumi, descoperind și eu acel gol, al meu, sau acea rezervă... Rezervă, de ce ? Nu, n-aș putea preciza, nu găsesc acum cuvîntul... Dar și pe mine mă sperie uneori acea parte din sufletul meu, pe care n-o pot controla și care îmi joacă destule feste... Chiar în clipa de față... fiindcă simt că ceea ce ați auzit nu vă bucură... Să fii singur într-o mulțime de lume !... E îngrozitor... Pînă acum n-am știut ce înseamnă singurătatea, dar am început și eu s-o trăiesc, mi-a fost impusă... Cred că în această privință ne asemănăm...

Așa s-ar părea, răspunse Natalia și iar se închise în ea. Nu mai vorbi nici el. Parcă spusese tot ce gîndise despre el și despre femeia de pe bancheta din spate, practic o necunoscută, și, eliberîndu-se astfel de cuvintele acelea rostite mai înainte, se simțea mulțumit, îi dispăruse agitația sîcîitoare de pînă atunci, trecuse într-o altă stare, de calm și de siguranță. Știa acum că, în fața casei ei, ea nu se va coborî din mașină ca o oarecare cunoștință, întinzîndu-i mîna să i-o sărute și astfel să se despartă. De aceea, cînd opri mașina în dreptul porții de fier forjat, coborî mai întîi el din mașină, încuind portiera, și apoi i-o deschise pe a ei. Coborî și ea, cu poșeta atîrnată de braț, cu aceeași față liniștită, inexpresivă. Doar cînd el trînti și ultima portieră fața ei tresări, tot trupul îi fu scuturat ca de un frison, ca și cum deodată i se făcuse frig. Apoi Matei împinse poarta și o urmă tăcut, așteptînd ca ea să vorbească, să-și ia la revedere sau să-l invite înăuntru. Dar cum ea nu spuse nici una, nici alta, el intră în hol, o văzu cum răsucea rozeta yalei, pe urmă cum deschide ușa de la sufragerie. În oglinda mare, de deasupra șemineului, apăru mai întîi bustul ei, apoi, din spate, se ivi și al lui și, privindu-le pe amîndouă, nu se mai mira de nimic, totul i se păru firesc. Se așeză într-un fotoliu. Trecură astfel mai multe clipe în care ea nu se mișcă din locul în care se oprise, rămînînd acolo încremenită, cu poșeta atîrnată de braț și uitîndu-se la el de parcă ar fi fost gata să-l întrebe pe unde intrase.

La un moment dat, îl întrebă : Vrei să bei ceva ?

Lui Matei nu-i veni să creadă, auzind acel vrei în loc de vreți. Se gîndi că era cu mașina și n-ar trebui să bea, însă n-o refuză : Nu mă opun, și rîse, încercînd să-i întîlnească privirea. Dar Natalia deja își părăsise locul, atîrnase poșeta de spătarul unui scaun și acum era în fața bufetului, cu două pahare în mînă. Se întoarse la el cu aceeași sticlă de whisky, destupată de Argeanu, din care nu se băuse nici un sfert în seara cînd el rămăsese să cineze cu ei. Turnă puțin în pahare și, fără să-l invite și pe el, Natalia își muie buzele în lichidul arămiu, punînd apoi paharul pe măsuță. Nu mai spuse nimic și îl lăsă singur, dispărînd pe una dintre uși, iar Matei, în urma ei, își aprinse țigara, bău ce era în pahar și își turnă din nou. Se rezemă mai comod de spătarul fotoliului. Undeva, într-o încăpere pe

care nu o putea localiza, se auzea curgînd apa. Bău din nou și abia acum simți căldura care i se împrăștia în corp, odată cu sîngele. Într-un tîrziu, închizînd ochii, se simți ca într-o sală de așteptare, într-o gară în care nu mai fusese niciodată. Nu se auzea nici un tren, nu făcea manevre nici o locomotivă, nu răsunau pașii sau vorbele nici unui călător, nu bocăneau cizmele nici unui milițian, nu hîrșcîia nici o mătură, să adune hîrtiile și capetele de țigări... Cum de ajunsese acolo, singur, în gara aceea pustie ? Pe cine aștepta ?... În loc să-și răspundă, avu impresia că, în celălalt fotoliu, se așezase Cristina, și ea îl privea, punîndu-i aceeași întrebare. Nici ei nu-i răspunse. Cînd deschise ochii, Cristina dispăru. Își mai aminti, totuși, că ea purtase pijamaua ei roșie și papucii negri cu pompon auriu... În fața lui, în picioare, oprită în colțul măsuței, Natalia îi surîdea. Își schimbase rochia cu aceeași bluză albă și cu aceiași pantaloni negri de catifea, cu care o văzuse cînd tatăl ei îl oprise la cină.

Vrei să mîncăm ceva ? îl întrebă Natalia și el își lăsă privirea spre picioarele ei, observînd că și ea purta aceiași papuci negri, ca ai Cristinei, și pomponul lor era tot auriu. Răspunse : Nu, nu-mi este foame. Și în clipa aceea văzu piciorul ei drept mișcîndu-se, făcînd un pas spre el, și mîna ei într-un gest ca și cum și-ar fi mîngîiat genunchiul, după o ușoară lovitură. Pe urmă rămase încremenită în această poziție, și Matei ridică ochii spre ea. Stătea cu mîna întinsă, așteptînd ca el să i-o sărute. Asta gîndise, simțind că după aceea va trebui să plece, așa cum plecase de fiecare dată din casa ei. Se săltă din fotoliu, îi apucă mîna, dar cînd să-și aplece fața asupra ei, Natalia și-o retrase brusc și, în clipa următoare, el simți mîna aceea lipindu-i-se de umăr, de ceafă, îndoindu-se, trăgîndu-l cu putere spre ea. Sărutul căzu mai întîi pe ochi, pe obraji, pe gît, pe bărbie, ca, la sfîrșit, buzele lor să se întîlnească, să se recunoască, să fie buzele unei singure guri, să sîngereze același sînge, să zvîcnească în ele numai un singur cuvînt...

Nu, nu aici, spuse gura aceea, a ei sau a lui, nu aici, și picioarele lui sau ale ei îi duseră în dormitor, unde lumina era cît putea să intre pe ușa sufrageriei, și acolo mîinile ei sau ale lui dezbrăcară acel trup, fiindcă acum era doar unul. Abia eliberat de toate cîte purtase pe el, trupul acela se despărți în două, ca apoi, după ce partea ei tresări ca și

cum ar fi ţipat, să se unească din nou cu partea lui şi să devină iar un singur trup...

Matei, şopti ea cînd amîndoi reveniră în trupurile lor. Şi el nu mai apucă să răspundă, ea îi închise gura cu palma, apăsîndu-i-o uşor: Taci, acum nu vorbi, acum trebuie să tăcem, te rog !...

Stăteau întinşi unul lîngă altul şi îşi ascultau respiraţiile şi gîndurile. Respiraţiile erau aceleaşi, se potriveau una cu cealaltă, aveau acelaşi ritm, însă gîndurile lor deja se despărţiseră. Ale bărbatului, aproape amorţite, mai mîngîiau încă papucii negri cu pompon auriu şi nu ştiau sigur dacă picioarele care îi încălţaseră erau ale Nataliei sau ale Cristinei. Erau încă nehotărîte să decidă, bîjbîiau ca orbii, cu un fel de teamă, ca jucătorii de ruletă, rămaşi cu ultimele monezi în faţă, neştiind dacă să le mai arunce în joc sau să le bage în buzunar, să aibă cu ce îşi bea a doua zi cafeaua... şi ale ei se mirau de femeia care le dăduse naştere, de puterea sa, ce spărsese oglinda în care se văzuse pînă atunci. Acum nu mai erau nici umilite şi nici speriate, ci îşi trăiau adevăratul lor triumf. Gîndurile ei mai spuseră: Matei, acolo, în cimitir, mi-a fost o teamă cumplită, niciodată n-am... şi de astă dată gîndurile lui le opriră pe ale ei, ridicîndu-l într-un cot, răsucindu-l spre ea s-o privească: Numai teama aceea... numai din cauza ei ai...

Palma ei iar îi închise gura, adică i-o închiseseră tot gîndurile sale, şi tot ele îi lipiră trupul de trupul lui. Şi cînd din nou nu mai rămase din ei amîndoi decît un singur trup, gîndurile acelea începură să facă ţăndări întregul trecut al femeii, în depărtări se auzeau explozii, se ridicau nori de fum, şi ele aici, în pat, între cei patru pereţi, tresăltau de bucurie. Era bucuria naşterii unei noi femei, care, la rîndul ei, cu gura, cu mîinile, cu picioarele, cu părul, cu răsuflarea ei năştea un alt bărbat...

5

Cînd se desprinse din îmbrăţişarea lui, întinse mîna şi aprinse veioza. Îi spuse încet, aproape silabisind cuvintele: M-am temut că n-ai să mai vii, Matei. Cuvintele ei îl făcură

să tresară, Natalia rostise un adevăr dincolo de orice îndoială. Lui însuşi i se întîmplase la fel, toată ziua fusese cuprins de o senzaţie ciudată, ca şi cum ar fi săvîrşit cine ştie ce crimă şi i-ar fi fost teamă că va fi descoperit. Indiferent de cauzele închipuite de fiecare dintre ei, sentimentul acesta de teamă le unise, fără ştirea lor, şi ziua prin care trecuseră. Îi răspunse calm : Nu mai există nici un motiv de care să ne fie frică. Nici înainte n-a existat, în afară, poate, de noi înşine... Nu eşti convinsă ?

Natalia nu-i răspunse. De la ultima întîlnire, lui Matei i se părea schimbată. Îi dispăruse unda aceea de melancolie dureroasă, cum o numise el de la început, iar faţa ei parcă adunase o oboseală plăcută, relaxantă, ca după un mare efort la capătul căruia se împlinise scopul dorit. O întrebă din nou: Tot nu crezi că nu există nici un motiv de care să ne mai temem ?

Ne amăgim, Matei, îi răspunse ea. De la început am înţeles asta, de cînd ai intrat prima dată în casa mea, încă de atunci mi-am dat seama că nu va fi decît o aventură măruntă pentru amîndoi... escapada unui bărbat căsătorit, surprins într-un moment critic, şi a unei femei singure, exasperată de monotonia existenţei sale... Recunosc, m-am gîndit mai mult la mine, la soarta care mă aşteaptă după această evadare din banal... Ce va fi ?... Nu văd decît întoarcerea la starea de mai înainte... De aceea te-am ţinut la distanţă, poate te-am chinuit, fiindcă mi-a fost o cumplită teamă că, odată ieşită din obişnuinţele monotoniei mele, n-am să mai pot reintra în ea, şi tot precarul meu echilibru se va deregla.

Nu, nu va fi aşa, Natalia, răspunse Matei, dar nici el nu era prea convins de propriile lui vorbe. Ea sesiză această nuanţă în glasul lui şi continuă : Nu va fi aşa ? O, Matei, uiţi că între noi este o diferenţă de aproape cinci ani ?

Ei şi ? întrebă el.

În curînd voi avea patruzeci de ani, pe urmă cincizeci, pe urmă... Tu vei fi încă tînăr, iar eu bătrînă. Asta înspăimîntă pe toate femeile, viitorul lor chip de babă...

Eu am să-ţi spulber asemenea spaimă, răspunse Matei. Atîta timp cît exist, tu, Natalia, nu ai de ce să te temi de baba aceea. Ea apare numai cînd a încetat dragostea, iar dragostea noastră va înceta numai odată cu noi. Mă înţelegi... mă crezi, Natalia ? Dacă n-ai fi fost a mea, dacă n-ai fi a

mea, te-aș fi urît toată viața... Să ne bucurăm de noi înșine, draga mea, ca în prima noapte...

Dar noaptea aceea a trecut, Matei, spuse ea. S-a dus, și el îi replică grăbit, ca și cînd i-ar fi fost teamă să nu uite ce avea în gînd: O vom întoarce mereu înapoi, vom transforma toate nopțile ce vor urma în prima noastră noapte... Mereu...

Mereu, repetă ea ca un ecou. Și cînd se va întoarce soția ta?... Ai tăcut, acum nu mai ai ce răspunde. Vrei să uiți sau nici n-ai uitat o clipă că ea există... Știu de la Ieronim că este foarte frumoasă, deșteaptă... Ea are, să zic așa, toți așii în mînă, și în special pe cel al vîrstei. Răspunde-mi, cum mi-aș putea închipui că ai să renunți la ea?

Nici nu mai este necesar să renunț eu, spuse Matei. Ea a avut înaintea mea inițiativa asta.

Ce vrei să spui? mai întrebă ea.

Ce-ai auzit, răspunse Matei. Știu că greșesc, că în clipa asta ar trebui să tac, dar iată, simt că nu trebuie să-ți mai ascund nimic. Chiar dacă ai să mă disprețuiești... Paradoxal, tocmai Cristina, soția mea, ne-a favorizat întîlnirea, sau, mai precis, m-a determinat să mă opresc asupra ta și să te examinez mai atent, să descopăr apoi ceea ce ești, adică ființa de care am nevoie... Ea? Pentru ea a fost mai simplu, și-a găsit un alt bărbat și a început să mă înșele. De cînd?... Cine știe... Poate de la început... Poate omul acela îmi este superior sau ea îl vede astfel... Știi prea bine că, de cele mai multe ori, în această privință, nici nu-i vorba de inferioritate sau superioritate, ci de cu totul altceva... ceva ce nici măcar cel care face alegerea nu și-l poate explica... Dar acum nu mai contează asta, acum nici nu mai admit gîndul că s-ar fi putut să nu te întîlnesc. Oricum, la ea nu mă mai întorc... Acesta sînt, Natalia, un om care a ratat o dată... Ca și tine... Nu ți se pare ciudat că ne-am întîlnit sub același semn al ratării?... Însă și sub semnul altui început...

Frumos, Matei, spuse ea, cînd el tăcu. Foarte frumos. Însă e de ajuns să ne sculăm din pat, să ne îmbrăcăm, să ieșim pe stradă, și toate cuvintele rostite de tine să dispară sau puținul ce va rămîne din ele să nu mai aibă nici o însemnătate... Doamne, totdeauna am dorit să-mi inventez eu însămi bărbatul, dacă el nu există, să-l nasc din mine... N-am reușit, n-a fost decît o iluzie, o cumplită amăgire...

Altfel spus, am vrut ca eu să-mi cîştig bărbatul, nu să mi-l dăruiască allta. Înţelegi ?

Ce să înţeleg ? întrebă Matei şi Natalia îi replică scurt, cu o altă voce, de parcă ar fi vorbit singură : Dacă ea nu te-ar fi înşelat sau tu n-ai fi descoperit înşelătoria, n-ai fi ajuns la mine niciodată. Nu-mi mai rămîne decît să-i mulţumesc, nu ?

Dacă... dacă..., făcu el. Hai, Natalia, hai să nu mai despicăm firul în patru. Să ne mulţumim cu ce este, cu ceea ce sîntem noi acum....

Bine, răspunse ea. Să ne mulţumim cu asta, cum zici tu. Dar întoarce-te spre mine, vreau să mă satur privindu-te... Mi s-a făcut iar frică...

Matei se răsuci spre ea, o cuprinse în braţe şi, într-un tîrziu, veni şi oftatul ei ca un geamăt, ca e jeluire : O, Matei, tu eşti ? Cel aşteptat atît de mult, cel iubit fără să-l fi cunoscut ?... Oare nu mă înşel ?... Cînd mă gîndesc la faptul că am trăit atîta vreme fără tine, mă apucă nebunia, revolta... Pentru ce am trăit eu pînă acum ?... Doar să muncesc, să mă împart zilnic între casă şi clinică, să mă bucur că am mai amînat o moarte sau să ţip în mine de neputinţa mea, în faţa ei... Dar dincolo de asta, eu, eu...

Începuse să plîngă. Trupul îi devenise deodată greoi în braţele lui, tremura încet şi lacrimile ei i se prelingeau şi lui pe bărbie, pe gît. Spuse : Natalia, gata, te rog...

Ce mă rogi, Matei, întrebă ea apoi cu un fel de mirare, în timp ce îşi ştergea faţa cu palmele. Fac tot ce mă rogi tu, dar pînă la urmă nu va fi altfel, dragul meu... Va fi un delicat mulţumesc, rostit de amîndoi, pentru că ne-am ţinut unul altuia companie... ca doi călători întîlniţi întîmplător pe puntea unui vapor... Cînd va ancora în port, călătorii se vor despărţi, fiecare îşi va continua drumul, va fi înhăţat de lumea sa, de grijile sale...

Vaporul acela nu va ancora niciodată, Natalia, spuse Matei, va naviga pînă ce se va scufunda cu tot cu cei doi călători imaginaţi de tine. Deci, nu va exista decît acest sfîrşit... Cum să te conving, cum să te fac să simţi pînă în adîncul fiinţei tale că te iubesc mai mult decît îţi poţi tu închipui...

Iubire, dragoste ! exclamă ea, uşor răguşită, încă ştergîndu-şi faţa cu mîinile. Ce cuvinte uşoare, mai uşoare decît

ciorapii mei... Niște mărunțișuri cu care încercăm să ne înfrumusețăm existența. De fapt, cam toată viața ne-o trăim între asemenea nimicuri, pe care numai noi, numai închipuirile noastre le umflă, le dau sensurile cele mai convenabile, gravitate... Greșesc ?

Matei nu-i răspunse, și ea se desprinse încet din brațele lui, răsucindu-se spre noptieră. Luă pachetul cu țigări și îl întrebă : Vrei și tu ?

Am fumat prea mult, spuse Matei. Ea nu mai insistă și își aprinse țigara, apoi coborî din pat și, fără să-și mai ia papucii în picioare, se duse în sufragerie. Cînd se întoarse, avea în mînă un pahar mare plin de coniac. Sorbi în fața lui cîteva înghițituri, strîmbîndu-se : Nu-mi place să beau, niciodată nu mi-a plăcut, dar acum vreau să mă îmbăt... Pentru a doua oară... Mai sorbi puțin din pahar, continuînd : Întîia oară s-a întîmplat cînd fostul meu soț mi-a adus la cunoștință că este nevoit să divorțeze, altfel biografia lui ar fi avut o pată de netrecut cu vederea... El... el era curat, era o apă limpede peste care eu mă întindeam precum o uriașă pată de petrol, aruncată de un nebun... Comparația nu-mi aparține, e a lui, pe atunci încă se mai credea scriitor sau, mă rog, un viitor scriitor... Nu știu de ce mi-a rămas în minte tocmai imaginea asta, pata de petrol neagră, unsuroasă, scîrboasă... plutind peste limpezimea unei ape... Ce proastă eram ! Într-atît îmi pierdusem mintea, încît doream să mor... Nu-mi mai amintesc ce-am băut... Nici nu mi-a trebuit prea mult, nu eram obișnuită cu alcoolul... Pur și simplu, am murit...

Atunci... da, înțeleg, dar acum de ce vrei să te îmbeți ? întrebă el intrigat.

De bucurie, Matei, răspunse ea. Se așezase pe marginea patului, pusese paharul pe noptieră și continua să fumeze. Iartă-mă, mai spuse ea. Ar fi fost mai bine să tac... Acum îmi dau seama că am greșit. Ți-am amintit de diferența de vîrstă, de soție... ți-am vorbit de toate acestea ca și cum tu ai purta vina că ești căsătorit, că m-am născut înaintea ta... Nu, Matei, n-am vrut asta, probabil partea aceea din mine, golul sau rezerva, cum mi-ai spus tu odată, mi-a luat-o înainte și am vorbit ceea ce nu trebuia... Însă e necesar să clarific încă de pe acum lucrurile dintre noi. Nu ai și nu vei avea nici un fel de obligație față de mine. Pur

şi simplu, ne-am întîlnit, ne-am culcat împreună, şi atît... Cît timp se va repeta asta nu ştiu. Nici tu nu ştii... Depinde şi nu depinde de noi. Cum să-ţi explic ? Poate chiar eu voi fi prima care se va plictisi...

Natalia, încercă Matei să-i răspundă, dar ea îl opri, ridicînd amîndouă mîinile spre el, de parcă s-ar fi apărat de vreo lovitură, continuîndu-şi gîndurile : Să nu ne amăgim, dragul meu, să fim lucizi... De cînd te-am văzut, am ştiut că am să fiu a ta, am simţit asta cu toată fiinţa... şi că tu ai fi putut să fii chiar începutul meu, nici un alt bărbat să nu fi existat pînă la tine... Însă am înţeles şi imposibilitatea acestui început... De aceea, îţi repet, nu ai nici un fel de obligaţii, Matei... Vei veni la mine cînd vei dori tu, cînd vei putea, şi, cînd va trebui să mă părăseşti, îţi cer doar un singur lucru, să nu mă minţi, să-mi spui deschis — gata, s-a terminat... Îmi promiţi ?

Vocea ei devenise iar rece, distantă, vocea aceasta care îl ţinuse la respect atîta vreme îi cerea acum o promisiune imposibilă pentru el. Se ridică într-un cot şi îşi aprinse o ţigară. Nu ştia ce să-i spună, însă totuşi trebuia să vorbească, ea aştepta, încremenise parcă într-un fel de linişte înfricoşată, şi el niciodată nu o văzuse ca acum, atît de frumoasă. Îi mîngîie uşor mîna, zîmbindu-i prietenos : Nu-mi cere asta, Natalia, pentru că niciodată n-am să te părăsesc. Dacă aş promite ceea ce îmi ceri tu, aş accepta că despărţirea noastră se va întîmpla în mod fatal, iar eu, tu... n-am fi decît nişte spectatori ai acestei împliniri. Nu, nu pot, nu vreau, fiindcă nu va fi aşa... Ne putem hotărî singuri soarta, numai de noi depinde...

De noi, îi replică Natalia, de împrejurări, de prejudecăţi, de cuvîntul acesta care înseamnă societate... De ce nu-mi promiţi un lucru atît de simplu ?... Se apleacă spre el şi-i mîngîie ceafa... Nu vrei, nu poţi ?... Acum, însă, sărută-mă... Glasul începuse să-i tremure... Nu-mi mai trebuie nici o promisiune, nimic, nimic...

Matei îi luă ţigara din mînă şi o stinse în scrumieră, odată cu a lui, apoi îi cuprinse faţa între palme, forţînd-o să se uite în ochii săi. Nu mai avea acum nici calmul acela odihnitor şi nici surîsul ivit pe buze cu cîteva clipe mai înainte. Era fără nici o expresie, nu exista măcar o urmă pe chipul ei, care să-l fi ajutat să ajungă la ceea ce bănuia

el că îi ascundea Natalia în momentul acela. Ea închise ochii și se lăsă în voia mîinilor lui și i le ajută cînd el o trase spre el, trupul i se făcu dintr-o dată ușor, propriile ei mîini erau acum dirijate de celelalte, ale bărbatului, și nu-i mai era teamă, frica se topise, se spulberase, ea devenise din nou puternică, din cap pînă în picioare femeie... cea care așteptase atîția ani să se trezească la viață. Mîinile, picioarele, sînii, pîntecul... erau și nu mai erau ale ei, îi rămăsese doar gîndul, și nici el, ci simțurile, unul singur dintre ele, care continua să vegheze ca și această nouă trezire a sa să fie numai bucurie, o mare bucurie... Și de aceea îl îmbrățișa cu milioanele de mîini ale vieții ei de pînă atunci, cu imensa ei foame adunată în atîția ani, și se zvîrcolea sub el, se răsucea toată în jurul trupului de bărbat ca o plantă care, în sfîrșit, găsise de ce să se încolăcească, să urce mereu spre lumina fecundatoare a soarelui... Și, cînd ajunse sus, în punctul cel mai înalt al urcușului ei, își desfăcu deodată brațele, rămînînd răstignită, încremenită, mulțumită de sine, de rostul ei de femeie, simțindu-se cu adevărat femeie...

6

Au ieșit afară și s-au așezat pe una dintre băncile din micul parc al muzeului, la umbra unui stejar gîrbovit parcă de razele necruțătoare ale soarelui de amiază. Dugan îi ceruse să vină acolo pentru cît vor discuta împreună, motivînd că nu mai putea să suporte încăperile mici și mai ales zidurile răpănoase în care își făcea Ieronim slujba. Acesta se uita acum la crengile uscate ale stejarului, ca niște brațe moarte, scorojite, ce încă își mai făceau loc printre cele vii, prin frunzișul lor, și se întreba de ce venise iar Dugan la el. I se supusese ca de obicei, temător de prezența fostului său coleg, simțindu-se aproape constrîns să-i țină companie... Despre ce naiba îi vorbea oare omul ăsta periculos ca un șarpe? își mai spuse el, auzindu-i vocea groasă, pusă pe glumă — vocea unui chefliu care își savura mahmureala de dimineață după o noapte de chiolhan... Da, să-l lase să trăncănească, să-și deșarte sacul de gunoi... iar el să tacă, să dea din cap, să mimeze că îl ascultă... Pe el, Ieronim Masaru, nu-l inte-

resau părerile lui Dugan despre viață... și, în general, îi erau indiferente toate părerile celorlalți... El le avea pe ale sale, modeste, sărăcăcioase, poate strîmbe... dar ale lui, neîmprumutate de la nimeni, ieșite din el așa cum iarba din jurul lor ieșea din pămînt. Și, oricum, dacă ar fi trebuit să apeleze la părerile altora, pe Dugan l-ar fi ocolit... La un moment dat, deveni însă atent, fostul său coleg de facultate pronunțase iar un nume, și Ieronim înțelese repede că toate cuvintele omului de lîngă el, risipite pînă atunci ca niște pietricele, nu avuseseră alt scop decît să ajungă la numele respectiv, al Nataliei...

Am impresia, continuă Dugan să vorbească, și nu impresia, ci convingerea, dragă, că Natalia se îndepărtează de tine... că s-a și îndepărtat... Ca o planetă rătăcitoare, ca un meteorit vagabond... Nu, nu-i vina ei, pot să-mi închipui asta... Tu aici, la marginea orașului, fără să ai măcar un telefon, între răpănoasele astea de ziduri, ai început să te stingi, să pîlpîi ca o lumînare... iar vagabondul de meteorit a găsit alt soare, a fost atras, absorbit, supt, ha, ha... de puterea de gravitație a acelui astru...

Și ce te interesează pe tine? întrebă Ieronim tulburat dintr-o dată. Cuvintele lui Dugan fuseseră ca niște brațe puternice, care îl luaseră pe sus și-l izbiseră de trunchiul gros al stejarului, iar acum, revenindu-și, îl privea prostește pe celălalt: Ce te interesează pe tine, Eugen? N-ai viața ta, postul tău, lumea ta?... Nu mai ai cu ce te ocupa? Stăpînești atît de bine lumea aceea, ca să nu-ți mai dea ea nici o neliniște?... De ce îți mai bagi nasul în treburile Nataliei? Știi prea bine cît a pătimit din cauza ta...

Dugan începuse să rîdă. Îi tremurau fălcile, umerii, și lui Ieronim i se părea că și ochii fostului său coleg tremurau în rîsul acela. De ce rîzi? îl mai întrebă el.

Mă mai și întrebi? Ha, ha... Și Dugan îi puse o mînă pe umăr, clătinîndu-l ușor: Trezește-te, Ieronim... Lasă dracului somnul ăsta, aiureala asta... Mișcă-te cît mai ai timp!...

Își bătea joc de el sau avea de-a face cu un nebun? se întrebă Ieronim, privindu-l atent. Unde să mă mișc, Eugen? îi spuse. Ce somn, ce aiureală?...

Aiureala ta, omule, răspunse celălalt. Pe mine nu mă mai interesează demult doctorița Argeanu, să fii convins...

Dar, mă rog, ca foşti colegi, ca prieteni, am crezut de cuviinţă să vin şi să te înştiinţez... Absolut cu totul întîmplător, am văzut-o de cîteva ori pe stradă împreună cu noul ei soare, ha, ha... Altă dată i-am zărit ieşind de la un concert, la braţ... iar aseară, şi asta m-a determinat să te vizitez, i-am întîlnit într-un restaurant... Sigur, sigur... ei nu m-au văzut, eu îmi aleg totdeauna locurile cu maximă vizibilitate, dar şi cu maximă acoperire... Ha, ha... totul este să ştii de unde să priveşti, fără să fii observat de prea mulţi inşi... Asta-i valabil nu numai pentru restaurant, ci aşa, în general, pentru întreaga noastră viaţă... Ei bine, din locuşorul meu i-am urmărit cum beau, cum mîncau, cum se priveau, le-am observat semnele făcute între ei din ochi, gesturile... ca porumbeii, ha, ha... aşa arătau... Şi tot mi-am bătut capul, cine-i domnul, tipul, cuceritorul ăsta, jigodia care i-a dat un bobîrnac fostului meu coleg, ha, ha... şi l-a trimis la colţul mesei... Pînă la urmă, deşi, recunosc, nu eram prea treaz, mi s-a luminat ceva aici — şi îşi bătu uşurel tîmpla cu degetele — mi-am amintit... Îl cunoşti şi tu...

Cine-i ? se trezi Ieronim întrebînd, pradă aceleiaşi tulburări de mai înainte.

Mi l-ai prezentat odată, răspunse Dugan. Bunul meu prieten etc., etc. Prieten, ha, ha... Numai de la prieteni ni se trage, frăţioare, numai ei ne aduc toate bucuriile... Sigur, tu ai uitat că mi-ai făcut cunoştinţă cu el, tu ţii minte ce-a mîncat Vlad Ţepeş înainte de a porunci ca turcii veniţi la el să fie traşi în ţeapă, dar nu-ţi mai aduci aminte nici culoarea ciorapilor traşi pe picior azi dimineaţă... Asta eşti... Prin evul mediu sau mai aproape chiar, tu ai fi ajuns un sfînt trecut în toate calendarele bisericeşti, ha, ha... Dar să nu te mai fierb, că deja te văd cam opărit la faţă... Soarele care ţi-a supt, ţi-a înhăţat meteoritul tău drag şi vagabond, nu-i altul decît arhitectul acela... Hermeziu... Matei Hermeziu... I-am greşit cumva numele ?...

Nu, răspunse Ieronim, calmat dintr-o dată, stăpîn pe sine şi în acelaşi timp indiferent de prezenţa celuilalt. Pufni în rîs : Nici nu puteai să-mi aduci o veste mai liniştitoare pentru mine... Şi veselă... Iată, m-a cuprins rîsul... Natalia şi bunul meu prieten Matei... El este într-adevăr unicul meu prieten, ca bărbat, şi ea unica prietenă, ca femeie... S-au întîl-

nit întîmplător, s-au plimbat, au intrat și într-un restaurant... Firesc, nu ?

Mă, tu ești nebun sau te prefaci ? îl opri Dugan, privindu-l acum cu alți ochi, lucind cenușiu, răi. Un tip căsătorit, la braț cu o femeie singură... Se plimbă așa, în dorul lelii, nu ?... Își strîng mîinile așa, ca să fie strînse... Poate, ha, ha... în dorul tău, topiți de dragoste față de tine... Hai, hai, nu vinde castraveți grădinarului, mai cunosc și eu cîte ceva în materie de femei... Oricum, Ieronim, cît am stat pe locușorul meu, privindu-i, m-am gîndit că nu-i dreptate, mă, pe lumea asta... Hermeziu ăsta are o nevastă să pici jos, nu alta... Am văzut-o și pe ea... Am dreptate ?... Taci, vezi că taci, că nu mai ai ce spune... O tipă dată-n mă-sa și masculul ei s-a plictisit de ea, nu ?... sau e prea vînjos și nu se poate mulțumi numai cu una... Se poate, însă, cum l-am cîntărit eu din ochi, nu-mi prea vine a crede... Auzi ?... Sînt și de ăștia, Ieronim, bolnavi... dați dracului... Am fost odată martor la un proces al unuia... o cunoștință destul de îndepărtată... El nu dorea să divorțeze, însă ea ținea morțiș. Nu mă puteți forța să trăiesc împreună cu el, domnule judecător etc., etc. Și judecătorul a insistat, a strîns-o cu ușa, cu tot felul de întrebări, mai rău decît cel mai versat dintre avocați, și pînă la urmă, obosită, disperată, femeia a declarat, ha, ha... Știi ce ? Că motivul real al divorțului consta într-un singur fapt, toată ziua bărbat-su o călărea, și ea rezistase un an, de cînd se căsătorise cu el, dar acum, chiar nu mai putea să-i facă față.. Mamă, ce rîsete au fost, pînă și judecătorul, om sobru, în pragul pensiei, se ținea cu mîinile de burtă... Niște băbătii de lîngă mine mustăceau de plăcere, își șopteau, păcătoasele, că de un asemenea bărbat ar fi trebuit ele să aibă noroc... Așa că, vezi tu...

Ieronim îl mai asculta doar foarte vag, în capul lui încolțise deja un gînd și nu știa cum să și-l împlinească. Se ridică de pe bancă, făcu vreo cîțiva pași în fața lui Dugan, apoi întinse mîna spre el : Îți mulțumesc sincer... Gestul tău e de mare domn... Un gest prietenesc, pe care n-am să-l uit...

Surprins, Dugan se săltă și el de pe bancă, își trecu palmele de cîteva ori peste fundul pantalonilor, ca și cum s-ar fi șters de ceva, apoi își aprinse țigara. Nu se așteptase la o asemenea întorsătură din partea lui Ieronim. Pentru el, omul din fața lui era o ființă atît de neînsemnată, încît, în alte

împrejurări, nu și-ar fi oprit o clipă ochii asupra sa. Îi spuse: Vezi, tot îi bine să ai mai mulți prieteni...

Da, așa este, răspunse Ieronim. Îți mulțumesc încă o dată și te-aș ruga ceva. Fac un tratament stomatologic și e ora cînd ar trebui să plec... N-ai putea să mă duci cu mașina?

O, ce mai rugăminte! se miră Dugan. Hai, dragă, hai, te duc unde vrei tu...

Ieronim o chemă pe femeia de serviciu, îi spuse aceeași poveste cu dentistul și-i lăsă bonierul, în eventualitatea unor vizitatori veniți în lipsa sa. Pe drum, fără ca Ieronim să-l fi întrebat, Dugan îi explică acestuia prelungita sa ședere în oraș, motivînd-o că moartea maică-si îl demontase rău, că simțea că nu ar fi putut să lucreze, și de aceea își luase un concediu fără plată. Cît? Nici el nu știa, dar spera să nu dureze prea mult și să-și recapete forțele. Îi relatase toate acestea aproape așteptînd compătimirea fostului său coleg, însă Ieronim tăcuse tot timpul, acaparat complet de gîndul său. Deschise gura doar cînd îi spuse să oprească. Coborî din mașină la cîteva sute de metri de institutul unde lucra Matei, și își luă în grabă rămas bun de la Dugan. La institut, portarul îi ceru buletinul de identitate sau altă legitimație și lui i se făcu deodată frică, începu să transpire, crezînd că nu avea nici un act la el. În sfîrșit, își găsi buletinul, i-l prezentă portarului, înveselindu-se singur, încercînd chiar să glumească și îl rugă stăruitor să-l cheme pe arhitectul Hermeziu. Apoi, cît aștepta pe holul enorm, cu pereții de sticlă mată, așezat pe o banchetă, fumă tot timpul și își frămîntă mîinile. Cînd îl văzu venind spre el pe Hermeziu, se ridică încet și începu să zîmbească blînd, cu un aer de totală eliberare de cine știe ce greutăți, care îi apăsaseră pînă atunci sufletul.

Tu, Ieronim? întrebă arhitectul mirat, fiindcă niciodată prietenul său nu venise acolo, la institut, să-l caute.

După cum vezi, răspunse încet, aprinzîndu-și altă țigară. Ai timp? Doar cîteva minute... Să ne așezăm aici... Sînt foarte obosit...

Se așezară amîndoi pe banchetă și, cum Ieronim tăcu, Matei îl întrebă: Ți s-a întîmplat ceva neplăcut? Ai primit vreo veste proastă de acasă... Răspunde odată...

O, Matei, nu mă lua repede, spuse el. Nu știu cum să încep... Am aflat un lucru care mă și îndurerează, dar mă

și bucură... Ceva ce nu mi-aș fi putut închipui niciodată, dar uite, se pare că... Sau poate ticălosul acela a venit la mine cu o născocire... Te rog să mă ierți dacă... Eu am subliniat, mă și bucură, Matei...

Ce ticălos, ce bucurie? întrebă Matei, puțin iritat. Nu poți să fii mai clar? Și Ieronim, dînd din cap, ca și cum l-ar fi aprobat întru totul, începu să-i povestească ce aflase de la Dugan. Matei asculta atent, urmărind mișcarea buzelor celuilalt, expresia feței, și înțelese treptat că Natalia nu-i putea despărți, că ei aveau să rămînă prieteni, și pentru Ieronim faptul în sine reprezenta un fel de sustragere din fața unei mari griji. Grija aceea, care era Natalia, îi revenea acum lui, și Ieronim aproape că se bucura. La sfîrșit, întrebă: Iar omul acesta? O pîndește ca o umbră...

Ți-am spus, continuă Ieronim. De cînd te-am avertizat... Și Nataliei i-am atras atenția asupra șarpelui... Dar nu-i va mai putea face nici un rău fiind alături de tine... De aceea, Matei, o parte din mine, bună sau rea... nu știu, n-o înțeleg... partea asta din ființa mea se bucură că ești tu și nu altul. Înțelegi?...

Nu înțelegea. Matei nu era în stare să creadă că poate exista și un asemenea bărbat, ca Ieronim, care, deși își iubea femeia pe care o pierduse, se simțea mulțumit, aproape bucuros, cum spunea el. Doar dacă cele auzite de la Ieronim despre Natalia, toată iubirea și adorația lui nu fuseseră niște minciuni sau închipuiri de-ale sale. Îl asculta tot mai uluit și, în sinea sa, cînd îl aprecia pentru sufletul lui neobișnuit de bun, cînd îl disprețuia tocmai pentru acest suflet. Și, pentru prima dată, arhitectul fu gata să-i dea crezare Cristinei, că Ieronim nu era tocmai sănătos la minte. Un bărbat obișnuit, adică întreg, nu ar fi alergat la el nerăbdător, să se bucure în fața lui că îi luase femeia și să mulțumească întîmplării că nu îl înlocuise altul, ci chiar prietenul său... Apoi i se făcu milă de el, respingînd gîndul acela și imaginea Cristinei venită în mintea lui pe neașteptate. Nu, era incredibil, și, totuși, asemenea oameni, ca Ieronim, existau, unul dintre ei se afla lîngă el, continuînd să-i vorbească. Oameni sortiți eșecului prin naștere, complet neajutorați printre semenii lor... Iată-l cît de senin renunța iar... Și acum nu la un post oarecare, nu la o slujbă sau la cîteva sute de lei pe lună, ci la o femeie, la o dragoste pe care și-o întreți-

nuse singur atîta vreme... Aşteptă pînă ce Ieronim tăcu şi atunci îi spuse : Cred că mă deteşti, Ieronim... Taci, ascultă!... Ai dreptate să mă urăşti, e firesc... N-am cum să mă justific faţă de tine...

Nu, îi replică grăbit Ieronim. Înseamnă că nu mă cunoşti. Crede-mă, cum să-ţi dovedesc acest lucru, că sînt incapabil de ură ? Niciodată, nici chiar acolo, la închisoare, sau cine ştie în ce alt moment în care am fost cumplit de umilit, eu n-am putut să urăsc, deşi aş fi dorit... aş fi fost îndreptăţit... Sentimentul urii niciodată nu mi-a răspuns la apel, Matei... Dar să nu mai vorbim despre asta... Acum trebuie să plec, am lăsat muzeul pe mîna îngrijitoarei şi nu-i permis... Vreau doar să mai adaug ceva foarte important, de fapt la asta am vrut să ajung... Să ai grijă de ea, Matei, nu merită să sufere iar...

Matei nu-i răspunse. Se ridicase de pe banchetă şi, cu mîinile în buzunar, îşi privi prietenul în ochi. Celălalt, după o scurtă pauză, întrebă de parcă şi-ar fi amintit de ceva : Şi Cristina ? Cu ea ce se va întîmpla ?

Nu ştiu, nu pot hotărî acum, aici, răspunse Matei.

Da, e greu de luat o astfel de hotărîre, mai spuse Ieronim. Se sculă şi el de pe banchetă şi-i strînse mîna arhitectului. Acesta rămase acolo cîteva clipe, privindu-l cum se îndrepta spre masa portarului. Apoi se răsuci brusc şi o porni grăbit către atelierul său. Pînă la terminarea programului nu mai putu să lucreze nimic. Şi asta numai din cauza ultimei întrebări a lui Ieronim...

7

Scumpă Natalia, scria Ieronim. Acum, cînd am aflat, cînd însuşi Matei mi-a mărturisit, ar trebui să tac. Să-ţi scriu şi, totuşi, să nu-ţi scriu, să primeşti doar o foaie de hîrtie pe care să nu fie decît începutul — Scumpă Natalia — şi sfîrşitul, numele meu. Aşa s-ar cuveni, tăcerea sau golul acela sau amîndouă la un loc ar vorbi cu siguranţă mult mai bine ca mine. Dar ce valoare mai au aceste consideraţii, gîndite puţin înainte de a începe scrisoarea, cînd eu deja gîndesc alt-

ceva, şi pe hîrtie, vezi bine, s-au şi adunat destule cuvinte... În unii oameni există mai mulţi inşi, care veşnic se luptă între ei şi, din învălmăşeala aceea permanentă, omul respectiv mai iese şi în cîştig. Eu am ieşi totdeauna în pierdere, fiindcă în mine nu sînt decît doi, absolut despărţiţi unul de altul, fără să vorbească între ei, fără să se audă şi să se vadă, fiecare lucrînd pe cont propriu şi în dauna vieţii mele. Ca doi surdo-muţi, tot îmi bat drumurile şi cărările sufletului, îi aud uneori gîfîind, le simt efortul, dar nu-i încurajez niciodată, fiindcă, oricum, rezultatul efortului lor este nul... Nefericirea mea este că n-am depins niciodată de nimeni şi de nimic, sentimentul acesta — ca multe altele — mi-a fost necunoscut, în locul lui, ca o povară enormă, am simţit numai răspunderea personală faţă de mine însumi. Vai, Natalia, cît de grea este o asemenea boală, să ştii că în tot ce faci depinzi numai de fiinţa ta şi să-ţi cunoşti mai dinainte rezultatul, adică eşecul. Iată de ce cred că Isus, ca şi Sisif, ca şi alţii ca ei, au rămas celibatari pentru ca şi în asta să nu depindă de nimeni şi să-şi poarte singuri crucile şi pietrele lor, aşa cum atîţia alţi nefericiţi, înainte şi după ei, le-au purtat şi le poartă, ştiind prea bine că drumul ales nu a dus şi nu va duce niciodată nicăieri. Aş fi vrut ca şi personajul care mă obsedează acum — Marele Cronicar — să fi fost tot celibatar. Mi-ar fi venit mai uşor să scriu cartea despre el, dacă ar fi fost aşa. Nu, el a avut familie, o soţie, mai mulţi copii şi, ciudat, tocmai de acest fapt m-am izbit, m-am poticnit. Cine ştie dacă am să mai ies vreodată din groapa asta, pe care mi-am săpat-o şi încă mi-o mai sap singur... Poate sînt cam confuz, dar aşa cum ştii, asta este starea mea firească şi totdeauna mi-a fost teamă de minţile prea clare... Nu, nu condamn nimic, nu urăsc nimic. Văd că totul este frumos — vorbesc despre viaţă —, dar şi simt că asta nu este pentru fiinţa mea, nu mie mi se cuvine... Eu sînt cel mai umil din cohorta celor cu stîncile în spate... Nici nu mă plîng de greutatea stîncii şi nici nu vreau să mi-o schimb cu alta mai uşoară, ci doar să-mi continui drumul acesta spre nicăieri. Am spus umil şi mă grăbesc să adaug şi jalnic. Pentru că, chiar dacă nu mi-am recunoscut slăbiciunea jalnică a fiinţei mele, ea a existat de la început şi cele ce mi s-au întîmplat mai apoi — pe care tu le ştii prea bine — n-au făcut decît s-o fasoneze, ca o bucată de lemn băgată într-un strung,

sau trasă la rindea. Altfel spus, mi-au perfecționat-o. Deci, poveștile acelea prin care am trecut au și ele un merit... Constat acum că în mine nu mai există nimic în plus — probabil, nici n-a fost —, în afară de cei doi nebuni, surzi și muți de care am amintit și care se folosesc de mine cum le este voia... Cînd te-am cunoscut pe tine, i-am auzit și pe ei bucurîndu-se, în sfîrșit, li se împlinise și lor o dorință, ajunseseră undeva, sperînd că vor ajunge apoi și altundeva... Și iată că ajung la o altă nefericire a mea. Tocmai atunci eram ceva mai puternic, îi mai puteam încă stăpîni pe nebunii mei și am început să-i descurajez, treptat-treptat le-am spulberat toată bucuria mult entuziastă. Și știi de ce ? O, doar ți-am mai spus... Ca să nu te molipsesc de nefericirile mele. Eu și în asta — poți, oare, înțelege ? — am găsit o fericire, m-am agățat de ea, de păstrarea fericirii tale așa cum mi-am închipuit-o eu... Acum sînt și mai fericit, Natalia, crede-mă !... Fiindcă știu că Matei este singurul om care te-ar putea face cu adevărat fericită. Acesta este, de fapt, rostul scrisorii mele, în care n-ai să găsești, chiar dacă tu însăți ai încerca s-o inventezi, nici o umbră de reproș. Înainte de a începe să-ți scriu, m-am gîndit la ceea ce ai însemnat și la ceea ce rămîi tu pentru mine. Exact ca atunci, cînd ți-am sărutat mîna ca un tăietor de lemne, care și-a terminat treaba și stăpîna i-a dat să mănînce, — îți mai amintești de insul acela cu capul tuns la piele, de ochii lui speriați, de mîinile sale pe care nu știa parcă cum să le miște, de gura aceea nesigură, hlizindu-se prostește, de bocancii grosolani călcînd pe covorul scump ? — mă aflu în același spațiu de trăire și gîndire atît de mult lărgit de ființa ta. Între noi doi s-a stabilit o comuniune pe care numai sfîrșitul nostru ar mai putea-o desface. Iată și un argument, poate cel mai mărunt : am scris mai multe pagini despre soția Marelui Cronicar. Nu mai știu cînd, poate în urmă cu o lună, poate două luni... și astă seară am dat peste ele... Și, recitindu-le, am descoperit, uimit, că în realitate n-am făcut portretul ei, ci pe al tău, și asta fără voia mea. Am trăit după aceea niște clipe pe care nu ți le descriu aici, doar așa, în treacăt, îți spun că m-am închipuit pe mine însumi întinzînd capul pe butucul călăului și am simțit tăietura gîtului, țîșnirea sîngelui, capul fără trup și trupul fără cap, mai precis — am fost cînd numai trup, cînd numai cap... Este imposibil să-ți descriu o asemenea

stare... Eu nu sînt un scriitor, un poet, ci, așa cum ți-am mai spus, un umil scrib care transcrie amintirile unor oameni pentru alți oameni, din alte vremuri. De aceea să nu-mi mai reproșezi că trăiesc numai în trecut. Trăiesc așa fiindcă altfel nu pot. Poetul dezvăluie frumosul prezentului, atît cît este el frumos... iar eu mă agăț de timp, scriitorul și poetul tuturor oamenilor, cel care dezvăluie frumosul acolo unde el nu mai există, ca o dovadă că a existat... Recunosc, sînt copleșit de amintiri și nu doar numai de-ale mele... Dar unde, Natalia, dacă nu în amintiri, dacă nu întorcîndu-te cu fața spre trecut, poți să desparți binele de rău?... Toate amintirile lumii, adică istoria, atît cît am putut eu aduna în mine, m-a învățat mai multe lucruri, și în primul rînd acesta: să nu vorbesc prea mult despre bine, ci eu însumi să-l fac mereu. M-a învățat ce înseamnă a trăi pentru alții, a iubi pentru alții... Știu, simt că n-am ajuns niciodată măcar la poalele acelor munți care se înalță pe astfel de cuvinte, cu toate că mi-am dus conștiincios stînca spre vîrfurile lor... Și acum, după ce te-am plictisit atîta, mai adaug doar cîteva rînduri, desigur, plictisitoare și ele. Ca să-ți spun că mi-a venit mult mai ușor să adun pe această hîrtie toate cuvintele mele, care, oricum, trebuiau să ajungă la tine, decît să le auzi din gura mea. Și, în sfîrșit, oricînd, în orice clipă de necazuri și durere, dacă ai să crezi că îți pot fi de vreun folos, cheamă-mă, voi veni cît mai repede. Ieronim...

Terminînd de citit, Natalia băgă scrisoarea în plic și aruncă plicul în sertarul noptierei. Nu se întreba de unde aflase Ieronim, nici cum de putuse Matei să-i mărturisească despre ceea ce se întîmplase între ei. Primise scrisoarea la prînz și abia acum o desfăcuse, după ce se culcase în pat și o descoperise acolo, pe noptieră. Lectura ei o lăsase aproape indiferentă, parcursese scrisoarea ca pe o pagină dintr-un roman oarecare, știind prea bine că ceea ce citea nu era decît o lume închipuită de autorul lui. Obosită după atîtea nopți de dragoste, aștepta liniștită să-i vină somnul. Era prima noapte cînd dormea din nou singură. Dar acum nu-i mai era frică, tot trupul ei, mulțumit, simțea că Matei se va întoarce...

CAPITOLUL VII

1

Matei întîmpină calm ziua pe care o aștepta. Și această zi nu începu dimineață, cu răsăritul soarelui, ci cu apusul lui. Fiindcă atunci se întorsese și Cristina de la mare. Ea îi telefonase din ajun, stabilind cu aproximație ora sosirii, și Matei aproape se bucurase că, în sfîrșit, venise și clipa în care se vor clarifica toate problemele dintre ei. Dar cînd ea intră zgomotoasă în apartament și i se agăță cu brațele de gît, sărutîndu-l cu un fel de furie, ca și cum ar fi fost cuprinsă de o criză de isterie, fără să ia în seamă prezența părinților ei, Matei începu să se neliniștească, lucrurile nu-i mai păreau atît de simple cum și le închipuise el. Abia după ce fu sărutat și de socri, văzu cu adevărat cum arăta Cristina. Se mai îngrășase puțin, rochia albă, dintr-o țesătură ușoară, îi punea și mai mult în lumină luciul pielii bronzate, care i se potrivea perfect, făcînd-o și mai atrăgătoare. Însă ceea ce observă el în mod deosebit schimbat la ea era neliniștea și nerăbdarea ochilor ei, transmise parcă întregului său corp. Cristina trecu prin toate camerele, își deschise geamantanele, scoase cîteva rochii din ele, le aruncă pe scaun, neîncetînd o clipă să vorbească, apoi intră în dormitor, se dezbrăcă în mare grabă și, numai în halat, se duse la baie, repetînd de mai multe ori că dorea să-și lepede cît mai repede praful, murdăria adunată pe trupul ei în călătoria din ziua aceea. Rămas numai cu părinții Cristinei, Matei îi servi cu bere, îi întrebă cum călătoriseră, iar aceștia, la rîndul lor, își manifestaseră regretul că nu putuse și el să meargă la mare, unde ei avuseseră o vreme frumoasă, nu plouase decît într-o singură noapte și apa fusese neobișnuit de caldă. Vorbi mai mult soacră-sa, răsucindu-și mereu pe

deget un mare inel de aur. Era gestul ei, ca un tic, care întotdeauna îl enervase pe Matei. Cuvintele sale, rostite la repezeală, erau cînd şi cînd aprobate de tusea soţului ei, care parcă îşi dregea glasul să spună şi el ceva, de cele mai multe ori fără să reuşească. Amîndoi nu erau chiar bătrîni-bătrîni, şi Matei, silindu-se să fie cît mai amabil, se întreba, ca şi altădată, cum de ieşise din aceşti oameni urîţi un exemplar atît de reuşit ca fiica lor. Cînd Cristina apăru din nou, spunîndu-le că, în sfîrşit, reintrase în pielea ei curată şi că îi era foame, tatăl său se ridică să plece. Greoaie, se ridică de pe scaun şi mama sa, amîndoi le urară noapte bună şi se îndreptară spre uşă. Îi conduse numai Matei, Cristina intrase deja în bucătărie şi, din hol, el o auzi cum scotea farfuriile din dulap, să le aşeze pe masă, în timp ce soacră-sa mai găsise de cuviinţă să povestească, în uşa deschisă, cît de bine îi primiseră rudele lor de la mare. În urma lor, răsuci rozeta de la yală şi, cîteva clipe, rămase acolo nemişcat, gîndindu-se dacă trebuia să-i spună Cristinei chiar în acea seară sau să lase discuţia pe a doua zi. Intră în bucătărie nehotărît, şi ea îi arătă o conservă de peşte şi alta de ananas, rugîndu-l să le deschidă.

Ai văzut pungile acelea de pe hol ? spuse ea. Sînt pline de conserve, iubitule. Conserve de peşte din Grecia, ananas din China... Pe litoral se găsesc la discreţie... Şi tu... cum ai dus-o fără mine ?

Am lucrat, răspunse el, dar nu cu prea mare spor şi ea îi replică, rîzînd : Vezi, dacă n-am fost lîngă tine, nici lucrul nu ţi-a mers cum trebuie ... O, Matei, cît am regretat că m-am dus singură... Sigur, a fost foarte frumos, un timp splendid, dar mereu ţi-am simţit lipsa... Niciodată n-am să mai plec aşa, şi nici tu n-ai să pleci fără mine... Parcă abia acum, în concediul acesta, mi-am dat seama cu adevărat ce sîntem noi amîndoi...

Acum va trebui să-i spună, gîndi el, în vreme ce ea continua să vorbească. Rămase însă tăcut şi deschise conservele. Cristina răsturnă conţinutul celei de peşte într-o farfurie, iar cu ananasul umplu două ceşti mari. Începură să mănînce. La un moment dat, ea îl întrebă dacă mai avea bere, şi el scoase din frigider ultimele două sticle. Le desfundă şi turnă în pahare. Cu gura plină, Cristina ciocni paharul ei de-al lui, spunîndu-i : Pentru revederea noastră !

El mormăi ceva, şi ea, printre înghiţituri, îi povesti apoi cum îşi petrecuse cele aproape treizeci de zile la mare. Dimineaţa făcuse plajă, iar spre seară, mai în fiecare zi, plecase în lungi plimbări pe faleză sau vizitase, cu maşina, celelalte staţiuni. Observînd că el aproape n-o asculta sau îi urmărea vorbele dintr-un fel de depărtare, îl întrebă, uitîndu-i-se în ochi : Eşti cam urîcios, iubitule... Aşa, morocănos şi cam silnic... aşa îţi primeşti tu soţia după atîta absenţă ? Întinse mîna spre mîna lui şi i-o mîngîie uşor. Hai, nu-mi spui nimic ?... Ce-mi ascunzi, Matei ?... Ce ţi s-a întîmplat ?... Am observat de cum te-am văzut, dragul meu... Tu nu te poţi preface, la tine totul este... cum să spun, ca şi cum te-ai uita printr-un geam de sticlă... Dincolo se vede tot, iubitule... Hai, vorbeşte, te rog !...

Dacă nu-i voi spune acum, gîndi el, nu voi mai avea curajul niciodată şi voi continua să mă bălăcesc în minciună. Se uită la ea şi o văzu pe Natalia. Ochii ei erau acum îngăduitori, blînzi, fără obişnuita lor undă de durere şi melancolie, şi ei nu-l mai lăsară să-şi ducă gîndurile pînă la capăt : Trebuie să-mi dai dreptate, Matei, eu nu-mi pot închipui că ai să-ţi părăseşti soţia... Ea are toţi aşii în mînă, şi mai ales pe cel al vîrstei... Îţi repet, nici măcar să nu-ţi imaginezi că ai avea vreo obligaţie faţă de mine...

Tu dormi, Matei ? întrebă Cristina.

Natalia dispăruse. În faţa lui lucea părul negru al Cristinei, ochii ei ce nu-l slăbeau din privire, buzele care parcă îi tremurau de nerăbdare. Nu, nu dorm, spuse el. Mă gîndeam cum să încep...

Ce să începi, iubitule ? mai întrebă ea rîzînd. O, nehotărîtule, ce mă fac eu cu tine ?... De ce nu mă iei acum în braţe, pe sus, să mă duci în dormitor... sau aici... urîciosule, şi se ridică de pe scaun, întinzînd mîinile spre el.

Matei o prinse de umeri, împingînd-o uşor la loc, pe scaun: Ascultă-mă, Cristina, va trebui să ne despărţim ...

Ce glumă mai e şi asta ? întrebă ea pe acelaşi ton de bună dispoziţie. Nu, astfel de glume să nu mai faci.

Din păcate nu-i glumă, răspunse el. Vorbesc foarte serios. Nici ţie şi nici mie nu ne va fi deloc uşor să divorţăm. Chiar dacă n-am ţine seamă de bîrfa din jurul nostru, tot va trebui să trecem prin birocraţia de la tribunal, să înghiţim sce-

nele acelea de la orice astfel de proces, cumplit de jenante. Dar trebuie...

Fața ei încremenise, și Matei, privind-o, își dădu seama că pe ea apăruseră unele trăsături ale mamei sale. Mai ales ochii și gura parcă i se urîțiseră dintr-o dată. Trebuie, repetă el din nou.

Tu ți-ai pierdut mințile, Matei ? reuși ea să spună, înghițind des, ca și cum s-ar fi înecat cu ceva. Își aprinse în grabă o țigară și continuă : Ți-ai pierdut mințile, dragul meu... Să divorțăm ? Și de ce ? ... Dumnezeule, care-i motivul ?... De unde...

Nu-și mai putu continua vorba, începînd să tușească. Bău puțină bere și, cînd se liniști, Matei îi spuse : Există un motiv serios, știut prea bine de tine. E motivul tău, pe care nici măcar nu cer să mi-l explici ... La rîndul meu, trebuie să-ți comunic că am și eu un motiv exact ca al tău...

Te rog, fii mai clar ! spuse Cristina, încercînd să se stăpînească, dar ochii o trădau, nu i se putea citi în ei altceva decît o mare spaimă, o frică aproape animalică. Eu n-am nici un motiv să mă despart de tine... De ce mă chinui, Matei ? Ce-i aiureala asta ?...

Nu, Cristina, răspunse el. Chiar dacă nu vrei să recunoști, motivul acela există. Lucidă sau inconștientă... nu știu, nu pot pătrunde în miezul lucrurilor... dar asta nici nu mai contează... tu însuți i-ai dat naștere. Tu ai fost prima, Cristina, tu ai început...

Dumnezeule, ce am început ? întrebă ea, ridicînd deodată tonul, și el, calm, mirîndu-se de propria lui stăpînire de sine continuă : Cît am trăit împreună, măcar acest lucru l-ai fi putut înțelege, că nu mă împac în nici un fel cu minciuna, chiar dacă e vorba de ceva mărunt, neînsemnat, peste care alții trec ușor... Aceștia închid ochii chiar și atunci cînd descoperă că soțiile lor îi mai înșeală... sau invers, înșeală soții... Eu n-am putut trece, Cristina...

Pretinzi că eu te-am înșelat cu altul ? întrebă ea. Acesta-i motivul ?... O închipuire ... o bîrfă infernală... o murdărie, Matei... Dă-ți seama !...

Tu crezi că mi-a fost ușor să-mi dau seama, cum zici ? răspunse el. Fiecare pas făcut către asta m-a umilit destul... Nu față de alții, nu mă interesează acești alții... ci față de

propria mea ființă. Mi-am închipuit că măcar acum n-ai să mai minți... Oricum, chiar dacă ai recunoaște, că, săptămîni de-a rîndul, te-ai întîlnit cu un bărbat în garsoniera lui, tot n-aș putea ierta. Vrei și numele lui? Ei bine, se numește Vlad Popescu... Și ți-am precizat, Cristina, nu-ți cer nici un fel de explicații... Poate nici nu mi le-ai putea da... Este un bărbat mai bun decît mine, mai deștept, mai puternic? Nu știu... Gusturile nu se discută și, aș adăuga eu, nici nu se explică... Mai ales în privința asta... Așa ai crezut tu de cuviință, așa ai făcut, draga mea... Mi-ai spus mai înainte că nu sînt în stare să mă prefac, să-mi ascund stările sufletești prin care trec... Ei bine, aceeași neputință este și la tine... Seara, cînd te întorceai de la el, cînd încercai să-ți joci rolul unei femei credincioase, totul îți ieșea pe dos, jalnic... Să fii convinsă de ce auzi... și, pe viitor, lîngă alt bărbat să ții seama de acest lucru... Și-acum să-ți dezvălui și motivul meu, dacă se poate numi așa, dacă nici n-ar exista celălalt, despre care am vorbit pînă acum. Și eu te-am înșelat... Nu vreau să mă justific astfel, spunîndu-ți că întîi a fost înșelarea ta... Deși aceasta este realitatea și, într-un anume fel, tu m-ai împins spre altcineva...

Pot să știu spre cine? întrebă ea.

Întrebarea nu-l surprinse pe Matei. Îl mira doar faptul că ea părea să accepte cele ce auzise, dezarmată, complet epuizată. Aștepta acum răspunsul lui, privindu-l ca și cînd nu s-ar fi uitat la el, ca un animal rănit, simțindu-și moartea care îl îndepărta treptat de toate și îl umplea de indiferență. Pentru că asta vedea acum Matei în ochii soției sale, pe fața ei, o mare și ciudată indiferență. Atunci de ce o mai interesa cine era cealaltă femeie? Gîndise mai înainte, de la început, și abia acum gîndul i se întruchipase în cuvinte? Spuse: Da, Cristina. Este o doctoriță. Se numește Natalia Argeanu... Iată, acum știi tot... După cum vezi, de ambele părți există motive mai mult decît serioase pentru un divorț. Nu ne mai rămîne nimic de făcut... doar să ne înțelegem împreună asupra mijloacelor de a ieși cît mai ușor, într-un mod civilizat, din situația dată...

Cristina își aprinsese altă țigară și, rezemîndu-și coatele de masă, continua să se uite la el cu aceiași ochi încremeniți în indiferența lor. Într-un tîrziu îi spuse: Am greșit eu, ai

greşit şi tu. Nu se poate să ştergem totul, să uităm şi s-o luăm de la capăt ? Nimeni nu va şti ce-a fost...

Nimeni ? se miră el. Dar noi sîntem nimeni ? Nu, Cristina, este imposibil. Tu poate eşti în stare să ştergi, să uiţi... eu însă sînt neputincios... În fiecare clipă aş trăi cu senzaţia că mă înşel pe mine însumi şi îi înşel pe cei din jur. Ar fi îngrozitor...

Există şi iertare, mai spuse ea. Dacă n-ai iubi-o pe femeia aceea, iertarea ar veni şi între noi.

Nu-i chiar neadevărat ceea ce spui, îi replică el. Recunosc, o iubesc... dar chiar dacă ea n-ar exista, tot n-aş mai putea convieţui cu tine.

Pleoapele ei se zbătură un moment, ca şi cum i-ar fi intrat ceva în ochi, apoi ochii ei rămaseră larg deschişi, încremeniţi ca şi faţa, numai lacrimile începură să-i curgă, se adunau la pragul genelor ca nişte boabe de sticlă şi se spărgeau repede, odată ce treceau pragul acela, prelingîndu-se apoi pe obraz, pe la colţurile gurii, spre bărbie, şi căzînd printre mîinile ei pe muşamaua care acoperea masa. Matei n-o văzuse niciodată plîngînd aşa, cu faţa ca împietrită, fără ca măcar un muşchi să tresară sub pielea ei, şi i se făcu milă. Încercă s-o încurajeze : Hai, Cristina, să ne stăpînim, vom judeca mîine mai calm cum să ieşim din impasul acesta...

Drept răspuns, ea îi spuse : Chiar cu femeia aceea, Matei... După Ieronim....

La asta nu se aşteptase. Cuvintele îi ieşiră din gură aproape fără voia lui : Şi dacă eu am fost primul tău bărbat, am putut să evit eşecul căsătoriei noastre ? Sau, poate, ştiu eu, nici n-am fost primul... Nu dorise să fie cinic, s-o rănească, şi iată că reuşise. Brusc, Cristina se ridică de pe scaun, luă farfuria din faţa ei şi o izbi pe podeaua de gresie. Ţăndările se împrăştiară peste tot şi, mai înainte ca Matei să realizeze ce se întîmplă, ea aruncă alte farfurii, sticlele, ceştile pline de compot de ananas, pînă ce el îi prinse mîinile şi o trase afară din bucătărie, pe hol, apoi o împinse repede spre dormitor : Linişteşte-te, Cristina !... Trezeşti vecinii ... Încetează odată ! ... Dar ea continua să se zbată cu atîta furie, încît fu nevoit s-o întindă pe pat şi s-o ţină strîns, cu amîndouă braţele. Cînd simţi că trupul ei se liniştise, îşi desfăcu braţele şi se ridică încet. Dar Cristina se

răsuci în aceeași clipă, sări în picioare în fața lui și îl lovi peste gură cu dosul palmei. Matei rămase un moment năucit, și ea începu să bată în pieptul lui cu pumnii strînși, ca într-un perete, dar fără forța cu care îl pălmuise, repetînd într-una : Tu ești vinovat, numai tu ești vinovat...

El nu se mișcă, nu făcu nici un gest de apărare. Simți în gură gustul sărat al sîngelui, însă nici măcar nu-și trecu buzele una peste alta ca să-și dea seama unde îi sîngerau. Stătu așa, pînă ce ea, obosită, se potoli și se așeză pe marginea patului : Iartă-mă, Matei, mi-am pierdut mințile, sînt o nebună... Dar tu, numai tu ești vinovat... Blestematele tale de proiecte, orgoliile tale nemăsurate... M-ai tratat ca pe o femeiușcă oarecare, ca pe ceva frumos, interesant, ca un decor care să te acompanieze peste tot, să le arăți celor din jur cu ce femeie te culci, să te mîndrești cu ea... dar numai atît... a fost ca și cum ai fi avut un cîine de rasă, cu care ai ieșit uneori pe stradă, în văzul tuturor, sau un cal pur-sînge, ce ți-ar fi putut aduce premii la vreun concurs... Doamne, ce prostii spun, ce învălmășeală de gînduri !... Du-te, pleacă !... Vreau să mă liniștesc, să dorm, să mă ia dracu... Ce mai aștepți ?...

Matei nu-i răspunse. Porni spre ușă fără să o mai privească. Ea îl urmări ca prin ceață cum deschise ușa, cum o trase apoi după el și, cînd îl auzi adunînd cioburile în bucătărie, se prăbuși pe pat și izbucni din nou în plîns. Într-un tîrziu, își dădu seama că stătea în întuneric. Ea stinsese veioza sau Matei ? Își amintea precis că atunci, cînd îl pălmuise, în jurul lor era lumină. Dar ce mai conta acum dacă asta se petrecuse pe întuneric sau pe lumină ?... Întinse mîna spre noptieră, unde își ținea de obicei țigările și, pipăind cu degetele, găsi pachetul și bricheta. Le lăsase pe masa, în bucătărie... Cine i le adusese acolo ? Nu mai știa, nu-și mai aducea aminte de nimic, în mintea ei nu mai exista decît plesnitura palmei peste gura lui Matei... Doamne, ce făcuse ? Ce putere din ea îi întinsese brațul să lovească ?... Da, va înnebuni, dacă nu cumva chiar înnebunise... Își aprinse țigara și, după primul fum, se întrebă : Ce să fac eu acum, ce mai pot face ?... Repetă automat, în gînd, de mai multe ori această întrebare, se ridică într-un cot, privi în jur și, nedeslușind nimic, o cuprinse frica. Aprinse veioza și se întinse cu fața în sus. Ce să fac ? se întrebă iar, închizînd ochii. Oricum,

orice-aș face, amîndoi nu mai putem convietui... Avea senzația că Matei se așezase lîngă ea, pe marginea patului, și întinse mîna spre locul acela. Locul era gol și degetele i se înfipseră în cearșaf, în saltea, și începu să strîngă cu disperare. Pe urmă se descleștară singure și ea, cu ochii acum deschiși, le văzu retrăgîndu-se, își privi propria mînă ca pe ceva străin, o vietate marină, un animal scîrbos, ca un crab, care se retrăgea încet spre șoldul ei. Abia mai avu timp să se răsucească cu fața spre pernă, să muște din ea, ca țipătul să nu-i răbufnească... Tot trupul îi tremura, vibra ușor, însă-și răsuflarea ei căpătase acea vibrare, ca a unei ape dintr-un lac peste care trecea o adiere de vînt... Trecuseră zeci de minute sau poate ore — nici timpul nu mai avea acum nici o însemnătate — cînd își ridică fața din pernă, înfierbîntată, simțind că se sufocă. În locul frisoanelor de mai înainte, venise acum căldura, jilavă, usturătoare, și Cristina se dezmetici încet, se ridică din pat, întrebîndu-se dacă dormise. Se duse și deschise larg fereastra și, în momentul în care se răsuci să se întoarcă în pat, se descoperi în oglindă. De sus pînă jos, capotul îi era desfăcut și prin deschizătura aceea își văzu sînii drepți, potrivit de mari, ieșiți parcă dintr-o altă piele, lucioasă, arămie, pielea ei bronzată, pe care sînii o perforaseră cine știe cînd, în adolescență, și își făcuseră loc prin spărturile rotunde, să se reverse în afară, cu vîrfurile drepte și tari... Și ea îi privea acum uimită de umilința acelor sîni, ce altădată o umpleau de mîndrie... Da, și pîntecul ei era umil, mai gîndi ea, și coapsele, și picioarele sale lungi, ea întreagă nu mai era decît un morman de umilință... Își luă de pe noptieră altă țigară, și-o aprinse și, încet-încet, gîndul își făcu loc în mintea ei. Un gînd care i se păru la început imposibil, care apoi o înfioră, o ridică din pat, o forță să deschidă ușa și să intre pe hol, să treacă prin sufragerie, printr-un alt mic hol, și să se oprească în camera lui Matei. Nu aprinse becul. Lumina venită de undeva, de afară, umplea încăperea de umbre. Se aplecă asupra canapelei, fiind sigură că Matei dormea. Dar mîinile ei, la început mișcîndu-se încet, prudente, începură să se agite pipăind pătura întinsă peste canapea. Acum, ca trezită dintr-un coșmar, înțelese că își pierduse cu adevărat bărbatul. Se lăsă pe canapeaua aceea, puse capul pe perna îmbibată de mirosul lui Matei și se ghemui acolo, cuprinzîndu-și genunchii cu brațele.

Cîtva timp se gîndi la părinții ei, la reacția pe care ei o vor avea față de ceea ce vor afla, la cunoștințele sale de la Universitate, apoi îi îndepărtă pe toți, rămînînd din nou singură. Singură cu trupul ei, lipsit acum de spiritualitatea și puterea lui de altădată, izgonite sau ucise de el însuși, cu trupul acela care nu-i mai provoca decît scîrbă și ură. Se despărți și de el, strîngîndu-se mai tare în ea însăși, ascunsă ca o larvă în gogoașa ei de mătase. Adormi în timp ce Matei îi spunea: Chiar dacă ea n-ar exista, tot n-aș mai putea conviețui cu tine...

2

Matei mai intră în cimitir de două ori împreună cu Tiberiu Argeanu, al cărui cavou începuse să prindă contur. Ultima dată, arhitectul dorea să vadă dacă maistrul care supraveghea lucrarea respectase în amănunte proiectul. Făcu drumul cu mașina fratelui Nataliei, care, după dezintoxicarea în spital și concediul petrecut împreună cu soția și tatăl său, părea să fi renunțat la alcool. Matei fu mulțumit de felul cum lucraseră pînă atunci cei cîțiva oameni de la o întreprindere locală de construcții, cu care Argeanu făcuse contract. Peste ușile cavoului, ce aveau să se deschidă amîndouă, trebuia să se înalțe, din beton armat, o mică spirală, despărțită în părți egale, ca și ușile ce-i formau soclul. De la început, grija lui Matei fusese ca totul să fie ușor de manevrat și doi oameni să fie în stare să deschidă ușile cavoului și să le sprijine apoi pe segmentele egale ale spiralei. Cum ușile fuseseră turnate deja, muncitorii făcură mai multe probe în fața arhitectului. Mulțumit, Matei nu mai avu nimic de corectat. La plecare, cînd se urcau toți trei în mașină, fiul lui Argeanu îi spuse tatălui său că îl zărise în cimitir pe Dugan. Bătrînul nu-i răspunse, continuînd să-i vorbească arhitectului, care tocmai îl întrebase cît avea să-l coste cavoul. Apoi, tot drumul, discutară despre frumusețea acelei stațiuni de odihnă și tratament, unde Argeanu petrecuse aproape o lună. Acasă, arhitectul fu din nou reținut la cină. Tatăl Nataliei nu se mai purta acum cu el atît de protocolar, ca la început, și Matei bănuia că bătrînul intuise, încă de la în-

toarcerea sa din staţiune, relaţiile lui cu Natalia. Totuşi, în prezenţa lui Argeanu se simţea stînjenit. Uneori îi surprindea privirea aţintită asupra sa şi nu mai avea nici o îndoială că ochii acestuia îl mustrau.

Ca de obicei, şi în seara aceea, Argeanu, credincios tabieturilor sale, se retrăsese în camera lui imediat după terminarea cinei. Matei o ajută pe Natalia să strîngă masa, spălară împreună vasele la bucătărie şi apoi se duseră pe terasă, aşezîndu-se în cele două fotolii de răchită. Afară era destul de frig, deşi toamna abia începuse. Îşi fumară în tăcere ţigările şi, într-un tîrziu, ea îl întrebă, strîngîndu-şi umerii cu şalul gros din lînă albă : Rămîi la mine sau te duci acasă ?

Cum vrei tu, răspunse Matei.

Asta înseamnă că nu vrei, mai spuse ea şi el întinse mîna şi-i cuprinse umerii : Tot mai ai îndoieli în privinţa mea ?

Nu, acum nu, răspunse Natalia. Dar ele pot să apară oricînd. Am dreptate ?

Matei nu-i răspunse. Îi venise deodată în minte un lucru de care încerca mereu să scape. Trecuseră mai bine de trei săptămîni şi el nu întreprinsese nimic în privinţa divorţului. Uneori dormea acasă, erau perioade cînd se întîlnea destul de des cu soţia sa, şi atunci între ei îşi făceau loc clipe în care, cel puţin el, trăia senzaţia că nimic nu se întîmplase cu ei. Alteori mîncau împreună, discutau ca şi înainte despre lumea din jurul lor, ajungînd mereu la aceleaşi păreri. Totuşi, starea asta de provizorat începuse să-l agaseze tot mai mult şi, după fiecare întîlnire cu soţia sa, lua hotărîrea ca imediat, în ziua următoare, să meargă la un avocat şi să perfecteze actele pentru deschiderea procesului de divorţ. Dar îndată ce se trezea din somn şi îşi aducea aminte, îl cuprindea groaza numai şi la gîndul cu avocatul. Ca să-şi poată face meseria, ca în orice proces, acesta avea nevoie de argumente furnizate de client, de tot felul de explicaţii. Ce i-ar fi putut el relata ? Că ea trăia cu un alt bărbat sau el, la rîndul său, o înşelase cu o altă femeie ? Era peste putinţa lui să-i povestească acelui om de ce vroia să se despartă de soţia sa. Sigur, faptul că dragostea dispăruse dintre ei ar fi fost argumentul cel mai plauzibil, însă numai pentru el, nu şi pentru pledoaria avocatului sau, mai ales, pentru dosarul ce trebuia pus în faţa judecătorului. Asistase la un asemenea proces încă pe vremea cînd era student şi cei care cereau divorţul, doi

colegi de-ai săi, nevrînd să se umilească unul pe altul, aduseseră acolo chiar acest argument. Avocaţii ambelor părţi vorbiseră în silă, judecătorul strîmbase din nas, replicîndu-le mereu, ca o mustrare pentru îndrăzneala lor de a invoca tocmai iubirea, că absenţa acestui sentiment nu era un motiv destul de serios, că trebuiau aduse fapte concrete, ca surprinderea unuia dintre ei în situaţia de adulter, eventuale certificate medicale, care să dovedească cine ştie ce loviri corporale sau boli incurabile, încît acţiunea lor fusese respinsă. La reluarea procesului, cei doi, exasperaţi, au adus în instanţă altfel de dovezi, mai multe decît ar fi trebuit, împroşcîndu-se cu noroi unul pe altul, numai ca toate actele să fie perfecte şi divorţul pronunţat... Nu, el n-ar fi fost în stare să o denigreze pe Cristina acolo, în faţa unor oameni străini, ce nu aveau nimic comun cu viaţa sa. Cu atît mai mult ea, care mai spera într-o împăcare, nu numai că n-ar fi comis o asemenea faptă, dar nici măcar n-ar fi îndrăznit să deschidă acţiunea de divorţ. Prins în capcana propriilor lui întrebări şi a ororii ca partea cea mai intimă a existenţei sale să devină publică, renunţa repede de fiecare dată, împingînd totul într-un viitor mai plin de incertitudini ca oricînd. O auzi din nou pe Natalia : Nu am dreptate, Matei ?

Nu mai ştia sigur la ce se referea întrebarea ei şi-i spuse : Pînă la aranjarea situaţiei noastre, ştii tu, Natalia, de cine mă jenez cel mai mult. În faţa lui aproape că îmi este ruşine...

De cine, Matei ? întrebă ea curioasă, şi el îi răspunse cu o voce nesigură, uscată : De tatăl tău. O singură dată l-am simţit atît de aproape, încît am fost gata să încerc să mă sfătuiesc cu el, ca specialist, în privinţa divorţului. De atunci, nu ştiu de ce, îl simt mereu de parcă m-ar mustra pentru dragostea care ţi-o port.

O, nu-l cunoşti, îi răspunse ea. Tata este un om neobişnuit de discret şi tolerant. Mai ales cînd în joc este fiica lui, ar accepta orice, chiar ceva considerat de el ca dăunător... Nu, cred că nici n-a băgat de seamă că uneori dormi la mine. Are camera lui, toaleta lui... Într-un fel, dar numai acum, în ultimii ani, a început să semene cu Ieronim. Este copleşit de amintiri şi prezentul aproape că nu-l mai interesează... Vrei să-i vorbesc despre tine ? Nu-mi este deloc greu...

Te rog, se grăbi el să-i spună. La momentul potrivit îi voi aduce chiar eu la cunoştinţă. Nu-i bine aşa ?

Răspunsul ei fu un oftat, înţeles de Matei ca o întrebare prea sceptică, pe care Natalia nu îndrăznise s-o rostească : Cine îmi poate preciza cînd va mai fi şi momentul acela ?... O trase şi mai mult spre el şi ea îşi rezemă tîmpla de umărul lui. În întunericul liniştit al nopţii se auzeau cînd şi cînd foşnetele frunzelor desprinse de pe ramurile copacilor din jur. Într-un tîrziu, ea îi spuse : Greierii noştri au tăcut. Toamna, ca un fel de moarte, probabil că îi înspăimîntă şi pe ei... Matei ar fi vrut s-o întrebe pe cine mai înspăimîntă felul acela de moarte, însă ea se desprinse încet din strînsoarea braţului său, spunînd că vrea să se culce.

În pat, întinşi unul lîngă altul, Natalia începu să-i mîngîie faţa cu vîrful degetelor, îşi plimba încet degetele pe obrazul, pe fruntea, pe tîmpla, pe ochii şi buzele bărbatului care respira liniştit alături de ea, lipit de trupul ei, ca şi cum ar fi vrut să se încredinţeze că el era acolo. După exuberanţa începutului dragostei lor, plină de bucurie, dar şi de ameninţările necunoscutului, treceau acum amîndoi, de cîte ori se întîlneau în pat, printr-o stare de mare linişte, de o totală detaşare de ceea ce îi aştepta dincolo de uşă, cînd trebuiau să se trezească. În astfel de clipe, nostalgiile şi neîmplinirile dispăreau, amîndoi nu mai aveau trecut, nici o urmă de identitate, însuşi oraşul care îi înconjura, cu întreaga lui lume, părea că murise sau trebuia să se nască prin ei, prin dragostea lor, singura ce mai rămînea să-l însufleţească, şi să le poarte viaţa pe umerii ei, ca pe o dulce şi nepreţuită povară. Ei înşişi nu puteau să mai adauge, să mai modifice ceva la chipul acestei iubiri, născută ca un fenomen natural, asemenea ţîşnirii izvorului din stîncă, a ploilor, a zăpezilor, a rotirii anotimpurilor, a încolţirii semînţelor, a zborului păsărilor, a zilelor care urmau nopţilor... La fel cu ele erau acum şi trupurile lor. Care, din aceleaşi instincte ce puneau în mişcare toate vieţuitoarele pămîntului, se căutau mereu şi mereu se recunoşteau ca aparţinîndu-şi unul altuia în unirea lor deplină.

3

Prima scrisoare o primi Cristina. Era semnată — un prieten al familiei. Pe mai multe pagini, anonimul expeditor îi aducea la cunoştinţă, simţindu-se sufleteşte dator să facă aceasta, cum mărturisea singur, că familia ei se afla în pragul destrămării. Cauza era pe de o parte, bărbatul, adică soţul ei, un om nestatornic, orgolios, cu un psihic foarte labil, iar pe de altă parte femeia cu care el se încurcase, o fiinţă însingurată, ciudată şi, probabil, plină de vicii. Ea îşi schimba amanţii după imprevizibile capricii, şi aici autorul scrisorii îl amintea pe Ieronim Masaru, fiinţă delicată, un cărturar adevărat, pe care această doctoriţă nimfomană îl trimisese la plimbare, pălmuindu-l în repetate rînduri, numai pentru vina că nefericitul nu doar o iubea, aşa cum iubeşte un bărbat o femeie, ci o venera. După stabilirea cauzelor care făceau ca familia Cristinei să fie împinsă la distrugere, binevoitorul informator înşira mai multe escapade, cuvînt pe care îl şi subliniase, ca să-i întărească parcă semnificaţia, ale arhitectului Hermeziu cu doctoriţa Natalia Argeanu. El însuşi îi văzuse într-o pădure, unde întîmplător venise să inspire aer proaspăt şi să se deconecteze de grijile zilnice, şi, cum pasiunea sa, în asemenea plimbări, era binoclul, avusese nefericitul prilej să-i descopere pe amîndoi întinşi pe o pătură, îmbrăţişaţi pînă la extaz, să le urmărească orice mişcare fără să fie observat. Îi descria Cristinei cu un cinism grosolan, de-a dreptul obscen, scena, după cum pretindea anonimul, în care soţul ei o posedase pe femeia aceea acolo, aşa cum făceau ţăranii altădată, cînd îşi răsturnau nevestele sau ibovnicele direct pe pămînt, pe unde îi apuca amorul. Îi mai întîlnise apoi la concerte, la teatru, în sălile cinematografelor, pe stradă, şi putea să o încredinţeze pe nedreptăţita soţie de un adevăr ca lumina soarelui, anume că soţul ei îşi petrecuse destule nopţi în casa femeii aceleia, care, după părerea lui, de om cu o înaltă conştiinţă, păta nu numai onoarea profesiei ce o avea, dar şi onoarea femeii în genere.

Cristina nu îndrăznise să-i arate scrisoarea lui Matei, însă o lăsă pe masă, în sufragerie, cu scopul ca el s-o citească. Trebui să aştepte mai multe zile, pînă ce să constate că soţul ei o văzuse. Reacţia lui se adună toată în cîteva cuvinte,

rostite în silă : Nu mă privește, n-am timp să iau în seamă murdăriile unor ființe abjecte — și în cîteva ridicări din umeri a lehamite.

Dar într-o dimineață, cînd fu convocat de secretara lui Donișan, și, intrînd în biroul acestuia, dădu cu ochii de aproape toată conducerea institutului, care îl aștepta să-i dea explicații asupra comportamentului său, înțelese că era nevoit să ia în seamă și să încerce să se apere de anonimele ce îl urmăreau. Directorul îi preciză chiar de la început rostul prezenței lui acolo : V-am chemat, tovarășe arhitect, aici, în fața întregii conduceri a institutului nostru, să lămurim o chestiune destul de delicată, care vă privește personal.

Despre ce este vorba ? întrebă Matei, uitîndu-se la fața celuilalt, care arăta proaspătă, odihnită, sigură pe ea, satisfăcută parcă de permanentul ei zîmbet. Vreau niște precizări. Și Donișan îi privi circular pe toți ceilalți așezați la masa prezidată de el, ca și cum ar fi spus : Să i le dăm, totuși, dacă omul vrea precizări. Își drese glasul, tușind de cîteva ori și expirînd zgomotos aerul pe nas, apoi începu : Iată precizările... fiindcă, nu-i așa, aveți dreptate, de la ele trebuie să pornim. Pur și simplu, este vorba despre o anonimă, pe care am verificat-o, dovedindu-se că cele semnalate în ea sînt cu totul reale. O realitate care nu vă face deloc cinste și care, măcar în parte, explică și alte manifestări ale dumneavoastră...

Dacă ar fi fost între patru ochi, gîndi Matei, Donișan, ca de obicei, ar fi oscilat voit între tu și dumneavoastră, asta fiind una dintre formele lui de manifestare cu care îi plăcea cel mai mult să-și umilească subalternii. Începea cu dumneavoastră, ca imediat, după două-trei fraze, ca din greșeală, să treacă la tu, alternînd mereu aceste pronume, încît interlocutorul nu mai știa precis cînd șeful i se adresa mai intim sau mai disprețuitor, ori, dimpotrivă, grav, oficial, rămînînd totdeauna în fața unui pericol necunoscut. Acest sentiment îl trăise și Matei în primele convorbiri cu Donișan, dar pe urmă își dăduse seama de mărunta tactică a directorului, atrăgîndu-i de fiecare dată atenția ca să nu i se mai adreseze decît cu aceeași formulă de politețe, întrebuințată de el, arhitectul Hermeziu. Probabil că la întîlnirile dintre ei, pe Donișan îl enervase la culme îndrăzneala arhitectului, însă masca lui rămăsese mereu intactă, perfectă, cu zîmbetul neumbrit

de nimic, doar pufăitul zgomotos al nasului ar fi putut să fie un semn al fierberii din lăuntrul său. Cînd şi cînd, printre vorbe, se auzea şi acum pufăitul nasului său, însă, sigur, era de satisfacţie, că, în sfîrşit, hahalera asta de Hermeziu îi căzuse în mînă... în mîna lui, nu-i aşa, puternică, autoritară, cu care îşi sublinia unele cuvinte, lovind în masă : Nu, tocmai spunea el acum, nu poate să ne fie indiferentă comportarea subalternilor noştri în afara institutului... Şi Matei începuse aproape să nu-l mai asculte, îşi plimba privirea pe haina lui de croială foarte modernă, dintr-o stofă fină, subţire, pe cravata cu nodul legat impecabil, pe mîinile sale neverosimil de îngrijite pentru un fost inginer de şantiere, gîndindu-se că, în momentul în care Donişan va pronunţa numele Nataliei, avea să se ridice de pe scaun şi să le trîntească uşa în nas. Nu mai exista nici o îndoială că pe hîrtia dintre mîinile directorului existau aceleaşi informaţii, ca în scrisoarea primită de Cristina.

Dar, puţin mai înainte ca Donişan să pronunţe într-adevăr şi numele ei, Matei simţi deodată că ceva ciudat se întîmplă cu el. Fără nici un semn prealabil, tot corpul îi fu invadat de valuri succesive de frig, care lăsau în urma lor, în oase sau în muşchi, nişte dureri surde. Nevoit ca să nu i se observe cumva tremuratul mîinilor, le retrase de pe masă, punîndu-şi-le pe genunchi. Am răcit sau fac vreo gripă, îşi spuse el, încercînd să se stăpînească. Şi atunci veni întrebarea lui Donişan : Acestea sînt faptele, tovarăşe arhitect... Acum ne-aţi putea da şi nouă nişte explicaţii ?

Nu le consider necesare, răspunse Matei. Am crezut că aveţi să-mi reproşaţi ceva cu privire la activitatea mea în institut... Şi Donişan îi replică imediat : Am avea destule şi în privinţa asta, însă acum să rezolvăm povestea de faţă... Faptul că dumneavoastră, care vă pretindeţi un om integru, vă înşelaţi soţia, trăiţi în văzul lumii cu altă femeie... şi ne daţi bătăi de cap, ne creaţi probleme. La hîrtia asta trebuie răspuns... nu-i aşa, cu măsurile ce ni se impun să le luăm.

Cine le impune ? întrebă Matei, oarecum bucuros că frigul din el începuse parcă să se retragă. Abjectul care n-a avut curajul să-şi pună numele pe scrisoare ?

Nu vă jucaţi cu vorbele, interveni adjunctul lui Donişan, un ins solid, cu o faţă mare, grăsoasă, ca şi cum ar fi fost unsă cu vaselină, care îl privea atent cu ochii lui mici, ro-

tunzi, absolut nepotriviți pentru greoaia sa înfățișare. Era și el arhitect, în pragul pensiei, și, pînă la venirea lui Donișan în institut, Matei nu i-ar fi putut reproșa nimic, în afară doar de faptul că ieșise demult din profesie sau nu intrase cu adevărat niciodată în ea. De multe ori încercase față de acel om un sentiment de compasiune, punîndu-i ratarea ca arhitect pe seama opreliștilor ce le avusese la începutul carierei sale, din cauza originii sociale. Părinții săi stăpîniseră o moșie sau, oricum, fuseseră oameni foarte înstăriți și, după război, întreaga familie trecuse prin tot felul de privațiuni și mizerii, tatăl lui chiar prin pușcărie. Acest Petrescu — așa se numea, Gigi Petrescu — îi povestise odată lui Matei despre calvarul familiei sale și cum el însuși, în anii aceia, fusese nevoit să-și întrerupă de cîteva ori studiile, eliminat din cauza situației părinților, și să facă fel de fel de munci manuale, chiar și aceea de hamal în gară. Se pregătise pentru medicină, unde urmase un an de studii, alt an îl petrecuse ca student la conservator, și abia tîrziu, aproape de treizeci de ani, ajunsese la facultatea de arhitectură. De la început, chiar compătimindu-l, Matei îl considerase un om slab, pentru că alții, care suferiseră cu mult mai mult decît el, se realizaseră apoi complet, fiind personalități de referință într-un domeniu sau altul. Oricum, Matei îl cunoscuse ca pe o ființă retrasă în sine, temătoare să nu jignească sau să nedreptățească pe cineva din jurul său, disprețuindu-i sau chiar urîndu-i pe intriganți și turnători. Și iată că acest om scosese capul din cochilia lui și se dovedea la fel de lunecos ca și Donișan. Nu avea copii sau nepoți ca să fie obligat să se gîndească la viitorul lor, peste un an devenea pensionar, își spunea Matei, atunci de ce se metamorfozase în așa hal, de îi face jocul lui Donișan ? Nu-și putea explica, doar constata cu uimire că era mai insinuant și mai veninos ca însuși directorul. Nu vă jucați cu vorbele, tovarășe arhitect, mai repetă acesta, încurajîndu-se parcă singur să fie cît mai combativ. Abject ?... Dar autorul anonimei poate fi chiar soția dumneavoastră...

Exact, îl aprobă femeia din stînga lui Petrescu, dînd din capul și părul ei tăiat foarte scurt și surîzînd cu un fel de compătimire mustrătoare spre Matei. Soția își apără căsnicia cum poate, iar soțul o numește abjectă. E prea mult, tovarășe Hermeziu, prea mult...

Cuvintele ei nu erau o surpriză pentru Matei. Știa că ea îl urăște. În primul an, cînd el venise în institut, această ingineră, Sidonia Pristavu, îi făcuse o curte asiduă și, dacă în viața lui n-ar fi apărut chiar atunci Cristina, s-ar fi căsătorit sigur cu ea. Era tipul de femeie sportivă, deși nu făcea nici un fel de sport, cu toate formele împlinite, rotunjite într-o piele sănătoasă, mereu bronzată, cu un luciu ce sugera o anume duritate, ca să poată parcă rezista presiunii oaselor și mușchilor săi puternici. Purta totdeauna pantofi și sandale cu tocuri neobișnuit de înalte și ascuțite, care îi puneau în evidență picioarele alungite frumos, ce ieșeau de sub nelipsitele ei fuste strîmte, trei-sferturi, cu mari șlițuri la spate, strînse în cordoane late, să-i cuprindă întreaga talie și, într-un anume fel, să-i susțină sînii prea mari, ascunși în bluze din țesături lucioase. Legănîndu-și șoldurile, la fiecare pas și surîzînd provocător, se apropiase atunci de el, spunîndu-i : Să facem cunoștință cu noii veniți în institutul nostru, și îi întinsese mîna, o mînă prea lungă, care lui Matei îi dăduse senzația că vrea să-l cuprindă. Nu, el nu avea nici o vină că ea rămăsese nemăritată pînă la treizeci și cinci de ani sau, poate, chiar mai mult... Acum se pregătea sau, mai bine zis, Donișan o pregătea să-i ia locul lui Petrescu, cînd acesta avea să iasă la pensie. Nici un om din institut nu se mai îndoia că inginera va deveni primul ajutor al directorului, dacă nu cumva și devenise, și încă mai mult decît un simplu ajutor, cum ziceau gurile rele, fiindcă ea deja începuse să se poarte ca o șefă. Dumneavoastră, tovarășe Hermeziu, continua ea să vorbească, ați fost destul de darnic în a da altora lecții de comportament, însă, după cum se vede, lecțiile dumneavoastră sînt valabile numai pentru ei...

Nu mai trebuia, nu mai putea să tacă : N-am dat nici o lecție nimănui și eu însumi nu suport să mi se administreze asemenea lecții. Ceea ce vă pot dovedi, dacă doriți, este faptul că nu soția mea se află în spatele acestei anonime... În rest, nu dau nici un fel de explicații. Nu aveți nici un drept să mi le cereți...

O, făcu Donișan, bătînd ușurel cu pixul în masă, să nu ne înfierbîntăm mai mult decît trebuie ! Vocea îi devenise mai caldă, îngăduitoare. Avem dreptul să cerem explicații, nu trăim aiurea, ci într-o colectivitate... Dar, de astă dată, Matei nu mai avu răbdare să-l lase pe celălalt să-și termine

cuvîntul, ridicînd puţin tonul, spuse : Sînt lucruri intime, prea intime... ale vieţii mele şi nu permit nimănui, oricine ar fi el, să-şi bage nasul între ele... Încurc eu prin asta producţia institutului, nu m-am achitat în termenii stabiliţi de sarcinile ce mi-au revenit ? Despre munca mea din institut vă dau orice explicaţii, vă stau cu totul la dispoziţie, sînt, nu-i aşa, obligat... însă, în res , mă priveşte numai pe mine. Precizez că, din clipa de faţă, dacă mai continuă discuţia pe marginea anonimei, eu refuz să mai vorbesc sau să vă mai ascult...

Pauza ce ur ă imediat, mult prea lungă, fu umplută numai de pufăiturile nasului lui Donişan. Acesta îi răspunse zîmbind ca de obicei : Sigur, nu vreau să mai lungim pelteaua asta... De fapt, v-am chemat ca să vă avertizez, la modul cel mai serios, că trebuie să vă rezolvaţi problemele de familie. Şi, repet, avem acest drept... Celelalte lucruri, care vă privesc tot pe dumneavoastră, le vom discuta cu altă ocazie... Sînteţi liber...

Matei părăsi încăperea fără să se grăbească. Ostentativ, reuşi să se stăpînească, să se ridice cît mai degajat de pe scaun şi chiar să-i privească o clipă pe toţi din jurul său. Ceva mai tîrziu, coborînd pe treptele scării, spre atelier, înţelese că Donişan nu încheiase această problemă a anonimei, că era vorba numai de o tactică de moment, chiar dacă vocea lui, la sfîrşit, devenise mai caldă, aproape îngăduitoare, el avea s-o readucă sigur în discuţie cu un alt prilej mai convenabil, legînd-o de cine ştie ce lucruri din institut. Atunci va putea să-şi atingă mai bine scopurile, cu mai multe argumente, ştiind să aştepte, să-şi pregătească temeinic loviturile. Pentru că, sub aparenţa de calm şi îngăduinţă, Donişan lăsase intactă ameninţarea...

În atelier nu era nimeni şi, mirat, se uită la ceas. Programul se sfîrşise de peste o ju ătate de oră. Îşi strînse hîrtiile de pe masă, o parte le bagă în fişet, o altă parte în geanta sa şi ieşi pe hol. Tocmai atunci cobora scara şi Donişan, însoţit de cei care fuseseră chemaţi acolo, în biroul său, să le aducă la cunoştinţă anonima primită. Matei grăbi pasul. Afară, deşi era soare, bătea un vînt rece, împrăştiind pe străzi ultimele frunze ale sfîrşitului de toamnă. Nu se mai gîndea acum la cine ar fi putut să-l urmărească îndeaproape cu anonimele sale, însuşi Donişan şi ceilalţi doi care vorbi-

seră nu mai prezentau interes, îl chinuia tăcerea celorlalți colegi ai săi. Fiecare dintre ei avea mici interese, temeri de tot felul și, poate, chiar păcatele pentru care el fusese chemat să dea explicații și preferase să tacă, să se gîndească la altceva sau să mîzgălească vreun petic de hîrtie, simțindu-se în sinea lor bucuroși că nu erau decît martori, spectatori pasivi ai unei mărunte scenete, însă periculoasă prin semnificația sa. Inculpatul nu avea decît să se apere singur, pe ei nu-i interesa viața acestuia, ci doar viața lor... Și Matei, ajungînd aici cu gîndul, se îngrozi. Asta însemna că oricînd el putea fi călcat în picioare, lovit pe nedrept și nici unul dintre ei nu i-ar fi întins nici o mînă în apărare. Cît de singuri sîntem ! se trezi el spunîndu-și. Cît de singuri ajungem totdeauna, mai ales atunci cînd avem nevoie de ajutorul altora... Dar Donișan i-ar fi putut răspunde acum că tocmai ăsta fusese rostul discuției, ca el să fie ajutat... Cum ? Prin absurd, dacă ar fi dezvăluit acolo, în fața lor, întreaga lui poveste, ar fi înțeles ei cu adevărat nevinovăția sa ?... Mai ales Donișan, mai cu seamă inginera aceea, cu înfățișare de cocotă, care, cîndva, aproape se dezbrăcase în fața lui și el o refuzase. Ce s-ar mai fi bucurat, auzind că bărbatul ce o respinsese, împingînd-o atunci ușor de umeri, tocmai în momentul în care ea era sigură că nu-l va mai scăpa din brațele ei, tocmai acest bărbat fusese înșelat de soție... Nu, nici unul dintre ei n-ar fi fost în stare să se așeze în locul lui și să-l judece privindu-l dintr-un astfel de unghi. Dar asemenea lucruri nici nu puteau fi judecate de alții, în fiecare caz rămîneau numai cei doi, partenerii, să-și explice singuri actele lor... Abia cînd zări poarta înaltă de fier forjat își dădu seama că tot timpul numai Natalia fusese în gîndurile sale și numai pe ea încercase să o apere...

Ea tocmai stătuse la masă și acum, întinsă în pat, răsfoia o revistă de medicină. Îl primi ca de obicei, cu un fel de blîndețe rece, severă, ca a unor părinți față de copiii lor. Matei refuză să mănînce ceva, mințind că deja luase prînzul, în schimb îi ceru o cafea și o băutură tare, să se încălzească. Cît ea pregăti cafeaua, nu se întinse în pat, ci rămase așezat într-un mic fotoliu de lîngă noptieră, simțind că îl cuprinde iar frigul acela, cu durerile surde. Bău grăbit cafeaua și un pahar de coniac, relatîndu-i întreaga discuție din biroul lui Donișan. Își mai turnă iar coniac în pahar, însă alcoolul nu

reuși să-i stăvilească valurile de frig din el, ci doar să le mai calmeze. Natalia îl asculta, așezată pe pat, cu picioarele strînse sub ea, atentă, și în ochii ei, cînd și cînd, apărea neliniștea. La sfîrșit, îi spuse calmă : Au sosit și la adresa mea astfel de anonime. Cred că a trecut mai mult de o săptămînă.

Și de ce nu mi-ai spus ? o întrebă el.

De ce te-aș mai fi supărat degeaba, răspunse ea. Am știut de la început, am simțit, Matei, că așa se va întîmpla... Da, a fost expediată o anonimă profesorului, șefului meu de clinică, alta la rectoratul institutului... Și cine știe unde au mai fost trimise... Oricum, profesorul s-a dovedit un caracter de o rară finețe... I-a trebuit mult pînă să se hotărască să-mi aducă la cunoștință. Stînjenit, cum nu-mi amintesc să-l mai fi văzut, mi-a dat să citesc anonima aceea, apoi a rupt-o fără s-o comenteze în nici un fel. I-am spus că eram chemată la institut și el mi-a răspuns să nu mă duc, să aștept mai întîi să se intereseze pentru ce eram convocată. De la el am aflat, a doua zi, despre cealaltă anonimă, de la rectorat, asigurîndu-mă că nu mai trebuia să dau acolo nici un fel de explicații, pusese lucrurile la punct și fără mine... Oare cine ne poartă nouă o astfel de grijă, Matei ?

Nu știu, răspunse el. Coniacul îl amorțise. Nu pot, Natalia, să-mi închipui cine este ticălosul sau ticăloasa, ființa asta care ne urmărește atît de aproape cu murdăriile ei... De un lucru poți fi sigură, nu este Cristina... Cristina este incapabilă de așa ceva. Apoi, se pare că ea s-a și împăcat în sinea ei cu situația... Chiar ieri mi-a dat să înțeleg destul de clar că nu va pune nici un fel de piedici divorțului...

Nu m-am gîndit la ea, continuă Natalia. În privința asta nu mă pot gîndi la nimeni... Noi însă să fim calmi, dragul meu... să încercăm să ne desprindem de asemenea murdării. Își aprinse o țigară, puse scrumiera alături, pe revista din care citise pînă la venirea lui, și adăugă : Avem de rezolvat o problemă cu mult mai însemnată... într-un anume fel, e însăși viața noastră...

Divorțul, spuse Matei, și ea îi replică în grabă : Nu, nici divorțul nu mai are atîta importanță pentru mine...

Ce vrei să spui, Natalia ? mai întrebă el, neliniștit de ceea ce auzise. Nu se mai uita acum la ea, ca și cum i-ar fi fost teamă de ce va urma. În mintea lui, fără nici un motiv

plauzibil, îşi făcuse loc gîndul că ea încerca să se despartă de el. După o pauză lungă, îi auzi glasul, la fel de blînd, calm cum îi vorbise pînă atunci : Sînt gravidă, Matei... Va trebui să hotărîm amîndoi dacă lăsăm sau nu copilul.

În locul valurilor de frig, veniră dintr-o dată în el altele, de căldură intensă, umedă, de parcă ar fi intrat într-o baie de aburi. Cuvintele ei îl scoaseră complet din amorţeală, însă nu fu în stare să rostească nici o vorbă. Se ridică din fotoliu, se aplecă asupra sa şi, îngenunchind lîngă pat, începu să-i sărute picioarele. Natalia nu-l mai întrebă nimic, aflase răspunsul său mai convingător decît dacă el ar fi vorbit. Îi cuprinse capul în braţe şi îşi afundă faţa în părul lui.

4

Acum, dimineaţa, sub duşul rece, ştia că valurile acelea de frig nu fuseseră nici răceală, nici gripă. Totul se terminase aşa cum venise, fără nici un semn. Atunci ce se întîmplase cu el ? Niciodată nu mai trecuse printr-o asemenea stare. Dacă în clipele acelea şi-ar fi pus termometrul, probabil că ar fi descoperit că avea o temperatură foarte ridicată... Era posibil aşa ceva ? Ciudat puseu, îşi spuse el, începînd să se frece cu prosopul. Ca de la o infecţie care ar fi cotropit întregul trup, un abces enorm, apărut undeva, în adîncurile lui, şi dintr-o dată spart, eliberîndu-l de frig şi durerile surde, lăsîndu-i doar o uşoară senzaţie de slăbiciune... Da, poate şi petele de la umăr şi de la şold, descoperite cînd şi-a dezbrăcat pijamaua... Nu, ele n-aveau nici o legătură cu frigul, cu abcesul acela sau cu ce-o fi fost... Cu slăbiciunea, cu oboseala, da... Aruncă prosopul pe maşina de spălat rufe şi îmbrăcă în grabă pijamaua, ca şi cum ar fi vrut să scape de imaginea acelor pete, ca nişte vînătăi cu marginile colorate mai intens. Asta însemna existenţa edemului, că petele se vor întinde, indicînd cine ştie ce boală... Nu, nu era nici o boală, pur şi simplu se lovise aseară de colţurile mesei sau ale vreunui scaun, ori Cristina îl zgîriase, îşi înfipsese dinţii... La naiba, trebuia să se gîndească la altceva, la cu totul altceva. De exemplu, dacă va trebui, pînă la urmă, să cedeze presiunilor lui Donişan, chiar să-şi ceară

scuze în fața acestuia, să-și inventeze și alte vinovății în afara celor deja adunate prin hîrtiile și capul directorului... Iar o iei razna, domnule arhitect, iar îți pierzi cumpătul, își mai spuse el intrînd încet în bucătărie, să n-o trezească pe Cristina. Cît fierse cafeaua, reuși să nu se mai gîndească la petele de pe trupul lui, dar, cum se întoarse în camera sa, cu ceașca plină, ele îi apărură din nou în minte. Cu sila, cu scîrba care îl cuprinsese noaptea trecută, la sfîrșit, cînd ea se desprinsese de el... Și scena dintre ei reînvie exact cum se petrecuse sau chiar mai vie, iar el nu mai avu putere s-o înlăture, își justifica neputința față de sine cu ideea că, tot rememorînd un lucru de care vrei să scapi, la un moment dat lucrul acela dispare sau nu mai prezintă nici o însemnătate... Și se văzu sculîndu-se de la masa din bucătărie, atent să nu hîrșcîie scaunul pe dușumeaua de gresie, o văzu pe Cristina strîngîndu-și cordonul halatului, spunîndu-i că îi era frig...

Acum nu-l mai interesează frigul, cordonul ei, gesturile ei, privirea cu care îl urmărește... Se duce în camera lui, lăsînd toate ușile deschise. Ce greșeală!... Pentru că și ea a lăsat ușa deschisă la dormitor și, de pe canapea, îi zărește patul. Încă nu s-a culcat, nu o vede. Cînd apare în spațiul marcat de ușă, începe să se dezbrace și nu mai știe dacă e ușa de la dormitorul ei sau de la camera în care el se află. Ea ridică brațele și își scoate o bluză sau maiou. Poate nu el îi spune să rămînă acolo, în poziția aceea, cu capul acoperit, cu brațele goale ridicate deasupra capului, cu sînii tremurînd de impulsurile ultimului gest, poate numai ea zice asta și încremenește așa, ca o statuie, un nud al cărui cap e acoperit de ceva albastru. Nudul, nu gura ei îi spune acum cu adevărat, cu glasul înăbușit: Eu niciodată nu voi lua în seamă ușile și pragurile astea care ne despart, ele vor fi inexistente chiar și după divorțul nostru... El se preface că n-a auzit, se răsucește cu fața în sus, apoi cu spatele spre dormitorul ei, este aproape gata să strige: Voi avea un copil, Cristina, înțelegi?... Dar nu strigă, nici măcar nu șoptește aceste cuvinte. Stă încremenit și așteaptă ghemuit sub pătură, cu genunchii înfipți în arcurile canapelei. Așteaptă ca ea să se culce, să audă pocnetul șalterului și atunci să se ridice imediat, să răsucească cheia în ușă, așa cum n-a mai făcut niciodată. Pocnetul șalterului întîrzie, trec minute întregi,

zeci de minute... sau s-a și produs, și el, adormit, nu l-a mai simțit. În schimb, simte acum mîinile ei reci, cu palmele fierbinți și nu se mai miră de prezența lor pe gîtul și pe fruntea lui, ci numai de faptul cum de pot palmele acelea să ardă și restul brațelor să fie ca de gheață. Cînd o aude rugîndu-l : Hai, te rog, întoarce-te spre mine !, se răsucește supus și întreabă : De ce ?... Măcar acum, pentru ultima dată, înainte de despărțire, primește-mă, Matei, și îl mîngîie la întîmplare, își face loc lîngă el, sub pătura lui, o simte că e în pielea goală și întinsă ca un arc sau cabrată ca un animal suplu, un cal frumos... Exact asta-i imaginea care i se fixează în minte, a unei perechi de cai, mascul și femelă, care se unesc pe un cîmp pustiu, sub un cer plin de nori grei, în mijlocul unor ierburi înalte, de nu li se zăresc decît capetele, unul deasupra celuilalt... și o clipă îl supără că vechea lui canapea scîrțîie, că vor fi auziți de vecinii de sub ei... Cînd vrea apoi să mai spună ceva, ea lunecă de sub el, cade în genunchi alături de canapea și se ridică în grabă. Și atunci o aude rîzînd : Ai fost drăguț, ar trebui să-ți mulțumesc... Vrei să deschid eu divorțul ?... Cum dorești, răspunde el. Ar fi mai bine. Oricum, eu sînt vinovatul. Chiar și acum, tot eu am greșit. Și ea rîde din nou, o simte cu ochii în întuneric, strîngîndu-și halatul în jurul trupului : Va fi frumos, Matei... Hîrtia aceea, adresată pîrîtului, va veni aici, pe adresa noastră... Poate și atunci ai să fii din nou drăguț... Ce zici ?... Oricum, fă-o, spune el. Dacă tu mă rogi n-am să te refuz și nici tu n-ai să mă refuzi pe mine, mai adăugă ea. Va fi un joc, ne vom juca de-a divorțul... Cine ar fi crezut !...

Și dispăru rîzînd, îi auzi rîsul și, pentru un moment, fu convins că ea se trezise și intrase în baie. Așteptă mai multe clipe, apoi se îmbrăcă în grabă, își luă geanta și se îndreptă spre ușă, atent să nu facă vreun zgomot. Imaginea cailor din ierburile înalte îl însoți pînă la institut. Dar, odată intrat în atelier, dispăru complet. Avea să înceapă o zi de lucru deosebit de grea. Cîțiva reprezentanți din minister veniseră încă din ajun să discute stadiul proiectului pentru concursul internațional și schițele care fuseseră terminate pînă la acea dată. Cum îl văzu, desenatoarea se ridică de la masa ei și, după cîteva minute, îi puse pe birou o ceașcă mare, plină de cafea fierbinte. El se trezi întrebînd-o : Cum o mai duci tu, Gina ? și ea, privindu-l cu un fel de spaimă, îi răspunse

repede : Bine, şi se retrase grăbită. Uitîndu-se în urma ei, Matei înţelesese că auzise şi desenatoarea despre povestea anonimei. Acum nu mai avea nici un fel de îndoială, situaţia lui era cunoscută de întregul institut...

5

Ideea unei adunări cu întregul personal îi aparţinea arhitectului Petrescu. Donişan nu o acceptase decît în ultimul moment. La început o respinsese — de şedinţe ducea el lipsă ? —, susţinînd că nu era oportună mai ales că, imediat după sfîrşitul anului, trebuia să aibă loc obişnuita adunare a oamenilor muncii, cu analiza activităţii lor de ansamblu, cu lansarea cifrelor de plan şi confirmarea în funcţie a celor din conducerea institutului, însă Petrescu ţinuse cu orice preţ să-i dovedească şefului său că el nu pierdea acolo vremea, îi argumentase că tocmai acea adunare, care se apropia, o impunea ca necesară pe aceasta de acum, ca o repetiţie generală. Nu era mai bine să-şi spele rufele mai întîi în familie, ca atunci, cînd vor fi şi străini de faţă, reprezentanţi ai unor organe de conducere şi îndrumare, rufele lor să fie fără nici o pată ? Adunarea aceea trebuia să fie lină, netulburată de nimic, la urma urmelor era în joc şi prestigiul conducerii institutului, al directorului, ce avea să fie reconfirmat în funcţie... Donişan, care în sinea lui îl dispreţuia, îşi privise atunci, pentru prima oară, mai atent adjunctul, sub aparenţa neutralităţii lui placide descoperea un vulpoi bătrîn, oricînd un eventual focar de pericol pentru autoritatea sa. De aceea acceptase toate propunerile lui, el însuşi le dezvoltase, mai adăugase altele noi, în vreme ce Petrescu, rugat mai înainte să întocmească referatul, luase note pe nelipsitul lui caiet mototolit şi unsuros. Totul decursese normal, pînă ce Petrescu, întrebînd cine va prezenta referatul, îşi auzise directorul hotărînd sec : Dumneata. Atunci adjunctul se speriase, umezeala de pe buze i se albise, începuse să vorbească dezlînat, nervos, pretextînd chiar o amigdalită acută, numai să scape de o asemenea sarcină. Donişan rămăsese neclintit, trăindu-şi satisfacţia deplină că, în sfîrşit, îl prinsese în capcană pe vulpoiul sau şobolanul de Petrescu,

ce intrase acolo și se zbătea neputincios. Se lingușise destul pe lîngă el ca o slugă, acceptase fără împotrivire orice măsură a lui numai să rămînă în umbră, să nu-și ia nici o răspundere... De ce să apar numai eu zbir, își spusese Donișan, iar mătăluță să fii combativ doar în mici ședințe, și acolo fiindcă ești nevoit, mă simți în spatele tău... Își frecase în gînd mîinile și fusese gata să-i declare că el, Gigi Petrescu, nu se trăgea din neam de boieri, ci din cine știe ce slugi nenorocite ale acestora. Arhitectul nu mai putea să se sustragă. Întocmise referatul, îl refăcuse de cîteva ori după observațiile lui Donișan, și acum, așezat pe scaun, în fața biroului acestuia, aștepta să fie amîndoi anunțați să meargă la ședință. Răsfoia referatul, citea la întîmplare unele fraze, încercînd să-și facă puțin curaj, însă, cum ajungea la pasajele despre Hermeziu, se pierdea cu totul. La un moment dat, întoarse capul spre Donișan, care citea ziarul județean din ziua aceea, gîndindu-se să-i propună ca unele fraze, privitoare la Hermeziu, să fie scoase sau măcar mai îndulcite. Cel mai mult îl speria propunerea, dictată de Donișan, ca arhitectul Hermeziu să fie anchetat de organele în drept, adică de miliție, pentru încasarea de sume substanțiale, ca plată a unor proiecte oferite unor particulari. În povestea asta, Donișan se sprijinea pe două anonime, sosite în urmă cu o săptămînă pe numele său, anonime pe care Petrescu nici măcar nu le văzuse. Își dădea acum perfect seama în ce cursă căzuse. Una era să muștruluiești pe cineva că își înșela nevasta sau pentru cine știe ce mărunte nereguli în muncă, și alta să-l dai pe mîna miliției. Răsfoi de la capăt referatul, regăsi cu greu pasajele despre Hermeziu, le citi disperat și se trezi întrebîndu-și șeful : Oare n-ar fi mai bine să eliminăm propunerea cu ancheta ?

De ce ? spuse Donișan, pufăind silnic pe nas. Sesizările pe care le avem impun verificarea totală a adevărului despre acest Hermeziu, și știi bine cine poate să facă asemenea anchete.

Petrescu, parcă în mod ciudat prinzînd curaj tocmai din ceea ce auzise, adăugă : Și anonimele astea, tovarășe director... zău, nu prea miros a bine... Eu nu susțin că Hermeziu ar fi ușă de biserică... nu, dar nici așa, una după alta. E cineva care îl dușmănește de moarte, ascultați ce vă spun eu !... Și e păcat, în Hermeziu mustește talentul, omul ăsta este

născut arhitect, tovarăşe director, nu făcut... Şi... şi, personal, recunosc deschis, mie îmi vine greaţă numai cît aud de anonime...

De ce ? întrebă Donişan distrat, abia privindu-l.

Mîine, poimîine, răspunse el, oricînd ne putem trezi şi noi cu astfel de bube pe cap. Nu, nu, duhnesc urît... şi Donişan, ridicînd ochii din ziar, gîndi în sinea sa : Probabil că tu, licheluţă bătrînă, ţi-ai simţit toată viaţa bubele astea în creştet şi mirosul lor, ca un atavism al lumii din care ai ieşit. Apoi îi spuse, evident ironic : Fără foc, domnule, nu iese fum. Se ştie, nu ?... Eu nu sînt împotriva anonimelor, le consider chiar necesare, contribuie la reglarea relaţiilor dintre oameni, le fac să nu lîncezească... Cînd eşti curat, ţi se pot arunca în spate tone de anonime şi sesizări, nu te ating...

Nu mă convingeţi, îndrăzni Petrescu să mai spună. Fiecare om are măcar un loc vulnerabil, un fel de călcîi al lui Ahile... mărunt, neînsemnat, inofensiv pentru societate, şi ar rămîne acolo, necunoscut, dacă n-ar fi unii care să zgîndărească, să reclame. Şi ăştia nu pot fi luaţi de guler, ştiu, nici chiar dacă ar semna, ei înşiruind pe hîrtiile lor o sută de calomnii, alături de pata aceea minusculă, care se adevereşte...

O concepţie cam ciudată, îi replică Donişan, ca şi cum ar fi vorbit singur. Dar, mă rog... asta-i situaţia... Cît despre referat, rămîne cum a fost întocmit... Să aşteptăm părerea oamenilor...

Petrescu nu mai avu ce să mai spună. Acum îşi regreta ideea cu adunarea întregului personal. Îngîmfatul de Donişan îl împinsese în gura tunului, vroia să-l murdărească chiar acum, cînd nu mai avea nici un an pînă la pensie. Ce-l interesa pe el toată sforăria acestui om ? De ce naiba nu-l lăsa în pace, pe el, care nu mai dorea nimic altceva, decît să ajungă la pensie şi să dea dracului întreaga viaţă prin care trecuse...

Puteţi să veniţi, tovarăşi directori, toată lumea e adunată, vă aşteaptă, şi Petrescu, smuls din gîndurile sale, se ridică brusc de pe scaun, uitîndu-se furios la inginera Pristavu, care acum, după ce îi anunţase, stătea sprijinită de uşă, căutîndu-l cu ochii pe Donişan. Acesta se ridică degajat de la biroul său, cu o mînă în buzunar, legănîndu-se încet. O hahaleră, gîndi Petrescu, golănete de bulevard. Ia te uită la el cum îşi mîngîie cu ochii ţiitoarea !... Îl cuprinse o re-

voltă atît de mare împotriva lui Donişan, încît fu gata să-i strige: Mă, băieţel, licheluţă, femeia asta o să te facă praf, ascultă-mă pe mine, încă un hop, şi te-a halit cu oase cu tot... mîine, poimîine ai să o vezi că îşi aşază fesele şi ovarele pe scaunul tău de director...

Îi urmă pe cei doi, aşa, cătrănit, hărţuit de gîndurile lui, şi în sală, aşezîndu-se la masa de pe mica estradă, în stînga lui Donişan, îşi roti privirea prin tot amfiteatrul, să-l vadă pe Hermeziu. Îl descoperi chiar în primele rînduri de bănci, între oamenii din atelierul său şi, privindu-l mai atent, i se păru neobişnuit de palid şi tras la faţă. Omul ăsta, gîndi el, ori e bolnav de ceva ori femeia aceea l-a stors de tot... Naiba să-l ia şi pe Hermeziu, dacă n-ar fi fost cu nasul pe sus, nici el n-ar trebui acum să intre cu nasul în rahat.. Şi dacă tocmai el, care întocmise referatul, după ce îi va da citire, va adăuga, pur şi simplu, că nu este de acord cu ceea ce a citit, că totul îi aparţine numai lui Donişan... Ce mai putea el să piardă? Boii de la bicicletă, şi se ridică încet de pe scaun, fiindcă directorul îi dăduse deja cuvîntul. Se încurcă în primele fraze, îşi drese glasul, tuşind şi bînd apă din paharul luat din faţa lui, apoi continuă să citească fără nici o intonaţie, ca şi cum s-ar fi înstrăinat dintr-o dată de textul de pe hîrtiile ţinute de mîinile sale, de adunarea aceea de oameni din jurul său şi nu-i mai păsa în nici un fel ce-i ieşea din gură. Dacă n-ar fi citit aşa, referatul poate ar fi captat adunarea. Foarte sintetic şi pertinent, erau abordate toate obiectivele principale ale activităţii din institut, sugerîndu-se şi soluţii interesante pentru generalizarea a ceea ce fusese bun şi înlăturarea unor neajunsuri. Abia spre final, ca într-un fel de periferie a referatului, se amintea despre cîteva acte de indisciplină, menţionîndu-se numele celor în cauză, adică un portar care adormise în post, o subingineră ce lipsise două zile nemotivat şi un conducător de atelier, acuzat de obrăznicie faţă de arhitectul sub a cărui şefie se afla. Dar, citind numele acelora, Petrescu se poticni iar în ele, începu să se bîlbîie, făcînd pauze tot mai lungi, de parcă ar fi vrut să tragă de timp. Apoi, glasul lui, ca un dangăt de clopot dogit, începu să curgă la fel de monoton peste capetele oamenilor de acolo, tot mai plictisiţi. Cuvintele cădeau întruna, ca pe gura unei mori, adunîndu-se într-un morman mereu mai mare, pe care oricine putea citi cazul arhitectului

Hermeziu. Indisciplinat, contestatar al măsurilor sănătoase luate de conducere, mereu în opoziție cu aceasta, plin de orgolii nocive, ins care își persifla colegii și le administra iezuite lecții de morală... Însă portretul arhitectului nu rămase la aceste trăsături generale și destul de ambigue, ușor de contestat, pietrele care cădeau acum în mormanul acela erau toate grele și negre, îngroșau monstruos chipul lui Hermeziu, fața lui devenea din ce în ce mai mult una a unui om imoral cu familia și profesia sa. Sesizările — Petrescu precizează de cîteva ori că despre ele era vorba — fură citate pe larg, ajungîndu-se repede la propunerea că, asupra problemei banilor încasați ilicit de Hermeziu, să facă lumină cei în drept...

Ascultînd, Matei avu la început impulsul să părăsească amfiteatrul, însă își dădu seama că asta ar fi însemnat un fel de fugă și, în acest caz, o recunoaștere a acuzațiilor ce i se aduceau. Rămase pe loc, în scaunul său, încercînd să-și învingă emoțiile. Își șterse îndelung palmele umede de pantaloni, le cerceta cu atenție, de parcă ar fi sperat să găsească pe ele înscrise răspunsurile și abia după aceea își scoase o foaie de hîrtie din geantă, notînd pe ea cîteva cuvinte. Nu știa cum avea să le lege între ele, nici măcar dacă va reuși să le rostească. Valurile acelea ciudate, de frig dureros, îl cuprinseseră din nou, sleindu-l de puteri. Le simțea venind de undeva, din lăuntrul lui, să se reverse apoi peste tot, de la cap și pînă la vîrfurile picioarelor, însă nu-l mai speriau, nu ele contau acum, ci numai răspunsurile pe care trebuia să le dea. Auzi vorbind, pe rînd, ca dintr-o depărtare, pe doi colegi, arhitecți ca și el. Aceștia ocoliră elegant, ca niște patinatori versați, făcînd tot felul de piruete fără nici un pericol să atingă mantinela, adică numele și cazul său. Pe urmă luă cuvîntul inginera Pristavu, care, dorind parcă să le dea o lecție de combativitate nu numai antevorbitorilor săi, ci întregii săli, se ocupă aproape numai de el. Cu o vehemență ce îl surprinse chiar pe Donișan, care încetă deodată să mai bată cu pixul în caietul dintre mîinile lui și să se uite atent la ea, inginera duse acuzațiile atît de departe, încît, după cele spuse, nu mai rămînea decît să fie convocată de urgență organizația de partid și Hermeziu exclus din rîndurile ei, din institut, și arestat în aceeași zi. După ea, cu toată insistența lui Donișan, nu mai ceru nimeni cuvîntul.

Forțat de această împrejurare și intuind că dezbaterea lor intrase într-un punct mort, directorul i se adresă lui Matei : Nici tovarășul arhitect Hermeziu n-are nimic de spus ?

Matei se ridică, sprijinindu-și mîinile de spătarul scaunului din fața sa. Acum, însemnările făcute mai înainte nu mai aveau nici o valoare. Nici nu știa dacă hîrtia era în vreun buzunar sau o scăpase pe jos. Simțea toți ochii ațintiți asupra sa, însă, paradoxal, încetaseră în el și valurile de frig și emoțiile. Începu calm : N-am să vă rețin atenția prea mult și, încă de pe acum, precizez că la unele acuzații voi răspunde deschis, la altele nu, ele țin de ființa mea intimă și, așa cum am mai spus într-o împrejurare aproape similară, nimeni nu are voie să-mi bage mîna în suflet și să mi-l răscolească după dorința stăpînului acelei mîini... Ca atare, nu pot să vă vorbesc despre situația mea familială, cît sînt sau nu eu de amoral, ce exemplu prost dau pentru alții, cîte prejudecăți aduce asta activității din institutul nostru și așa mai departe... Mă veți considera arogant și obraznic, cum s-a afirmat aici, sau mai rău ? Las totul la voia dumneavoastră... Nu pot lăsa însă restul de acuzații... În sesizările... în anonimele... în murdăriile acelea amintite de referat se susține că, în lăcomia mea, am făcut numeroase proiecte unor particulari, pentru care am încasat sume fabuloase... N-am luat nici un ban de la nimeni și nimeni nu va putea niciodată dovedi asta...

Se va vedea, îl întrerupse Donișan. Cei puși să facă lumină o vor face, fiți sigur...

Sînt sigur și chiar din clipa de față stau la dispoziția oricărui organ de anchetă, replică Matei. Dar vă rog un lucru, tovarășe director, să nu mă mai întrerupeți. Dați măcar acum dovadă de o elementară politețe... În pauza pe care o făcu Matei, după aceste cuvinte, se auziră clar, în toată sala, pufăiturile nasului lui Donișan, care se făcuse la față mai negru decît era în realitate, chinuindu-și pe buze obișnuitul său zîmbet. De cînd profesez arhitectura, am proiectat, în afara sarcinilor ce îmi reveneau, o casă țărănească într-un sat de munte, două garduri de fier forjat, un cavou și refacerea bisericii din comuna natală. Probabil că e mai mult decît este scris în acele anonime. Pot indica oricînd adresele beneficiarilor particulari, pentru eventualele declarații ale acestora, dacă m-au plătit sau nu. Într-un cuvînt,

ca să nu mai lungesc vorba, repet, sînt gata să mă prezint în fața oricărui anchetator, spunînd că întregul adevăr este de partea mea... Nu aveam voie să fac nici gratis aceste proiecte ? Ba da, beneficiarii respectivi le-au trecut prin comisiile de sistematizări, prin întreprinderile ce au realizat construcțiile acelea, plătind integral hîrtiile mele unor oameni care n-au tras o linie măcar pe ele. Asta-i situația mea ilicită în care mă aflu...

Chiar ilicită, se auzi din cealaltă parte a amfiteatrului glasul inginerei Pristavu. Ce v-a îndemnat să ajutați biserica aceea ? Nu cumva conștiința dumneavoastră de comunist ?

Poate și asta, răspunse Matei, devenind ușor ironic. Dar mai întîi au fost niște oameni din comună, în frunte cu primarul, comunist și el... care m-au rugat să-i ajut... Dacă mai doriți alte explicații, veniți în atelierul meu... să nu plictisim toată lumea asta cu ele... Așa, între patru ochi... Și acum, cîteva cuvinte despre atitudinea mea față de conducere... Nu sînteți primul meu șef, tovarășe Donișan... Toți profesorii mei mi-au fost șefi, ca și directorii sub care am lucrat pînă acum. Dacă toți ar fi aici de față, n-ar depune alte mărturii, în ceea ce privește persoana mea în muncă, decît cele ce am să spun... De la ei și de la alții am învățat că a păstra ordinea în muncă nu înseamnă a-ți umili subalternii. Dumneavoastră asta ați făcut de la început, și asta continuați să faceți... Ați văzut că oamenii nu vor să ia cuvîntul. Și știți de ce ? Pentru că, deși marea majoritate gîndesc ca mine, le este teamă, s-au retras în ei înșiși, amenințați, plictisiți, indiferenți... Institutul ăsta, pînă la venirea dumneavoastră ca director, a fost printre primele institute similare din țară, și nimeni n-a pus portarii să cotrobăie prin gențile, servietele și sacoșele angajaților, fără nici un discernămînt. Și n-a explodat nici o bombă aici și nici un secret nu s-a scurs în afară... Dar ăsta este un amănunt mai mult sau mai puțin semnificativ... Umilirea cea mai profundă apasă acum asupra celor mai valoroși oameni de la noi... Nu pe capacitățile, talentul și pasiunea lor vă bazați, ci tocmai pe cei mai leneși, mai nepricepuți, dar care știu să vă lingușească, să vă informeze cu tot felul de murdării născocite de ei... Așa lucrați, acesta-i stilul de muncă introdus la noi acum și căruia eu mă opun din răsputeri... Nu aveți voie, tovarășe director, cu toate titlurile dumneavoastră, să țineți în picioare oamenii,

să discutați cu ei, în vreme ce vă lăfăiți pe scaun. Și aveți datoria măcar să răspundeți la salutul lor, dacă nu ați aflat pînă acum că cei mai în vîrstă și femeile merită ca dumneavoastră să-i salutați întîi. Departe de mine să pun sub semnul întrebării titlul de doctor pe care îl aveți, dar trebuie să știți că el nu vă absolvă de politețe și bun-simț...

Nu-ți permit! strigă deodată Donișan. Unde crezi dumneata că vorbești?

Știu unde vorbesc, tovarășe director, răspunse calm Hermeziu. Tocmai pentru că știu, de aceea vorbesc așa... Chiar în ieșirea dumneavoastră de acum, în strigătul pe care l-ați scos din gură, parcă... parcă am deslușit ceva din glasul ciocoilor de altădată...

Donișan se ridică de pe scaun, însă nu scoase o vorbă și se așeză iar la loc, frămîntîndu-și mîinile. Mîinile și culoarea feței îi trădau furia, pentru că zîmbetul lui rămăsese intact, ca o umbră agățată de gura sa. Matei continuă să atace, simțind că întreaga sală era de partea lui: Sub pretextul că spargeți găștile, coteriile, că veți pune leneșii la treabă, ați făcut praf toate atelierele, mutînd mereu oamenii de colo-colo... N-ați învățat, nu știți că fiecare ins se obișnuiește cu un anumit loc de muncă, cu un cadru oarecare, cu tovarășii săi de activitate, cu un șef... Tot mutîndu-i așa, îi supuneți unei traume permanente, psihologic vorbind... Cineva, dintre desenatori, chiar mi-a spus că se simte ca un cobai împins din cușcă în cușcă... Ei bine, eu refuz să fiu cobaiul dumneavoastră și, în general, al oricărui șef cum sînteți, cum v-ați dezvăluit treptat... Nu mai amintesc de faptul că eu, de pildă, și nu sînt numai eu în această situație, am avut perioade, să le numesc așa, de șomaj... Mi-ați luat toate lucrările... Șomaj plătit... Cine plătește, cine pierde?... Institutul, orașul, țara... Și cohorta de tergiversări a unor probleme urgente, șicanele de tot felul, de care ne izbim la fiecare pas... Nu, toate acestea nu pot să aducă nimic bun în activitatea noastră... Trebuie să înțelegeți că aici nu-i un oarecare loc de muncă, ci un anume loc, de creație, cu specificul lui bine determinat... Liniștea aparentă din institut e înșelătoare și păguboasă, tovarășe Donișan. Este liniștea sub amenințare... și odată ar putea exploda... În concluzie, vă spun deschis și răspund pentru cuvintele mele, nu sînteți bun de conducător, nici profesional și nici organizatoric...

Așezîndu-se la loc, Matei simți că ameteşte şi o greață cumplită, ca un corp lunecos, i se ridica la gît. Își plecă fruntea spre genunchi, sprijinind-o cu palmele. Abia acum își dădea seama cît de tare îi ardea fruntea. Încercă să-şi stăpînească greața, fiindu-i teamă să nu verse acolo. Pînă la sfîrşitul şedinței, aproape că nu mai înregistră nimic, văzu totul ca prin ceață şi cuvintele ajunse la el ca dintr-o mare depărtare. Cu ochii închişi, străduindu-se să reziste, nici nu băgă de seamă cînd cei din jurul lui se ridicară din scaune şi începură să plece. La un moment dat, simți o mînă pe braț şi ridică privirea. În fața lui, cu o figură speriată, aştepta Gina, desenatoarea. Îi spuse încet : Mi-e foarte rău... Ceva ciudat se petrece cu mine...

Vă puteți ridica ? întrebă ea în şoaptă.

Cred că da, răspunse el cu ochii îndreptați la ultimii oameni care ieşeau pe uşă.

Sînt cu maşina, îi mai spuse ea. Soțul meu mi-a lăsat-o pentru cîteva zile... să mă plimb... Vă duc eu acasă.

Matei nu-i răspunse. După ce nu mai văzu pe nimeni în sală, se ridică încet, mormăind ca pentru el : O gripă, o virază cumplită... naiba ştie... După primii paşi, constată totuşi că mai avea destulă energie în el şi greața mai cedase. O urmă tăcut. În maşină, cînd ieşeau din parcarea institutului, o întrebă : Ce-a spus Donişan, că eu nu l-am mai putut asculta ?

V-a amenințat din nou, ca şi ticăloasa aia de Pristavu, răspunse ea. Dar, să ştiți, toată lumea e de partea dumneavoastră.

E posibil, mai spuse el. Oricum, tăcerea lor e lașă, Gina. E uşor să fii spectator ca la teatru şi să simpatizezi cu un personaj sau altul de pe scenă...

Eu v-am apărat, spuse ea într-un tîrziu. Pentru prima dată am luat cuvîntul într-o asemenea adunare... La sfîrşit, l-am auzit pe Donişan întrebîndu-şi adjunctul despre mine... Cine, dragă, cine mai e şi nenorocita aia ?... Ştiu că nu-mi va fi deloc bine, dar... Şi Matei îi atinse brațul cu degetele : Nu te teme, Gina, mai sînt şi eu, mai sînt şi alții ca mine... Treaba asta abia a început... Ce păcat că nu te-am putut auzi...

Cum vă simțiți ? mai întrebă ea, oprind în fața blocului lui Matei.

Așa și așa, răspunse el, silindu-se să zîmbească. Îți mulțumesc, Gina... Încă o dată, îmi pare rău că nu te-am auzit vorbind... Parcă am fost mort...

Îi sărută mîna și coborî din mașină. Ea îi ură însănătoșire grabnică, însă nu fu sigură dacă el o mai auzise. Nu porni mașina decît după ce îl văzu intrînd în holul blocului. Și atunci ochii i se împăienjeniră de lacrimi. Plîng ca o proastă, gîndi ea, privind atentă prin parbrizul pe care cădeau acum primii fulgi de zăpadă. Puse ștergătoarele în funcție. Cel puțin așa n-o mai vedea nimeni că plînge...

6

Nici ceaiurile Cristinei, nici supozitoarele și tabletele de aspirină nu-i potoliră febra. Matei se supuse complet soției sale, se lăsă acoperit de ea cu mai multe pături, mîngîiat, sărutat, trăind o senzație cumplită, de sfîrșire totală. Tîrziu, aproape de miezul nopții, reuși să adoarmă, dar, după vreo oră, se trezi într-o stare și mai rea. Cu ultimele puteri, intră în dormitor, aprinse lumina veiozei, ridică receptorul și formă numărul de telefon al Nataliei. Buimăcită de somn, Cristina înțelese abia la sfîrșitul convorbirii, cînd Matei spuse că se va pregăti, în așteptarea mașinii de la salvare, cu cine discuta soțul său. Îl întrebă : Matei, îți este chiar atît de rău ?

Da, răspunse el, trebuie să mă internez. Ce fel de gripă-i asta, cu asemenea febră și fără un strănut măcar ? Nu, nu... e altceva.

Poate ai o infecție în gît, își dădu ea cu părerea, și el se întrebă singur, de parcă ea n-ar fi fost în fața lui : Cine știe ?... Nu te superi dacă te rog să-mi pregătești un geamantan cu cele necesare ?...

Vai, Matei ! făcu ea. Să mă supăr ? Îți pregătesc totul îndată... Te duc eu cu mașina...

Nu, noaptea e greu de intrat în spital, spuse el. E mai bine așa. Ai să vii acolo mîine, poimîine... cînd ai să poți...

Cît ea îi pregăti geamantanul, se întinse pe patul din dormitor. Mirosul de parfum al cearșafurilor îi făcu greață și fu nevoit să se ridice. Se duse în sufragerie, așteptînd acolo, așezat pe un scaun, tremurînd în halatul său. Cînd

o văzu pe Cristina, o întrebă : E atît de frig în apartamentul nostru ?

Caloriferele sînt reci, îi răspunse ea. Probabil că aburii calzi au fost închişi de aseară. Să te ajut să te îmbraci ? Şi, cu mişcări şi gesturi precipitate, ca şi cum n-ar fi ştiut ce să facă mai întîi, aduse din şifonierul dormitorului un costum bleumarin, cămaşă albă, maiou, chiloţi, ciorapi şi cravată. Le aşeză toate pe masă, în faţa lui, şi se întoarse în hol, să-i ia pantofii. Matei îşi aduse brusc aminte de dimineaţa în care refuzase funcţia de director la institut. Tot acolo, pe masa aceea, Cristina îi pusese îmbrăcămintea şi lenjeria. Întinse mîna şi pipăi cravata cu ţesătura scorţoasă. Zgarda lui, gîndi el. Zgarda tuturor bărbaţilor... Pe Donişan nu-l văzuse niciodată fără podoaba asta la gît, nici pe Petrescu... Fiinţe cu zgardă, apăsătoare ca un jug... Da, acum ştia precis că desenatoarea lui vorbise, îi urmărise doar primele fraze şi apoi totul se întunecase în mintea lui, de parcă creierul ar fi încetat să-i mai funcţioneze... Nu fusese niciodată bolnav şi nu cunoscuse cu adevărat durerea fizică, provocată de vreo maladie oarecare, şi iată-l înfricoşat, cuprins de o panică de nestăpînit, care îl aducea cînd şi cînd în pragul delirului... Mîine dimineaţă nu-şi va mai face duşul lui rece, va ieşi din obişnuitul său tabiet, acolo, într-un salon de spital, va fi ca la armată sau la puşcărie, despersonalizat dintr-o dată, din clipa cînd va intra pe uşă, fără altă identitate decît foaia de observaţie cu diagnosticul şi curba temperaturii, cu medicamentele administrate... Nu, nu acum trebuia să se îmbolnăvească, acum nu avea voie... Se uită la Cristina, care îl aştepta să se ridice de pe scaun, şi-i spuse : Parcă m-aş pregăti pentru o recepţie sau... Şi arătă costumul de pe masă. Nu am nevoie decît de o pereche de pantaloni şi de puloverul acela negru. E bun, fiindcă e gros... Şi cravata, Cristina ! Ce să fac eu acolo cu cravata ?...

M-am gîndit că nici la spital nu te poţi duce oricum îmbrăcat, spuse ea. Mai ales acolo...

Matei nu-i răspunse. Ştia la ce se gîndise. Îşi luă lenjeria în braţe, aproape mototolind-o, şi se duse în camera lui. Nu mai lăsă uşa deschisă. Începu să se schimbe, întrebîndu-se dacă nu cumva exagerase, acceptînd îndemnul Nataliei. Cine se mai interna în spital pentru o gripă oarecare ?... Şi la institut, chiar printre cei de bună credinţă, îmbolnă-

virea și internarea lui nu vor fi considerate ca o fugă de răspundere în fața elucidării adevărului despre el ?... Nu, la spital nu va sta prea mult, în cîteva zile va fi din nou sănătos și se va întoarce la lucru, la treburile lui zilnice... va putea să spulbere toate îndoielile celor care încă mai puneau sub semnul întrebării nevinovăția lui... Și, cu siguranță, va recupera și timpul pierdut, săptămînile de hărțuială prin care trecuse. Mai cu seamă definitivarea proiectului pentru concursul internațional... Nu, nu era nici o catastrofă, se îmbolnăvise și el ca atîția alți oameni. Nu trebuia să facă din asta o dramă, să se jeluiască precum babele... Nici măcar în sinea lui. Ce naiba, ce fel de bărbat era dacă, la prima îmbolnăvire, îi pierea pînă și glasul de teamă ?...

Apariția Cristinei aproape îl înfurie. Se îmbrăcase și ea. Îi vorbi pe un ton repezit : Ți-am spus că mă voi duce singur la spital. De ce nu înțelegi ?

Mai încet, spuse ea în șoaptă. Au venit cei de la Salvare, așteaptă în hol... Nu se cuvine, Matei, ca... Și el o opri la fel de răstit : Lasă, lasă, nu vreau să mai aud nimic !... Mîine, poimîine, ai să vii la mine... Își legă ultimul șiret de la pantofi și se ridică de pe scaun. Simțea că îi era ceva mai bine, supozitoarele și aspirina probabil că avuseseră, totuși, efect. După cîțiva pași, se întoarse înapoi, spre ea, de parcă și-ar fi adus aminte că mai era acolo. Îi sărută mîna, ferindu-se să-i mai vadă fața. În hol, își luă paltonul din cuier și îl îmbrăcă în grabă. În timp ce își înfășura fularul la gît, îi spuse tinerelului ce se rezemase de perete, cu mîinile băgate în buzunarele de la halatul său alb : Ești bun să-mi iei geamantanul ?...

Omul de la Salvare îl întrebă dacă putea merge singur pînă jos și îi atrase atenția că afară se răcise bine și era cazul să-și pună o căciulă pe cap. Matei nu-i răspunse. Cuvintele celuilalt începuseră să-l enerveze. Doar nu trebuia să-i explice că el nu mai purta căciulă din adolescență și nici nu avea în casă un asemenea lucru. Automat, își aprinse o țigară. Coborî treptele scării încet, sprijinindu-se cu mîna de balustrada ei. Afară, pînă la mașină, rafalele de vînt îl făcură să tremure iar. Șoferul se uita la el cam mirat. I se comunicase să vină aici la un caz urgent, și asta, după părerea lui, însemna un om pe targă sau măcar susținut la brat de infirmier, nu mergînd pe picioarele sale și cu țigara

în gură. Îi veni să-l întrebe : În ce încurcătură ai intrat, șefule, că nu ești tu bolnav cum nu sînt eu popă ?... Cine știe ce își aranja omul, își mai spuse el, uitîndu-se la infirmier, care îi așeza geamantanul. Poate vroia să scape de vreo sarcină neplăcută, de vreo rotire cu postul, să mai tărăgăneze vreo cercetare făcută de miliție asupra lui, ori, pur și simplu, se săturase de muncă și avea chef să doarmă cîteva zile la spital... Cărase el cu mașina și de ăștia... Politicos, totuși, îl rugă să stingă țigara și-i arătă locul, pe bancheta din spate, lîngă targa agățată în curele. Matei se supuse docil și, ridicîndu-și gulerul la palton, închise ochii. Auzi pornirea motorului și întrebarea șoferului : Unde îl ducem ?, apoi răspunsul infirmierului, care îi indică numele spitalului și clinica...

Unde îl ducem ? repetă ca un ecou și Matei. Ca pe un sac, își răspunse tot el. Un balot, nu-i așa... un bagaj ce trebuia luat de undeva și dus în altă parte. Asta erau toți oamenii, niște bagaje purtate de colo-colo, potrivit unor ordine venite de cine știe unde... Și un bagaj, aflat la volan, își cam bătea acum joc de bagajul numit Hermeziu... Nu, nu era nici o mirare... era bătaia de joc a tuturor, împotriva tuturor... o aiureală... ca aiureala lui, pusă în mișcare de febră. Ar fi trebuit să le mulțumească celor doi că nu-i transportau în țipetele sinerei. Măcar pentru asta...

Fu lăsat lîngă niște trepte ce duceau la o ușă enormă, din sticlă, prinsă în rame metalice, argintii, protejată de o copertină ce i se păru ca un cozoroc de șapcă, așezat pe ceafă. În hol, îl aștepta o infirmeră blondă, care fuma lîngă o scuipătoare. Cum îl văzu, veni în întîmpinarea sa, și lui Matei i se păru neverosimil de înaltă și de slabă. Îl întrebă dacă el era arhitectul Hermeziu și, înăbușindu-și cu mîna un căscat, îl rugă s-o urmeze. Străbătură în tăcere culoarul lung, cu un aer stătut, mirosind a iod și a varză fiartă. Cel puțin așa îl simți Matei, cît înregistră în trecere cu privirea numele saloanelor și ale rezervelor înscrise pe ușile înalte, de un alb obositor. Pe urmă urcară două etaje cu liftul și mai trecură pe lîngă alte uși asemănătoare cu cele de la primul culoar, pînă ce infirmiera se opri : Aici, în această rezervă... Un pat este ocupat de un profesor universitar... Vorbea în șoaptă și fața ei părea și mai uscată acum. Și să nu uit, am nevoie de buletinul dumneavoastră, ca să

vă fac formele de internare... Adeverința de la locul de muncă, poate, o va trimite cineva de acolo, mai adăugă ea deschizînd cu atenție ușa.

O lăsă să intre ea prima. Făcu și el cîțiva pași în întunericul din rezervă și rămase lîngă ușă. Infirmiera aprinse veioza de la patul pe care urma să-l ocupe și îi mai spuse, în șoaptă, că doctorița Argeanu trebuia să sosească de îndată, dar pînă atunci putea să se dezbrace și să se culce. După ce ea ieși, celălalt pacient din rezervă se răsuci cu fața la perete și începu să sforăie. Se dezbrăcă încet, să nu facă nici un zgomot, își îmbrăcă pijamaua, se duse la chiuvetă, punîndu-și obiectele de toaletă pe suportul de sub oglindă, alături de cele ale profesorului universitar, și se întoarse la pat. Cearșafurile erau reci, foșneau ca hîrtia și miroseau a dezinfectant. Însă căldura iradiată de calorifer ajungea bine pînă la el. Datorită ei sau scăderii febrei din trupul său, se cuibări în căldura aceea, ca într-un morman de vată, cuprins de o toropeală plăcută. Într-un tîrziu, cînd deschise ochii, nu mai știa dacă dormise și nici cum ajunsese acolo. O mînă rece își plimba palma pe fruntea lui. Ar fi recunoscut-o chiar dacă ar fi rămas cu ochii închiși și nu și-ar fi auzit rostit numele...

CAPITOLUL VIII

1

Acum veni o altă infirmieră să-i ia sînge. Scundă, durdulie, se opri lîngă patul lui şi faţa-i somnoroasă, stropită de pistrui mari, roşcaţi, i se încreţi într-un fel de surîs matern : Nu ne este teamă, aşa-i ?

Matei se uită o clipă la seringa din mîna ei şi la cutia unde îşi ţinea, etichetate, sticluţele cu sînge şi, întinzînd mîna cu pumnul strîns, întoarse capul spre perete, fără să-i răspundă. Simţi strînsoarea garoului şi acul înfingîndu-i-se dintr-o dată în venă. Oricum, deşi cu mult mai tînără faţă de cealaltă infirmieră, blondă, care îl chinuise cumplit pînă îi găsise vena cu acul, asta era mai pricepută. O auzi din nou : Ce cuminţi sîntem !... Încă puţin, şi gata...

De ce mi se ia atîta sînge ? întrebă el la sfîrşit. Cu mîna îndoită din cot, strîngînd între braţ şi antebraţ vata îmbibată cu iod, pe locul de unde fusese scos acul, se uita la faţa ei, care se încreţi din nou : Atîta sînge !... Doar cîteva picături, acolo... Şi nu v-am fi lăsat fără ele, dacă n-ar trebui... Repetăm analizele, aşa se cere...

Aproape la fel îi răspunsese şi Natalia, cînd îl anunţase că în dimineaţa aceea să nu mănînce nimic, pînă nu i se va lua sînge. Nu, nu avea nici un rost s-o mai întrebe pe infirmieră, ea poate ştia mai puţin decît el. O aşteptă să plece şi se întinse la loc în pat. Repetarea asta a analizelor îl neliniştise de la început. Rezultatele primelor analize fuseseră greşite, cum îi explicase Natalia ?... Dar ce fel de oameni lucrau în laboratoarele acelea, de se jucau de-a analizele pe pielea bolnavilor ?... Nu, trebuia să fie altceva... un lucru pe care Natalia i-l ascundea. Uneori, aici, în rezervă, sau în cabinetul ei, stînd amîndoi de vorbă îi surprinsese

de multe ori pe față o spaimă necunoscută... Sigur, și profesorul se comporta altfel față de el, cu glumele pe care le făcea de cîte ori intra în rezerva lui, parcă ar fi vrut să preîntîmpine eventualele întrebări ale pacientului... Și asupra medicamentelor ce i se administraseră aflase puține lucruri de la Natalia... Într-adevăr, temperatura îi scăzuse, însă totul se stabilise la o stare subfebrilă, mai sîcîitoare decît febra însăși, care îl epuizase complet. Înainte să vină infirmiera, bărbierindu-se, fusese nevoit să se așeze de cîteva ori pe scaun, să se odihnească. Mai era și durerea din ceafă, ca un junghi continuu, și cea din gît, simțită la fiecare înghițitură... Da, acestea puteau fi semnele unei viroze, încercă el să se încurajeze. La drept vorbind, nici nu se împlinise o săptămînă de la internare...

Ușa se deschise din nou. De astă dată intră vecinul de pat, parcă pierdut în halatul de catifea maro, prea lung și prea larg pentru trupul său de copil îmbătrînit. Își făcuse obișnuita plimbare de dimineață, și acum, așezat pe scaun, va citi ziarul județean din ziua aceea, în așteptarea micului dejun. Îl cumpăra de la un chioșc din incinta spitalului, și arhitectul observase că, de cînd se aflau acolo împreună, ziarele erau singura lectură a profesorului. La un moment dat, îi întîlni privirea lui Matei și gura i se ţugui caraghios, într-un fel de zîmbet de scuză : Bună dimineața... Sper că nu eu v-am trezit...

Nu, răspunse Matei în silă. Nu mai avea nici un chef să stea de vorbă cu el. Din prima zi, strîngîndu-i mîna, acesta se recomandase, înșirîndu-și titlurile și funcțiile, ca și cum ar fi ținut neapărat ca Matei să știe că el era doctor docent, că fusese decan și acum conducea institutul de cercetări istorice. Astfel îl cunoscuse pe fostul șef al lui Ieronim, omul care îl împinsese fără nici un scrupul pe prietenul său la muzeul acela să lîncezească. Mai aflase atunci că ficatul profesorului universitar Titus Constantinescu începuse să funcționeze prost, iar prostata îi făcea necazuri și mai mari. O cunoscuse apoi și pe nevasta sa care, din două în două zile, umplea rezerva cu un parfum grețos și cu vorba ei pițigăiată, întreruptă doar să-și sufle nasul mare, vinețiu, mereu inflamat, și să-și frece ochii machiați cu albastru și negru, ce îi dădeau o înfățișare de clovn travestit în femeie. Era cu un cap mai înaltă decît soțul ei și, cît ea vorbea, el se

mulțumea să dea din cap, cu buzele țuguiate într-un zîmbet prostesc, reușind foarte rar să scoată vreun cuvînt. La fiecare vizită îi aducea o pungă de plastic plină cu mîncare, îl punea la curent cu tot felul de fleacuri de acasă, dar, ce era mai ciudat, îi făcea totdeauna un fel de raport despre cele întîmplate la institut, în absența soțului ei, avînd pentru fiecare om de acolo tot felul de calificative și sugerîndu-i chiar și ce măsuri să ia împotriva unor fapte, considerate de ea drept abateri de netolerat. Din discuția dintre cei doi, Matei a înțeles că ea era soră sau laborantă la un spital și, enervat de vorbăria ei, de cîteva ori fusese gata s-o întrebe ce îi permitea să toace astfel institutul acela și să-și dea cu părerea asupra problemelor lui. Acum știa că mai avea să-l suporte pînă la prînz, cînd acest profesoraș trebuia să primească formele de externare și să plece acasă. Închise ochii și, deodată, sub pleoape, printre punctișoarele negre, care pluteau acolo, într-un fel de fum sau într-o apă argintie, apăru chipul mamei sale. Îl mustra blînd pentru că nu-i scrisese și nici nu-i telefonase de aproape trei luni de zile. Îi spuse în gînd : Chiar astăzi... astăzi îți voi scrie, mamă... A venit momentul să nu-ți mai ascund nimic din toată povestea mea și a Cristinei, a mea și a Nataliei... Știu că am să te întristez, însă, cunoscînd-o pe Natalia, ai să-mi dai și mie dreptate... Și, oricum, nu mai pot da înapoi, există copilul, pentru el...

În Austria sînt viscole mari, tovarășe arhitect, pe șosele nu se mai poate circula, spuse profesorul. Uite, agențiile de presă transmit că unele căi de acces, din și spre Viena, au fost blocate...

Da ? întrebă Matei mirat că totuși deschisese gura, să-i răspundă celuilalt. Îl auzi din nou : Frumos oraș Viena. În primăvara trecută am fost acolo, la un congres... Sigur, au de toate, dar și ce prețuri !...

Un tîmpit, își spuse Matei. Credea că pe el îl puteau interesa acum viscolele din Austria și prețurile din capitala acestei țări.

Femeile însă nu mi-au plăcut, mai spuse profesorul, și Matei fu gata să rîdă. Aprecierea lui Titus Constantinescu sunase ca și cum ar fi ieșit din gura unui țăran bătrîn, exasperat că fetele din sat au început să poarte pantaloni și să-și machieze fața. De ce ? întrebă el.

Prea blonde, prea spălăcite, domnule, răspunse profesorul, rîzînd cu toată gura deschisă. I se bulbucaseră ochii şi-i tremura bărbia, figura lui căpătase, gîndea Matei, trăsăturile unui oligofren. Cînd încetă să mai rîdă, bătu cu ochelarii uşor în ziar, adăugînd : O nouă rundă de convorbiri sovieto-americane... Nu mai apucăm noi să-i vedem împăcaţi... Ce ziceţi, domnule arhitect ?

Ca istoric, răspunse Matei, trebuie să ştiţi mai bine ca mine.

Profesorul mai spuse ceva, însă Matei nu mai reţinu vorbele acestuia, pe uşa deschisă apăruse femeia cu micul dejun. Matei refuză restul mîncării, păstrînd numai paharul de lapte fierbinte. Începu să-l bea încet, simţind că durerea din gît, în loc să cedeze, devenise şi mai puternică. În schimb, vecinul său mînca absorbit, cu mare poftă, friptura adusă cu o seară în urmă de nevastă-sa, la care adăugase fiertura de orez primită de la spital. Matei nu-şi termină de băut paharul cu lapte, cînd veni Ieronim. Era dezorientat, în panică, din primele lui fraze arhitectul nu înţelese aproape nimic, încît se văzu nevoit să-l roage să se aşeze pe scaun sau pe marginea patului şi să se calmeze.

Abia astăzi am aflat, Matei, de internarea ta, spuse el, respirînd încă precipitat. Am venit pe scară, să fiu mai sigur... Aseară i-am dat telefon Nataliei, şi ea... de la ea... Am venit să te văd, aşa, în fugă, să-mi facă un bilet permanent de intrare... Dar ce ai, dragul meu, ce s-a întîmplat ? Cum te simţi ?

Ceva mai bine, răspunse Matei. Probabil, o gripă, o viroză cu cine ştie ce complicaţii, mai adăugă el, şi Ieronim se ridică în picioare, se aplecă asupra lui, bătîndu-l uşurel pe umăr : Te faci tu repede sănătos, eşti aici pe mîini bune. Cînd se îndreptă de spate, dădu cu ochii de profesorul Constantinescu şi exclamă : Şi dumneavoastră... tu, aici ? Se duse spre fostul său director, îi strînse mîna, îl întrebă de ce suferea, încurajîndu-l şi urîndu-i apoi de mai multe ori sănătate, se comporta de parcă îşi descoperise acolo un prieten foarte drag, mult superior lui, sau pe cineva foarte puternic, de care i-ar fi depins soarta, fiindcă nu numai faţa, dar şi gesturile lui Ieronim deveniseră umile, aproape slugarnice. Lui Matei nu-i plăcu şi, ca să pună capăt scenei,

îi spuse : Trebuie să pleci imediat, să nu te prindă aici vizita...

Știu, știu, răspunse Ieronim. Mi-a atras atenția și portarul, i-am dat zece lei, și, gata, poftiți, domnule, vizitați spitalul... Rîdea la fel de umil cum îi vorbise lui Constantinescu. Deci, plec, Matei... Mă duc la Natalia, să-mi dea biletul de intrare... Deseară voi fi la tine... Ai nevoie să-ți aduc ceva ?

Nu, răspunse Matei și-i făcu semn să plece. În urma lui, îl întrebă pe Constantinescu : Mi se pare că v-a fost coleg, așa-i ?

Da, răspunse profesorul. Un coleg foarte bun. O vreme l-am avut salariat la institut. Da, da... om deosebit de capabil...

Și din cauza asta l-ați dat afară din institut ? mai întrebă Matei.

O, cum puteți vorbi astfel ? făcu profesorul, vădit încurcat. Dețineți informații eronate, tovarășe arhitect... Mi-am dat acum seama că vă este prieten, însă cred că v-a explicat chiar Masaru, că el însuși și-a cerut transferul... Repet, este foarte capabil, dar puțin cam ciudat...

Cine nu are ciudățeniile lui ? întrebă Matei. Numai că, spre deosebire de ale altora, ale lui Masaru sînt inofensive, nu fac rău nimănui.

Sînt de acord cu dumneavoastră, se grăbi celălalt să-i dea dreptate. Personal îl apreciez în mod deosebit, îl voi ajuta ca și pînă acum, voi...

Matei încetă să-l mai asculte. Era scîrbit de nesinceritatea și cinismul acestui profesor. Apoi, se gîndi că, după felul cum arăta, nu era exclus să fi făcut totul inconștient sau sub presiunea nevesti-si, care, sigur, îl conducea pînă și în cele mai mici gesturi. Ar fi vrut, totuși, să-l mai întrebe dacă cel ce luase locul lui Ieronim la institut era nepotul său sau al soției, însă nu mai avu timp, începuse deja vizita. Profesorul se opri mai întîi la Titus Constantinescu, atrăgîndu-i atenția să continue cu strictețe regimul de viață și după ieșirea din spital, apoi se apropie de patul lui Matei : Dumneavoastră veți mai rămîne la noi, domnule arhitect...

N-am altceva de făcut decît să fiu la dispoziția dumneavoastră, răspunse Matei, silindu-se să zîmbească. Tocmai atunci întîlni privirea Nataliei, și în ochii ei, pentru o

clipă, surprinse aceeași spaimă necunoscută lui, pe care n-o putea înțelege.

O, nu! replică profesorul, nu aveți dreptate. Nici chiar aici, în împrejurările deosebite din spital, tot la dispoziția dumneavoastră rămîneți... Ar fi vrut să-i răspundă că tocmai el, profesorul, se afla în eroare, admițînd că omul putea să dispună singur de sine, dar celălalt continuă imediat: În rest, e mai bine, nu?...

S-a accentuat durerea din gît, răspunse Matei, și profesorul, aplecîndu-se asupra lui și punîndu-i o mînă pe frunte, iar alta pe bărbie, spuse: Să vedem... să vedem... Da, încă nimic grav, mai adăugă după ce se uită în gîtul arhitectului. O banală inflamație... Continuăm tratamentul... Și, ca și cum s-ar fi grăbit spre cine știe ce caz urgent, trecu prin culoarul făcut de medicii ce-l însoțeau, care se închise repede în urma lui.

Natalia rămase ultima să plece, întrebîndu-l ce mîncase în dimineața aceea. Auzind că băuse doar lapte, îi spuse în șoaptă: De ce mă superi, Matei? Acum este nevoie să mănînci cît mai consistent, altfel cine știe ce complicații se pot ivi. Îmi promiți?...

Îi răspunse închizînd și deschizînd repede ochii. În urma ei, îl rugă pe Constantinescu, care începuse să se îmbrace, să deschidă fereastra. Avea poftă să fumeze o țigară. Cînd o aprinse, îl auzi pe celălalt: Cred că nu-i bine să fumați acum. Tutunul nu aduce decît rele omului...

Dacă i-ar spune că unul ca el era cu mult mai nociv pentru oameni decît tutunul? Dă-l naibii, gîndi apoi Matei, trezindu-se ridicînd din umeri. Țigara îi dădea o ușoară amețeală, ca un început de euforie. Continuă să fumeze, uitîndu-se la crengile desfrunzite din fereastră, care păreau să tremure ușor.

Știți, spuse Constantinescu, în timpul liceului visam să fiu arhitect. În fața oglinzii, își lega acum cravata la gît. Matematica, mai precis geometria, trigonometria... toate astea m-au îndepărtat de visul meu. Pur și simplu, n-am înțeles o iotă din ele... Cred că este o mare satisfacție să-ți imaginezi... mă rog, să schițezi o construcție monumentală, și apoi s-o vezi concretizîndu-se... Visul acesta, de a ajunge arhitect, și pe care nu mi l-am împlinit, m-a urmărit mai mai tîrziu ca o frustare... Să mă explic... Poate dacă aș

fi avut alte condiţii materiale acasă, posibilitatea să iau ore de meditaţii, acum v-aş fi fost coleg... Pentru că eu, tovarăşe arhitect, ca mulţi alţii, am dus-o foarte greu la început... Şi de aceea mă supără faptul cînd văd pe cei tineri, de astăzi, că ne cam sfidează, cam uită că datorită nouă, celor ajunşi mai spre capătul vieţii, nu poartă încălţările pe care le purtam eu iarna şi nu fac foame cum am făcut eu... Ei nu înţeleg suferinţele trecute, nu mai respectă pe cei ce au luptat ca să...

De ce trebuie să porniţi de la presupunerea că ei nu înţeleg ? îi replică Matei, iritat de vorbele celuilalt. Îl mai auzise în cîteva rînduri vorbind despre tineret cu dispreţ, şi atunci tăcuse. Şi de ce consideraţi că ei, netrăind suferinţele acelea, ar trebui să fie neapărat recunoscători ?... Poate că în locul suferinţelor de atunci au altele, ştiute numai de ei...

Constantinescu îl privi prin oglindă, şi pe chipul lui încruntat era un fel de nedumerire acră, răutăcioasă. Spuse, începînd să se pieptene : Dumneavoastră sînteţi cam între noi şi ei, poate că nu-i înţelegeţi nici pe unii, nici pe alţii.

Asta e chiar idiot, îşi spuse el. Luă romanul pe care i-l adusese Cristina şi începu să citească ostentativ. Celălalt mai continuă să-şi descarce alte ofuri pe tineret, dar, neprimind nici un răspuns, tăcu şi îşi văzu de treburile lui. La un moment dat, Matei închise cartea şi încercă să doarmă. Considera că somnul îl putea restabili mai repede decît o alimentaţie supraîncărcată... Îmi promiţi ? o auzi iar pe Natalia. Ce putea face altceva decît să-i promită? Natalia îi spunea mănîncă, Cristina, cînd venea seara la el, îi repeta la fel, profesorul îi vorbise chiar aspru în această privinţă... Să mesteci simţind cum îţi sîngerează gingiile şi limba îţi este umflată, cum gîtul te înjunghie la fiecare înghiţitură de îţi dau lacrimile... Ei, gata, gata cu văicăreala, domnule arhitect... Numai copiii fac aşa... Şi, totuşi, ar mai trebui şi tu să ieşi, să te mai plimbi măcar pe culoarele astea... Nu poţi să întîlneşti feţele gălbejite ale bolnavilor, ochii lor înspăimîntaţi ?... Da, Natalia, tu ai dreptate, noi, bărbaţii, sîntem într-adevăr mai slabi, cum ni se întîmplă să răcim puţin sau să ne doară vreun picior, devenim fricoşi ca nişte şoareci... Dar crede-mă, teama, frica mea nu-i atît pentru propria fiinţă, ci pentru tine, pentru copilul pe care îl

porți, pentru mama... Iată, îți promit din nou și îmi voi respecta promisiunea... Nu mai auzi ce îi răspunse Natalia. Țigara sau aerul rece, venit prin fereastra deschisă, sau amîndouă la un loc îl amețiseră, cufundîndu-l într-un somn mai profund decît cel de noapte.

Se trezi apoi transpirat, aproape de prînz, desprinzîndu-se cu greu de un vis scîrbos. Un animal, un cîine sau o pisică uriașă, oricum o ființă cu trupul moale, abandonat cine știe cărei boli ce făcea să i se desprindă părul în fîșii lungi, însîngerate, se lipise de el și îl învăluia în fîșiile acelea. Cînd simți că se sufocă, deschise ochii, respirînd adînc. Profesorul Constantinescu încă nu plecase. Era în picioare, lîngă fereastra închisă, și nevastă-sa îi controla lucrurile din geamantan, vorbind întruna : Lasă-mă, Titule, lasă-mă, dragă, să văd eu cu ochii mei... Dacă nu te-aș cunoaște... Ești un mototol... un aiurit, îți uiți lucrurile pe unde se întîmplă...

Mai încet, îi spuse în șoaptă soțul ei, să nu trezești omul... Ea însă nu-l luă în seamă, continuîndu-și monologul : N-ai uitat tu la mare umbrela aia franțuzească ?... Nu-ți mai aduci aminte de căciulile de astrahan, schimbate pe la garderobe, cînd te întorceai cu cine știe ce gioarsă pe cap ?... Gata, am controlat tot... Așa-i bine, Titule, de ce să pierdem lucrurile, ne dau banii afară din casă ?...

Matei începuse să-l compătimească. După părerea lui, Constantinescu era o păpușă în mîinile acestei femei, care ori nu era întreagă la minte, ori peste măsură de proastă. În sfîrșit, o văzu închizînd geamantanul, apoi uitîndu-se pe sub pat și în dulap, să fie sigură că nu avea să uite nimic acolo. După ce se sătură de controlat, îi dădu lui Constantinescu o pungă de plastic, în care zăngăniră niște sticle sau borcane goale și poșeta ei, iar ea luă geamantanul și-i porunci s-o pornească înainte. Auzind că închiseseră ușa, Matei se ridică din pat. Își îmbrăcă halatul peste pijama, puse în buzunar țigările și bricheta și ieși pe culoar. Nu luă liftul, ci coborî pe scări. În holul mare, unde îl întîmpinase la intrare infirmiera blondă și slabă, erau mai multe telefoane pentru convorbiri locale și unul singur pentru cele interurbane. Neavînd destule fise, se apropie de ușa de sticlă, gîndindu-se dacă n-ar fi riscat prea mult cu drumul pînă la chioșcul de ziare. Pînă la urmă, se hotărî să se ducă. Aerul de afară nu i se păru chiar atît de rece, însă, la întoarcerea în hol, înainte

să telefoneze, fu nevoit să se odihnească o vreme pe una din băncile de acolo.

Mai întîi îi răspunse centralista, care, auzind cine era la telefon, îi ură grabnică însănătoşire, apoi conducătorul de atelier, precipitat, dornic să-i comunice cît mai multe noutăţi, şi abia la sfîrşit îi auzi glasul desenatoarei. Îi spuse: Gina, iată ce te rog, scoate-mi o adeverinţă de salariat, am nevoie aici de ea.

Cînd să v-o aduc? întrebă desenatoarea şi Matei, după o scurtă pauză, îi răspunse: Mîine poţi? Este zi de vizită, între orele paisprezece şi şaptesprezece. Ea îi spuse că va veni, întrebîndu-l apoi cum se simte, dar Matei închise în aceeaşi clipă telefonul. Ce ar fi putut să-i răspundă? Că făcuse cîţiva paşi şi îi tremurau picioarele? Se aşeză din nou pe banchetă şi îşi aprinse o ţigară. Trebuia să-şi revină cît de cît, cu maică-sa nu putea vorbi oricum. Prin faţa lui trecu un bătrîn, într-un halat de molton, păşind mărunt şi ţinîndu-se cu amîndouă mîinile de abdomen. Se uita la Matei cu nişte ochi îndureraţi, însă răutăcioşi. Pe urmă, o îngrijitoare cu un balot de cearşafuri în spate. Era ora prînzului, începuse să miroasă a varză sau mazăre şi, probabil, toţi bolnavii aşteptau, fie în saloanele sau rezervele lor, fie în sala de mese, să li se aducă mîncarea. Cînd simţi că îşi recăpătase iar puterile, se duse la telefonul interurban. Făcu de mai multe ori numărul, pînă ce auzi un glas de copil, întrebîndu-l cine era.

Nenea Matei, spuse el, şi copilul izbucni deodată: Tu eşti, nene Matei?... Eu am venit acum de la şcoală... Sînt numai cu Alina şi bunica...

Era nepoţelul lui. Îl lăsă să spună tot ce dorea el, aflînd astfel că sora lui nici nu venise de la şcoală, cumnatul era plecat într-o delegaţie la Bucureşti, iar bunica le pregătea masa, în bucătărie. Pe urmă îl rugă s-o cheme şi pe bunica. Aşteptă un minut, pînă ce vocea maică-si, răguşită, răsună în receptor: Matei... o, dragă!... Ţi-am telefonat de cîteva ori, am vorbit cu Cristina... Ce-i cu tine, eşti bolnav? Am aflat eu ceva de la ea, însă vag, foarte vag, ca şi cum mi-ar fi ascuns ceva... Închipuieşte-ţi ce neliniştită am fost... Ce ai, dragul mamei?...

O gripă, mamă, răspunse el. Aproape mi-a trecut...

Dar ai fost internat, nu ? întrebă ea. Acum de unde vorbești ?

De acasă, spuse el și o auzi răsuflînd ușurată : Bine că-i numai atît, că te-ai întors acasă... Ai grijă de tine, dragă, nu mai umbla cu capul descoperit... Mai lasă naibii și dușurile alea, cu apă rece... nu mai ești chiar de douăzeci de ani... Cel puțin poftă de mîncare ai ?

Da, mamă, totul e în regulă, nu te neliniști, mai spuse el și ascultă din nou alt rînd de sfaturi, întrebîndu-se mereu de ce o mințea. Iată, gîndea el, urmărindu-i atent cuvintele, sînt și minciuni necesare, care te scot din astfel de încurcături și-i fac fericiți pe cei mințiți.

Da, mamă, spuse el la sfîrșit, să nu ai nici o grijă... Mata cum te simți cu sănătatea ?

În privința asta n-am de ce mă plînge, Matei, de m-ar ține dumnezeu așa cum sînt acum, să-mi văd nepoții mai măricei... Pe cei care există, nu ?... Că de la tine nu mai sper... Să-ți pot crește aici, la aer curat și lapte proaspăt, măcar un copil...

Nu se știe, mamă, răspunse el, străduindu-se să fie cît mai vesel în glas. Nu fi așa sigură. Mai bagă o fisă în aparat, adăugînd : Bine, mă bucur că sînteți toți sănătoși. Poate de Anul Nou vom veni și noi acasă...

O, ce fericită aș fi ! răspunse ea. Hai, Matei, te rog, fă-mi bucuria asta, dragul meu !...

Bine, mamă, îți promit solemn, mai spuse el. Mai vorbim noi... Te sărut ! Același lucru îl auzi și de la ea : Te sărut, Matei... Îi tremura mîna în care ținea receptorul. Îl atîrnă în furcă și se îndreptă încet spre lift. Avu norocul să-l găsească liber. În rezervă, își dezbrăcă halatul și se bagă imediat sub pături. Îi zvîcneau tîmplele și ceafa, iar valurile acelea de frig începuseră să-l încerce din nou. Închise ochii și o aștepta pe Natalia. Știa că totdeauna, la ora mesei, intra în rezerva lui.

2

Acum se simțea mai bine și se uita la Cristina, care îi spunea că se va muta și ea acolo, în rezerva lui, în patul rămas liber. Sigur, glumea, și de aceea o lăsă să vorbească.

Era ca întotdeauna, proaspătă, frumoasă, pielea ei sănătoasă încă nu-şi pierduse bronzul din vara trecută, şi gura îi exprima aceeaşi senzualitate abia masoată de un surîs copilăros. Spre surprinderea lui, de astă dată nu mai trebui ca el s-o roage să plece. După aproape o oră, se ridică de pe scaunul de lîngă patul lui şi-i spuse că nu mai putea să stea, fiindcă avea de lucrat un articol ce trebuia predat chiar a doua zi la o revistă. Înţelese că îl mîntea, citi asta pe figura ei şi din felul cum pronunţase ultimele cuvinte, din gesturile oarecum neliniştite. Nu-l mai interesa dacă ea se ducea acum la amantul ei sau acesta avea să vină în apartamentul lor. Ar fi vrut s-o întrebe de la cine procurase biletul de intrare în spital, însă nici acest lucru nu i se mai păru important. Acum nu mai era în stare să şi-o închipuie pe Cristina întreţinîndu-se cu Natalia. Se gîndi, totuşi, să rămînă în pat şi să n-o mai conducă pînă la lift, ca de obicei. Îi luă mîna, i-o sărută aproape ceremonios şi îi spuse că putea să plece. Abia atunci toată veselia Cristinei, cu care venise acolo, în rezervă, i se topi brusc, şi ochii ei îl priviră cu nelinişte. Se aplecă spre el încet, prudentă, ca şi cum ar fi dorit să nu-l supere sau să nu-şi deranjeze coafura. La asta se gîndi Matei, la coafura ei, cînd simţi sărutul pe colţul gurii. Puţin mai tîrziu, Cristina îi mai făcu din uşă un semn, că îl sărută, şi plecă. Şi atunci, sub cine ştie ce impuls, vru s-o mai reţină lîngă el. Se ridică în grabă din pat, îşi puse halatul pe umeri, îşi băgă picioarele în papuci şi porni în urma ei, sperînd s-o mai găsească în faţa liftului. Rămase dezamăgit, liftul tocmai cobora. Merse pînă la capătul culoarului şi, cînd se întoarse spre rezerva lui, văzu uşa deschisă la antecamera cabinetului Nataliei. Asta însemna că ea încă se mai afla în clinică. Se mai întîmplase şi altă dată ca Natalia să întîrzie în cine ştie ce salon şi el intrase în cabinet şi aşteptase acolo. Aşa avea de gînd să facă şi acum, dar, îndată ce ajunse în pragul antecamerei, unde lumina cădea prin uşa deschisă de la cabinetul Nataliei, zări umbra cuiva care, cînd şi cînd, se mişca de parcă şi-ar fi schimbat mereu greutatea corpului de pe un picior pe altul. Probabil era un pacient, îşi spuse el, însă, în clipa următoare, auzi vocea Cristinei : Nu se poate, mă mînţiţi...

Se lipi de tocul uşii şi ascultă. Acum vorbea Natalia : Doamnă, e inutil să vă dau o serie de amănunte, tot nu le

veți înțelege. Vă repet, ultima analiză ne-a spulberat orice speranță... De aceea v-am chemat, să vă aduc la cunoștință... Așa se procedează, rudele...

Matei nu mai avea nici o îndoială, despre el era vorba. Nu credea, i se părea că visează și, totuși, marginea ușii îi apăsa umărul și șoldul stîng, erau o realitate ca și umbra care încremenise acum și, mai presus de toate, vocea Nataliei, exasperant de calmă: O hemopatie malignă, leucoză acută — acesta-i diagnosticul...

Și nici o speranță ? întrebă Cristina.

Nu, nu există, răspunse Natalia. Se auzi hîrșcîitul unui chibrit, probabil una dintre ele își aprindea țigara. Mai sigur, Natalia, pentru că umbra Cristinei continua să rămînă încremenită. O auzi repetînd din nou : Nici o speranță ?

După primul moment de disperare Matei simți cum, treptat, fu cuprins de o ciudată indiferență, de parcă nu el ar fi fost cel care nu mai putea să aibă nici o speranță sau s-ar fi desprins de trupul lui, devenit străin, și l-ar fi privit fără nici un interes.

Repet, spuse iar Natalia, nu există nici o speranță. Totul poate dura cel mult trei luni.

Nu, nu-i adevărat, spuse Cristina și Natalia îi replică la fel de calm : Din nefericire, ați auzit adevărul... Nu ne mai putem ascunde de acest adevăr...

Tu l-ai ucis, ridică deodată glasul Cristina. Numai tu, tu... și acum îmi vorbești ca o... ca o... Umbra începuse să tremure, se îndoi, se auzi scîrțîitul unui scaun. Tu l-ai ucis, dumnezeule, o să moară Matei... va muri dragul meu Matei...

De ce nu intra, de ce nu putea întinde piciorul să păşească spre ele ?... Vei muri, domnule arhitect, înțelegi ? Chiar dacă nu-ți vine să crezi, tot vei muri, Natalia nu se joacă în vorbe. Hai, curaj, intră !... Nici acum, în ultimul moment, nu ești în stare să ieși din tine, din cămașa asta invizibilă, a fiecărui om... cămașă de forță... de lașitate, de minciună, de bună creștere... Pentru că ești, nu-i așa, bine crescut, domnule arhitect, civilizat, tu nu poți să trezești spitalul cu urletele tale...

Știi bine că nu eu l-am ucis, spuse Natalia. Nici dumneata nu l-ai ucis... Cristina nu mai putea vorbi, gemea încetișor, și Natalia continuă : Sînt mai nefericită decît tine,

pricepi ? Pentru că nu mai era al tău... De fapt, eu îl pierd acum. Tu l-ai pierdut mai demult...

Vreau să trăiască, țipă Cristina. Vreau să trăiască...

Liniștește-te ! spuse Natalia. Vei avea timp acasă să țipi, să urli, să te dai cu capul de pereți... Nu, nu aici... Acasă, așa cum am făcut și eu... Aici sînt oameni bolnavi, înfricoșați deja de moarte. Nu avem dreptul să-i înspăimîntăm mai mult decît sînt...

Ce mă interesează pe mine ceilalți bolnavi ? răspunse Cristina. Dacă nu mai există Matei, nu mai există nimic... nimic... Nu pot să cred, gemu ea. Îl iubesc, totdeauna l-am iubit... Tu nu poți înțelege... nici eu nu mă mai înțeleg... Remușcare, suferință, durere... toate la un loc, toate într-un singur cuvînt... pe care n-am să-l mai pot rosti niciodată... Am trăit atîția ani cu el... a fost bun, atent... Dumnezeule, de ce a fost ?... Matei doar trăiește, va trăi... Numai tu crezi în moartea lui, numai tu vrei să moară, pentru că nu mi-l mai poți răpi...

Ai terminat ? întrebă Natalia. Glasul ei sună acum uscat, de o asprime nemaiîntîlnită la ea. Ai terminat ? repetă Natalia.

Pauza care urmă i se păru atît de lungă, încît avu senzația că cele două femei adormiseră acolo sau muriseră, că el însuși nu mai exista, doar umărul și șoldul lui mai rămăseseră să se sprijine de tocul ușii. Un umăr și un șold... Ce puteau ele să înțeleagă ?... Nu, înnebunise, își pierduse mințile... Șoldul și umărul lui stîng, numai ele văzură apoi cele două umbre ridicîndu-se și îndreptîndu-se spre ușă. Tot șoldul și umărul acela îl împinseseră în lift. Nici măcar nu se întreba unde aveau ele de gînd să-l ducă. Afară, pe stradă ?... Îi era totuna... Ca și țigara pe care i-o aprinseră acum, cînd se rezemase de coloana din holul de la ieșire. Trăgea din țigară, însă nu el fuma, ci șoldul lui sau umărul lui, unul dintre ele, cel care încă mai simțea muchea tocului de la ușă...

Zgomotul ușilor de la lift îl aduseră brusc la realitate. Ca și pașii celor două femei, care se îndreptau spre ușa de sticlă. O clipă vru să le strige, chiar deschise gura, dar nu auzi decît pocnetul sec al ramelor metalice și vibrarea sticlei în care umbrele lor dispărură.

Se întoarse în rezervă și se îmbrăcă așa cum venise în spital. Făcu drumul înapoi pe unde plecaseră cele două femei. Străbătu aleea pînă la poartă, fără să mai simtă nici o slăbiciune sau vreo durere. Îi spuse portarului cine este, că trebuie să ajungă urgent acasă, doar pentru o singură oră, după care avea să se întoarcă înapoi. Îi dădu o hîrtie de cincizeci de lei, rugîndu-l să cheme un taxi. Omul, la început, refuză, îi aminti că și în spital existau unele regulamente și el, dacă le încălca, risca să fie sancționat. Pînă la urmă se înduplecă, băgă hîrtia în buzunar și puse mîna pe telefon. Matei aștepta taxiul așezat pe o banchetă, privind fix la geamul întunecat, pe care se lipeau fulgii de zăpadă. Imediat ce atingeau sticla, se topeau, deveneau picături mari, care apoi se prelingeau în jos... Și el nu era decît un fulg de zăpadă... Închise ochii. Exact asta era... Începuse deja vîntul, care îl mîna spre o fereastră oarecare... Nu, nu era nici un vînt, nici o fereastră, nu avea să moară nimeni, și cu atît mai puțin el... Visase ceva rău, încă mai visa, era un coșmar din care va ieși odată ce va deschide ochii... Cum să mori la treizeci și cinci de ani?...

Se urcă în taxi alături de un tinerel, care îl întrebă somnoros unde să-l ducă. Matei ezită cîteva clipe, apoi îi răspunse: Restaurantul central... Șoferul îl privi mirat. Pînă acolo nu erau nici cinci sute de metri. Totuși, porni mașina, și lui Matei drumul i se păru nespus de lung.

Holul hotelului era plin de lume. De jur-împrejur, numai necunoscuți. Ce le păsa lor dacă el avea să moară peste trei luni sau chiar în acea seară? Îl cuprinse o revoltă tulbure, împotriva nimănui, fără nici un scop anume. Așa coborî la bar. Fumul de acolo era același, în el pluteau aceleași vorbe, același barman îl întîmpină: O, cam demult n-ați mai trecut pe la noi, domnule arhitect... Tot coniac și apă minerală, așa-i?

Matei dădu din cap, așezîndu-se pe scaun. Cînd barmanul îl servi, vru să-l întrebe unde era chelul cu care băuse o dată, dar tocmai atunci simți o mînă pe umăr și înțelese că întrebarea ar fi fără rost. Chelul purta acum o pălărie neagră, cu boruri mari, ce-i lăsau o umbră pe față, despărțindu-i-o parcă în două, de la nas în sus.

Ne-am întîlnit iar, nefericire! spuse el cu țigara în colțul gurii. Am știut că ai să fii aici în această seară. Al nu știu

cîtelea simţ mi-a şoptit asta. Îşi luă ţigara între degete, îşi şterse buzele, mai trase un fum şi continuă : Unde ai dispărut, domnule ?... Zăi, ţi-am dus dorul... Ăştia, din jurul nostru, intră aici, se îmbată, dar nu simt nimic sau naiba ştie ce simt ei, că pe feţele lor nu prea ai ce citi, decît doar o fericire de bovine scăpate în lucernă... Şi tu taci, omule... Ţi-am mai atras atenţia, orice vorbă rămasă acolo, înlăuntru, ne otrăveşte... Hai, dă-i drumul !...

Ce să-ţi spun ? întrebă Matei.

Ce vrei tu, spuse chelul. De-o pildă, că a venit iarna şi în curînd vom şterge din calendar încă un an... De la moartea ei, e numai jumătate de an, ieri s-a împlinit... Auzi, ce să înţeleagă ăştia, nu-i vezi cum arată ? Ar înţelege ei ceva, dacă eu le-aş vorbi despre moartea ei, mai ales despre faptul că, în toată istoria omenirii, viaţa soţiei mele nu se va mai repeta niciodată... Ca şi a noastră, ca şi a lor... Nici-o-da-tă... ai priceput ? Aici ceva nu-i în regulă. Cine ne-a făcut... ne-a făcut prost, ne-a strecurat în buzunare şi acest nici-o-da-tă... Asta-i spaima noastră, spaima care ne obligă să gîndim... Ştiu eu ?... Dacă am fi nemuritori, poate n-ar exista nici gîndirea, nici o taină, nimic, am paşte iarba... Bun, dar dacă-i aşa, că viaţa nu ni se mai repetă nici-o-da-tă... de ce ne batem, oare, joc de ea ?... Şi, mai ales, de ce îşi bat alţii joc de viaţa noastră şi noi ne supunem de bună voie acestei bătăi de joc ?... N-am dreptate ? Spune-mi că n-am, convinge-mă şi mă declar fericit... Domnule, miroşi ca şi mine a nefericire... Gura-ţi tace, însă ochii nu-i poţi opri. După ochi te-am recunoscut că, în sfîrşit, am şi eu cu cine mă înţelege... Cam asta ar trebui între oameni, înţelegere şi un pic de toleranţă... Acum, din ce în ce mai mult, mă înţeleg cu tot mai puţini oameni. Chiar şi acolo, la fabrica mea, a început să mi se întoarcă spatele, să fiu ocolit... Ce au, oare, cu mine?... Ziua trag ca vita în jug, iar seara... seara dă-mi, domnule, voie să mă întîlnesc cu perechea mea... Dacă aş fi băut acasă... dacă aş fi putut să beau pe ascuns, nimeni n-ar fi strîmbat din nas. Unii beau mai mult ca mine, aşa, din plăcere, din plictis, din aia a mamii lor... şi tocmai ăştia s-au găsit să mă ia de guler, că de ce beau... Să-i dăm în mă-sa, ha, ha... Ce înţeleg ei ?... Ar fi ca şi cum ai cînta cu flautul la urechea porcului, ha, ha... asta ar fi... Noroc, nefericire !... Ciocni paharul cu Matei, bău o înghiţitură şi reluă iar : Totuşi,

ce ai ? N-am aflat încă nimic despre tine. Poți să te mărturisești fără teamă, nu sînt dintre ăia cu scrisul-facere-de-bine, ha, ha... Te ascult...

Am un prieten care trebuie să moară, spuse Matei. Leucemie...

Știu, cunosc boala, răspunse chelul. Cît a stat ea în spital, am cunoscut zeci de boli... le-am studiat chiar în tratate... Leucemie ?... A... da... celula fatală, mieloblastul... Măduva e obligată să fabrice mereu această celulă... Codul de fabricare a sîngelui s-a dereglat... și sîngele infectează totul, pentru că nu mai e sînge, e altceva... cu totul altceva... Lîngă rezerva soției mele a murit atunci o altă femeie..., la fel de tînără ca ea... Exact, leucemie... Slăbiciune mare, scurgere de putere... pînă nu mai rămîne nimic... Dar, după cît mi-aduc aminte, există o mîngîiere...

Care ? întrebă Matei și chelul răspunse : Moartea este lentă și aproape fără durere... Închizi ochii și simți cum te scurgi, cum rămîi tot mai puțin din ce-ai fost... Cel puțin, așa îmi închipui eu... Dar, în acest caz, e mai bine să fii la ultimul etaj... Auzi, tragi un somn și, cînd te trezești, zărești fereastra. O deschizi, te apleci peste pervaz, te salți de picioare și plonjezi...

Da, spuse Matei, și în clipa aceea avu imaginea clară a unuia care nu mai deschide fereastra, ci trece prin ea, după ce mai înainte și-a descoperit chipul în oglinda sticlei. Trece prin sticla aceea ca un proiectil viu. Cu brațele desfăcute ca niște aripi neputincioase, cu picioarele arcuite, strînse spre pîntec...

Sau cel mai bine, continuă chelul, ar fi un pistol, dar de unde să ți-l procuri ? Tot ceva lent e la îndemîna noastră, ceva din care să simți și să nu simți că mori... și, totuși, să mori... Înghiți un flacon sau două de fenobarbital ori de diazepam și nu-ți mai trebuie nici fereastra și nici pistolul... Leucemie... Sigur, ți-e prieten, plînge-l, cinsteste-l cum se cuvine... Însă eu, în sufletul meu, nu la asta mă gîndesc, la leucemia ce atinge un om, ci la cealaltă, mai cumplită, care ne cuprinde pe toți... fără să știm, fără să bănuim... fără nici un simptom vizibil... Și deodată, mai repede sau mai tîrziu, ne trezim infectați, otrăviți...

Matei nu-l mai asculta. Îl strîngea de braț, în vreme ce lacrimile i se prelingeau pe obraji.

Așa, se opri deodată chelul. Așa e bine, frățioare. Te eliberezi... Dar e rău că nu bei. Totul e să plîngi, să vorbești, dar să și bei... Altfel ce ne mai rămîne de făcut?...

3

Unde vreți să mergeți? Întrebarea șoferului veni ca o surpriză. Tocmai la asta nu se gîndise, unde ar fi putut să meargă... Făcu un gest cu mîna de parcă ar fi vrut să cuprindă cît mai mult din oraș.

Șoferul întoarse capul spre el, evident nedumerit: Oriunde nu-i o adresă...

Depinde cum o iei, răspunse Matei. Am voie să fac o plimbare?

Celălalt ridică din umeri și porni mașina. Privirea lui, din oglinda retrovizoare, părea să-i spună ceva în genul ăsta: Transport tot felul de nebuni, nu mai contează că am să te duc și pe tine. Matei n-o luă în seamă. Era mulțumit că nu-l mai văzuse niciodată pînă atunci. Dacă s-ar fi putut, ar fi fost și mai bine să nu aibă nevoie de șofer, mașina să fi mers de la sine. Nici măcar omul acesta de la volan, a cărui ceafă, ca un aluat gata să se reverse între marginea roasă a căciulii și gulerul slinos al șubei, n-ar fi știut de plimbarea lui. Bineînțeles, în afară de Natalia. Ea îi semnase biletul de voie. Fără nici o opoziție... Bine, era necesară prezența lui la institut, pentru două-trei ore, să rezolve niște lucruri lăsate acolo încurcate, însă nu trebuia să abuzeze mai mult decît timpul stabilit... Oare îl crezuse? Ce mai conta acum? La rîndul ei, nu-l mințea și ea? Cînd îl sfătuise să o cheme pe Cristina și să nu mai apeleze la taxi, el refuzase categoric, întrebînd-o apoi, dacă, de la internarea sa, se întîlnise vreodată cu soția lui. Natalia negase, spunîndu-i că nici nu dorea o astfel de întîlnire. Minciuna ei îl făcuse să zîmbească, și zîmbetul acela o neliniștise. Cine știe ce văzuse ea în clipa aceea pe fața lui, de se ridicase atît de repede de pe marginea patului, spunîndu-i că era așteptată la profesor... Poate asta descoperise ea, la lumina zilei și nu pe niște buletine de laborator, că el nu mai era decît un cadavru... Un cadavru care încă mai putea să zîmbească și să

ceară bilet de voie, pretextînd urgențele de la institut... Probabil, abia acum trăia cu adevărat spaima apropiatei sale morți și fugise de lîngă el, să nu-l mai vadă murind... Cine ar fi crezut, în urmă cu două-trei luni, că vor ajunge să se mintă astfel, ascunzîndu-și unul de altul tocmai moartea care îi va despărți și înaintea căreia erau neputincioși?... Nu, bărbatul acela chel, de la bar, nu putea să aibă dreptate, trăia doar o închipuire, prin moartea soției lui murise definitiv și dragostea lor. Exitus! zicea chelul, bătînd cu toată palma în metalul umed al biroului. Am învățat și denumirea asta veche a morții... atît de veche, că pînă și moartea miroase a moarte, ha, ha... Rahat, eu am învins-o, mi-am reînviat soția, trăiește în mine, o port pe unde mă duc și, crede-mă, nu-i deloc greu să porți două trupuri într-unul singur... Mai gîfîi, îmi mai tremură picioarele, dar nu mă opresc, alerg, gonesc întruna...

Gonea acum și mașina. Înainte, așa cum goneau teii desfrunziți înapoi, casele de după garduri înalte, peste care se revărsau curpeni negri de iederă sau de viță de vie sălbatică.

Mai mergem? întrebă șoferul.

Dar ce altceva avem de făcut? spuse Matei. Zărise deja turnul muzeului în care lucra Ieronim și nu-și mai amintea dacă direcția asta o stabilise el sau șoferul. Intrară pe poarta muzeului, printre mormanele de zăpadă ce străjuiau aleea și opriră la jumătatea rondului, chiar la intrare. Dintr-un burlan, scos printr-o fereastră ca de biserică ori de cetate, ieșea o șuviță de fum albăstrui. Probabil, gîndi el, burlanul era de la soba din chicineta lui Ieronim, un godin sau ceva asemănător, în care ardeau niște vreascuri adunate din parc... Se trezi spunîndu-i șoferului: Puteți porni, ne întoarcem spre centrul orașului...

Da, așa era mai bine, își mai spuse el, cînd mașina începu să ruleze pe asfaltul cu pete mari, umezi. Trebuia s-o asculte pe Natalia. Fără nici un abuz... Dar, după ce își aprinse țigara, înțelese că nu fusese asta, ci propria lui teamă să nu-i fi venit rău acolo, între zidurile acelea, în fața prietenului său. S-ar fi putut trăda, pînă la urmă ar fi recunoscut că aflase că va muri, și Ieronim ar fi înștiințat-o imediat pe Natalia. Nu era mai bine să-i fi urmat sfatul și s-o fi chemat pe Cristina? Cu ea în mașină, acum nu i-ar mai fi

fost teamă că slăbiciunea lui ar fi putut lua asemenea proporţii, să nu mai fie în stare să-şi mişte picioarele, şi plimbarea aceasta i-ar fi tihnit, s-ar fi putut opri oriunde... Chiar şi la această biserică, ce venea acum spre el prin parbrizul maşinii, pe lîngă umărul omului de la volan... De ce nu s-ar opri ? Biserica asta, ca un vapor eşuat cine ştie cînd aici, la capătul liniei de tramvai, printre tei şi stejari, împingîndu-şi parcă prora înspre trotuar, îl fascinase totdeauna prin simplitatea ei... Îi spuse şoferului să oprească şi să-l aştepte. Coborî încet, atent la fiecare pas, să nu-şi iroseasscă forţele. Uşile nu prea mari, din lemn afumat, ferecate cu paftale din fier forjat, reprezentînd capete de îngeri, erau larg deschise. Lumina căzută prin ferestrele înguste, aproape ca nişte creneluri, făcea inutile cele cîteva lumînări aprinse în sfeşnicele mari de lîngă icoanele din faţa altarului sau în recipientul de tablă, umplut cu nisip, de la picioarele sfîntului care dădea numele bisericii. Matei înaintă pînă la mijlocul navei, auzindu-şi paşii răsunînd pe mozaicul gol şi ecoul lor venit din toate zidurile. Apoi se opri, întrebîndu-se ce caută el acolo. Cuprins de panică, se retrase încet, pînă în dreptul unei mese, la care paracliserul sau îngrijitorul bisericii, un bătrîn îmbrăcat pe jumătate ca un călugăr, îşi vindea lumînările. Abia atunci desluşi, în penumbra lăsată de zidul dintre ferestre, un mic morman de îmbrăcăminte neagră. Cumpără o lumînare, una dintre cele mai groase, aşezate pe masa aceea, şi, ducîndu-se s-o aprindă, băgă de seamă că mormanul acela de haine negre nu era altceva decît o bătrînă, care îşi ridicase fruntea de pe mozaic şi acum stătea încremenită, cu picioarele sub ea... Panica i se mai liniştise. Aprinse lumînarea şi o înfipse în nisip. Era pentru tatăl lui. Nu ştia dacă învăţătorul acela, pe care el nu-l văzuse decît în fotografie, fusese credincios sau nu. Oricum, dacă ar fi intrat acolo, în faţa sa, lîngă icoana din care sfîntul-patron îl privea cu nişte ochi alungiţi şi galbeni, cu siguranţă că gestul lui nu l-ar fi putut supăra. Era doar un fel de reamintire a chipului tatălui său, care, în cea mai bună fotografie a lui, numai în chiloţi, în faţa unui vagon de tren, îşi turna cu găleata apă în cap... Niciodată nu se gîndise la el ca acum, simţindu-l viu, cu adevărat tatăl său... Ce speranţe uciseseră în el glontele sau schija care îl lovise mortal ? Nici asta nu se întrebase pînă acum. Poate una din speranţele învăţătoru-

lui, dispărut la o vîrstă mai mică decît cea a fiului său, care privea acum fascinat pîlpîirea lumînării, se referise tocmai la acesta din urmă... Vag, foarte vag, speranța pentru un copil încă nenăscut, neștiut dacă avea să fie fată ori băiat, blond sau brunet, deștept ori prost... Moartea nu-i mai îngăduise nici cele cîteva luni, să-și poată cunoaște ultimul copil. Exact cum fiul, la rîndul său, nu-și va vedea niciodată băiatul sau fata... Revolta lui tulbure, care îl cuprinsese uneori în ultimele zile, găsise acum împotriva cui să se îndrepte... Ce blestem ne urmărește !... se trezise murmurînd. Nu e de-ajuns că nu ne putem alege nașterea, dar nici la alegerea morții nu avem dreptul... Vezi că am dreptate, frățioare... Chelul îi pusese mîna pe umăr, îl simțea acum alături, îi auzea respirația și vorbele : Nu există moarte, nefericitule, asta s-o știi. Există eu sau tu, numai aceștia vor muri, dar, pînă ne va veni sorocul, să ne împotrivim cu îndîrjire, să ne agățăm chiar și de o scamă, de un fir de fum, dacă ele ne dau sentimentul că sîntem vii... Și saltul pe fereastră sau otrava ori un somnifer puternic pot fi fumul sau scama dumitale, răspunse Matei. Nu, continuă celălalt, în orice împrejurare sinuciderea este un lucru oribil, lașitate, trădare... Vorbe, domnul meu, îl opri Matei. Nu mă poți numi laș, dacă vreau ca suferința celor din jurul meu — suferința asta provocată de existența mea prezentă — s-o fac să dispară. Și trădare ? Față de cine ? Poate de cei care nu și-au pus capăt zilelor, continuînd să împrăștie în jurul lor suferință... Nu pot să mă înfrățesc cu aceștia, nu sînt în stare... Ceea ce sînt eu acum, insul acesta, personajul dintr-o piesă proastă, intrat acum într-o biserică, nu mai are prea multă importanță pentru mine... Și, la urma urmei, dacă voi ucide trupul meu, numai el va înceta să existe, nu tu sau altul ca tine... Păi, ziceai, replică celălalt, că nu putem să ne alegem moartea... Nimic mai adevărat, răspunse Matei. Moartea mea a fost aleasă de ceva străin ființei mele... de altceva, venit de la cine știe ce străbunic sau de la o întîmplare ce a făcut să se producă o scînteie, un scurt circuit, o reacție anapoda și celula aceea s-o ia razna... Dar e îngrozitor, nefericitule, să mori la o asemenea vîrstă, mai spuse chelul, și Matei se trezi strîngîndu-și pumnii : La naiba cu toți dumnezeii !... O amăgire... Fum, ceață... Dacă ar exista un dumnezeu, n-ar îngădui o asemenea moarte... Să nu mi se mai spună, măcar acum să nu

mai aud, că suferința și nedreptatea sînt tot ale divinității, pentru a-i face pe oameni mai buni. Cel sacrificat dispare așa cum a fost, rău sau bun, și nici o schimbare nu mai este posibilă... Sacrificarea este inutilă, orice răstignire e un joc blestemat de-a-lu-mea-de-din-co-lo... menit să ne țină și în viață legați de propriile noastre cadavre... Mîna de pe umăr apăsă din nou și Matei, ca și cînd abia acum și-ar fi dat seama că se afla acolo, se întoarse încet spre ea. În fața lui era bătrîna, ridicată de jos, de pe mozaic, uitîndu-se la el cu niște ochi mici, spălăciți și înlăcrimați, singurii parcă vii de pe tot chipul negricios și zbîrcit. Molfăi printre buzele sale subțiri și vinete : Mă bucur că mai văd și tineri ce n-au uitat de biserică... Înspăimîntat, îi întoarse spatele și o porni spre ușă. Bătrîna mai spuse ceva, dar el nu mai dorea s-o mai audă. Ajunse la mașină tremurînd tot. Se așeză la locul său, pe bancheta din spate, și încercă să-și aprindă o țigară.

Unde mai mergem ? întrebă șoferul.

Spre centrul orașului, răspunse el, după ce trase primul fum. Și te-aș ruga să mergi puțin mai încet. Vreau să cunosc și eu mai multe din orașul ăsta.

De unde sînteți ? mai întrebă celălalt.

Fu gata să-i spună că nu mai era, că el, cu mașina lui, transporta un cadavru. Dar răspunsul i se formulă singur, fără voia sa : Am trăit cîndva în acest oraș.

Da, spuse șoferul. E frumos orașul nostru. S-a construit foarte mult...

Dintre norii sparți de vînt, apăruse soarele. O lumină dureroasă trecea prin parbriz, și-i înlăcrima ochii. Dar nu-i închidea. Nu mai putea să-i închidă. Nici măcar nu-și apropia genele între ele. Larg deschiși, cuprindeau în ei tot ce se putea cuprinde din dimineața aceea de iarnă însorită, din strada largă ce cobora spre centrul orașului. Și, deodată, se văzu întins în sicriu, văzu camionul drapat în pînză roșie, fotografia sa așezată deasupra capului, convoiul de bărbați și femei veniți să-l însoțească... Privea înaintarea lentă a acestei lumi și auzea tînguirile fanfarei, nu din sicriu, ci din fotografia cu chenar negru... Bărbații sînt mai slabi ca femeile, Matei, spunea Natalia ghemuită lîngă sicriul lui. Atunci de ce plîngi ? o întrebă el. Așa se cuvine, nici o înmormîntare nu se petrece fără lacrimi, dragul meu... Cristina mergea pe jos, singură, înaintea tuturor, între ea și ceilalți rămînea

mereu un mare spațiu... Dar mama unde era ?... Nici sora și nici cumnatul său nu veniseră ? Și Ieronim ! Îl uitase și el ?... Nu, Ieronim apăruse deja în spațiul gol dintre Cristina și mulțime. Era îmbrăcat în rasă de călugăr, cu mîinile împreunate în față și, la fiecare pas, pufnea în rîs... De ce o fi rîzînd, oare, aiuritul ăsta ?... De el însuși, Matei, îi răspunse Natalia. Numai el rîde, toți ceilalți plîng... Plîng să poată rîde la masă, la pomană, Natalia, spuse el. Profesorul tău va spune din nou bancul acela cu cîinele care trece frontiera unei țări, Donișan va zîmbi toată vremea la gîndul că discursul său a fost înălțător...

Am ajuns în centru, îl auzi deodată pe șofer. Acum unde să mă îndrept ? Ce doriți să mai vedeți ?

Nu mi-a mai rămas prea mult timp, răspunse Matei. Du-mă pe străzile cele mai frumoase și, la sfîrșit, mă lași de unde m-ai luat... Avea destui bani la el, să plătească. Aproape o mie de lei... De ce naiba luase banii ăștia la spital ? Sau îi adusese Cristina ?... Nu, nu mai știa. Ce importanță mai avea acum, dacă îi luase el de-acasă ori îi dăduse ieri Cristina ?... I-ar fi putut mototoli, ori face ghem, aruncîndu-i pe fereastra mașinii...

Nu, m-am răzgîndit, îi spuse șoferului. Să ne întoarcem la spital. Am acolo internat un prieten și vreau ca, pînă la plecare, să mai stau de vorbă cu el...

Cum doriți, răspunse șoferul.

Ce putea el să mai dorească ? Ființa lui era golită chiar și de spaima fizică ce îl chinuise în toate zilele și nopțile din urmă. Nu mai dorea decît să treacă timpul mai repede și să ajungă acolo... Unde ? se întrebă el mirat de propria sa indiferență. Cînd se sculase din pat, se gîndise la Donișan. Primul drum, acolo vroise să-l facă. Să intre în cabinetul lui și să-i spună că el, Matei Hermeziu, pierdea o luptă pe care, dacă n-ar fi trebuit să moară, ar fi cîștigat-o... O, ce prostie îi trecuse prin minte !... își spuse acum. La ce ar fi folosit o asemenea explicație ?... Da, orgoliile, ultimele lui orgolii, numai ele... Chiar și în pragul morții, oamenii nu se pot elibera de boala asta. Se agățau pînă și de propria lor înmormîntare, închipuindu-și-o cu cît mai mare fast... Nu, nu mai era în stare să vadă pe nimeni. Dacă s-ar fi putut termina totul aici, pe bancheta mașinii acesteia, ar fi fost mai bine... Pentru că ajunsese la liniște și pace. Pacea și li-

nistea mai rămăseseră în sufletul său... Străzile erau pline de lume. Îi vedea prin geamul mașinii pe bărbații și femeile acelea, dar nu le mai invidia mișcarea, gesturile, rîsul, încruntările, nepăsările, pașii lor grăbiți sau leneși... Ei nici nu mai existau... Numai timpul care trecea îngrozitor de încet. Și asta mai era datoria lui, ultima, să accelereze scurgerea timpului, a timpului său... Dar cum ? Era el, oare, omul pregătit pentru moarte ?... Da, nu-i mai era teamă nici chiar atunci cînd se gîndea la Natalia, la copilul lor... Și totuși, ei, aceste două ființe, trăind încă într-un singur trup, nu-l lăsau să rostească de fiecare dată, da... Întindeau mîinile spre el, îi închideau cu ele gura, îi mîngîiau obrajii, fruntea... le simțea răsuflarea caldă... Însă ea și copilul erau mereu muți, incapabili să scoată o vorbă, măcar o silabă, care l-ar fi încurajat... Natalia cu o mînă își ținea copilul, cu cealaltă îi strîngea ușor umărul în palmă și toți trei ascultau o altă Natalie, îmbrăcată în alb, calmă, exigentă, ce repeta mereu : Nici o speranță, dragă doamnă, absolut nici una... Numai la Natalia trebuie să mă gîndesc, își mai spuse el, totul, absolut totul va trebui să dispară, ca să rămînă numai ea... Pentru o astfel de femeie poți muri... Cum, tocmai cînd ai descoperit-o, cînd pînă acum ai căutat-o fără s-o găsești ?... Tocmai acum ?...

Am ajuns, îl anunță șoferul oprind mașina lîngă bordură. Poarta spitalului era la cîțiva metri. O arcadă de beton sub care se lățeau ușile și ferestrele enorme. Niciodată nu i se păruseră atît de mari și urîte. Cît plăti șoferului, avu senzația că îl așteptau nerăbdătoare, ca niște ființe vii, să-l îmbrățișeze, să-l absoarbă, să-l topească în soarele oglindit în ele, care nu avea nici o legătură cu celălalt, strălucind undeva sus, la spatele său...

4

Arhitectul Gigi Petrescu intră greoi, ochii săi mici, ca de rozător, își trecură privirea de cîteva ori peste fețele și capetele oamenilor din atelierul lui Hermeziu. Rămase o clipă lîngă ușă, apoi merse încet, cu obrajii tremurîndu-i spre bărbie, și se așeză pe scaunul lui Matei. Răsfoi niște hîrtii aflate

acolo, pe biroul acestuia, pe urmă întrebă : Ei, cum o duceți ?

Ceilalți își încetară lucrul și se uitau la el mirați. Adjunctul lui Donișan nu venise niciodată așa acolo, să se așeze pe scaunul șefului lor, ca și cum ar fi vrut să stea la taclale cu ei.

Cum s-o ducem ? răspunse rîzînd conductorul de atelier. Cum știți. Cu planul...

Cu planul, repetă și Petrescu. E bine, e foarte bine că faceți planul. Așa trebuie... de asta primim o leafă, să muncim cît mai bine.

Conductorul încetă să mai rîdă. Comportarea lui Petrescu i se părea de-a dreptul nefirească. Ori era beat, ori înnebunise, se gîndi el. Spuse : Ne străduim și noi. Vrem ca atunci cînd se va întoarce de la spital tovarășul Hermeziu, să nu găsească nereguli prea mari...

El nu va mai găsi niciodată nereguli, răspunse Petrescu.

Nu, n-aveți dreptate, continuă conductorul. Șeful nostru e mai exigent decît vi-l închipuiți dumneavoastră.

Nu va mai fi niciodată exigent, dragul meu, mai spuse Petrescu.

Ce vreți să spuneți ? întrebă celălalt.

Ce-ați auzit cu toții, răspunse Petrescu. Obrajii lui mari începură să-i tremure și, cînd își strînse ochii, prin creturile pungilor vineții luciră lacrimile. Și le șterse încet, cu dosul mîinii, inspiră zgomotos pe nas, înghițind, apoi adăugă : A trebuit ca tocmai eu să vă aduc această veste nenorocită. Arhitectul Hermeziu a murit noaptea trecută...

Nu se poate, murmură conductorul. Este imposibil să... Dar Petrescu îl opri ridicînd o mînă : A murit... s-a stins... nu mai este... Am primit un telefon de la spital, de la șeful clinicii... O boală îngrozitoare... Leucemie, oameni buni, asta a avut și nu și-a mai putut suporta sfîrșitul... Profesorul mi-a vorbit clar, e vorba de un somnifer puternic... L-a înghițit și a adormit...

În atelier încremeniseră toți acolo unde îi găsise vestea. Nimeni nu putea să scoată o vorbă, doar Petrescu umplu pauza care urmă, suflîndu-și nasul în batistă. Mai spuse : Ce talent s-a prăpădit... Omul ăsta era făcut pentru meseria noastră... E o barbarie să mori la treizeci și cinci de ani... Și eu, ca un nenorocit... O, viață, viață !... Eu... lașul din

fața voastră, cîrpa asta de om, am putut face și citi referatul acela... Să-i fiu pe plac lui Donișan, idiotului ăsta, care știe numai să-și rînjească dinții ca un cal... Începu iar să plîngă. Și, în liniștea aceea apăsătoare, răsună deodată țipătul unei femei : Dumnezeule, eu l-am ucis... Eu i-am cumpărat fenobarbitalul... două flacoane de fenobarbital... M-a rugat să-i aduc adeverința de salariat, și atunci...

Gina, liniștește-te ! Conductorul o prinsese în brațe, forțînd-o să nu se mai zbată. Se adunaseră toți în jurul celor doi, uitîndu-l pe Petrescu. O colegă a desenatoarei aduse un pahar cu apă și încercă s-o facă să-l bea. Conductorul o așezase pe scaun și o sprijinea de umeri, dar ea continua să țipe și să-și fluture capul cu părul despletit : Lăsați-mă... Sînt o ucigașă... El m-a rugat, dar eu trebuia să știu... Eu l-am omorît... Mîinile astea, ale mele... Idioată ce sînt, n-am înțeles, n-am fost în stare să simt nenorocirea, cînd mi-a mulțumit, cînd mi-a spus că sînt singurul om pe care îl va mai purta în noaptea aceea în ochii săi...

Nimeni nu înțelegea vorbele ei bolborosite, frînte, sugrumate. Doar arhitectul Petrescu, cu țigara acum în gură, își mai amintea că de multe ori îl văzuse pe Hermeziu ieșind seara din institut, împreună cu desenatoarea asta, care continua să urle...

5

Natalia luă ceașca, se uită în ea și o puse la loc. Nu mai era decît zațul de pe fund. Spuse : Am înțeles, domnule profesor. Nu trebuie să-mi mai repetați... Și profesorul, continuînd să-și frece nasul cărnos, strivit între degetele lui uscate, îi replică scurt : Mie să nu-mi faci mofturi, auzi ? Doi sau trei ani în plus și ți-aș putea fi tată. Pleci chiar acum din spital. Te-ai îmbolnăvit, ai înnebunit... ți s-a întîmplat ceva în familie, orice... Ce, ești inconștientă ? Dacă nu ții seama de sănătatea ta, măcar copilul ești obligat să-l protejezi... Taci !... Nu sînt orb și nici nu trebuie să văd prea mult. Simt... am simțit de cînd am primit scîrnăvia aceea de anonimă... Natalia, nu ne cunoaștem de ieri, de alaltăieri, fato... Hai, curaj, uită-te în ochii mei...

Natalia nu se mișcă, rămase la fel ca înainte, privindu-și mîinile împreunate pe birou. Îl auzi din nou: Ești singura care poate să urmeze în locul meu, înțelegi? De asta îți port atîta grijă... Nu... îți repet, ți-aș putea fi tată... Știi că am un fiu, un neisprăvit... Iată, recunosc și taina... durerea mea, numai să te conving... Știi de fiul meu, dar nu știi cît mi-am dorit să am o fată... înțelegi?... Fata aceea, care ar fi fost a mea, cu siguranță că ți-ar fi semănat... Cel puțin ca intelect... Fetele totdeauna seamănă cu tatăl lor, și eu nu sînt tocmai un tembel... Crezi că bat cîmpii? Cine știe?... Poate îți zici, iată, ființa asta, atît de acră, rece, rațională pînă în vîrful unghiilor, a început să aiureze... Poate, nu-i exclus să fie și așa, iraționalul ne corectează de multe ori frazele cele mai importante pe care le rostim în viață, ca să nu mai vorbesc de privirile înlăuntru în sinea noastră... Hai, Natalia, înțelege, du-te acasă!... Te voi ține eu la curent... Fii calmă, există scrisorile lăsate de el...

Credeți că asta mă neliniștește acum? întrebă ea ridicînd privirea spre profesor. Că aș putea fi suspectată de moartea lui?...

Nu, n-am gîndit un asemenea lucru absurd, răspunse profesorul și Natalia nu-l mai lăsă să vorbească: De ce nu-mi dați pace? Nu am nevoie să-mi poarte nimeni de grijă. Vă rog, vreau să fiu singură...

Profesorul nu mai insistă, deja se făcuse ora cînd trebuia să coboare la morga spitalului și să asiste la autopsie. Cu toate protestele lui, procuratura nu renunțase la această verificare. Natalia mai auzi o dată îndemnul să plece acasă, îi mai văzu cîteva clipe nasul roșu și țeasta ciupită caraghios de calviție, ca și cum cineva i-ar fi smuls la întîmplare părul, apoi se aplecă asupra teancului de foi de observație, ce trebuiau închise și semnate formele de externare. Lucră așa aproape o jumătate de oră, hărțuită doar de gîndurile ei, care o făceau uneori să se oprească din scris și să-și muște mîinile. La un moment dat, apăru sora șefă, însoțită de un tînăr, care, legitimîndu-se, se prezentă, locotenent de miliție. Dorea să stea puțin de vorbă cu ea, să-i ceară niște informații. Sora șefă dispăru repede, închizînd ușa în urma ei, și Natalia nu mai putu rezista să nu fumeze. Trase sertarul și scoase țigările și chibriturile, întrebînd: Ce informații doriți de la mine?

Fără să ceară voie, locotenentul se așează pe singurul scaun din fața biroului : În legătură cu arhitectul Hermeziu, care este internat la dumneavoastră.

Există aici un șef de clinică, de ce nu-i cereți lui informațiile ce vă interesează ? O enervase de la început siguranța acestui om, felul cum se așezase pe scaun, cum rostise prima întrebare.

O, dacă mă luați așa ! făcu el rîzînd. Vom vorbi și cu tovarășul profesor, dar acum sînt în cabinetul dumneavoastră. Doctorița Natalia Argeanu... cred că sora șefă nu m-a dus la altcineva.

Mai explicit ! spuse Natalia, stăpînindu-se tot mai greu să nu izbucnească. Fără introduceri...

Asta și doresc, răspunse el. Avea o față uscată, niște ochi cenușii, ironici, părea pieptănat înainte să intre acolo, îmbrăcat în pas cu moda, și Natalia, privindu-l în silă, îl întrebă : Spuneți odată ce vă interesează ?

De ce s-a internat, spuse locotenentul. De ce suferă ? E atît de grav, că necesita o internare ?

A ! exclamă Natalia fără să vrea. Asta era... Îl suspectați că s-a internat fără să fie bolnav. Aș putea ști ce importanță are acest lucru pentru dumneavoastră ?

Are, răspunse el. Arhitectul Hermeziu urmează să fie anchetat de noi în legătură cu niște treburi nu prea curate...

Matei și treburi necurate ? gîndi ea. Nu, nu era posibil, o altă murdărie venea în urma lui, și acum, după moarte. Spuse, șovăind : Și ce fapte atît de grave a săvîrșit arhitectul Hermeziu, de trebuie anchetat ?

La ce v-ar folosi să aflați ? Spuse locotenentul. Nu, de la dumneavoastră trebuie să cunosc, pe bază de documente, că a fost internat pentru o cauză reală... adică o boală sau... Și Natalia nu-i mai dădu posibilitatea să-și termine fraza : Eu nu mai pot să vă dau nici o informație în privința aceasta, nu aveți decît să vă duceți la morgă, să asistați, împreună cu cei de la procuratură și colegii dumneavoastră, de la resortul respectiv, la autopsia arhitectului Hermeziu. Acolo veți afla mai mult decît așa-zisele lui treburi necurate...

Faceți glume, doamnă doctor, spuse el rîzînd din nou.

Glume ? strigă la el Natalia, lovind cu palma în masă. Își pierduse orice stăpînire. Începu să strige : Voi vă țineți de glume, nu eu ! Afară !... Ieși afară !... Acum... să nu te

mai văd !... Să te duci naibii la șefii tăi, care te-au trimis aici fără să se informeze cu adevărat... Pleacă !...

Locotenentul se ridicase de pe scaun, pusese mîna pe clanța ușii, însă mai zăbovi, rînjind la fel, ca și cum ceea ce auzise îi încremenise fața în rînjetul acela. Abia după ce ceașca de pe masa Nataliei se izbi de ușă, împroșcîndu-l cu cioburi și zaț de cafea, ieși în grabă. Infirmiera, care intră în urma lui, o găsi pe Natalia cu mîinile întinse pe tot biroul, sprijinindu-și fruntea de ele.

Vă este rău, doamnă doctor ? întrebă ea.

Nu, răspunse Natalia. Te rog să ieși.

Să adun măcar cioburile, mai spuse infirmiera.

Da, da, adună-le, spuse într-un tîrziu Natalia. Șterge tot și stai la ușă. Nu vreau să mai văd pe nimeni. O oră, o jumătate de oră măcar.

Cît infirmiera curăță cabinetul, Natalia se întinse pe canapea. Închizînd ochii, își mîngîie involuntar pîntecul, de parcă ar fi vrut să mai simtă din nou mișcarea vieții din el, ca astfel să se încredințeze că nu era singură. Auzea zgomotele cioburilor adunate de mătură și, peste ele, vocea lui Matei : Mai vrei alt răspuns, Natalia ? E prea mult, spuse ea, și el începu să-i sărute picioarele. Se opri deodată, întrebînd-o : Știi că ți s-au umflat picioarele ?... Da, răspunse ea. Este aproape normal să se umfle. Dar ce mai contează picioarele mele umflate, dureroase, cînd am toți așii în mînă ?... Infirmiera închise ușa. Nu mai ai nimic, Natalia, își mai spuse ea. Povestea cu așii a fost o farsă, cea mai cumplită din întreaga ta viață... Hai, nu te mai neliniști pentru asta, fii calmă, însuși Matei s-ar întrista văzîndu-te așa... Să fii calmă, să nu te neliniștești... Ce baliverne !... Ești singură, absolut singură, valul se ridică în fața ta, te înhață, te aruncă pe creasta lui, se despică în două, să ajungi la fund, și iar se unește, tună deasupra ta, te înăbușă, ți-a pus gheara în gît, și tu n-ai altceva de făcut decît să fii calmă, să zîmbești... Dumnezeule, și el acolo, pe masa aceea de mozaic, înconjurat de niște oameni pe care nu-i interesează moartea unui om, ci verificarea unor bănuieli, îndeplinirea unor formalități, ca apoi să semneze hîrtiile, să-și spele mîinile și să se întoarcă la birourile lor ori acasă, povestind colegilor ori soțiilor un caz din numeroasele cazuri la care fuseseră martori...

Ciocănitul din ușă o ridică de pe canapea. Era semnalul sorei șefe. Numai ea bătea în ușă de trei ori, cu unghiile, de parcă ar fi zgrepțănat un cîine sau o pisică. Spuse tare : Intră !

Sora șefă, după ce închise ușa, îi spuse în șoaptă : A venit un tip de la institutul unde a lucrat arhitectul...

Și ce vrea ? întrebă Natalia. De ce nu l-ai dus la profesor, la morgă ?...

Numai cu dumneavoastră dorește să vorbească, răspunse sora șefă. Natalia nu mai avu timp să decidă. Gigi Petrescu deschisese deja ușa și se apropie de ea : Să mă prezint... Îi luă aproape cu forța mîna și i-o sărută ceremonios : Arhitect Petrescu... directorul adjunct al institutului în care...

Am aflat, îl opri Natalia, în timp ce sora șefă se retrase din cabinet. Cu ce vă pot fi de folos ?

O, doamne ! făcu el, împreunîndu-și mîinile ca pentru rugăciune. Mie ?... Păi am venit ca eu să vă întreb cum am putea să vă fim de folos la nenorocirea asta... Vă rog, ascultați-mă !... Vreau să știu cînd va putea fi luat de la morgă trupul regretatului nostru coleg. Noi, institutul... vă asigurăm că vom da...

Cred că ați greșit, îl opri din nou Natalia. Arhitectul Hermeziu are o soție, socrii sînt în acest oraș. De ce nu vă adresați lor ?

N-am greșit, doamnă doctor, începu el mai precipitat decît înainte... Poate n-ar trebui... dar, în sfîrșit... Vă mărturisesc dumneavoastră... numai dumneavoastră... Am citit niște anonime la adresa lui... O, așteptați, vă rog !... Singurul lucru real din ele era că dumneavoastră i-ați fost mai mult decît o soție... Zău, nu vă supărați !... Pînă la moarte mă va obseda arhitectul Hermeziu... Cazul lui... pentru că un tîmpit de la noi l-a transformat pe cel mai talentat om din institut într-un caz... N-ar fi nimic... dacă... dacă eu nu i-aș fi dat ajutor monstrului acela... tot concursul... Un impostor, un parvenit, să murdărească un om curat, nobil... Vă rog, doamnă... Se aplecă să-i sărute iar mîna, însă Natalia și-o retrase brusc din mîinile lui, spunîndu-i : Și ce vreți de la mine, să vă iert eu ?

Dumnezeule ! făcu el, iertarea asta nimeni nu mi-o va putea da. Nici nu îndrăznesc să v-o cer... Începuse să plîngă... Clipea des din ochi, și lacrimile i se prelingeau printre cu-

tele obrajilor săi graşi. Am venit ca să ştiţi totul, să aflaţi astfel şi de mine, ticălosul, laşul, mincinosul din faţa dumneavoastră... Toată dimineaţa m-am chinuit dacă să vin sau nu... Nu ştiam ce fel de femeie sînteţi şi... Acum însă... O, pot să îngenunchez la picioarele dumneavoastră... şi să ascultaţi toată povestea mîrşăviei... Nu, n-a avut duşmani, doamnă... sau a avut pe cîţiva, din conducerea institutului şi, nu-i aşa, era de-ajuns, ăştia, cu puterea lor, pot zdrobi pe oricine... Pentru că ceilalţi tac, îşi strîng buzele şi mîinile la piept şi lasă să treacă tăvălugul cînd peste unul, cînd peste altul... Pînă le vine la fiecare rîndul... Numai eu, eu singur m-am zdrobit pe mine însumi, şi tocmai acum, la bătrîneţe, în pragul pensiei... Da, doamnă, mă simt murdar, ticăloşit... Am venit la dumneavoastră să vă mărturisesc asta... şi să vă asigur că vom da tot ajutorul la înmormîntarea lui...

Natalia se lipise cu spatele de perete. Nu mai era nici înfuriată de prezenţa omului acesta şi nici curioasă să-i mai asculte mărturisirile. Îi spuse: Bine. Despre înmormîntare vorbiţi, totuşi, cu familia lui. Şi acum vă rog să plecaţi...

Vă mulţumesc că m-aţi primit, mai spuse el şi îi sărută iar mîna. Omagiile mele, doamnă... Vă implor din suflet, orice necaz aţi avea, eu vă pot ajuta. Aş fi bucuros... Sînt înscris în cartea de telefon... Sigur, la orice oră, oricînd...

Natalia închise uşa în urma lui şi se întoarse la birou. Profesorul avusese dreptate, gîndi ea. Ar fi trebuit să plece acasă. Apoi, aşezîndu-se pe scaun, se întrebă: Fără să-l mai văd măcar o dată?... Îşi aprinse automat ţigara. Nu se putea abţine, deşi ştia că, pentru copil, n-ar fi trebuit să mai fumeze. La ce bun să-l mai vadă? îşi mai spuse ea. Totdeauna avusese oroare de înmormîntări şi de morţi. Mai ales de cei care îi fuseseră apropiaţi. La moartea cuiva drag era mai bine să nu fii prezent, să-l vezi în sicriu, un cadavru, gata să se descompună, ci să-ţi rămînă imaginea omului viu, cu care uneori te poţi trezi vorbind... Şi, oricum, ea nu se va putea duce la înmormîntarea lui Matei, ar risca să dea un spectacol curioşilor, bîrfitorilor... Nu-i mai rămînea decît, cine ştie cînd, să-i explice copilului de ce ea n-a fost prezentă la înmormîntarea tatălui său... O, dragul meu drag, gemu ea deodată, ce blestem a căzut asupra noastră!... Lasă-mă să plîng, să ţip, să urlu... Dar acum era din nou lîngă ea. Îl simţea lipit de şoldul ei, mîna lui îi apăsa uşor sînii

și, pentru o clipă, redeveni acea Natalie trezită din somnul ei de femeie însingurată de bărbatul care alergase spre ea atîția ani s-o găsească — o femeie în plină maturitate și nesățioasă de el...

Vocea ridicată a infirmierei, ce se auzea în anticameră, ajunse pînă la ea. Recunoscu însă și cealaltă voce, care cerea cu încăpățînare să intre. Recunoscînd-o, un moment dori să n-o primească, apoi cedă. Deschise ea însăși ușa. Cristina intră atît de grăbită, încît, să nu se lovească de ea, întinse mîinile ca într-o îmbrățișare. Era îmbrăcată toată în negru și, ciudat, observă Natalia, culoarea asta o întinerea și mai mult. Rămăsese în picioare, sprijinindu-se cu o mînă de birou, și o vreme nu fu în stare să scoată o vorbă. Abia după ce buzele începură să-i tremure și ochii îi luciră de lacrimi, murmură : S-a întîmplat și asta...

Natalia se apropie de ea și, cuprinzînd-o de umeri, o așeză pe scaun. Într-un tîrziu, o întrebă : Vrei o cafea ?

Cristina dădu din cap și lacrimile i se împrăștiară pe pieptul paltonului descheiat : Da, spuneau ochii ei, dacă ești bună, aș bea o cafea...

Natalia umplu la chiuvetă ibricul cu apă și băgă plonjorul în el. Puse cafeaua și zahărul și, cînd vru să se întoarcă la birou, își văzu fața în oglindă. Alături de ea, capul și umerii Cristinei. Se întrebă în gînd : Să-i spun, oare ?... Așa, simplu, ca între două prietene, dragă, sînt gravidă... Pe urmă să-i arate scrisoarea de la Matei. Două fraze de recunoaștere a copilului... Nu, se îngrozi ea deodată, la ce ar folosi ? Tocmai acum...

Cafeaua începuse să fiarbă. Rămase acolo, lîngă chiuvetă, s-o supravegheze. Cristina își aprinse țigara. Cînd o ducea la gură, îi tremurau degetele. La un moment dat, Natalia o auzi : Te rog să vii la înmormîntare...

Erau primele ei cuvinte pronunțate coerent. Natalia nu-i răspunse. Turnă cafeaua în cești. După cîteva clipe, așezată în fața ei, starea lor, bînd acolo cafeaua, i se păru neverosimilă. Niciodată nu-și putuse închipui o astfel de scenă — două rivale, una lîngă alta, sorbind pașnice din cestile pline cu cafea. Cristina repetă din nou rugămintea. Acum nu se mai putea eschiva, trebuia să-i răspundă : Eu n-am să fiu prezentă la înmormîntarea lui Matei. Chiar dacă aș fi în stare să vin, n-aș face-o...

Cu tine alături aș suporta mai ușor, spuse Cristina.
De ce ? mai întrebă Natalia.
Nu știu, nu-ți pot explica acum, răspunse Cristina.
Și iar tăcură. Terminaseră de băut cafeaua și rămaseră așa, încremenite în scaun, amîndouă privindu-și mîinile. Numai ele, mîinile lor, continuau să se mai miște. Strîngeau țigările între degete, le duceau la gură, scuturau scrumul, băteau ușor cu unghiile în lemnul biroului, își frecau palmele și își spuneau unele altora ceea ce nici una din cele două femei nu mai erau în stare să-și spună.

6

Sfinții zugrăviți pe pereții bisericii sau cei de pe icoane se uitau la Ieronim cu ochii lor ficși, afumați. El le simțea privirea dar nu-și putea dezlipi ochii de pe fața încremenită a lui Matei. Cînd și cînd, mîna Cristinei, petrecută după brațul său, tresărea sau degetele i se strîngeau ușor. Ochii sfinților îl făceau să se gîndească la maică-sa. Ochii ei semănau tot mai mult cu cei de pe pereți și din icoane. Pe unde s-o fi înghesuind acum bătaîna lui ? Biserica era atît de plină de oameni, încît nimeni nu se mai putea mișca. Doar în jurul mortului, rudele, colegii și prietenii acestuia stăteau mai în larg. Comuna nu mai văzuse o asemenea înmormîntare. Fanfara trimisă de autoritățile din capitala județului, mulțimea coroanelor, dar mai ales cea a străinilor uluiseră pe localnici. Și, într-un anume fel, gîndea acum Ieronim, îi jigniseră. Mai toți morții lor erau duși la groapă pe năsălie, cu un singur popă, cu cîteva buchete de flori și o masă de colaci. La căpătîiul lui Matei slujeau cinci preoți... Dar nu pentru asta venise acolo atîta suflare de lume, care umplea nu numai biserica, ci și curtea ei, ci pentru mama mortului. Nu exista familie în sat în care soții sau copiii lor să nu fi trecut, la școală, prin clasa îndrumată de ea. La început, această mulțime de oameni îl insufleți pe Ieronim. Descoperise că vechea unitate a comunei, de pe vremea copilăriei lui, rămăsese aproape intactă. Apoi, uitîndu-se mai atent la fețele lor, fusese dezamăgit. Nu știuse pentru ce anume, după cum nu știa nici acum, dacă moartea îl înfricoșa sau

lumea adunată în jurul sicriului și a bisericii... Veniseră toți pentru învățătoare, dar și pentru fiul ei, unul de-ai lor, plecat dintre ei să le ducă faima. Îi văzuseră fotografia în ziare, îl urmăriseră uneori vorbind la televizor sau la radio și, cînd credeau că se îndepărtase cu totul de ei, iată, el se întorsese în comună, prea grăbit să se așeze în cimitir... Acum stătea înconjurat de flori, de lumînări, de fumul ieșit din cele cinci cădelnițe, de răsuflările rudelor, ale prietenilor, îmbrăcat în costumul lui bleumarin, cu pantofi noi și cravata la gît. Unul dintre preoți începuse o rugăciune și Ieronim repetă în gînd după el : Ieri eram cu voi, și iată-mă, astăzi stau în fața voastră...

Da, Ieronim, îl opri Matei. Stau, dar nu stau bine, bătrîne. Cravata asta, ca o zgardă, cine naiba mi-a pus-o la gît ?

Rabdă, Matei, spuse Ieronim. Nu vezi, sărmana ta mamă abia mai suflă. S-a zbătut cît s-a zbătut și acum a căzut cu fruntea de marginea sicriului tău. N-o îndurera mai mult decît este. Ce-ai vrea, să stai acum în fața lor în vreo bluză de-a ta și pantofii să aibă cine știe ce frunză lipită de talpă ?... Nu se poate decît așa, curat, elegant, ca la nuntă... Taci, rabdă !...

Eu nu știu ce-i răbdarea, Ieronim, spuse Matei. Și pantofii ăștia care mă strîng... și costumul cu care era să ajung director... Eliberează-mă măcar de zgardă...

Rabdă și ascultă, îl îndemnă iar Ieronim. De acum încolo numai răbdarea și ascultarea îți sînt date... Înțelege că ești mort !...

Înțeleg, dar nu cred, răspunse Matei. Nu pot crede, fiindcă asta nu se va mai repeta niciodată. Adică viața mea, extraordinară pentru mine... Să trăiești, să te zbați, să suferi, să fii fericit și, deodată, să-ți lași o adresă într-un cimitir ? Cum să accept acest lucru ?

Trebuie să acceptăm totul, dragul meu, continuă Ieronim. Moartea, e la fel de misterioasă și extraordinară ca și nașterea, pentru că nu ne-o putem noi fixa.

Și viața ? întrebă Matei.

Un fel de plimbare, răspunse Ieronim. O plimbare cu zgarda de gît... Se plictisesc alții de plimbarea noastră sau noi înșine ne plictisim, și gata, se sfîrșește. Viața ca o plimbare...

Tu eşti un închipuit, Ieronim, mai spuse Matei.

Nu, doar că îmi amintesc mereu de cîte ceva, răspunse Ieronim. Cuvîntul meu de ordine a fost amintirea, încăpăţînarea în memorie, mai adăugă el, simţind iar zvîcnirea mîinii Cristinei sub braţul său. Oare pentru că preotul din comună i se adresase şi ei, începîndu-şi cuvîntarea cu aleasă doamnă ?... Cuvintele lui se înşirau ca mărgelele pe aţă, erau un fel de mătănii pe care Ieronim le tot învîrtea să mai găsească şi altceva pe ele, în afară de iertare, bunătate şi sacrificiu... Preotul termină repede, fiindcă nu avusese nimic scris, frazele lui fuseseră învăţate încă din tinereţe, şi la fiecare înmormîntare mai adăuga sau mai scădea ceva. După cum era mortul, gîndea Ieronim. În schimb, cel care vorbea acum, venit din capitala judeţului, îşi citea cuvîntarea. Poate treaba asta, să aducă laude unui mort aşezat în faţa lui în sicriu, i se întîmpla pentru prima oară. Oricum, omul era emoţionat, i se aburiseră ochelarii ori îşi pierduse glasul, fiindcă mai toate cuvintele lui răsunau parcă neterminate. Şi Ieronim îşi desprinse privirea de pe faţa palidă a lui Matei şi se uită la orator. Acesta tocmai tuşea, se opintea greu cu finalul : Sîntem tulburaţi, revoltaţi de moartea neaşteptată a strălucitului arhitect Matei Hermeziu, dar şi neputincioşi. În neputinţa noastră, cu sufletul îndurerat, îi spunem acum adio dragă prietene şi coleg...

Hai să bem o bere, Ieronim, spuse Matei. Gata, nu protesta, aşază-te aici, în fotoliu, unde ştiu că-ţi place ţie ! Dă naibii trăncăneala ăstora, pierdem timpul cu minciunile lor. Şi Matei umplu paharele, berea făcu repede guler alb, se auzea sfîrîind. Vezi că am dreptate, iată cine s-a apucat să mă înalţe în slăvi acum. Să mori de rîs, nu alta...

Îndurerată mamă, îndurerată soţie, îndurerată adunare... Am lucrat puţină vreme cu mult regretatul arhitect Matei Hermeziu, însă am reuşit să-l cunosc. Fotoliul dispăruse, berea nu mai sfîrîia în pahare. Cristina se lăsa tot mai grea pe braţul său. Donişan se opri o clipă, tuşi, apoi îşi reluă discursul : Un rar caracter, apropiat de oameni, înţelegător faţă de păsurile lor şi, mai presus de toate, un mare artist. Asta ne-a răpit moartea în persoana lui Matei Hermeziu. Fiecare om tinde, o viaţă întreagă, să lase măcar o urmă după el. Regretatul nostru coleg, în mai puţin de jumătate de viaţă, ne lasă destule urme, adînci, trainice, înnobilate de pasiunea

și talentul său. Chiar biserica în care ne aflăm, se știe prea bine, a fost refăcută după proiectele sale. Tot fantezia și mîna lui Hermeziu au trasat modernul oraș, ce este capitala județului, iar la noi, în municipiul în care...

Cristina îmbrăcase o rochie roșie, cu un cordon lat și negru, Matei o cămașă bleu de flanel, amîndoi stăteau în picioare lîngă masa încărcată de platouri și sticle, numai el, așezat în fotoliu, pe locul lui preferat, bucurîndu-se de frumusețea și sănătatea lor : Mulți ani, Matei ! Să-ți trăiască soțul, Cristina !... Era ziua de naștere a prietenului său, putea să vorbească întruna, cît îl ținea gura, să se îmbete, să-i îmbrățișeze. Trebuia doar să mai vină părinții Cristinei și cîțiva colegi de-ai lui Matei. Dar arhitectul, nerăbdător să bea primul pahar numai cu prietenul său, desfundase deja o sticlă : Să trăiești și tu, Ieronime !...

Să trăiești în iubire și pentru iubire, răspunse el. Altfel poți să mori...

Vorbești de moarte la ziua mea de naștere ? întrebă Matei.

Cu cît vorbești despre ea, cu atît o îndepărtezi de tine, răspunse Ieronim. Am făcut experiența asta la pușcărie... Repetam pînă la extenuare numele ei și mă eliberam astfel de spaimă... Sigur, în închipuire, cum zici tu, pentru că de această spaimă nu putem scăpa. Noi tot fugim, și ea mereu ne ajunge din urmă și de fiecare dată are alt chip... Nu noi, oamenii, ne-am creat-o ? Parcă anume, să tremurăm toată viața. La urma urmelor, bețivul tău chel are dreptate, lumea de dincolo — că ea este spaima aceea — nu-i decît pisica ce ni se arată întruna, atenție cum vă pregătiți pentru marea călătorie !... De pisica-monstru, mai rea decît armele nucleare și decît toate bolile luate la un loc, nu scapă nimeni...

Gata, Ieronime, mirosi a tristețe, omule ! Și Matei mai repetă o dată asta, apoi bătu din palme : Muzica !... Dar el rămase în fotoliu să privească la ei cum dansează : Doamne, ce pereche minunată !... și să se îmbete de plăcerea și durerea pe care întotdeauna muzica le-a răscolit în ființa lui. De mic, cînd se întîmpla să asculte vreo melodie la aparatul de radio al învățătorului sau să întîlnească, la tîrg, o fanfară, rămînea încremenit și începu să i se zbată ceva în piept, ca o pasăre prinsă în laț, și i se împăienjeneau ochii de lacrimi. Ce e cu tine, băiete ? îl întreba tatăl său și el răspundea repede : Nu știu... Și chiar nu știa. Mai tîrziu avea să afle

ce era cu fiorul acela născut din muzică, din cîntul ei, ca ceva dincolo de rău și de bine... Din tangoul dansat de Cristina și Matei a răbufnit deodată fanfara, iar el a părăsit demult fotoliul acela. Sau poate nu s-a așezat niciodată acolo... Nu-și mai putea aduce aminte și Cristina i-a venit în ajutor, l-a luat de braț. Trebuia să se sprijine și ea de cineva și s-a întîmplat să fie acela el. Și să meargă așa, între ea și mama lui Matei, susținută de ginerele său. Numai Matei nu mergea, el se clătina în sicriu, sicriul în camion, roțile camionului pe zăpadă... Mergeau toți ceilalți pentru el — o șosea plină de lume. Respirau în locul lui, le ieșeau aburii din gură, ca și cum ar fi ieșit din gura lui — ca niște norișori înghițiți repede de razele soarelui și de albeața dureroasă a zăpezii. Și el, Ieronim, nu se mira, de parcă de mult ar fi știut că așa va fi călătoria lui Matei, plină de soare și de promoroacă răscolită, printre crengile copacilor, de cîntecul fanfarei...

Îndurerați, spuse acum Donișan, ne despărțim de un coleg minunat, de un om al cărui singur scop în viață a fost frumosul dăruit altora, omenia deschisă către toți cei din jurul său. Scumpe tovarășe, adio, nu te vom uita niciodată...

Prea mulți vorbitori, Ieronim, spuse Matei, așezîndu-se mai bine pe canapea. Aștia nici măcar nu țin seama ca momeala să fie pe gustul peștelui...

Pe ecranul televizorului apăruse un alt personaj, cu mustăți și ochi bulbucați, și Ieronim, fără să mai aștepte ca omul să deschidă gura, spuse: Este aceeași momeală din totdeauna. Cine s-o schimbe? Și chiar dacă ar avea alt gust, tot momeală ar fi...

Dar omul cu ochii ca de broască și mustățile căzute pe colțurile gurii nu era altcineva decît primarul din comuna lor. Își lăsase mustățile ca să pară mai în vîrstă și astfel să aibă mai multă autoritate: N-am să vorbesc mult, în asemenea împrejurări poate ar fi mai bine nici să nu vorbim. Tăcerea și lacrimile din ochii noștri spun mai mult decît orice vorbă. Dar nu mă rabdă inima să nu adaug și eu, aici, măcar niște amintiri. Parcă mă văd la școală, stînd în bancă alături de iubitul nostru Matei, amîndoi doar ceva mai înalți ca banca...

Iată altul care nu-şi întocmise cuvîntarea mai înainte, gîndi Ieronim. La fel ca preotul. Pentru că şi preotul şi primarul erau localnici şi nu doreau să impresioneze pe nimeni, ci doar să spună şi ei ce le stătea pe suflet. Aici, pe locul lor, puteau vorbi ca şi cum ar fi tăiat lemne sau ar fi prăşit, însă, duşi în altă parte, ar fi arătat sigur ca nişte idioţi... Da, primarul îşi depăna frumos amintirile, pomenind mereu despre trăinicia şi rosturile operei umane, de parcă ar fi vrut să-i dea răspuns preotului, cuvintelor lui despre deşertăciunea-deşertăciunilor, şi Ieronim, ca să nu izbucnească în plîns, strînse dinţii şi ochii. Cînd şi-i deschise, în sicriu era învăţătorul, tata lui Matei. Stătea în şezut şi de jur-împrejur se aflau numai copii aşezaţi în bănci. Copilul — Ieronim îşi rodea unghiile şi-şi înghiţea întruna mărul lui Adam.

Dictare, spuse învăţătorul. Scoateţi caietele !... Gata, începem !... A fost odată un om care, murind în război, era sortit să putrezească într-o rîpă. Multe zăpezi şi geruri l-au îngheţat şi multe ploi l-au spălat, pînă ce-a putut să se ridice şi să umble pe picioarele lui, ca cele din viaţă. La prima răscruce de cărări s-a întîlnit cu un altul ca el, apoi cu altul, şi tot aşa, pe măsură ce înainta pe drumul său, sutele se făceau mii, miile milioane... Milioane de oameni care îşi căutau sicriele şi mormintele, care umblau de colo-colo pe tot pămîntul, întrebînd unde-i cimitirul satului sau oraşului lor.... Numai eu am avut noroc, dragi copii, în sfîrşit mi-am găsit acum locul... Căscă prelung, se scărpină în cap şi mai spuse : Sînt tare obosit. Aş vrea să dorm. Care dintre voi vrea să-mi desfacă moletierele şi să-mi scoată bocancii din picioare ?

Eu, răspunse copilul-Ieronim. Eu, domnule învăţător, şi Ieronim celălalt, cu braţul Cristinei petrecut pe după braţul său, tocmai întinse mîna să îndrepte o lumînare ce îşi aplecase flacăra spre panglica unei coroane. Apoi închise iar ochii, fiindcă un nou val de plîns începuse să-i cutremure umerii. Plîngea lîngă sicriul gol, aşezat pe masa din camera cea mare a casei lor, uitîndu-se năucit cînd la pereţii goi, de pe care fuseseră adunate toate fotografiile, cînd la covorul ce acoperea oglinda mare a dulapului cu haine. Numai la maică-sa nu se putea uita. Îi auzea plînsul necurmat, ca un zumzet de albine, foşnetele pînzei cu care căptuşea sicriul şi,

de dincolo de uşă, pe oamenii veniţi să-l îmbăieze pentru ultima oară pe taică-său.

Gata, spuse Ion, deschizînd uşa. Îl aduc.

Dar nu-l aduseră oamenii, vecinii lor. Taică-su intră vesel în cameră, înaintea celorlalţi, pe picioarele lui. Era îmbrăcat într-un costum negru, pantofii îi scîrţîiau, iar pălăria, neagră şi ea, îi căzuse pe ceafă. Cu o sticlă de vin în mînă, se aşează singur în sicriu şi spuse: Straşnică baie am făcut, Ieronim... Pufăia pe nas de plăcere. Îşi puse pălăria alături, trase o duşcă din sticlă, pe urmă îşi aprinse o ţigară: Cam asta-i, băiete... În viaţă totu-i nu să ai o pîine şi un cuţit, adică pîinea ta proprie şi cuţitul tău personal, ci să ştii cum să umbli cu ele în aşa fel, încît să nu-ţi tai degetele, şi mai ales să nu risipeşti nici o firimitură...

Tocmai tu vorbeşti? se miră maică-sa. Tu, care ne-ai risipit gospodăria şi ţi-ai bea şi ultimul bănuţ, dacă n-aş fi eu?... Mai bine ţi-ai schimba hainele, te-ai tolănit ca un porc, cu hainele de mire... Şi taică-su o ameninţă dînd din deget: Gura! Ce ştii tu? Ce-am risipit eu? Vremurile m-au risipit pe mine... Au luat totul, ca o apă mare şi vrăjmaşă... Nu vedeţi, am rămas numai în hainele astea, de trebuie să mă fac mic, ca să încap în ele... Dar voi să aveţi grijă de mine, să mă înmormîntaţi aşa cum doresc eu, nu la cimitir, acolo e devălmăşie, colhoz... ci în via mea, la mijlocul ei, sub nuc...

Dragi ţărani, spuse primarul. Acum mă adresez şi vouă, cum m-aş adresa mie însumi, că mă ştiţi, ţăran am rămas şi eu. Deci, dragi ţărani, cel care stă acum în faţa voastră, pregătit să se despartă de lume, nu va mai pleca nicăieri, va rămîne aici, în comuna noastră, ca unul dintre ai noştri, ca omul care a fost cel mai luminat dintre noi. Şi, dacă moartea sa, atît de preatimpurie, este nefirească, dorinţa lui, ca să fie înmormîntat aici, e la fel de firească precum lumina soarelui. Fiindcă Matei al nostru, pe oriunde l-a purtat viaţa, nu s-a depărtat niciodată de locul natal, de sufletul oamenilor lui. Şi ei, oamenii aceştia, de acum şi de mîine, îl vor purta în memorie. Să-ţi fie ţărîna uşoară, dragule... Îl înecă plînsul şi toţi începură să plîngă. Ieronim simţi din nou degetele Cristinei încleştate pe braţul său. Pe urmă n-o mai putu susţine. Devenise prea grea şi o lăsă să cadă în genunchi, lîngă soacra ei, cu fruntea rezemată de marginea sicriului, cu mîinile căutînd în neştire pe cele ale bărbatului

ei — mîinile lui Matei, pe care Ieronim le vedea acum vii, fiindcă zărise pe degetele lor urme de nicotină şi nu mai putea crede că ele nu aveau palmele umezite de emoţii, ca şi ale lui, că nu încercau să-şi stăpînească tremuratul, ca şi el... Unul dintre preoţi făcu semn cumnatului lui Matei, şi acesta se aplecă spre soacra sa şi o ridică încet de umeri. Îi spuse ceva la ureche şi bătrîna dădu din cap, apoi se aplecă iar şi-şi îmbrăţişă fiul şi, din îmbrăţişarea lor, răsună pe neaşteptate un ţipăt neomenesc, care se izbi de cupola bisericii şi se întoarse asupra mulţimii ca prelungirea unui dangăt de clopot. Cu greu reuşiră s-o despartă de Matei, ca să i se facă loc şi Cristinei, să-l poată săruta şi ea...

Doamne, ce pereche minunată ! îşi spunea Ieronim, văzîndu-i pe ringul de dans. Se sculaseră mai înainte de la masă, la îndemnul lui, care rămăsese să-şi fumeze ţigara şi să urmărească dansul celor două trupuri dezlănţuite. Oricum, el trebuia să-şi termine de fumat ţigara şi să aprindă apoi alta, să mai soarbă o înghiţitură de vin, pentru că era nevoit să-şi umple cu ceva statul acolo. Nu dansase decît la căsătoria lui, şi atunci de cîteva ori. Aproape uitase cum şi-ar mai fi putut mişca picioarele în ritmul unei melodii. Dar se bucura văzîndu-l pe Matei, perechea lor... Dansul se termină brusc şi Matei îi făcu semn să se ridice. Să danseze şi el ? !.. Da, asta doreau amîndoi, mai ales Cristina, care îl şi prinsese de braţ, trăgîndu-l spre ring.

Du-te şi tu, Ieronim, şi sărută-l... îi spuse ea în şoaptă.

Da, da, răspunse el ca trezit dintr-un somn.

Fruntea lui Matei i se păru caldă sau, poate, buzele lui erau atît de reci, încît nu mai simţise răceala mortului. Cînd se îndreptă de spate, lumea începuse deja să iasă din biserică şi să facă loc trecerii sicriului. Lîngă el se afla acum cumnatul lui Matei. Pe vîrful nasului său mare, o picătură de transpiraţie sau o lacrimă sta gata să cadă. Şi-o şterse cu dosul mîinii şi apucă de sicriu, săltîndu-l. Dincolo de el, primarul, tot cu mîinile pe sicriu. Şi Donişan la fel. Întinse mîna şi Ieronim, dar Cristina îl trase spre ea, şoptindu-i : Te rog, rămîi cu mine...

Cei cu sicriul pe umăr porniră încet spre ieşire. Se porni şi plînsul femeilor. La fel de încet cum păşeau ei, urmărindu-i îndeaproape, pînă în pragul bisericii, cînd izbucni în

dezordine, în hohote grave, în văicăreli și gemete prelungi în care se amestecau vorbe răzlețe singuratice, ca niște bucăți de hîrtie luate de vînt. Și totul se revărsă afară, odată cu sicriul, tînguirea trecînd printre oameni, peste umerii și capetele lor, peste cruci troienite, din lemn ori din piatră, prin grilaje de fier, pe lîngă trunchiurile înnegrite ale unor castani sau tei, înaintînd ca un val domol, să cuprindă întreaga comună.

Ieronim zări de departe groapa și mormanul de pămînt amestecat cu bucăți mari de zăpadă înghețată. Sicriul fu așezat pe marginea ei și preoții începură din nou slujba, acum însă grăbindu-se din cauza frigului. Cerul se întunecase și, din norii care se tîrau vineții, începuse să fulguiască. Fața lui Matei nu mai era palidă, nu mai avea nici o trăsătură de om viu, ci părea ca scoasă dintr-o bucată de marmură. Fulgii care coborau pe ea rămîneau întregi, îi atîrnau în păr, de sprîncene, i se așezau pe ochi, pe buze...

Din cauza vîntului, își ridicase gulerul paltonului. Mergea alături de el, cu mîinile în buzunare, privind în jos, spre zăpada care se topea pe aleea parcului. La un moment dat, îi spuse : Mă voi despărți de Cristina, Ieronim...

Nu-i răspunse și Matei repetă din nou fiecare cuvînt, adăugînd : De ce taci ? N-ai auzit ce ți-am spus ?

Nu pot să-ți spun că faci rău sau bine, răspunse el. Numai tu știi asta.

Nici eu n-o știu, Ieronim, mai spuse Matei. Știu însă că nu voi mai putea trăi fără Natalia...

Amin, răsună glasul gutural al unui preot și cei din jurul său repetară după el. Se trezi și Ieronim spunînd amin, în vreme ce, pe mormanul de pămînt, încerca să se suie o femeie. Lunecă, fu gata să cadă, dar Donișan o prinse la timp de braț. Pînă la urmă se urcară amîndoi acolo, și ea, îmbrăcată în pantaloni negri și într-un palton bleu, își scutură ușor capul și începu să vorbească : Acum, în ultima clipă...

Cine-i asta ? întrebă cineva din spatele lui Ieronim.

Răspunsul veni imediat și Ieronim recunoscu vocea primarului : O colegă de-a lui Matei...

Stăteau amîndoi lîngă calorifer, cu paltoanele pe ei.

Nu-i prea cald în garsoniera ta, spuse Matei.

S-a întîmplat iar nu știu ce defecțiune, îi răspunse el.

Dincolo de fereastră ningea liniștit, cu fulgi mari. Matei expiră fumul tras din țigară și, o clipă, fereastra și fulgii de zăpadă se albăstriră : Știi ce mi-aș dori acum ? O sobă mare, cu gura largă, să stau în fața ei și să văd lemnele arzînd...

Mai vrei un coniac ? îl întrebă el.

Puțin, de un deget, răspunse Matei. Ție nu-ți este dor de un asemenea foc, să auzi trosnind lemnele...

Nu, nu l-aș putea suporta, spuse el.

De ce ? întrebă Matei

M-ar strivi de tot aducerile aminte, îi răspunse. Știi, Matei, limba asta, a noastră, are în ea cîteva cuvinte cu care nu ne putem juca. De pildă, a aduce aminte...

Ne leagă de el cele mai frumoase amintiri, repetă iar femeia de lîngă Donișan. I se deschiseseră cîțiva nasturi de la palton și puloverul ei alb i se întinsese prea tare pe sînii mari. Cu aceste amintiri în suflet, ne despărțim de arhitectul Hermeziu...

N-o mai asculta nimeni. Cînd termină, coborî de pe mormanul de pămînt, sprijinindu-se cu mîinile de umărul lui Donișan. Rudele îl mai sărutară pentru ultima oară pe Matei. Ieronim nu reuși nici măcar să-l mai vadă la față. Încremenise la spatele Cristinei. Tresări doar în momentul în care răsună prima lovitură în cuiele de la capătul sicriului. Apoi cercul de oameni se mișcă, se desfăcu în două și atunci îi văzu pe cei cîțiva bărbați, care, cu ajutorul frînghiilor, lăsau sicriul în groapă. Nu mai plîngea nimeni. Nu mai avea putere să plîngă nici mama lui Matei. Ghemuită la brațul ginerelui ei, își legăna capul în neștire. Ieronim nu-și mai putea dezlipi ochii de pe mîinile ei uscate, învinețite de frig, împreunate la piet, ca și cum ar fi ținut între ele cine știe ce lucru de preț și i-ar fi fost teamă să nu-l scape jos. Cristina îi spuse ceva, dar el nu înțelese. O rugă să repete.

Spuneam că s-a sfîrșit, Ieronim. Totul...

Da, s-a sfîrșit, mai spuse el.

Ninsoarea se întețise.

7

Șoseaua ieși din pădure, făcu o mare buclă spre stînga și începu să coboare. Orașul apăru dintr-o dată. Se întindea

pe platoul din cale ca un mozaic plutind într-o apă albăstruie.

Am ajuns, spuse Ieronim, privindu-l neliniştit.

Cristina continua să tacă. Tăcuse aproape tot drumul. Mîinile ei, încleştate pe volan, îi dădeau lui Ieronim o senzaţie de putere, de forţă calmă, sigură pe ea. Totdeauna o considerase prea fragilă să suporte cine ştie ce şocuri, şi, iată, trecuse surprinzător de bine prin ceea ce fusese mai greu. De peste trei ore, fără nici o pauză, Cristina conducea cu un fel de îndîrjire, de parcă s-ar fi aflat într-o cursă automobilistică. Cel puţin aşa i se păruse lui Ieronim. Acum o privea cu coada ochiului şi se întreba ce gînduri se zvîrcoleau sau se tîrau prin sufletul femeii de lîngă el. Încă de ieri de la masa de pomenire a lui Matei, o văzuse închizîndu-se în sine şi o comparase atunci cu un fel de plantă carnivoră. Insectele-gînduri care o atingeau erau imediat învăluite, acoperite, să se înăbuşe, să moară acolo, în adîncurile ei... Erau şi acum aceleaşi ? Erau mohorîte, disperate sau luminoase, vesele ?... Oricum ar fi fost, ea nu li se putea împotrivi. Cine culegea de pe fundul memoriei numai ce vroia ? Gîndurile de care doreai să scapi rămîneau mai totdeauna să te sîcîie, să te hărţuiască, pe cînd celelalte, abia atinse, dispăreau, nu mai rămînea din ele decît o forfotă de cuvinte, de jumătăţi de cuvinte, de silabe... O astfel de forfotă era acum şi sufletul lui şi, pe măsură ce se apropia de oraş, i se transforma în panică. Moartea şi înmormîntarea lui Matei îl îndepărtaseră parcă de lume, aruncîndu-l brusc într-un trecut în care se simţise mai aproape de fiinţa sa. Întoarcerea din acel trecut, în care bîjbîise ca un orb, îl neliniştea. Tocmai în orbirea sau uitarea aceea găsise o mare siguranţă şi linişte.

Înainte de a intra în oraş, să ne odihnim puţin, spuse Cristina.

Opri la prima parcare şi coborî geamul din stînga ei. Ceva mai tîrziu, cu ţigara în gură, îl întrebă : Nu ţi-a fost frică ?

De ce să-mi fie frică ? spuse el.

Pentru că am gonit prea tare, spuse ea şi el îi replică imediat : Nu, Cristina, nu m-am gîndit nici o clipă la posibilitatea unui accident. Conduci foarte bine.

Totuşi, la ce te-ai gîndit ? mai întrebă ea.

O, e greu de formulat în cuvinte, răspunse Ieronim. Își aprinse și el o țigară. Din cînd în cînd, camioanele grele, care treceau pe lîngă ei în viteză, legănau autoturismul cu suflul lor. După o pauză lungă, mai spuse : Cristina, pot să te întreb ceva ?

Orice, Ieronim, răspunse ea.

Ce cuprinde scrisoarea pe care ți-a lăsat-o Matei ? întrebă el.

Scrisoare ! se miră ea. Nu, nu mi-a lăsat nici o scrisoare. Nimic...

Nici mie și nici ție, spuse Ieronim.

Cristina se răsuci spre el, întrebîndu-l : A lăsat vreo scrisoare cuiva ?

De ce i-ar ascunde ? gîndi el. Oricum, durerea ei e mult prea mare ca o asemenea veste să mai salveze ceva. Spuse : Mamei lui și doctoriței Argeanu.

De unde știi ? întrebă ea. Aruncă țigara arsă pe jumătate și aprinse alta.

De la Natalia, spuse el. Natalia mi-a dat să-i duc scrisoarea pentru mama lui.

Și tu ai tăcut pînă acum, mai spuse ea. Își strîngea cu dinții buza de jos și se uita la el cu un fel de silă pe care Ieronim nu putu să nu i-o observe. Începu să se scuze : Pur și simplu am uitat, Cristina, vestea morții lui m-a năucit... Și... și am crezut că ți-a scris și ție...

După cum vezi, nu mi-a scris, spuse ea. Privea din nou prin parbriz : Știi măcar ce cuprinde scrisoarea lăsată doctoriței ?

Nu cunosc tot conținutul, spuse el. Îți dai seama că n-am îndrăznit să i-o cer, ca s-o citesc... Amănuntele însă nu mai contează, un simplu lucru însă merită a fi reținut, un lucru extraordinar... Copilul... Recunoașterea lui ca fiu sau fiică...

Ce copil ? mai întrebă ea.

Copilul lui Matei, răspunse Ieronim. Ai priceput ?

Cristina nu-i răspunse. Porni imediat motorul și mașina începu să se îndepărteze lin de bordură. La un moment dat, Ieronim îi văzu lacrimile cum i se scurgeau spre bărbie și îl cuprinse un sentiment de duioșie și milă pentru femeia de lîngă el. Ar fi vrut să-i spună că o înțelegea și era alături de ea, însă nu fu în stare să rostească nici un

cuvînt. Nici Cristina nu mai vorbi. Străbătură străzile orașului în tăcere, ea privind fix, înainte, iar el uitîndu-se la mîinile ei, care din nou îl făceau să le simtă puterea și forța lor calmă...

Cristina trase mașina la parcare și el se oferi să-i ducă geamantanul pînă în apartament. Nu-l refuză. În lift, Ieronim se feri din fața oglinzii. Îi era frică și scîrbă de el. Așeză geamantanul în hol și vru să plece, însă ea îl opri, spunîndu-i : Cred că voi mai găsi ceva de băut...

Doar o cafea, spuse Ieronim. Rămase cu paltonul pe el și se așeză pe un taburet, în bucătărie. Cît fierse cafeaua, băură coniac. O mai întrebă apoi : Părinții tăi de ce n-au mers la înmormîntare ?

I-am oprit eu, răspunse ea. Fața ei căpătase o expresie necunoscută lui Ieronim. El ar fi vrut să mai afle de ce îi oprise, însă sună telefonul și ea îi spuse : Te rog, răspunde tu, acum n-am chef să vorbesc nici chiar cu părinții mei... Du-te, telefonul este în dormitor...

Ieronim își simți palmele umezite. Rugămintea Cristinei îl emoționase atît de tare, încît fu gata să scape receptorul din mînă. Auzi o voce de bărbat. Dorea să fie chemată la telefon Cristina.

Cine sînteți ? întrebă Ieronim și celălalt răspunse după o scurtă ezitare : Nu este casa arhitect Hermeziu ?

Da, spuse Ieronim.

Sînt Vlad Popescu, se recomandă vocea de la capătul firului. Un coleg de-al doamnei. Vă rog chemați-o la telefon, vreau s-o anunț ceva...

Lăsă receptorul lîngă aparat și o strigă pe Cristina. Cînd ea apăru în ușă, îi spuse : Un coleg, n-am putut să...

Ce coleg ? se miră ea. Luă, totuși, receptorul și o vreme ascultă fără să rostească un cuvînt, apoi izbucni pe neașteptate : Să te duci dracului... cu cîinii tăi, cu articolele tale... cu viața ta. Nu vreau să te mai văd... Taci !... Niciodată... niciodată...

Ieronim, nemișcat lîngă ușa deschisă, auzea strigătele Cristinei și nu-i venea să creadă. Simți deodată o mare fierbințeală cuprinzîndu-i obrajii și urechile. De la capătul patului, rezemat de perne, Matei îl privea aproape rîzînd. Era o altă copie, ca aceea de la înmormîntare, a unei fotografii în care prietenul său, cu părul fluturat de vînt, cu fața

însorită, părea să aştepte vesel ceva. Poate chiar discuţia asta, gîndi Ieronim. Matei veni lîngă el, la fel de vesel, şi-i puse mîna pe umăr : Ai auzit bine, bătrîne, mă despart de Cristina, şi el întrebă : Dar ea, ea ce va face ? Răspunsul veni prompt : Ce fac toate femeile care divorţează, se recăsătoresc sau trăiesc singure... Cristina nu-i făcută să trăiască singură, mai spuse Ieronim. Matei se aplecă şi-i vorbi la ureche : Bătrîne, nimeni nu se naşte să trăiască singur...

Cristina terminase convorbirea, pusese receptorul în furcă şi se întoarse spre el : Hai să bem cafeaua, că se răceşte...

Îşi ocupară din nou locurile pe taburetele din bucătărie. După prima sorbitură din ceaşcă, Cristina îl întrebă : Ai înţeles ce era cu cel de la telefon...

Iartă-mă, spuse el. Am crezut că e vreo comunicare de la facultate...

Eu te-am întrebat altceva, spuse ea, şi Ieronim, simţind iar fierbinţeala din obraji şi urechi, începu să se justifice : Nu, nu ştiu despre ce este vorba... Ce să înţeleg eu ?...

Tu, Ieronime, te prefaci tot timpul, mereu vrei să fii altceva decît ceea ce eşti, spuse Cristina. Faţa îi pălise şi dispreţul ei era evident : Dar sfîrşeşti totdeauna prin a fi o fiinţă jalnică. Într-un anume fel, eşti mai mort decît Matei. Nu ştiu ce impresie laşi altora, dar mie îmi provoci milă. Aceeaşi milă pe care o am faţă de cerşetori cărora le arunc banul şi mă grăbesc să nu-i mai văd...

Vrei să plec ? întrebă el.

Ea nu-i răspunse. Nici nu se mai uita la el. Se răsuci spre fereastră. Într-un tîrziu o auzi : Te prefaci cu adevărat ?

Nu ştiu, spuse el. Minciunile altora mi-au adus toate nenorocirile.

Atunci ce-ţi lipseşte ? mai întrebă ea. Nu poţi fi niciodată mulţumit ?

Ce să-i răspundă ? gîndi el. Să-i spună că ea ar fi putut să fie mulţumită cu Matei şi, totuşi, îl înşelase ? Ei ce-i lipsise ?... Spuse şovăind : În tinereţe am visat să mă desprind mereu de trecut şi n-am reuşit. Acum încerc acest lucru cu prezentul, dar lucrurile îmi ies tot prost. Prezentul îmi striveşte trecutul, şi din această cauză sufăr. Cred că asta este nefericirea mea... sau prefăcătoria, cum zici tu...

Nebunia ta, completă Cristina.

Nu-l înțelegea ori nu vroia să-l înțeleagă ? Încercă din nou : Poate sînt chiar nebun și nu știu. Poate cineva ar fi gata să-mi reproșeze că singur mi-am ales viața pe care o duc... Nu, Cristina, eu am fost ales de ea, de viața aceasta... N-am fost în stare să mă apăr... Nu vreau să mă dezvinovățesc...

Nici nu-ți cer asta, spuse ea. Ce m-ar interesa pe mine dezvinovățirile tale... Poate n-ai nici o vină, pur și simplu, ești așa fiindcă nu s-a întîmplat să fii altfel...

Adică cerșetorul care îți face scîrbă, preciză el. Și, cum ea nu-i răspunse, mai adăugă : E mai bine să plec...

Da, spuse Cristina, continuînd să se uite pe geam. Ieronim, de acum încolo ocolește-mă, uită că mai exist...

Se ridică în aceeași clipă de pe scaun și puse mîna pe geanta sa. Se scuză de mai multe ori că o supărase, simțindu-se vinovat și ridicol. Reuși, totuși, să-i mai spună : Îți doresc noroc... mult... Cristina... Porni spre ușă cu pași foarte înceți, crezînd că ea îi va răspunde. Nu mai auzi însă nimic. Deschise și închise ușa cu precauție, să nu facă nici un zgomot. În lift, se întoarse cu spatele la oglindă și își aprinse țigara. Da, asta dorise și el, gîndi apoi, în vreme ce ieșea din hol. Ca soția lui Matei să-l alunge. Dacă prietenul său murise, ce rost ar mai fi avut să intre în apartamentul ei ? Se opri, uitîndu-se înapoi. Știa că niciodată nu va mai deschide ușa care se închisese acum în urma lui. Porni grăbit spre stația de tramvai. Așteptă acolo destul de mult pînă oprise un vagon. Se înghesui laolaltă cu lumea care vroia să urce și uită de Cristina. Din greșeală, călcă un bătrîn pe picior și acesta îl împinse cu mîinile, înjurîndu-l. Se scuză de mai multe ori, dar bătrînul rămase tot furios, bolborosind multă vreme despre lipsa de educație a unor oameni. Nimeni nu-i luă apărarea. Nici el nu băgă de seamă asta. După patru stații, coborî și întrebă o femeie ce oră era, deși s-ar fi putut uita la propriul ceas, de la mînă. Era neliniștit că se va întuneca înainte de a ajunge la Natalia. Pînă pe strada ei merse aproape în fugă, repetîndu-și mereu : Trebuie să-i spun, e de datoria mea să-i povestesc totul...

Îi deschise ușa bătrînul Argeanu. Fostul judecător se bucură cînd îl văzu. Îl îmbrățișă ca un părinte ce nu-și mai întîlnise de mult fiul : Bine ai venit la noi, Ieronim. Încer-

că să-l dezbrace de palton, dar el se opuse, începînd să-şi descheie repede nasturii: Vai, domnule judecător, nu se poate... Îşi atîrnă paltonul în cuier, împinse cu piciorul geanta lîngă perete şi se lăsă condus de tatăl Nataliei. În sufragerie, acesta îl întrebă: Rămînem aici sau mergem la mine în cameră?

O, nu, nu vreau să vă deranjez, se scuză el. Doresc doar să vorbesc puţin cu Natalia. Am venit anume pentru asta... Este acasă?

Da, e în camera ei, răspunse Argeanu dezamăgit. Să mă duc s-o anunţ?

Dacă vreţi, mai spuse el.

Abia acum, văzîndu-l cum se îndrepta spre camera Nataliei, Ieronim observă ceva schimbat în înfăţişarea fostului judecător. Îi tremura uşor capul şi la fiecare pas umerii parcă i se aplecau spre vîrful mîinilor. Bătrînul se întoarse repede, spunîndu-i că putea să intre la Natalia şi-l rugă să nu uite ca, la sfîrşit, să treacă şi pe la el.

Natalia îl primi fără să se scoale din pat. Îşi puse cartea din care citise pînă atunci pe noptieră, lîngă veioza aprinsă, şi întinse o mînă spre el. Ieronim se aplecă să i-o sărute, apoi rămase în picioare, aşteptînd ca ea să vorbească.

Ia loc, îi spuse Natalia şi îi arătă un scaun.

Se aşeză grăbit, aşa cum îi sărutase mîna, şi aşteptă din nou. Lumina veiozei cădea între ei, lăsîndu-i pe amîndoi în penumbră. El îşi închipuise că va fi multă lumină în această cameră, ca să-i poată vedea faţa Nataliei toată vremea. Asta îl derutase deja, sporindu-i şi mai mult neliniştea cu care venise. Într-un tîrziu, o auzi întrebîndu-l: Vii de la înmormîntare, aşa-i?

Da, răspunse el. Am venit să-ţi povestesc...

Cum a fost? îl mai întrebă ea.

Vocea ei i se păru atît de calmă, de indiferentă, încît se ridică de pe scaun înspăimîntat.

De ce nu stai? îi spuse ea. Te rog!

Se aşeză la loc. Frazele le ştia pe de rost, dar parcă îşi pierduse glasul. Tuşi de mai multe ori şi, la sfîrşit, spuse: Cred că am fost singurul care m-am întîlnit cu toţi...

Cu cine anume? întrebă ea şi el se grăbi să precizeze:

Cu toți morții de acolo. Cu tatăl meu, cu tatăl lui Matei, cu unchii și mătușele mele, cu...

Natalia îl opri, ridicînd mîna spre el. Te rog, lasă întîlnirile tale, Ieronim... Povestește-mi cum s-a petrecut...

Doar pentru asta am venit, spuse el, însufleţindu-se deodată. Și începu să vorbească, cînd în șoaptă, cînd tare, descriindu-i cortegiul funebru, mulțimea de oameni ce urmase la groapă sicriul lui Matei, oprindu-se la toate amănuntele, corectîndu-le cu imaginația lui, punînd mereu cîte ceva de la el în plus, el însuși amestecîndu-se ades printre personajele scenei pe care o relata — îi vorbi despre mama lui Matei, cită mai multe fraze din cuvîntările ținute acolo, făcînd adevărate portrete fiecărui vorbitor, aminti despre ochii sfinților de pe pereții bisericii, ce-i apăsaseră cu privirile lor umerii, despre faptul că toată vremea Cristina se sprijinise de brațul lui, apoi cum îl văzuse pe taică-su și pe învățătorul Hermeziu, îi repetă cuvînt cu cuvînt ce îi dictase tatăl lui Matei, își aminti de femeia urcată pe mormanul de pămînt, să țină ultima cuvîntare, și de primarul care, la masa de pomenire, se îmbătase și-l repezise pe Donișan de mai multe ori pentru că-l enervase zîmbetul acestuia, ca la urmă, cînd obosi, să se întoarcă iar la sfinții din biserică, la ochii lor, încercînd să-i dovedească Nataliei cît de mult semănau ei cu ochii mamei lui...

Natalia tăcuse tot timpul. Tăcea și acum, cînd el își sfîrșise povestirea și o privea încurcat. Fusese atît de încîlcit, încît o obosise peste măsură. Încă de dimineață nu se simțise bine. Nu se mai dusese la clinică și stătuse mai toată ziua în pat, culcată, copleșită de durere. Și iată că, auzindu-l pe Ieronim vorbind despre înmormîntarea lui Matei, durerea aceea năvalnică, de neexprimat prin cuvinte, se potolise treptat, dispăruse, lăsînd în urma ei doar o iritare, o enervare continuă. Din această cauză, la un moment dat nici nu-l mai crezuse, știind că vorbele lui erau pe jumătate adevăr, pe jumătate închipuire. Dacă l-ar fi întrerupt și i-ar fi pus cine știe ce întrebări, probabil că n-ar mai fi aflat nici cît aflase. Ieronim s-ar fi scuzat, ca și altădată, că memoria lui era imperfectă tocmai din pricina prea multor amintiri înghesuite în ea. Nu mai dorea decît să-l vadă plecat. Îi spuse : Ești obosit, așa-i ?

Puțin, răspunse el.

Şi eu sînt obosită, continuă ea. Nu mă simt prea bine...

El însă nu înţelese rostul cuvintelor ei şi-şi continuă gîndurile : Ce nefericire, Natalia ! Nu ştiu cum să-ţi explic, dar mă simt vinovat pentru această nefericire a ta... Eu sînt vinovat, şi mai vinovată încă este slăbiciunea mea... Totdeauna boala asta, care la unii se transformă într-o adevărată forţă, la mine n-a avut nici un ţel, un oarecare scop, cît de cît sigur, şi de aceea am eşuat mereu jalnic... Ştii ce mi-a spus soţia lui Matei ?... Că sînt un mort mai mort ca soţul ei şi un fel de cerşetor, care nu-i poate provoca decît o milă plină de scîrbă... Asta sînt, Natalia... La asta m-am gîndit pe tot drumul întoarcerii de la înmormîntare. Nu cu aceleaşi cuvinte, ca ale soţiei lui Matei, nu... Dar, auzind-o acum pe ea, mi-am dat seama că am gîndit şi eu la fel... Sînt înspăimîntat, Natalia, crede-mă ! A trebuit să vină atît de nedreapta moarte a lui Matei, ca să-mi deschidă cu adevărat ochii şi să privesc în mine, să descopăr că sînt incapabil să trăiesc aşa cum trăiesc ceilalţi oameni. Nu mă pot bucura ca ei... Nefericirea lor e fericirea mea... Mă crezi şi tu nebun ?... Nu, Natalia, tu ştii prea bine, eşti singura fiinţă care ştie că nu sînt nebun... Şi tocmai pentru asta trebuie să-ţi mărturisesc un lucru deosebit, pe care şi eu însumi abia acum l-am aflat. Nu sînt în stare să mă îndrăgostesc de cineva. N-am fost niciodată... Înţelegi ? De aici încep toate eşecurile vieţii mele, toate eşuările pe cele mai pustii maluri. Pentru că cel ce n-a trăit ,niciodată acest sentiment, al dragostei, poartă în spate cea mai hidoasă infirmitate dată omului... Şi, totuşi, nu-s drept cu mine, dacă spun că niciodată n-am fost capabil de iubire... Cred că am fost, dar nu mai ştiu cînd... şi nici cînd am devenit neputincios, cînd am fost cuprins de jalnica mea slăbiciune... Natalia, aşa cum sînt, ţi-aş putea fi totuşi de folos. Numai să-mi spui ce am de făcut, să-mi ceri...

Iritată la culme, ea îl opri spunîndu-i : Nu-ţi cer decît un singur lucru, Ieronim, o vreme, nici eu nu ştiu cît va fi, am nevoie numai de singurătatea mea... Ai înţeles, nu ?

Da, Natalia, răspunse el. Ea nu terminase încă şi Ieronim se şi sculase de pe scaun. O mai auzi spunînd : Ai să vii cînd îţi voi telefona eu...

Nu mai avea pentru ce sta acolo, nu mai găsea nici un cuvînt de adăugat. Trebuia să-i sărute mîna şi să se retragă. Făcu amîndouă aceste lucruri ca într-un fel de vis în care, despărţit de trupul lui, îi ordona trupului aceluia mişcările şi singura teamă existentă în el mai era ca nu cumva să facă vreo greşeală, oricît de măruntă ar fi fost. Nu mai trecu pe la fostul judecător. Îşi îmbrăcă paltonul în prezenţa Nataliei, îşi luă geanta de lîngă perete şi plecă grăbit.

În drum spre casă, intră într-un bufet şi bău cîteva vodci duble. Nu-i folosi la nimic. Alcoolul trezi în el şi mai vie moartea lui Matei. În bloc, ridică scara pînă la etajul lui, clătinîndu-se rău. Se chinui o vreme să deschidă uşa şi zgomotele pe care le făcu ajunseră repede la urechile vecinei sale. Tocmai se pregătea să-şi ia geanta de jos şi să intre în garsonieră, cînd o simţi, apucîndu-l de braţ. Se întoarse spre ea : Ce vrei ?

Te-ai întors ? întrebă ea în şoaptă.

Vezi că m-am întors, răspunse el, şi ea îi acoperi gura cu palma : Ssst ! Ne aud vecinii... Eşti beat, aşa-i ?

Ce-ţi pasă ? o mai întrebă el.

Ea nu mai spuse nimic. Încuie la loc uşa de la garsoniera lui şi îl luă la braţ. Ieronim abia intră şi trebui să se sprijine cu spatele de perete. Canapeaua bej se legăna atît de caraghios în ochii lui, încît începu să rîdă. Se lăsă dezbrăcat de palton, descălţat şi, cînd îl aşeză pe canapea, îl întrebă de ce rîdea.

Înmormîntările sînt totdeauna vesele, răspunse el. Numai oamenii le consideră triste...

Asta înseamnă că tu nu eşti om, spuse ea.

Poate, spuse el. Tu ştii mai bine, Maria, cum sînt eu.

Nu eşti nimic, spuse Maria. Să-ţi fac o cafea ca să devii şi tu altceva...

Cît ea lipsi, îi fu frică să nu se întindă pe canapea și să adoarmă. Cafeaua îl mai învioră puțin. O bău la masă, fiindcă ea îl dusese acolo, să poată aranja canapeaua pentru noapte. O urmări ca prin ceață cum făcu din canapeaua ei un pat adevărat, să încapă în el doi inși. Nu vru să se dezbrace decît după ce o convinsese să stingă lumina. Apoi, întins în pat, se trezi spunînd: Am băut singur și m-am întîlnit cu Matei. Înțelegi tu asta, Maria ?...

Ea nu-i răspunse. Începuse să umple încăperea cu foșnetele lenjeriei ei. Abia în pat, lîngă el, după ce Ieronim o mai întrebă o dată dacă pricepea cum de se întîlnise el cu Matei, spuse: Cu prostiile tale, am uitat să-ți dau ceva să mănînci...

Nu-mi este foame, răspunse el. Apoi, după o scurtă pauză, trăgîndu-se spre perete, adăugă: Rămîi acolo, te rog !... Vreau să auzi o poveste pe care numai el a mai auzit-o...

Care el ? întrebă Maria.

Matei, bunul meu prieten, răspunse Ieronim. E un lucru de care nu mai pot scăpa, mă obsedează întruna. Dar cu tine e mai greu de început. Cu Matei era ușor... Își auzea vocea ca și cum nu mai era a lui. Se asculta pe sine, și asta îl liniștea oarecum... Nu pot, în clipa asta nu mai sînt în stare să-ți povestesc... Altă dată...

Mă pot lipsi de povestea ta, răspunse ea rîzînd. Femeile nu adorm cu povești, dragă... Îl îmbrățișă, se lipi de el, începu să-l sărute. Ieronim se opuse, dar pînă la urmă cedă, simțindu-se, încet-încet, fără greutate, fără oase, fără trup... La fel era și trupul ei în brațele lui. Apoi, nu-și mai dădu seama de nimic, se cufundă într-o altă lume, în care tocmai răsărea soarele. Îngenuncheat lîngă butucul călăului, se uita la alaiul sclipitor ce venea spre el. Mai întîi, un scadron de călăreți îmbrăcați în albastru și roșu, apoi landoul domnitorului, urmat de nesfîrșite șiruri de carete,

cerești, rădvane, butce și oameni pe jos. Se opriră în jurul lui, făcură un mare cerc de capete de oameni și de cai, de arme și de tobe și, cînd toată suflarea încremeni, domnitorul, cu mîna înmănușată în alb, ridică un deget. Atîta doar ? întrebă el mirat. Numai atît ?... Și întinse capul pe butuc. O clipă mai tîrziu, sîngele țîșni din el — un mic jet gălbui —, și trupul începu să-i tremure...

CAPITOLUL IX

1

Nu plîngea, nici măcar nu suspina, vorbea tărăgănat, modulîndu-şi mereu vocea ca pe un cîntec: Cît de greu mi-am crescut eu copiii, Ieronim, şi iată cu ce m-am ales... Cu ce nesfîrşită durere !... Nu se poate cuprinde nici cu gîndul, dragul meu. Matei s-a născut din suferinţă, parcă a trebuit să plătesc naşterea lui cu moartea soţului meu... Mă uitam uneori la Matei şi-mi ziceam, doamne, cum a venit el pe lume atît de vesel şi de sănătos, din zile şi nopţi pline de lacrimi şi jale ?... Înţelegi, Ieronim, ce bucurie mi-a fost luată ?

Da, doamnă, făcu el, vă înţeleg perfect. Chipul ei îl fascinase. Îi părea desprins dintr-o veche icoană, a unei sfinte care întruchipa suferinţa şi sacrificiul. Cît de mult se schimbase, gîndea el, ascultînd-o. În vara trecută, cînd o vizitase, doar părul de la tîmple îi era sur, încolo avea o privire veselă, tinerească şi obrazul neted, de parcă n-ar fi ieşit la pensie şi n-ar fi fost bunică. Acum, în faţa lui, se afla o altă femeie, cu faţa uscată, cotropită de riduri, cu părul complet alb şi ochii sfîşietor de trişti. Aproape că trăiesc ceea ce aud de la dumneavoastră, mai adăugă el.

Ce spui tu, Ieronim ! se miră bătrîna. Nimeni nu poate trăi decît ceea ce îi este lui dat să trăiască. Aici nu mai merge nici o tocmeală, dragul meu... Dacă s-ar putea altfel, bucuroasă aş fi închis eu ochii în locul lui Matei. Pentru

că nu e firesc, nu e pe măsura rostului nostru cu viața, ca fiul să moară și mama lui să trăiască...

Mai aveți pentru cine trăi, doamnă, spuse Ieronim, cînd ea tăcu. Fiica, ginerele, nepoții. Mai ales pentru ei...

Așa-i, ai dreptate, răspunse bătrîna, așezîndu-se mai bine în scaun. Dar să știi, Ieronim, o jumătate din mine trăiește... are pentru cine trăi, cum ai zis tu, că așa-i datoria omului, să nu spună niciodată nu, pînă la ultima suflare... Cealaltă jumătate însă e moartă, s-a dus cu dragul meu Matei... O, și dacă s-ar putea tăia sufletul în două, să nu se mai amestece mereu o jumătate cu cealaltă jumătate... Dar asta nu se poate, nu poți plînge cu un ochi, iar cu altul să rîzi... Ce copil bun a fost el... Numai bucurie mi-a făcut, cu examenele, cu profesia lui... Parcă îl văd cum venea și se așeza la masă, plin de praf, stropit pe haine de ciment... Anii în care el a lucrat în județul nostru au fost cei mai frumoși ani ai mei... Cînd ne-a luat cu mașina știi, după ce s-a terminat centrul orașului, capitala județului nostru... și m-a dus ca să văd și eu cum s-au întruchipat gîndurile lui, mă tot uitam în jur, însă, crede-mă, Ieronim, n-am văzut mare lucru, ochii îmi erau plini de lacrimi, nu mai încăpea bucuria în ei... Acum văd bine, văd pentru că lacrimile mi-au secat, iată, am ajuns de nici măcar nu mai pot plînge... Dar m-am luat cu vorba și am uitat ce-i mai important acum, lucrul pentru care eu am venit aici...

Dau din nou telefon, doamnă, spuse Ieronim. Nici o grijă, o găsesc eu. Se sculă de pe scaun și se duse la telefon. Poate să fie vreun deranjament pe linie, mai adăugă el. Oricum, este acasă și, dacă n-am să pot vorbi la telefon, mă duc eu la ea... Formă numărul de telefon al lui Argeanu. De dimineață, de cînd venise de la gară cu mama lui Matei, telefonase de mai multe ori, însă, de fiecare dată, la capătul celălalt al firului nu răspunse nimeni. Acum, avu noroc. Auzi vocea bătrînului. Fostul judecător nu putu să nu-și manifeste părerea de rău că el îi uitase complet. Ieronim îi ascultă mustrările, se justifică, inventă pe loc o

boală și niște deplasări pentru documentare. Știa că nici tatăl Nataliei nu-l mai credea, însă continuă să-i vorbească, îi explică pe larg de ce suferise, pronunțînd de mai multe ori cuvintele inimă, stomac, ficat și pe unde fusese să se documenteze pentru viitoarea sa carte. La sfîrșit, ajunsese el însuși să dea crezare propriilor sale minciuni și fu chiar mulțumit de ele. Apoi află de la Argeanu că el și fiică-sa făceau zilnic plimbări, că amîndoi aveau nevoie de ele, dar mai ales ea, Natalia, care intrase deja în concediu, și că ei continuau să-i mai aștepte vizita.

Tocmai asta vreau să fac, domnule judecător. De aceea vă rog s-o chemați la telefon pe Natalia.

Nu-i mai auzise vocea de luni de zile și abia și-o mai putea aminti. Îi spuse precipitat, gonit de teama ca ea să nu închidă telefonul: Natalia, lîngă mine se află mama lui Matei. Vrea să te cunoască... Eu trebuia să te anunț mai de mult, de cînd dînsa mi-a telefonat și a fixat ziua venirii, însă... Ce mai, îmi recunosc vina...

Pauza lungă, care urmă, îl umplu și mai mult de teamă. Dacă Natalia ar fi refuzat s-o primească, el n-ar fi fost în stare să-i spună asta bătrînei. În sfîrșit, o auzi din nou: De ce vrea să mă cunoască?

Nu știu, spuse. Cum ar fi putut să-i explice, se întreba el în tot mai mare panică, că existau destule motive pentru împlinirea acestei dorințe, cînd bătrîna era de față? Forță lucrurile, adăugînd: Putem veni la orice oră, care va fi fixată de tine...

Bine, spuse ea. Oricum, după-amiază, să zicem la orele șaisprezece...

Pînă să-i răspundă, Natalia închise telefonul. De ce se grăbise ea atîta? gîndi el, întorcîndu-se la masă. Faptul că acceptase s-o întîlnească pe bătrînă nu înlăturase deloc teama lui. Nu era exclus ca Natalia să se poarte atît de rece, încît femeia din fața sa să plece acasă mai îndurerată de cum venise. Îi spuse: Vedeți, doamnă, s-a rezolvat, la orele șaisprezece veți fi la Natalia.

Tu o cunoşti bine pe doctoriţa asta, spuse bătrîna. Văd că i te adresezi pe nume...

Da, răspunse el. O cunosc de mult. Este o femeie deosebită. Vă rog să mă credeţi, doamnă Hermeziu...

Bătrîna îl privea parcă mai întristată ca înainte. În jurul gurii ei apărusera nişte cute adînci, pe care Ieronim nu le văzuse pînă acum. Ca s-o abată de la cine ştie ce alte întrebări despre Natalia, o îndemnă să mai servească. Pe masa dintre ei, găina friptă, adusă de învăţătoare, rămăsese aproape neatinsă. Ca şi prăjiturile sau sticla de ţuică, trimisă de maică-sa. Ea refuză. O clipă mai tîrziu, veni şi întrebarea de care el se temuse cel mai mult : Şi fosta mea noră ce mai face ?

Nu ştiu, doamnă, spuse Ieronim. E îndurerată şi ea, sărmana...

Cred, continuă bătrîna, dar pe mine m-a uitat. De la înmormîntarea lui Matei putea să-mi trimită şi ea o scrisoare sau să-mi dea măcar un telefon ... Nu m-am făcut cu nimic vinovată în faţa ei, ba, dimpotrivă, n-am ştiut cum să mă port mai bine...

Aş putea s-o anunţ şi pe ea, spuse Ieronim, dar bătrîna protestă imediat : Nu, nu vreau să necăjesc pe nimeni, te rog !... Nici pe doctoriţă n-aş fi îndrăznit... însă este dorinţa lui Matei şi vreau s-o îndeplinesc... Ascultă ! Devenise dintr-o dată mai sigură pe vocea ei. Ascultă, Ieronim, ce s-a întîmplat de-a putut Matei să lase în urma lui o astfel de încurcătură ?

Ce încurcătură ? se miră el. Nu-i nici o încurcătură, doamnă...

Aşa crezi tu, spuse bătrîna. Eu văd lucrurile într-alt fel. Poate am o mentalitate învechită, poate nici nu mai gîndesc cum ar trebui... am tot dreptul, nu ?... Însă nu-i deloc firesc să ai soţia ta şi să faci copilul cu alta. Asta n-am înţeles eu din viaţa lui Matei. Ce s-a petrecut cu el ?...

Era o întrebare la care ar fi preferat să nu răspundă. Toate întrebările ei de pînă acum îl luaseră pe nepregătite,

dar aceasta i se părea de-a dreptul absurdă, numai Matei ar fi putut cu adevărat să-i explice. Totuşi, ridicîndu-se de pe scaun şi începînd să gesticuleze începu : Doamnă Hermeziu, Matei n-a lăsat nici o încurcătură, viaţa lui a fost cît se poate de clară... Un soţ ideal este înşelat de soţie... Nu, nu, nici pe ea n-o acuz, a avut, probabil, şi ea motivele ei, adevărate pentru ea, chiar dacă noi nu le acceptăm...

Nu mai este nevoie să-mi mai explici, îl opri bătrîna. Am înţeles totul. Instinctul meu de mamă m-a făcut de mult să-mi dau seama de necinstea Cristinei...

El încercă să vorbească din nou, s-o apere pe Cristina, însă bătrîna se ridicase şi ea de la masă şi întinse mîinile spre el, de parcă s-ar fi apărat : Nu, Ieronim, te rog ! Nu mai vreau să aud nimic, îmi este de-ajuns...

Da, da, aveţi dreptate, spuse el, vă rog să mă scuzaţi, eu n-am vrut, n-am dorit nici o clipă să... Nu mai ştiu la ce cuvinte să se oprească, să-i poată aduce vreo alinare. Bătrîna rămase lîngă fereastră, uitîndu-se afară, ameţită parcă de vorbăria lui. Într-un tîrziu, se răsuci încet spre el, cercetînd atentă încăperea în care se afla. Faţa ei căpătase o anume asprime şi ochii îi erau iscoditori. Ce făcuse el ? se întrebă Ieronim, aşteptînd-o să vorbească din nou. Cum de fusese în stare să-i spună că nora ei îl înşelase pe Matei ? Da, nu era decît un idiot, un cretin, îi venea să-şi dea palme. Tresări cînd îi auzi primele cuvinte : Şi tu nu te-ai mai însurat...

N-am mai avut curaj, răspunse repede Ieronim. De astă dată, bătrîna i se adresase ca unui străin, glasul ei fusese limpede, el nu mai avea nici o îndoială în privinţa asta. Lipsa mea de curaj, mai adăugă apoi, i-a creat mamei tot felul de necazuri. Ştiu, doamnă, credeţi-mă, am conştiinţa vinovăţiei mele.

Dar cine te învinuieşte, dragă ? îi spuse ea. Cred că nici mama ta. Niciodată nu mi s-a plîns de asta... Şi, deo-

dată, îl privi drept în ochi : Te-am deranjat de la treburile tale. Bătrînii totdeauna sînt o povară...

Pentru mine nu, spuse el. Mama este tot trecutul meu. Aşa o simt... Trecutul nu poate fi o povară, doamnă...

Cutele din jurul gurii ei apăruseră din nou. Părea că n-o interesau deloc consideraţiile lui despre trecut. Totuşi, îl lăsă să vorbească. Şi Ieronim, uitînd întreaga discuţie de mai înainte, se lansă într-o adevărată prelegere despre trecut şi amintiri aşa cum le vedea el. Cînd, obosit, se aşeză pe scaun, văzu în privirea bătrînei aceeaşi milă întîlnită de multe ori în ochii Nataliei. Mai spuse : V-am plictisit, aşa-i ?

Nu, răspunse bătrîna. Sînt doar sleită de puteri, drumul ăsta parcă e cel mai greu din toată viaţa mea...

N-aţi vrea să vă culcaţi puţin ? o întrebă el. Vă pregătesc aşternutul pe canapea. Vă rog !... Şi se sculă de pe scaun, aproape fericit la gîndul că bătrîna va dormi în locul său.

2

Poftiţi pe aici ! spuse Natalia şi arătă cu mîna spre uşa deschisă a sufrageriei.

Ieronim intră ultimul. Nici el şi nici bătrîna nu-şi lăsară pardesiile în cuierul de pe hol, fiindcă Natalia nu-i invitase să facă asta. Rămăseseră îmbrăcaţi în ele, ca nişte musafiri în trecere pe acolo. El se opri în uşă, uitîndu-se la cele două femei. Amîndouă, aproape la fel de înalte, stăteau faţă în faţă şi parcă nu ştiau ce să-şi spună. Natalia, înfăşurată într-un halat bleu, croit anume să-i atenueze mărimea pîntecului, cu formele feţei puţin îngroşate, mai greoaie, cu privirea aceea neschimbată, care îl intimidase totdeauna pe Ieronim, părea vădit emoţionată. Dar mai emoţionată era bătrîna. Culoarea neagră a veşmintelor ei îi scotea şi mai mult în relief faţa uscată, osoasă, ochii neli-

ştiţi, ai unui om intrat într-o casă străină sau într-un muzeu, neobişnuit cu lucrurile văzute în jurul său şi, de aceea, părea stingherit şi temător să nu facă vreo mişcare greşită ori vreun gest ce nu s-ar fi cuvenit. În clipele acelea, cît cele două femei stătură acolo tăcute, nemişcate, Ieronim fu convins că ele nu vor fi în stare să rostească nici un cuvînt şi întîlnirea lor avea să se rezume numai la această privire dintre ele. De aceea fu mirat cînd o auzi pe bătrînă : Da, eu sînt mama lui Matei. Să ştiţi, am venit la dumneavoastră ca şi cum el m-ar fi trimis ... Cuvintele ei sunară ca o destăinuire ce uşurează sufletul. Dacă ochii îi mai trădau încă neliniştea, glasul îi era liniştit, încrezător în sine, cum îl au numai oamenii în vîrstă cînd se întîlnesc între ei şi-şi mărturisesc ce le apasă sau le bucură inima. Nu ştiu dacă am făcut bine ori nu, venind aici, mai spuse ea, dar credeţi-mă, n-am putut altfel, a fost una dintre ultimele lui dorinţe. Poate trebuia să nu vin atît de tîrziu, însă am aşteptat să se mai încălzească, la vîrsta mea e greu să călătoreşti pe timp de iarnă...

Abia acum se mişcă şi Natalia, de parcă s-ar fi desprins brusc de cine ştie ce gînd : Vă rog, să mergem în camera mea... şi îi arătă o altă uşă. Apoi, întorcîndu-şi ochii spre Ieronim, adăugă : Dumneata intră la tata, eşti aşteptat...

Pentru un moment, Ieronim nu pricepu şi se uită nedumerit în urma ei. Apoi se trezi şi el repetînd : Dumneata intră la tata ... Dumneata !... Adică o cunoştinţă oarecare, venită cu vreo treabă la tatăl ei, îşi mai spuse el. Dar la ce se aşteptase ? Să-i sară de gît, să-l sărute ? Nu, asta nu mai era posibil. Ştia prea bine că totul se terminase între ei şi vinovatul era numai el. Copilul lui Matei întărise această vinovăţie şi-i arăta lui, celui care se privea acum în oglinda de deasupra şemineului, cît de neputincios era. Speriat de propriul său chip, se retrase cu spatele din faţa

oglinzii și pipăi cu degetele peretele, pe urmă marginea ușii, tăblia ei netedă, pînă ce găsi mînerul. Apăsă pe el fără să mai ciocănească.

Bătrînul Argeanu citea într-un fotoliu-balansoar. Se opri din legănat, puse cartea pe măsuța de lîngă el și se ridică încet: O, iată și musafirul care ne-a uitat complet... Îi întinse mîna lui Ieronim, simțind în palmă degetele uscate ale celuilalt, făcu aproape o plecăciune: V-am explicat la telefon, domnule judecător... Nu fiți supărat pe mine, zău... Credeți că eu n-am vrut să vin să vă văd?...

Nu mai cred nimic, dragă, răspunse Argeanu. Dar scoate-ți pardesiul. De ce nu l-ai lăsat pe hol?

Am uitat, spuse el, începînd să-și descheie nasturii. Să mă duc să îl pun acolo?

Nu, lasă-l aici, spuse Argeanu și-i arătă un scaun. Să te servesc cu ceva, Ieronim...

Vă rog, se opuse repede el. Nu vă deranjați!...

Argeanu aduse totuși o sticlă de vin, susținînd că o vizită ca aceea de acum, după atîta absență, merită cinstită. Era un vin alb, acrișor, și Ieronim bău primul pahar cu plăcere, rotindu-și privirea de jur-împrejur, peste rafturile de cărți care acopereau pereții. Știa că, de la moartea soției sale, bătrînul se retrăsese în această încăpere, cîndva bibliotecă, unde își adusese patul și un mare șifonier cu hainele răposatei sale soții. Oprindu-se cu ochii la dulapul acela, fu gata să-l întrebe dacă în ultima sîmbătă își mai periase amintirile, însă bătrînul îl întrebă pe neașteptate: Și femeia asta ce dorește?

S-o cunoască pe Natalia, atît, răspunse Ieronim.

Nu trebuia să vină, continuă bătrînul. Putea să mai aștepte, după naștere... Natalia n-are voie să fi tulburată acum...

E o femeie cuminte, domnule judecător, spuse Ieronim. Nu aveți nici o grijă. Mama lui Matei își dă mai bine decît noi seama de starea Nataliei. Fiți sigur că nu o va necăji,

ci dimpotrivă... Femeile se înțeleg între ele mai bine ca bărbații, mai ales cînd se află în asemenea situații... Este vorba de o dorință care trebuia oricum să se împlinească...

Totuși era mai bine să fi venit mai tîrziu, insistă bătrînul. Nu acum...

Ieronim nu mai știu ce să-i spună. O vreme tăcură amîndoi, ca și cum ar fi vrut să audă ce se petrecea în camera Nataliei. Apoi îl întrebă pe Argeanu dacă putea să fumeze.

Poftește! răspunse cam în silă bătrînul. Ai început să te porți cu mine ca un străin, Ieronim. Cînd mi-ai mai cerut tu voie să fumezi?

Nu, nu putea să-i vorbească despre faptul că mai înainte Natalia i se adresase cu dumneata și asta îl inhibase, îl făcuse să-și dea seama că pentru ei devenise un străin. I-ar fi povesit din nou, bucuros, cum intrase prima dată în casa lui, că el, de cîte ori venea aici se vedea în salopeta aceea unsuroasă, tuns pe cap pînă la piele, cu ceafa trasă între umeri și uitîndu-se ca un prost. Îi era însă teamă să nu-l plictisească. Și mai teamă, decît de eventuala plictiseală a lui Argeanu, îi era să nu modifice cine știe ce din povestea aceea și bătrînul să bage de seamă. Nu se mai simțea stăpîn pe el. Continuă să tacă o vreme, uitîndu-se fix la papucii din picioarele lui Argeanu. Într-un tîrziu, îl auzi: Și tu ce mai faci?

Însuflețit deodată de ultima întrebare a celuilalt, răspunse: Mai nimic, cum v-am relatat la telefon. O gripă, niște mici complicații la ficat și la inimă, o deplasare de documentare în cîteva orășele și sate... Și se opri la fel de abrupt cum începuse să vorbească. De ce-l mințea? se întrebă în gînd. Ce se petrecea cu el, de încurca mereu lucrurile reale cu cele închipuite? Ca să scape de aceste întrebări, mai ales de ultima, adăugă repede: Dar dumneavoastră... dumneavoastră cum vă simțiți?

Bine, bine, răspunse Argeanu. Acum mă scol mai dimineață... Trebuie să stau la coadă la lapte, la pîine, la unt...

Trebuie să o protejez pe Natalia... Fac și eu ce pot, însă mi se pare că nu-i de ajuns. Mă gîndesc foarte serios să găsesc o femeie în casă... Noi amîndoi, în situația dată, nu mai reușim să ne descurcăm...

Dar nora, fiul dumneavoastră... începu Ieronim și Argeanu îl opri ridicînd mîna spre el: Știi prea bine că nu mă pot aștepta la nici un ajutor de la ei... Mihai iar s-a apucat de băut. O recădere mai cumplită decît toate celelalte de pînă acum... Dar și cu nevastă-sa, recunosc, nu mă prea împac. Nici ea nu prea ține să ne dea vreun ajutor. A devenit mai suspicioasă, rea... De cîte ori vine pe-aici, și asta nu se întîmplă prea des, îi simt invidia, răutatea... Așa sînt mai toate femeile lipsite de copii, pe măsură ce îmbătrînesc își pierd chiar și feminitatea...

Poate aș putea eu, spuse Ieronim. Oricînd, domnule judecător... Numai să-mi spuneți de ce aveți nevoie... V-aș face eu piața, m-aș duce oriunde m-ați trimite...

O, nu-i posibil, răspunse bătrînul, parcă gîndindu-se la cu totul altceva decît la eventualul ajutor al lui Ieronim. Știi și tu că nu-i posibil... Acum am rezolvat cel puțin problema laptelui și a pîinii. Vînzătorul de la chioșcul de țigări și ziare, din apropiere, îmi este un bun cunoscut, aș putea zice chiar prieten. Omul și-a pierdut cîndva un picior, poartă o proteză, și de aceea nu trebuie să stea la coadă... Îmi cumpără laptele, pîinea, ce mai crede el că aș avea nevoie și, cînd mă duc să-mi iau ziarul și țigările, găsesc și alimentele... Sîntem la mare distanță de piață, de magazine... Asta-i situația... Pînă la urmă trebuie s-o scoatem la capăt, nu?... Își aprinse și el o țigară. Soarele, care se pregătea să apună, se strecurase prin perdea și-i căzuse pe mîini și pe genunchi. Ieronim nu observase pînă acum sau nu-și mai aducea aminte să fi văzut atîtea pete cafenii pe mîinile bătrînului. Acesta continuă: Trebuie să recunosc faptul că aștept nașterea copilului ca pe un eveniment cu totul deosebit, care, într-un fel, îmi va schimba și mie cu

siguranță viața ce-o mai am de trăit... Totdeauna mi-am dorit nepoți pe lîngă mine... Dar copilul ăsta, care va veni, mă obligă să mă gîndesc altfel la sănătatea mea. Fără tată, va avea nevoie de mine și, cu cît voi trăi eu mai mult, cu atît va fi mai bine pentru el... Vezi, Ieronim, cum schimbă copiii viața celor maturi, a bătrînilor... Tu nu poți înțelege...

Nu, nu aveți dreptate, spuse Ieronim neliniștit de vorbele celuilalt. Ar fi vrut ca mama lui Matei să termine cît mai repede discuția și să plece împreună cu ea. Îi era teamă ca fostul judecător să nu-l mai întrebe de ce nu se căsătorise cu fiica lui. Un copil, continuă el, înseamnă, cred, o mare stabilitate pentru întreaga familie, o siguranță, un scop... Îmi închipui... Uneori îmi și imaginez că aș avea și eu o asemenea familie. Se opri imediat, dîndu-și seama că tocmai el îl atrăgea acum pe Argeanu spre ceea ce îi era teamă să discute cu acest om.

Cine-i vinovat, Ieronim ? întrebă bătrînul și el se grăbi să-i răspundă, imaginîndu-și și alte întrebări, mult mai grave, ce ar fi putut veni : Eu... domnule judecător... numai eu sînt vinovat... știu... Iată că se îndepărta de locul acela din care emana teama. Despre vinovăția lui putea vorbi oricît, chiar cu plăcere. Nu vreau să mă apăr în nici un fel, domnule judecător, n-am fost... nu sînt, cum spun țăranii, cîinele care latră din spatele porții, să nu-l poți prinde... Nu... Cum să vă explic ? Vinovăția mea e ceva venit de la sine, așa cum respir, cum simt foamea... În nici o împrejurare nu am dorit să fiu cel vinovat, deși mereu am ieșit așa... Tot trăind sentimentul ăsta, m-am obișnuit cu el, a devenit chiar un fel de fericire a mea...

Exagerezi, spuse Argeanu turnînd din nou vin în pahare. Aici e greșeala ta, în exagerări... Bău puțin și îl îndemnă și pe Ieronim să bea. Să fiu sincer cu tine, tu ți-ai format singur un fel de complex nenorocit din care nu mai poți ieși... Ești ca un om sănătos, care, dorind s-o facă pe nebunul, poartă o vreme masca... sau măștile acestuia și pînă la

urmă nu mai poate scăpa de ele, e chiar nebun... Eu nu ţi-am mărturisit niciodată... Şi te rog să nu iei ca un reproş mărturisirea mea, Ieronim... Felul cum te-ai comportat cu Natalia m-a îndurerat de multe ori. Nu m-am amestecat între voi, ştii prea bine, însă n-am putut privi indiferent. I-ai încurcat viaţa... Repet, n-o lua ca un reproş, nici n-ar mai avea rost acum...

Vă cred, domnule judecător, spuse Ieronim. Eu însumi am fost... sînt îndurerat pentru durerea dumneavoastră, provocată de mine. Se opri trăgîndu-şi răsuflarea. Ce argumente i-ar mai fi putut aduce bătrînului? gîndi el disperat. De ce poveste ar mai fi fost posibil să se mai agaţe, să-l îndepărteze de relaţiile lui cu Natalia?... Nu, nici o poveste. Acum n-ar fi în stare să ţină măsura, ar ascunde unele lucruri, le-ar înfrumuseţa pe altele... Nu, nu mai voia să-l mintă. Continuă: Aţi reuşit să mă cunoaşteţi destul de bine, nu?... Să vă daţi seama cu ce om aveţi de-a face. Nu cred, domnule judecător, că, atunci cînd m-aţi închipuit ca soţ al Nataliei, al acestei femei atît de neobişnuite, n-aţi avut chiar dumneavoastră destule îndoieli în privinţa mea... Şi îndoielile acelea sînt justificate, sînt adevăruri... Eu însumi mă consider un handicapat, deşi nu-i aşa, mă vedeţi întreg... Sînt ca o vietate scoasă din mediul ei şi aruncată într-un alt loc, în care celelalte vietăţi se mişcă, respiră altfel... Prin însăşi fiinţa mea... sigur, şi datorită împrejurărilor exterioare mie... am devenit un om închis în mine, veşnic nemulţumit de propria persoană... numai de ea... dacă vreţi, şi îmi dau perfect seama de ceea ce spun, sînt un ins asocial, dar nu în sensul rău, în sensul cel mai rău al acestui cuvînt... Pentru că eu vreau binele tuturor, sînt incapabil să-mi lovesc chiar duşmanii. De altfel ştiţi, nici măcar nu mă apăr în faţa lor... Da, domnule judecător, aş fi putut fi altceva. Însă pentru asta mi-ar fi trebuit forţă, iar eu sînt jalnic de neputincios...

Liniștește-te, Ieronim, îl opri într-un tîrziu Argeanu. Nimeni nu-ți reproșează nimic. Cel puțin eu, Natalia...

Știu, vă înțeleg, mai spuse el. Poate că tocmai din cauza asta, că nu-mi reproșați nimic, n-am îndrăznit să vă mai deranjez cu vizitele mele...

Lasă, lasă... îl opri iar Argeanu cu evidentă silă. Nu te mai justifica atîta. Sîntem prieteni, rămînem prieteni ...

Dar Ieronim nu reuși să se liniștească. Simți ultimele cuvinte ale lui Argeanu rostite așa, ca să pună capăt discuției. Îl ascultă apoi, cît bătrînul îi vorbi despre cartea pe care o citea, chinuit de același gînd, al vinovăției lui față de ei. Abia cînd celălalt tăcu, își aduse aminte de Dugan. Cu el trebuia să înceapă. Cum de uitase ? Spuse : Știți, Eugen Dugan a înnebunit...

Nu cred, răspunse bătrînul. Oameni ca Dugan nu înnebunesc niciodată.

Și, totuși, e adevărat, continuă Ieronim oarecum bucuros că putea discuta despre ceva atît de departe de el. Am auzit întîmplător de la cineva și m-am dus la spitalul de psihiatrie, unde este internat. Mi-a fost, totuși, coleg, am mîncat aceeași ciorbă de cantină, am respirat același aer în sălile de seminarii ... În sfîrșit, așa trebuia... Nu m-a recunoscut. M-a luat drept unul dintre șefii lui și a început să mă înjure ... Mi-a povestit medicul lui de salon... Totul s-a declanșat într-un bar... Dugan a intrat, a cerut un pahar de vodcă, s-a așezat pe scaun ca toți oamenii întregi la minte și, așteptînd să fie servit, a început să vocifereze de ce barmanul se mișca încet. Așa i s-a părut lui. Probabil că și barmanul i-a replicat necuviincios, și atunci a sărit la el cu pumnii. A spart sticle, pahare, i-a rănit pe cîțiva care au încercat să-l imobilizeze, apoi a venit miliția... Miliția a anunțat spitalul și așa a ajuns acolo... E fără scăpare. Cel puțin așa diagnostica medicul cu care am stat de vorbă ... Ce ziceți ?

Argeanu nu-i răspunse şi Ieronim îşi ridică privirea spre el. În ochii lui miraţi, uluiţi, nu se mai citea decît o mare satisfacţie. Parcă i-ar fi spus : Vezi, Ieronim, pînă la urmă nimic nu rămîne nerecompensat de viaţă... Dar pe el asta îl întristă. Nu bănuise în Argeanu un om răzbunător şi, iată-l, era şi bătrînul ca toţi ceilalţi ... El, Ieronim Masaru, nu simţea decît compasiune pentru Dugan, suferinţele oricăror fiinţe umane erau şi ale lui... Dar cum să-i mai vorbească acum bătrînului despre toate acestea ? Ar fi vrut, totuşi, să-l mai întrebe dacă se mai întîlnise cu fostul său ginere, însă Natalia deschisese deja uşa... O auzi spunînd : Ieronim, mama lui Matei te aşteaptă...

Îşi îmbrăcă în grabă paltonul, îi strînsese mîna lui Argeanu şi ieşi din sufragerie. Bătrîna, în picioare lîngă fereastră, aştepta liniştită. Lumina blîndă a apusului de soare dădea chipului ei o împăcare adîncă, senină. Părea că uitase de toate suferinţele, chiar şi de sine. Ieronim îşi aminti deodată de maică-sa, de privirea sa, asemănătoare cu cele ale sfinţilor de pe pereţii bisericii de unde sicriul lui Matei pornise spre groapă, şi simţi în el o mare uşurare. Se aplecă spre mîna Nataliei, închipuindu-şi că sărută mîna propriei sale mame — o mînă care, după părerea lui, ţinea în palma ei întreaga lume...

3

Doctoriţa se aplecă asupra ei. Nu avea de gînd s-o trezească, însă Natalia, simţindu-i apropierea de pat, deschise ochii.

Te-am trezit ? spuse doctoriţa, şi ea clătină din cap în semn că nu. Pentru cîteva clipe, faţa ei i se păru Nataliei necunoscută şi atît de lăţită, încît ar fi putut să-i numere porii. Cînd doctoriţa se retrase, chipul ei se alungi din nou, cu obrajii puţin supţi, cu buzele subţiri şi nasul as-

cuțit. Era fosta sa colegă de facultate. Aceasta o întrebă : Cum te simți ?

Bine, răspunse Natalia și surîse.

Va fi și mai bine, o asigură ea. Nici o grijă, dragă, ești pe mîinile noastre. Rîdea. Și rîsul ei era de încurajare. Cel puțin așa îl simțea Natalia. Ea nu fusese niciodată apropiată de această femeie, însă o stima pentru seriozitatea cu care își făcea meseria și mai ales pentru ambiția ei. Era aproape urîtă. Avea în înfățișarea ei ceva mai mult bărbătesc decît de femeie. Și, totuși, fosta ei colegă se realizase în viață mai mult ca ea. Născuse trei copii, își luase un doctorat și ajunsese șefă de lucrări. Ce-și mai putea dori ? De multe ori o întîlnise pe stradă sau în parcuri, împreună cu soțul, inginer la o fabrică, înconjurată de copiii lor, și, de fiecare dată, făcuse comparație cu soarta ei. Privind-o, se gîndea și acum cu ce greșise ea în fața vieții de trebuia să fie numai o suferință...

Profesorul a rămas tot la părerea lui, mai spuse doctorița. Dar tu hotărăști. Eu îți repet, nu cred că se impune deloc o naștere prin cezariană.

Aștept, răspunse Natalia și surîse din nou.

Am înțeles, răspunse cealaltă. Bravo !... Mă bucur pentru tine... Am venit să te întreb dacă ai nevoie de ceva.

Nu, mulțumesc, ești foarte drăguță, spuse Natalia. Am tot ce îmi trebuie.

Atunci te las, mai spuse doctorița... Deocamdată... Și se aplecă din nou asupra ei, mîngîindu-i ușor fruntea.

Odată cu plecarea doctoriței dispăruse și întrebarea aceea, care începuse să nu-i dea pace. Dincolo de geam, pe glaful ferestrei, se așezase o vrabie și privea fix spre ea cu ochii ei mici ca niște mărgele aurii. Ce ar fi să deschidă fereastra și să pună acolo firimituri ?... Nu, s-ar fi putut întîmpla să observe profesorul și le-ar fi mustruluit pe nedrept pe infirmiere. Îl știa bine ce maniac era în privința curățeniei ... Da, trebuia să aștepte... Închise ochii și i se păru că

Matei se așezase pe marginea patului. Cît ? o întrebă el. O zi, două, trei, îi răspunse ea. Asta nu mai are nici o importanță, dragul meu. Important este ca totul să decurgă normal... Îți este frică, așa-i ? mai întrebă el. Puțin, Matei, răspunse ea. Cărei femei nu i-ar fi acum frică ?... Da, spuse el, teama și durerea însoțesc toate nașterile, Natalia... Pe urmă vin alte temeri și alte dureri... Nu mă întreb dacă va fi fată sau băiat... Oricum, el va fi al nostru... Un copil care se naște la un sfîrșit de secol și care își va trăi viața în cel ce vine... Și asta nu pot s-o ocolesc să nu mă întreb ce-i va fi lui dat... Secolul nostru intră în istorie cu cea mai mare povară, una fără precedent — povara a zecilor de milioane de oameni uciși în numele fericirii celor ce, întîmplător, au rămas în viață... Și a rachetelor nucleare, și a terorismului... O, Matei, îl opri ea. Parcă ai fi Ieronim, parcă te-ai fi molipsit de bolile lui... Nu, Natalia, orice om trăiește spaimele lui Ieronim.. Și noi, cu toții... Trecutul este așa cum îl știm, prezentul îl vedem cum este, dar viitorul ?... Să încerci să răspunzi ar fi ca și cum te-ai urca pe un munte și, ajuns în vîrful lui, ai vrea să vezi ce flori cresc pe celălalt munte, care urmează, dar care-i înecat în ceață... Nu fi supărată pe Ieronim. Nu ți-a spus el, în fața mamei mele, că lumea se sprijină pe palmele voastre, că e purtată pe brațele voastre, ale femeilor ?... Dar a stricat totul apoi, Matei, îi replică ea. M-a îndemnat doar atît, să fiu la înălțimea disperării... Noroc de mama ta... Să lăsăm disperările altora, a zis ea, și noi să ne vedem de viața noastră, că e singura, alta nu ne mai este dată... Mama ta are dreptate, Matei, așa-i ?... Deschise ochii. Matei dispăruse. Zburase și vrabia de la fereastră. Nu, aici nu mirosea a iod, își mai spuse ea. Și, totuși, imaginea aceea de care ar fi vrut să scape își făcuse repede loc în mintea ei. Se văzu întinsă pe masa de operație, cu picioarele desfăcute, badijonate cu iod, auzi exact ca atunci plescăitura din recipientul alb, de tablă

smălțuită, și se ridică speriată din pat... Da, trebuia să se miște, să deschidă fereastra și să se învîrtească apoi prin cameră, să se plimbe pînă la oboseală... Așezată pe marginea patului, își băgă picioarele în papuci. O, ce ușor ar fi fost totul, dacă ar fi trăit Matei! Nu-și mai putu opri geamătul. Dacă el ar fi fost cu adevărat acum lîngă ea, n-ar mai fi simțit nici o teamă, ar fi născut ca orice femeie... Se ridică să deschidă fereastra, dar, după primul pas, fața i se zbîrci de durere. Își cuprinse pîntecul cu amîndouă mîinile și se întinse la pat. Mai avu încă putere să se întindă cu fața în sus și să nimerească butonul soneriei.

Cînd infirmiera deschise ușa, o găsi cu mîinile încleștate de ramele patului și cu gura plină de batiste. Strîngea din mîini, strîngea din dinți, întregul ei trup era acum un arc de durere. Ca toate trupurile născătoare de viață, Natalia năștea ca orice femeie...

Redactor : DOINA FLOREA-CIORNEI
Tehnoredactor : MIHAI BUJDEI

Apărut 1985. Format 54X84/16. Coli tipo 22
Bun de tipar la 30.X.1985
Editura Junimea, str. Gheorghi Dimitrov nr. 1
IAȘI — ROMÂNIA

Tiparul executat sub cd. 152
la Intreprinderea poligrafică Iași
str. 7 Noiembrie nr. 49

Lei 17,50